

**UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY
УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА
ЕВРОПА**

**FAKULTETI I DREJTËSISË
FACULTY OF LAW
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ**

ЦИКЛИ I TRETË I STUDIMEVE-STUDIMET E DOKTORATËS

TEMA E DISERTACIONIT TË DOKTORATËS:

Avokati i popullit si institucion kushtetues për mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore me vështirim të posaçëm në Republikën e Kosovës në periudhën e viteve 2009-2020

Kandidati:

MSc. Basri KASTRATI

Mentori:

Prof. Dr. sc. Jeton SHASIVARI

Qershor, 2023

DEKLARATË

Vërtetoj se unë jam autor original i këtij punimi.

Deklaroj se ia kaloj Universitetit të drejtat autoriale të punimit, për përdorim për qëllime edukative-arsimore dhe hulumtuese.

Kjo temë e disertacionit të doktoratës është shkruar sipas kriterëve të përcaktuara dhe duke u bazuar në Rregullorën për ciklin e tretë të studimeve akademike - studime të doktoratës të UEJL-it.

Basri Kastrati, ID 129068

Përmbajtja

Deklaratë.....	
Error! Bookmark not defined.	
Përmbajtja	3
Falënderim	6
Shkurtesat.....	7
P J E S A E P A R Ë.....	20
KAPITULLI I PARË	20
EMËRTIMI DHE VEÇORITË KRYESORE DETERMINUESE TË AVOKATIT TË POPULLIT.....	20
1.1 Aspektet terminologjike të emërimit të institucionit kushtetues të Avokatit të Popullit	20
1.2 Nocioni, kuptimi dhe veçoritë themelore të institucionit kushtetues të Avokatit të Popullit	24
1.3 Zhvillimi i institucionit kushtetues të Avokatit të Popullit në sistemet bashkëkohore kushtetuese	26
KAPITULLI I DYTË.....	30
AVOKATI I POPULLIT NË TË DREJTËN KRAHASIMORE EVROPIANE.....	30
2.1. Origjina dhe paraqitja e institucionit kushtetues të Avokatit të Popullit.....	30
2.1.1. Justicio-ombudsmani suedez	35
2.1.2. Ombudsmani finlandez	39
2.1.3. Ombudsmani Norvegjez	40
2.1.4. Ombudsmani Danez.....	41
2.2.1. Përfaqësuesi parlamentar në Mbretërinë e Bashkuar.....	44
2.2.2. Mediatori-Mbrojtësi i të drejtave në Francë	46
2.2.3. Avokati i Popullit në Gjermani	48
2.2.4. Avokati i Popullit në shtetet e tjera anëtare të Bashkimit Evropian	50
2.2.5. Avokati i Popullit i Bashkimit Evropian-Ombudsmani Evropian	52
KAPITULLI I TRETË	55
AVOKATI I POPULLIT NË TË DREJTËN KRAHASIMORE REGJIONALE.....	55
3.1. Avokati i Popullit në Republikën e Shqipërisë	55
3.2. Avokati i Popullit në Republikën e Maqedonisë së Veriut	62
3.3. Avokati i Popullit në Republikën e Serbisë	64
3.4. Avokati i Popullit në Republikën e Bosnjës dhe Hercegovinës.....	66
3.5. Avokati i Popullit në Republikën e Kroacisë	68
3.6. Avokati i Popullit në Republikën e Malit të Zi	70
3.7. Avokati i Popullit në Republikën e Sllovenisë.....	72
KAPITULLI I KATËRT.....	73
ASPEKTET E PËRGJITHSHME TË POZITËS JURIDIKE KUSHTETUESE TË.....	73

AVOKATIT TË POPULLIT	73
4.1. Kuptimet e ndryshme lidhur me natyrën juridike të Avokatit të Popullit.....	73
4.2. Pavarësia dhe mëvetësia e Avokatit të Popullit	74
4.3. Organizimi dhe struktura e Avokatit të Popullit	78
1.4. Kompetenca dhe autorizimet e Avokatit të Popullit.....	81
P J E S A E D Y T Ë	87
KAPITULLI I PESTË.....	87
KRIJIMI I INSTITUCIONIT TË AVOKATIT TË POPULLIT NË REPUBLIKËN E KOSOVËS	87
5.1. Funksionimi dhe transicioni i Ombusmanit ndërkombëtar në Avokatin e Popullit.....	87
5.2. Kushtetuta e Republikës së Kosovës dhe Avokati i Popullit.....	90
5.3. Ligji për Avokatin e Popullit.....	92
5.4. Rregullorja e punës e Avokatit të Popullit.....	96
5.5. Ligjet e tjera dhe Avokati i Popullit, Ligji për barazi gjinore, Ligji për mbrojtjen nga diskriminimi, Ligji për mbrojtjen e fëmijës dhe Ligji për qasje në dokumente publike.....	97
KAPITULLI I GJASHTË	100
MARRËDHËNIET INSTITUCIONALE TË AVOKATIT TË POPULLIT ME.....	100
ORGANET DHE SUBJEKTET E TJERA.....	100
6.1. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Kuvendin e Republikës së Kosovës	100
6.2. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Qeverinë e Republikës së Kosovës	102
6.3. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Presidentin e Republikës së Kosovës.....	103
6.4. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me gjykatat e Republikës së Kosovës	104
6.5. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Gjykatën Kushtetuese të Republikës së Kosovës	109
6.6. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Prokurorin e Shtetit të Republikës së Kosovës.....	116
6.7. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me qeverisjen lokale në Republikën e Kosovës	118
6.8. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me sektorin civil dhe publikun	121
KAPITULLI I SHTATË	124
VEPRIMTARIA E INSTITUCIONIT TË AVOKATIT TË POPULLIT LIDHUR ME MBROJTJEN, MONITORIMIN DHE PROMOVIMIN E TË DREJTAVE DHE LIRIVE THEMELORE NË REPUBLIKËN E KOSOVËS NË PERIUDHËN E VITEVE 2009-2020 ..	124
7.1 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2009	124
7.2 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2010	133
7.3 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2011	146

7.4 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2012	152
7.5 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2013	161
7.6 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2014	167
7.7 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2015	174
<i>Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2015</i>	177
7.8 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2016	181
7.9 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2017	188
7.10 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2018	195
7.11 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2019	202
7.12 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2020	210
KONKLuzionet dhe Rekomandimet	230
B I B L I O G R A F I A	239

Falënderim

Pas një pune të gjatë dhe një angazhimi të pashoq dhe me përkushtim në hulumtimin shkencor arrita të nxjerrë në dritë këtë punim të doktoratës. Për këtë punë hulumtuese falë të Madhit Zot u ndihmova dhe u inkurajova nga shumë njerëz: së pari nga familja ime e ngushtë, bashkëshortja ime Ferdezja inxhinjere e Arkitekturës ; tri vajzat Arbesa Msc e Juridikut, Sara programere në Shkencat kompjuterike, Dineta një balerinë në vitin e fundit të shkollës së mesme dhe djali im Blerti nxënës i shkëlqyer në klasën e VI-të të cilët ishin shtyesit më të mëdhenj që unë të vazhdoj studimet dhe punimin tim të doktoratës, por pikënisje e këtij studimi ishte një mik imi dhe i familjes i cili më mbështeti në kohë të vështira pas largimit nga konviktet në vitet e 90-ta të cilin as që e njihnim më parë z. Shyqeri Haliti me familje i cili më nxiti që të vazhdoj edhe më tutje në doktoraturë si dhe ish-cimeri i studimeve në mjekësi Sadiku, dhe në fund por më të rëndësishmit në punën time akademike janë profesoret e nderuar, të cilët veçmas i falënderoj.

Mirënjohje të veçantë shprehi për mentorin tim të studimeve të doktoratës, Profesorin Jeton Shasivari i cili gjatë gjithë kohës më dha motivacion dhe mbështetje për ngritjen time profesionale dhe akademike, e veçanërisht në hulumtimin dhe hartimin e këtij punimi të doktoratës.

Për bashkëpunimin konstruktiv dhe komentet e vlefshme me qëllim të avancimit dhe begatimit të këtij punimi, i falënderoj edhe anëtarët e komisionit profesional për vlerësimin dhe mbrojtjen publike të punimit të doktoratës.

Në fund, dëshiroj tju shprehi mirënjohje të gjithë atyre që në çfarëdo mënyre më ndihmuan për të studiuar, hulumtuar dhe përfunduar punimin tim të doktoratës.

Prishtinë, mars, 2023

Shkurtesat

IAP	-	Institucioni i Avokatit të Popullit
MKP	-	Mekanizmi Kombëtar për parandalimin e torturës
CPT	-	Komiteti për parandalimin e torturës
BE	-	Bashkimi Evropian
DUDNJ	-	Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut
GJEDNJ	-	Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut
GJNP	-	Gjykata ndërkombëtare Penale
AD	-	Akademia e Drejtësisë
KE	-	Këshilli i Evropës
KEDNJ	-	Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut
KGJK	-	Këshilli Gjyqësor i Kosovës
KKGJE	-	Këshilli Konsultativ i Gjyqtarëve Evropian
KPRK	-	Kodi Penal i Republikës së Kosovës
KPPK	-	Kodi i Procedurës Penale të Kosovës
KPK	-	Këshilli Prokurorial i Kosovës
KV	-	Komisioni i Venedikut
MPB	-	Ministria e Punëve të Brendshme
OKB	-	Organizata e Kombeve të Bashkuara
PBPGJ	-	Parimet Bazë për Pavarësinë e Gjyqësorit
PDCP	-	Pakti për të Drejtat Civile dhe Politike

Abstrakti

Fusha e të drejtave të njeriut është me interes edhe për vendet me demokraci shumë të zhvilluar, e lëre më për vendet në zhvillim si Kosova. Prandaj, të drejtat e njeriut në Kosovë nuk mund të jenë vetëm problem i legjislacionit vendor për një kohë të shkurtër, por me anëtarësimin e Kosovës në mekanizmat ndërkombëtarë, harmonizimi me legjislacionin e BE-së dhe zbatimi i instrumenteve ndërkombëtare për të drejtat e njeriut do të jenë në qendër të vëmendjes për një kohë më të gjatë. Konsideroj se Avokati i Popullit në Kosovë do të ketë një rol vendimtar në zbatimin e drejtë të instrumenteve ndërkombëtare për të drejtat e njeriut dhe do të shërbejë si mekanizëm i balancuar ndërmjet sistemit gjyqësor dhe institucioneve të tjera kushtetuese si Kuvendi dhe Qeveria.

Institucioni i Avokatit të Popullit përfaqëson mekanizmin ligjor për mbrojtjen, mbikëqyrjen dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut nga veprimet apo mosveprimet e paligjshme të autoriteteve publike, si dhe vepron si një mekanizëm kombëtar për parandalimin e torturës dhe trajtimit dhe dënimeve të tjera mizore, në të gjitha vendet ku mbahen personat e privuar nga liria, si dhe çnjerëzore dhe poshtëruese, si në çdo vend ku dyshohet se cenohen të drejtat dhe liritë e njeriut.

Avokati i Popullit si institucion është një zgjidhje që reflekton shkallën e njohjes ndërmjet marrëdhënies: mbrojtjes së të drejtave të njeriut dhe mjeteve të kontrollit jashtëgjyqësor. Në mungesë të një kulture të zhvilluar politike dhe administrative, sidomos nga paslufta e këndej, mbrojtja e të drejtave themelore të njeriut has në vështirësi, prandaj ekzistenca e Avokatit të Popullit është për të mbuluar zbrazëtirat ligjore dhe praktike nga e drejta e mosfunksionimit në sistemin e drejtësisë, dhe të rekomandojë shpalljen e ligjeve të reja në Kuvend, ndryshimet e ligjeve në fuqi dhe shpalljen apo ndryshimin e akteve administrative dhe nënligjore nga institucionet e Republikës së Kosovës. Për më tepër, dispozita kushtetuese e këtij institucioni si i pavarur është vendimtare për procesin e konsolidimit të demokracisë së re të brishtë, veçanërisht në Republikën e Kosovës, dhe për realizimin substancial të shtetit të së drejtës. Për shkak të rolit të pamohueshëm që njihet në mbarë botën në fushën e mbrojtjes së

të drejtave dhe lirive themelore, ky institucion sot gjendet në pjesën dërmuese të sistemeve juridike kushtetuese.

Për zhvillimin e një shoqërie demokratike, parimet bazë janë respektimi i të drejtave dhe lirive themelore dhe forcimi i shtetit të së drejtës. Prandaj, institucioni i Avokatit të Popullit ndihmon drejtpërdrejt në forcimin e demokracisë së vendit si mekanizëm i kontrollit parlamentar me karakter kushtetues dhe administrativ.

Fjalët kyçe: të drejtat e njeriut; sundimi i ligjit; Avokati i Popullit

Abstract

The field of human rights is of interest even for countries with highly developed democracies, let alone for developing countries like Kosovo. Therefore, human rights in Kosovo cannot only be a problem of local legislation for a short time, but with Kosovo's membership in international mechanisms, harmonization with EU legislation and the implementation of international human rights instruments will be in the spotlight for a long time. I consider that the Ombudsman in Kosovo will have a decisive role in the fair implementation of international human rights instruments and will serve as a balanced mechanism between the judicial system and other constitutional institutions such as the Assembly and the Government.

The institution of the Ombudsman represents the legal mechanism for the protection, supervision and promotion of fundamental human rights and freedoms from illegal actions or inactions of public authorities, and also acts as a National Mechanism for the prevention of torture and other cruel treatment and punishments, in all places where persons deprived of their liberty are kept, as well as inhumane and humiliating, as in any place where human rights and freedoms are suspected to be violated.

The Ombudsman as an institution is a choice that reflects the degree of recognition between the relationship: the protection of human rights and the means of extrajudicial control. In the absence of a developed political and administrative culture, especially from the post-war period onwards, the protection of basic human rights encounters difficulties, therefore the existence of the Ombudsman is to cover the legal and practical gaps from the non-

functioning right of the justice system, and to recommend promulgation of new Laws in the Assembly, amendments of the Laws on force and promulgation or amendment of administrative and sub-legal acts by the institutions of the Republic of Kosovo. Moreover, the constitutional provision of this institution as independent is decisive for the process of consolidation of the fragile new democracy, especially in the Republic of Kosovo, and for the substantial realization of the rule of law. Due to the undeniable role that is recognized around the world in the field of protection of fundamental rights and freedoms, this institution today is found in the vast majority of constitutional legal systems.

For the development of a democratic society, the basic principles are the respect of fundamental rights and freedoms and the strengthening of the rule of law. Therefore, the institution of the Ombudsman directly helps to strengthen the country's democracy as a mechanism of parliamentary control of a constitutional and administrative nature.

Key words: Human rights; Rule of law; Ombudsman.

HYRJE

1. Objekti dhe qëllimi i studimit

Kjo tezë e doktoratës do të ketë fokus kryesor hulumtimin e thuktë të pozitës së Avokatit të Popullit në Republikën e Kosovës, duke krahasuar pozitën e tij me institucionet e Avokatit të Popullit në regjion e sidomos me shtetet evropiane, me fokus në natyrën juridike të këtij institucioni, emërtimet e ndryshme, kompetencat dhe autorizimet e tyre si dhe marrëdhëniet institucionale me degët e tjera të pushtetit shtetëror dhe subjektet e tjera.

Për më tepër, gjatë hulumtimit të problematikës aktuale të kësaj teme gjithnjë e më shumë krijova bindjen se është i nevojshëm një punim shkencor i avancuar i doktoratës për këtë institucion të pavarur kushtetues si formë e veçantë e kontrollit të lirive dhe të drejtave të njeriut e që i ka munguar hulumtimeve empirike juridike në gjuhën shqipe sidomos në Republikën e Kosovës sepse nga paslufta janë krijuar shumë mekanizma tjerë institucional të pavarur , dhe një sfidë në vete paraqet bashkëpunimi i këtij institucioni me institucionet tjera në këtë fushë dhe bashkëpunimi i ngushtë me shoqërinë civile. Andaj ky hulumtim do të sjellë risi shkencore në këtë drejtim duke dhënë mendimin shkencor mbi përshtatshmërinë e modelit ekzistues të Avokatit të Popullit në Republikën e Kosovës nën prizmin e mbrojtjes së të drejtave dhe lirive themelore dhe kontributit të këtij institucioni në integrimin e vendit në Bashkimin Evropian , në drejtim të propozimit të zgjidhjeve normative konkrete dhe praktike për të avancuar efikasitetin e këtij institucioni drejtë reformimit të kornizës normative dhe të funksionimit të tij në Republikën e Kosovës.

Kushtetutat e vendeve të civilizuara janë mikëpritëse ndaj akteve ndërkombëtare sikurse edhe Kushtetuta e Republikës së Kosovës tek Kapitulli II Të drejtat dhe liritë themelore në nenin 22¹ ju jep përparësi konventave ndërkombëtare në krahasim me legjislacionin vendor , andaj në kapitullin e XII tek Institucionet e pavarura Neni 132² Roli dhe Kompetencat e Avokatit të Popullit e ka paraparë si institucion që mbikëqyr dhe mbron të drejtat dhe liritë e

¹ Neni 22 i Kushtetutës <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

² Po aty - <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID>

individëve nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme dhe të parregullta të autoriteteve publike. Andaj konsideroj se Avokati i Popullit në Kosovë do të jetë edhe për një kohë në qendër të vëmendjes për shkak të shkeljeve të të drejtave të njeriut dhe si një lloj mekanizmi ekuilibruar midis sistemit gjyqësor dhe institucioneve të tjera kushtetuese si Kuvendi dhe Qeveria.

Mbrojtja e të drejtave të njeriut është pjesë përbërëse e funksionit të çdo Ombudsmeni, por jo në të njëjtën mënyrë dhe në të njëjtën masë në të gjitha sistemet juridike. Në vendet skandinave, dhe më vonë edhe në vendet tjera që e krijuan këtë institucion sipas modelit të Suedisë dhe Danimarkës, mbrojtja e të drejtave të njeriut, si subjekt i kompetencës së ombudsmenit, nuk rregullohet rreptësisht, por rrjedh nga mandati i kontrollit të administratës publike, kur ombudsmeni merr një ankesë, pika fillestare është kontrolli i administratës. Megjithatë, kjo do të thotë gjithashtu se ombudsmeni merr parasysh nëse të drejtat e njeriut janë shkelur. Edhe në ato sisteme juridike në të cilat ombudsmeni nuk ka një mandat të qartë në mbrojtjen e të drejtave të njeriut, forma qendrore e veprimtarisë është monitorimi i situatës së të drejtave të njeriut. Duke vepruar kështu, ombudsmeni kontrollon nëse rregullat dhe të drejtat themelore të njeriut, si dhe standardet, janë shkelur në përputhje me traktatet e ratifikuara ndërkombëtare. Kuptohet se, doktrina e të drejtave të njeriut ka një ndikim të jashtëzakonshëm në zhvillimin e ombudsmanëve. Të drejtat e njeriut kanë qenë një katalizator për krijimin e këtij dhe institucioneve të ngjashme, siç janë komisionet për të drejtat e njeriut, në të gjithë botën. Kontributi i të drejtave të njeriut, sidoqoftë, duhet parë në perceptimin e parimit të ligjshmërisë, si një nga kriteret e subjektit të kontrollit të ombudsmenit dhe ndryshimeve organizative në zyrën e ombudsmenit. Komuniteti ndërkombëtar po maturohet gradualisht me besimin se një institucion qendror është i nevojshëm në çdo shtet, i cili së bashku me institucionet dhe organizatat e tjera, si dhe me shoqërinë civile, do të përfaqësojë thelbin e mbrojtjes institucionale.

2. Rezime e shkurtër e punimit

Ky punim i doktoraturës ka për qëllim një hulumtim të zgjeruar dhe krahasimor të kornizës normative kushtetuese dhe ligjore të Republikës së Kosovës dhe konventave ndërkombëtare që kanë të bëjnë me liritë dhe të drejtat themelore të njeriut. Natyrisht se vëmendja më e veçantë do të jetë te Konventa Evropiane për liritë dhe të drejtat e njeriut, Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Gruas dhe Konventa e Stambollit.

Qëllimet e hulumtimit do të konsistojnë në evidentimin e pikave të përbashkëta dhe të dallimeve kryesore lidhur me çështjet si në vijim:

A është mjaftueshëm i pavarur Avokati i Popullit sipas përzgjedhjes së tij të sotme kushtetuese dhe ligjore?

A ka mekanizma të mjaftueshëm ligjor Avokati i Popullit për të zhvilluar veprimtarinë hetimore ashtu siç duhet?

A përbëjnë rekomandimet e këtij institucioni detyrime për institucionet shtetërore apo mbeten vetëm rekomandime në letër dhe sa janë praktikisht dhe juridikisht efektive këto rekomandime?

A ekzistojnë raportet e duhura mes tij dhe institucioneve të tjera, si Kuvendi, Gjykata Kushtetuese, Qeveria, gjykatat e rregullta, Kryeministri apo Presidenti?

A mund të luajë një rol më të rëndësishëm Avokati i Popullit në proceset gjyqësore për mbrojtjen e të drejtave të njeriut apo duhet ndryshuar-forcuar pozita kushtetuese dhe ligjore e tij?

A mund të konsiderohet Avokati i Popullit si një mekanizëm balancues i pushteteve, në këndvështrim të parimit të ndarjes dhe balancimit të pushteteve?

Çfarë risi ka sjellë institucioni i Avokati i Popullit tek ne në Kosovë?

Të gjitha këto çështje të trajtuara do të japin një vështrim të thuktë juridik kushtetues të këtij institucioni në rrafshin nacional, regional dhe krahasimor evropian.

Punimi do të sjellë risi në aspektin e rrethanave historike, ekonomike, politike dhe sociale të krijimit të Ombudsmanit në botë dhe Avokatit të Popullit në Republikën e Kosovës , do të krahasojë sistemet e ndryshme të funksionimit të këtij institucioni në vendet perëndimore, duke dhënë një mendim shkencor mbi përshtatshmërinë e modelit të zgjedhur nga Kosova , si dhe do të zgjerojë njohuritë dhe problematikat e të drejtave të njeriut në vendin tonë, shikuar nën prizmin e veprimtarisë së Avokatit të Popullit dhe përfshirjes së tij në proceset e integritetit evropian.

3. Hipotezat e hulumtimit

I. HIPOTEZA E PARË: Republika e Kosovës nuk ka mekanizma të nevojshëm për të mbrojtur sa duhet liritë dhe të drejtat themelore në përputhje me standardet ndërkombëtare.

Nga pas lufta Republika e Kosovës është menaxhuar nga UNMIK-u, pastaj nga EULEX-i misionet këto ndërkombëtare për rend dhe ligj andaj nga viti 2000 në Kosovë u instalua Institucioni i Ombudsmanit i udhëhequr nga Ombudsmani ndërkombëtar.

Teza ime e doktoratës mbulon periudhën e viteve 2009-2020, pra kohën kur ishte zgjedhur Avokati i Popullit nga vendorët andaj këtu duhet bërë një digresion sa dhe si janë ngritur kapacitetet e këtij institucioni kushtetues për të arritur standardet e nivelit ndërkombëtar të të drejtave të njeriut nga ajo kohë, në drejtim të asaj se sa janë të gatshme institucionet si në nivelin qendror edhe atë lokal të pranojnë rekomandimet e Avokatit të Popullit dhe ti zbatojnë ato në praktikë.

II. HIPOTEZA E DYTË: Infrastruktura juridike në Republikën e Kosovës nuk është në harmoni me standardet ndërkombëtare për mbrojtjen e lirive dhe të drejtave të njeriut, edhe pse në kushtetutën e saj u jep përparësi konventave ndërkombëtare në krahasim me legjislacionin vendor.

Edhe pse Republika e Kosovës ka punuar mjaft në harmonizimin e legjislacionit vendor me ACQUIS COMMUNITAIRE ende duhet bërë shumë në drejtim të zbatimit të lirive dhe të drejtave të njeriut. Duke vërejtur dhe analizuar një sërë çështjesh parimore të funksionimit të

administrates shtetërore, madje edhe në nivel ndërkombëtar, arrijmë të japim një fizionomi më të qartë të rolit mbikëqyrës të Avokatit të Popullit, i cili ka vend që të fuqizohet dhe afirmohet në çdo aspekt të aktivitetit shtetëror. Gjithashtu legjislacioni vendor çdo vit po pëson ndryshime andaj organet për sundimin e ligjit dhe zbatimin e tij u duhet kohë për t'u inkorporuar dhe për të zbatuar si duhet në praktikë, këtui Avokati Popullit do të ketë rol mjaft esencial që institucionet të zbatojnë drejtë kornizën ligjore!

III. HIPOTEZA E TRETË: Republika e Kosovës nuk ofron mjete juridike efikase për personat që janë dëmtuar dhe u janë shkelur liritë dhe të drejtat e njeriut sepse nuk është anëtare e KE dhe GJEDNJ.

Kosova si një vend në transicion në Ballkanin Perëndimor ende nuk është pjesë e mekanizmave ndërkombëtar si: KE dhe GJEDNJ andaj të drejtat e qytetarëve të Kosovës edhe kur shkilen nga institucionet e vendit, qytetarët e saj e kanë të pamundur ti drejtohen Gjykatës Evropiane për të drejtat e njeriut GJEDNJ. Për këtë arsye edhe roli i Avokatit të Popullit është tejet i rëndësishëm dhe e vetmja shpresë dhe mbështetje për qytetarët e Kosovës.

IV. Hipotezat specifike:

1. Ngritja organizative dhe mungesa e kompetencës së Avokatit të Popullit për të marrë vendime specifike në ushtrimin e kontrollit mbi punën e organeve shtetërore ndikon në mbrojtjen efektive të të drejtave dhe lirive të qytetarëve nga organet shtetërore dhe bartësit e tjerë të autoritetit publik.

2. Dështimi i organeve shtetërore për të marrë përgjegjësinë për shkeljen e të drejtave kushtetuese dhe ligjore të qytetarëve dhe personave të tjerë ndikon në shkallën e demokracisë që ekziston në vendin tonë;

4. Arsyeshmëria dhe rëndësia e punimit

Thelbi i demokracisë në çdo shtet ligjor është drejtësia. Megjithatë liritë dhe të drejtat e njeriut vazhdojnë të shkelen dhe trajtimi jo i barabartë po vazhdon të mbetet një kërcënim serioz për drejtësinë, demokracinë, sigurinë, ligjin dhe mirëqenien qytetare kudo në botë. Fatkeqësisht, as Republika e Kosovës nuk është përjashtim sa i përket shkeljes së lirive dhe të drejtave të njeriut. Në fakt perceptimi për një shtet ligjor larg standardeve ndërkombëtare në shtetin e Kosovës vazhdon të mbetet mjaft i lartë duke e renditur këtë dukuri të shkeljes së drejtave dhe lirive të njeriut si prioritare për qytetarët e Kosovës. Ky konstatim konfirmohet edhe nga Transparency International, TIP raporti për të drejtat e njeriut nga State Departamenti Amerikan si dhe raporti i GRETAS-s për sundim të ligjit të cilat vlerësojnë përpjekjet por për shkak nepotizmit dhe korrupsionit Kosova mbetet ende larg standardeve ndërkombëtare për respektimin e të drejtave të njeriut.

Arsyetimi shoqëror i rëndësisë së këtij hulumtimi rrjedh nga roli i Avokatit të Popullit në sistemet juridike moderne. Ky rol i tij konsiston mbi të gjitha, në eliminimin e mangësive të sistemit parlamentar të mbikëqyrjes së administratës publike dhe forcimin e mbikëqyrjes parlamentare të ekzekutivit. Avokati i Popullit drejtohet kryesisht për të vepruar kundër administratës së keqe, kështu që detyra e tij kryesore është të kontrollojë funksionimin e administratës publike mbi parimet e ligjshmërisë dhe efikasitetit. Shfaqja e të drejtave të reja të njeriut siç janë: të drejtat e fëmijës, e drejta për mbrojtjen e të dhënave personale, e drejta për qasje të lirë në informacion me rëndësi publike, kushtëzojnë rolin më aktiv të këtij institucioni në mbrojtjen e tyre. Në Republikën e Kosovës, roli parësor i këtij institucioni është të promovoj dhe përmirësoj sistemin e mbrojtjes së lirive dhe të drejtave të njeriut. Avokati i Popullit gjithashtu ka një funksion domethënës në krijimin e punës legislative, sepse ai është i autorizuar të japë mendime për projektligjet brenda kompetencës së tij, pra në mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Si i tillë, këtij institucioni i mundësohet të marrë pjesë në procedurën legislative të jap rekomandime konkrete. Së fundi, ky institucion është një instrument i rëndësishëm për zhvillimin e proceseve demokratike, sepse përmes kontrollit të ligjshmërisë, ai forcon përgjegjësinë e mbajtësve të posteve publike, kontribuon në transparencën e administratës publike duke informuar publikun, por gjithashtu inkurajon

shoqërinë të ndërmarrë veprime me çrast në këtë mënyrë, e ndërgjegjëson qeverinë dhe institucionet përgjegjëse me obligimin për të mbrojtur të drejtat e njeriut në shoqërinë kosovare.

Padyshim që luftimi i suksesshëm i dukurive negative në Republikën e Kosovës mund të bëhet vetëm kur ekziston përpjekja e vazhdueshme edhe e Avokatit të Popullit për të arritur respektimin e plotë me standardet e fundit ndërkombëtare të lirive dhe të drejtave të njeriut. Ky punim i doktoratës për fokus kryesor do të ketë një hulumtim të thuktë krahasues ndërmjet kornizës ligjore të Republikës së Kosovës dhe instrumenteve ndërkombëtare për të drejtat e njeriut. Natyrisht se vëmendja më e veçantë do të jetë te Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut; Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut dhe Protokollet e saj; Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile e Politike dhe Protokollet e saj. Konventa Kornizë e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare; Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Racor; Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Gruas; Konventa për të Drejtat e Fëmijës; dhe Konventa kundër Torturës, Trajtimeve e Ndëshkimeve të tjera Mizore, Jonjerëzore dhe Poshtëruese dhe Konventa e Stambollit për mbrojtjen e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje.

Në anën tjetër jeta e qytetarëve çdo ditë më shumë po vështirësohet sidomos në kohë pandemie ku liritë dhe të drejtat e tyre po kufizohen andaj roli i Avokatit të Popullit duhet të ketë vëmendje më të madhe dhe angazhim për të mbrojtur këto të drejta të garantuara me kushtetutë dhe instrumente ndërkombëtare. Liritë dhe të drejtat njeriut janë mjaftë komplekse për t'u realizuar sidomos në vendet në tranzicion dhe me demokraci të brishtë sikur Kosova ku sistemi i drejtësisë në masë të madhe ndikohet nga politika andaj edhe Avokati i Popullit në masë të madhe varet nga vullneti i partive politike. Për këtë punimi im i doktoratës do të fokusohet në gjetjen e mundësive të reja për përzgjedhje të pandikuar nga politika dhe që respektimi i lirive dhe të drejtave të njeriut të jetë prioritet i shoqërisë dhe institucioneve të saj. Me fjalë të tjera bindja ime është se kjo temë jo vetëm që është aktuale por edhe e domosdoshme për një punim doktrate në Kosovë.

5. Metodologjia e hulumtimit

- *METODA KRAHASUESE:* Përmes metodës krahasuese do të synohet evidentimi i dallimeve dhe pjesëve të përbashkëta ndërmjet kornizës ligjore të Republikës së Kosovës dhe instrumenteve juridike ndërkombëtare për mbrojtjen e lirive dhe të drejtave të njeriut. Përmes kësaj metode synohet edhe krahasimi i kornizës ligjore të Republikës së Kosovës me shtetet tjera përfshirë këtu: Kroacinë, Shqipërinë, Maqedoninë e Veriut, Malin e Zi, Serbinë, Kroacinë, Slloveninë, por edhe Suedinë, Danimarkën, Finlandën dhe Norvegjinë. Rrjedhimisht përmes metodës krahasuese do të bëhet e mundur që të evidentohen të gjitha dallimet ndërmjet Republikës së Kosovës dhe instrumenteve ndërkombëtare lidhur me masat dhe veprimet e ndërmarra për të mbrojtur liritë dhe të drejtat e njeriut dhe kompensimin e viktimave të krimit nga shteti.
- *ANALIZA E RASTEVE GJYQËSORE:* Do të evidentohen disa nga rastet kryesore që kanë pasur rrjedhe jo të duhur në procedurë gjyqësore, do të bëhet analiza e këtyre rasteve në harmoni me qëllimet e punimit ku institucioni i Avokatit të Popullit ka vërejtur se ka vonesa në trajtimin e rasteve dhe procedura të tejzgjatura në trajtimin e tyre, si pasojë e kësaj neglizhence rastet kanë përfunduar edhe me fatalitet.
- *ANKETA DHE INTERVISTA:* Do të zhvillohen intervista me persona që konsiderohen se kanë informacione relevante për tematikën e punimit (si p.sh me prokurorë, gjyqtarë, zyrtarë për të drejtat e njeriut, zyrtar nga institucioni i Avokatit të Popullit dhe studiues). Njëkohësisht synohet të zhvillohet edhe një anketë e përgatitur mirë me objektiva konkrete për një grup të përzgjedhur me kujdes të shtuar. Qëllimi kryesor i anketës dhe intervistave është të evidentohet perceptimi i personave të caktuar lidhur me efikasitetin dhe efektivitetin e sistemit të drejtësisë në mbrojtjen e lirive dhe të drejtave themelore të njeriut.
- *METODA STATISTIKORE:* Hulumtimi do të përfshijë poashtu analizimin e statistikave relevante për shkeljen e lirive dhe të drejtave të njeriut duke përfshirë këtu statistikatat mbi lëndët e hetuara nga Avokati i Popullit ex officio në periudhën e viteve 2009-2020 si

dhe lëndët tjera me kërkesë të palëve për të bërë krahasimin se në çfarë mase janë shkelur këto të drejta nga organet e zbatimit të ligjit si dhe sa janë mbrojtur viktimat e këtyre shkeljeve në Republikën e Kosovës.

PJESA E PARË

KAPITULLI I PARË

EMËRTIMI DHE VEÇORITË KRYESORE DETERMINUESE TË AVOKATIT TË POPULLIT

1.1 Aspektet terminologjike të emërimit të institucionit kushtetues të Avokatit të Popullit

Emërtimi i institucionit të Avokatit të Popullit përmban disa aspekte terminologjike të rëndësishme: "Avokat" që paraqet një nocion që përdoret për të përshkruar dikë që mbron interesat e të tjerëve në gjykatë. Kështu, Avokati i Popullit i mbron interesat e qytetarëve në raport me institucionet e shtetit. Nocioni "Popull" është një term që përdoret për të përshkruar qytetarët që juridikisht i përkasin një shteti të caktuar; kështu, Avokati i Popullit i mbron interesat e qytetarëve të një shteti të caktuar.

"Institucioni kushtetues" është një term që përdoret për të përshkruar një organ që është përcaktuar nga kushtetuta dhe që ka një funksion specifik në sistemin e qeverisjes. Kështu, Avokati i Popullit është një institucion kushtetues që ka funksionin e mbrojtjes së të drejtave të qytetarëve. Termi "Avokat i Popullit" ose "Ombudsman" është i origjinës suedeze dhe përkufizon një institucion që mbron të drejtat e qytetarëve kundër abuzimeve të autoriteteve publike. Në shumë vende, Avokati i Popullit është i nominuar nga parlamenti dhe ka autoritetin për të hetuar dhe denoncuar abuzimet e të drejtave të njeriut dhe të drejtave civile. Emërtimi i institucionit mund të variojë nga vendi në vend, si për shembull "Defensor del Pueblo" në Spanjë dhe "Commissioner for Human Rights" në Rusi.

Në terminologjinë bashkëkohore emërtimi kushtetues i Avokatit të Popullit për herë të parë u përdorë në Suedi në fillim të shekullit XIX. Konkretisht në vitin 1809 u formua një kushtetutë e re për të bërë balancimin e pushteteve në mes të Mbretit dhe Parlamentit. Atëherë Ombudsmani u pa si një institucion që do të ishte i pavarur dhe do t'i jepte llogari vetëm parlamentit.

Në këtë drejtim, sipas Kushtetutës së Suedisë të v. 1809, Ombudsmani (Justitiombudsman) është përfaqësues parlamentar që mbikëqyr punën e zyrtarëve publikë, dhe zgjidhej nga Parlamenti (Rikstag) nga radha e juristëve eminent, me kompetencën themelore që në emër të Parlamentit të mbikëqyrë ligjshmërinë e punës së nëpunësve dhe gjyqtarëve, ku gjatë këtij kontrolli, ai i mbron edhe liritë dhe të drejtat e njeriut dhe të qytetarit nga gjykimet jo objektive dhe sjelljet negative të administratës, andaj, ombudsmani gjatë kohë ishte institucion i vetëm në botë që vepronte në Suedi mirëpo, në shek. e XX-të ky institucion filloi të përhapet edhe në vendet e tjera, kështu që vendi tjetër që e inkorporoi atë është Finlanda në v. 1919, ndërkaq, sot, ombudsmani me emërtime të ndryshme haset në mbi 100 vende të botës³.

Variacionet e shumta terminologjike në të drejtën krahasuese e konfirmojnë qëndrimin për një histori të pasur të Avokatit të Popullit në dyqind vitet e fundit, dhe evoluimin e tij konceptual por, dhe përshtatjen me kushtet nacionale.

Në këtë drejtim, për Avokatin e Popullit, në botë ekzistojnë emërtime të ndryshme, si: agjent, delegat, avokat, përfaqësues por, më i njohur është emërtimi i tij me emrin suedez me prejardhje gjermane: "Ombudsman" ose "Ombudsperson", meqë siç u morr vesh është inkorporuar për herë të parë në Kushtetutën e Suedisë të v. 1809 dhe, më pas në Finlandë në v. 1919 si dhe në vendet e tjera, kështu që, ekzistojnë këto emërtime: në Francë titullohet si: "Mbrojtësi i të drejtave", në Mbretërinë e Bashkuar si: "Komisari parlamentar për administratën", në Spanjë si: "Mbrojtësi publik i popullit", në Kuebek si: "Mbrojtësi i qytetarëve", në Tanzani si: "Komisioni i përhershëm për hulumtimin e punës së administratës", në Poloni si: "Mbrojtësi i të drejtave të qytetarëve", në Gjermani si: "Komiteti për peticione", në Rusi si: "Përfaqësuesi i të drejtave të njeriut", në Gjeorgji si: "Mbrojtësi popullor i të drejtave të njeriut", në Austri si: "Avokati i Popullit", në Portugali: "Mbrojtësi i Drejtësisë", në Gjeorgji, Armeni, Çeki dhe Sllovaki: "Mbrojtësi i të Drejtave të Njeriut"; në Argentinë, Bolivi, Ekuador, Kolumbi, Panama, Paraguaj, Peru dhe Venezuelë: "Mbrojtësi i popullit"; në Shqipëri: "Avokati i

³ Për më tepër shih në: Jeton Shasivari, E drejta kushtetuese, Shkup, 2020, fq. 95-96.

Popullit”; ne Rumani: “Avokati i Popullit”; ne Andorra: “Avokati i Qytetarëve”; ne Moldavi: “Avokati parlamentar”; etj⁴.

Pra, më vonë një institucion i tillë u krijua edhe në Finlandë në vitin 1919, ndërsa në Danimarkë në vitin 1953 kështu që mori një shtrirje të gjerë në vendet Skandinave. Po ashtu, pas Luftës së ftohtë, ombudsmanët filluan të kenë shtrirje edhe në vendet post-komuniste në Evropën Lindore, Amerikën Latine si dhe në vendet aziatike.

Është interesante prejardhja e emërimit “Ombudsman”, ku termi në fjalë konsiderohet të ketë gjenezë Gjermane dhe, haset në dokumentet mesjetare lidhur me fiset gjermane dhe, në sundimin e atëhershëm kanë ekzistuar vetëm dy lloje dënimesh për shkelësit e ligjit: e para, ata kanë mundur të shpallen si kriminel, me ç’rast çdokush ka mundur t’ua marrë jetën dhe, e dyta, ata kanë mundur të dënohen me të holla (gjobë), me ç’rast familja e dëmtuesit ka qenë e obliguar t’i paguajë gjobën familjes së të dëmtuarit dhe, me qëllim që të shmangen konfliktet e mëtutjeshme midis këtyre dy familjeve, është caktuar një person i tretë neutral i cili në emër të viktimës ka arkëtuar gjobën dhe është quajtur me emrin “ombudsman”, me ç’rast fjala “Om” d.m.th. “Lidhur me”, fjala “Bud” d.m.th. “Ofertë” dhe fjala “Man” d.m.th. “burrë”, pra, njeriu që i ka vizituar familjet e keqbërësve për të arkëtuar gjobën prej tyre është quajtur “Ombudsman-Burri lidhur me ofertën”⁵.

Në Kosovë, Avokati i Popullit si institucion njihet me një rregullore të UNMIK 2000/38 me datë 30 qershor 2000 i emërtuar si: Ombudsperson; Ombudspersoni i përkrah dhe i mbron të drejtat dhe liritë e individëve dhe të personave fizikë dhe garanton se të gjithë njerëzit në Kosovë mund t’i gëzojnë të drejtat e njeriut dhe liritë themelore, që do të mbrohen në mënyrë efektive me standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, sidomos me Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe Protokolet e saj dhe Konventën Ndërkombëtare mbi të Drejtat Civile dhe Politike⁶.

⁴ Për më tepër shih në: Jeton Shasivari, E drejta kushtetuese, Shkup, 2020, fq. 407-408; Vladan Petrov; Milan Stanković, Ustavno pravo, Beograd, 2020, fq. 526; Center for the Study of Democracy and Friedrich Ebert Stiftung, European Standards and Ombudsman Institutions in Southeast Europe, Sofia, June 6-8, 2002, fq. 10; Б. Милосављевић, Омбудсман-заштитник права грађана, Центар за антиратну акцију, Београд, 2001, fq. 21.

⁵ Po aty, fq. 408.

⁶ UNMIK/ RREG 2000/38 Mbi themelimin e Institucionit të Ombudspersonit në Kosovë 30 qershor 2000

Pastaj Rregullorja tjetër e UNMIK/2006/6 ku për herë të parë njihet me emrin e sotëm Kushtetutes: “Mbi Institucionin e Avokatit të Popullit në Kosovë “e cila u miratua me 16 shkurt 2006⁷.

Sipas kësaj rregullore Institucioni i Avokatit të Popullit mbikëqyr, avancon dhe mbron të drejtat dhe liritë e banorëve të përhershëm të Kosovës dhe të personave fizikë e juridikë në territorin e Kosovës, për të siguruar që të gjithë personat e tillë të kenë mundësi të ushtrojnë në mënyrë efektive të drejtat e njeriut dhe liritë fundamentale, të mbrojtura me standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, të përfshira në ligjin në fuqi në pajtim me nenin 1.3 të Rregullores së ndryshuar të UNMIK-ut nr. 1999/24 të datës 12 dhjetor 1999 mbi Ligjin në fuqi në Kosovë dhe paragrafin 3.3 të Kornizës Kushtetuese për Vetëqeverisje të Përkohshme në Kosovë (Rregullorja e UNMIK-ut nr.2001/9 e datës 15 maj 2001), veçanërisht Konventa Evropiane mbi të Drejtat e Njeriut dhe Protokollet e saj, Konventa Ndërkombëtare mbi të Drejtat Civile dhe Politike dhe Konventa Ndërkombëtare mbi të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore⁸.

Ndërsa si institucion i paraparë me Kushtetutën e vitit 2008 për herë të parë Avokati i Popullit është përcaktuar me Ligjin Nr. 03/ L-195 i shpallur me 22 korrik 2010⁹.

Sipas këtij ligji Avokati i Popullit është institucion i pavarur që udhëhiqet nga parimet e paanësisë, konfidencialitetit dhe profesionalizmit. Avokati i Popullit ka kompetenca për t'i hetuar ankesat e pranuar nga çdo person fizik a juridik lidhur me pohimet për shkeljen e të drejtave të njeriut të parapara me kushtetutë, ligje dhe akte tjera, si dhe me standarde ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe konventave ndërkombëtare, veçanërisht me konventën evropiane për të drejtat e njeriut, duke përfshirë veprimet apo mosveprimet që paraqesin keqpërdorim të autoritetit¹⁰.

⁷ RREGULLORE NR. 2006/6 MBI INSTITUCIONIN E AVOKATIT TË POPULLIT NË KOSOVË

⁸ Ibid.

⁹ Shpallur me dekretin Nr. DL-046-2010, datë 09.08.2010 nga Presidenti i Republikës së Kosovës, Dr. Fatmir Sejdiu.

¹⁰ Ibid.

1.2 Nocioni, kuptimi dhe veçoritë themelore të institucionit kushtetues të Avokatit të Popullit

Avokati i Popullit është një institucion kushtetues që ka për qëllim të mbrojtë dhe promovojë të drejtat e qytetarëve në raport me institucionet e shtetit dhe funksionon si një organ i pavarur që vepron si një mbrojtës i qytetarëve kundër abuzimeve të qeverisë dhe institucioneve të tjera publike dhe ka të drejtën të hetojë dhe të paraqesë qëndrimet e tij mbi çështjet e të drejtave të njeriut dhe të të drejtave të qytetarëve, dhe mund të propozojë masa për të zgjidhur problemet që hasen.

Avokati i Popullit paraqet një kombinim të suksesshëm të kontrollit juridik (si për shembull: me iniciimin e procedurave ngjashëm sikurse edhe Prokuroria Publike), dhe kontrollit politik mbi punën e administratës (si për shembull: paraqitja e raporteve në Kuvend, tërheqja e vëmendjes së opinionit publik, etj), ku roli kryesor i Avokatit të Popullit është që në emër të Parlamentit të ushtrojë kontrollin ndaj zbatimit të ligjeve dhe të dispozitave të tjera nga ana e organeve shtetërore, sidomos nga organet e administratës shtetërore dhe të shërbimeve publike dhe t'i mbrojtë të drejtat e qytetarëve dhe, Avokati i Popullit, para se gjithash, i mbron qytetarët nga puna e paligjshme e administratës, duke përfshirë këtu: policinë, drejtoritë e burgjeve, organet e armatës si dhe shërbimet publike në lëmin e arsimit, shëndetësisë, përkujdesjes sociale, etj., ndërkaq, gjykatat nuk i nënshtrohen këtij kontrolli për shkak të parimit të pavarësisë së tyre, mirëpo, për shembull: në Suedi edhe gjykatat i nënshtrohen këtij kontrolli, por, sidoqoftë, Avokati i Popullit nuk do duhej të ndikonte në marjen vendimeve të gjykatës për rastet konkrete sepse si parakusht kryesor për aktivizimin e Avokatit të Popullit është përfundimi i të gjitha procedurave të tjera dhe i të gjitha mjeteve të tjera juridike për mbrojtjen e ligjshmërisë dhe të të drejtave të qytetarëve dhe veçoria themelore e këtij organi konsiston në atë se ai nuk vepron në cilësinë e organit të pushtetit si për shembull, gjyqtari ose prokurori publik, por, si një organ i autorizuar dhe i pavarur i parlamentit gjë që shihet më mirë kur i kemi parasysh autorizimet e tij që kryesisht janë zbuluese, paralajmëruese, edukative dhe, vetëm përjashtimisht janë represive dhe autoritative¹¹.

¹¹ Për më tepër shih në: Jeton Shasivari, E drejta kushtetuese, Shkup, 2020, fq. 405-406, cituar nga: Lilić, Stevan, Upravno pravo, Upravno procesno pravo, Beograd, 2008, str. 411-435. Pollozhani, Bajram; Stavileci, Esat; Dobjani,

Avokati i Popullit përdoret si emërtim për forma të veçanta të mbrojtjes së lirive dhe të drejtave të qytetarëve dhe kontrollin e administratës shtetërore në shumicën e sistemeve juridike në të drejtën krahasuese, ndërkaq, në aspektin historik kemi shembuj të hershëm për ekzistencën e institucioneve apo zyrtarëve të ngjashëm me atë të Ombudsmanit të sotëm kohë më pare: p.sh.: në Kinë dinastia Han themeloi kontrollin Jan të abuzimeve nga nëpunësit e shtetit, (221 BC)¹².

Edhe në vendet myslimane, institucione të ngjashme si ai i ombudsmanit të sotëm i gjejmë në Arabinë Saudite dhe në Turqi, ku një person i quajtur “Mohtashib” ishte caktuar nga Sulltani për të vlerësuar urdhrat ekzekutiv dhe sjelljet e zyrtarëve, pas një ankimi nga individët; ku Mohtashib-i ishte i konceptuar si mbrojtës i individëve nga padrejtësitë dhe nga sjelljet diskriminuese të zyrtarëve dhe rrënjët e tij shkojnë deri në kohën e Profetit Muhammed as në shekullin e VII-të¹³.

Avokatin e Popullit zakonisht e zgjedh Parlamenti nga radha e juristëve të dalluar me përvojë të gjatë të punës në administratë mirëpo, ka shtete ku ai emërohet nga shefi i shtetit ose qeveria, si për shembull, në Francë atë e emëron qeveria dhe ai është pjesë e pushtetit ekzekutiv, dhe Parlamenti edhe pse e zgjedh atë nuk ka të drejtë që Avokatit të Popullit t’i jep urdhëresa ose direktiva se si të veprojë në rastet konkrete andaj, për Avokatë të Popullit zakonisht zgjidhet personi që nuk ka përkatësi politike e as partiake dhe zakonisht është organ individual, edhe pse ka përjashtime, si për shembull: Austria ku Avokati i Popullit është organ kolegjal (trupor), ndërkaq, zakonisht, Avokati i Popullit është i një tipi të përgjithshëm që është kompetent për të gjitha llojet e lëmenjve të jetës shoqërore, por, ekzistojnë edhe Avokatët e specializuar për lëmi të caktuara, si për shembull: Ombudsmani për të drejtat e fëmijëve në Zelandën e Re, Norvegji, Suedi, Skoci, Belgjikë, Danimarkë, Austri, Rusi, Qipro, Poloni, etj., Ombudsmani ushtarak në Norvegji, Suedi, Austri, Gjermani, etj., Ombudsmani policor në MB,

Ermir; Salihu, Lazim. E drejta administrative (Aspekte krahasuese), Shkup, 2010, fq. 183-193. Borkovič, Ivo, Upravno pravo, Zagreb, 2002, str. 112-130. Гризо, Наум; Гелевски, Симеон; Давитковски, Борче; Данева-Павловска, Ана; Административно право, Скопје, 2008, стр. 353-360.

¹² Etimologjia e Ombudsmanit (<http://dictionary.sensagent.com/ombudsman/en-en/>).

¹³ <http://facta.junis.ni.ac.rs/lap/lap2001/lap2001-02.pdf>

Irlandën e Veriut, Brazil, Peru, etj., Ombudsmani politik kundër dhunës politike në Jamajkë, etj¹⁴.

Për të mbrojtur të drejtat e njeriut në një shtet demokratik, vendimtare është funksioni i institucionit të Avokatit të Popullit i shtrirë së fundmi në të gjithë Evropën Perëndimore ku rishikimi ligjor nga një Gjykatë Kushtetuese qendrore u prezantua me Kushtetutën Austriake të vitit 1920 me qëllim të garantimit të kushtetutshmërisë me vendime erga omnes edhe atë më efektiv se modeli amerikan sipas vendimeve të rastësishme, andaj, ky model austriak u ndoq nga shumica e vendeve të Evropës Perëndimore pas vitit 1945 dhe shumica e vendeve të Evropës Lindore pas vitit 1989 me synim sigurimin e kushtetutshmërisë për të drejtat e njeriut, ndërkaq, viti 1998 u shpall nga Kombet e Bashkuara si: Viti i të Drejtave të Njeriut për të festuar 50 vjetorin e Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut, me atë që në këto 50 vite u zhvillua një numër i madh i konventave universale dhe rajonale për të mbrojtur dhe promovuar të drejtat e njeriut.

Më vonë, Avokati i Popullit e merr detyrën si një organ shtetëror i pavarur dhe autonom, përfaqësues i parlamentit dhe i qytetarëve, i cili merr ankesa për administratën shtetërore dhe vepron me vetë Iniciativë.

1.3 Zhvillimi i institucionit kushtetues të Avokatit të Popullit në sistemet bashkëkohore kushtetuese

Institucioni i Avokatit të Popullit (Ombudsmani) është një institucion që është zhvilluar në shumë sisteme kushtetuese bashkëkohore të vendeve demokratike. Ai ka qenë i pranishëm në sistemet e demokracive të zhvilluara që nga viti 1960-të dhe ka qenë i përhapur në shumë vende të botës.

Qëllimi i këtij institucioni është të jetë një mbrojtës i qytetarëve ndaj shkeljeve të të drejtave të tyre nga qeveria dhe institucionet publike, andaj, Avokati i Popullit është i pavarur

¹⁴ Për më tepër shih në: Jeton Shasivari, E drejta kushtetuese, Shkup, 2020, fq. 406-407, cituar nga: Јовичић Миодраг, Омбудсман-чувар законитости и права грађана, Изабрани списи, књига-Демократија и одговорност, Правни факултет Универзитета у Београду, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2007; dhe: Милков Драган, “Омбудсман Европске уније“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1–3/2002, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, стр. 51-60.

nga qeveria dhe ka autoritetin për të hetuar dhe raportuar mbi shkeljet e të drejtave të qytetarëve, dhe për të propozuar masa për të parandaluar dhe zgjidhur këto problematika.

Në disa vende, Avokati i Popullit gjithashtu ka funksione të tjera, siç është mbrojtja e të drejtave të minoriteteve dhe mbrojtja e të drejtave të njeriut, ndërkaq, në disa raste, ai gjithashtu mund të japë edhe këshilla dhe të ofrojë ndihmë për qytetarët që kanë probleme me institucionet publike, pra, në përgjithësi, Avokati i Popullit është një institucion i rëndësishëm për të siguruar që qeveria dhe institucionet publike të veprojnë në interesin e qytetarëve dhe të respektojnë të drejtat e tyre.

Më 23 shtator 1985, Komiteti i Ministrave miratoi Rekomandimin NrR(85) 13 për institucionin e Ombudsmanit, dhe dy rekomandimet e tij thelbësore për shtetet anëtare ishin:

a) të shqyrtojë emërimin e Ombudsmanëve në nivel kombëtar, rajonal ose lokal ose për fusha të veçanta të administratës publike;

b) të marrë në konsideratë fuqizimin e Ombudsmanit, aty ku nuk është tashmë rasti, për t'i dhënë një konsideratë të veçantë, brenda kompetencës së tij të përgjithshme, çështjeve të të drejtave të njeriut nën shqyrtimin e tij dhe, nëse nuk janë të papajtueshme me legjislacionin kombëtar, për të inicuar hetime dhe për të dhënë mendime kur bëhet fjalë për çështje njerëzore dhe përfshihen të drejtat e njeriut¹⁵.

Me këto rekomandime u dha bazë e mjaftueshme vendeve për të ndërtuar institucione të paravarura të Avokatit të Popullit duke u bazuar në kushtetutat e tyre si dhe në legjislacionin vendor, ku Institucionet e Avokatit të Popullit janë bërë pjesë integrale e sistemeve të avancuara dhe model i qeverisjes së mirë dhe luajnë një rol të rëndësishëm në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut dhe t'u sigurojnë individëve një rrugë ankese në rast të supozimit për shkeljet e të drejtave të njeriut me atë që Institucionet e Avokatit të Popullit po përfshihen gjithnjë e më shumë në bashkëpunimin ndërkombëtar në nivel rajonal dhe universal andaj, Këshilli i Evropës ka mbështetur prej kohësh krijimin e Institucionit të Avokatit të Popullit të pavarur dhe efektiv brenda shteteve anëtare¹⁶.

¹⁵ Committee of Ministers adopted Recommendation No. R (85) 13 on the institution of Ombudsman. On 23 September 1985

¹⁶ Ibid.

Në vitin 1985 Komiteti i Ministrave miratoi Rekomandimin CM/Rec(85)13 për Institucionin e Avokatit të Popullit i cili fuqishëm mbrojti emërimin e një Ombudsmeni nga shtetet që ende nuk e kanë emëruar dhe duke inkurajuar për t'i fuqizuar më tej kudo që ata kishin ekzistuar tashmë¹⁷.

Në funksion të zhvillimeve të jashtëzakonshme të institucioneve të Avokatit të Popullit në Evropë dhe më gjerë që prej 25 viteve të fundit, Komiteti i Ministrave i Këshillit të Evropës udhëzoi Komitetin Drejtues për të Drejtat e Njeriut (CDDH) për të shqyrtuar rekomandimin e lartpërmendur, dhe rekomandimi i ri i vitit 2019 i Komitetit të Ministrave të Shteteve Anëtare për zhvillimin e Institucionit të Ombudsmanit është miratuar më 16 tetor 2019 i cili i ka paraprirë miratimit të Parimeve mbi Mbrojtjen dhe Promovimin e Institucionit të Avokatit të Popullit nga Komisioni i Venecias-“Parimet e Venecias”¹⁸.

Rekomandimi i ri i Komitetit të Ministrave dhe Parimet e Venecias janë plotësuese, duke krijuar kështu një grup të përditësuar standardesh evropiane që mbulojnë të gjitha aspektet e themelimit dhe funksionimit të institucioneve të Avokatit të Popullit. Praktikrat e përzgjedhura japin shembuj të shumtë se si vendet evropiane zbatojnë parimet që janë jetike për çdo institucion ombudsmeni, duke përfshirë pavarësinë; paanshmërinë, objektivitetin, drejtësinë; integritetin dhe autoritetin e lartë moral dhe një mandat gjithëpërfshirës.

Institucionet e Ombudsmanit kanë një rol të rëndësishëm për të ruajtur forcimin e demokracisë, shtetit ligjor, administrimit të mirë, mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, ndërkaq, deri më tani nuk ka një model të standardizuar në të gjithë shtetet anëtare të Këshillit të Evropës, me atë që, shteti do të mbështesë dhe mbrojë Institucionin e Ombudsmanit dhe të përmbahet nga çdo veprim që cenon pavarësinë e tij.

Institucioni i Avokatit të Popullit, duke përfshirë mandatin e tij, bazohet në një bazë të fortë juridike në shumicën e vendeve i paraparë në Kushtetutat e tyre si institucion i pavarur, ndërsa funksioni dhe përgjegjësitë mund të shtjellohen më tej në një ligj të veçantë.

¹⁷ RECOMMENDATION No. R (85) 13 OF THE COMMITTEE OF MINISTERS TO MEMBER STATES ON THE INSTITUTION OF THE OMBUDSMAN (Adopted by the Committee of Ministers on 23 September 1985 at the 388th meeting of the Ministers' Deputies)

¹⁸ Recommendation CM/Rec (2019)6 of the Committee of Ministers to member States on the development of the Ombudsman institution (Adopted by the Committee of Ministers on 16 October 2019 at the 1357th meeting of the Ministers' Deputies)

Sot, nga 47-të shtetet anëtare të Këshillit të Evropës, institucioni i Avokatit të Popullit nuk ekziston në vetëm dy mikroshtete: Monako dhe San Marino¹⁹.

Me rastin e dy shekujve të Avokatit të Popullit në Suedi, u publikua edhe informacioni se Avokati i Popullit ekziston në 140 vende, dhe se 945 zyra funksionojnë në nivele të ndryshme të qeverisjes dhe në sektorin privat²⁰.

Avokati i Popullit zgjedhet ose emërohet sipas procedurave për të forcuar në masën më të lartë të mundshme autoritetin, paanshmërinë, pavarësinë dhe legjitimitetin e Institucionit, ndërkaq, shtetet do të miratojnë modele që përputhen plotësisht me këto parime, forcimin e institucionit dhe rritjen e nivelit të mbrojtjes dhe promovimit të të drejtave të njeriut dhe lirive themelore në vend.

¹⁹ Vladan Petrov; Milan Stanković, *Ustavno pravo*, Beograd, 2020, fq. 526.

²⁰ V. O. Ayeni, "Ombudsmen as Human Rights Institutions: The New Face of a Global Expansion", (Workshop 1: The Ombudsman as Human Rights Defender, June 10, 2009), p.4.

KAPITULLI I DYTË

AVOKATI I POPULLIT NË TË DREJTËN KRAHASIMORE EVROPIANE

2.1. Origjina dhe paraqitja e institucionit kushtetues të Avokatit të Popullit

Avokati i Popullit është një institucion i pavarur i cili ka si qëllim të mbrojtë dhe të promovojë të drejtat e individëve në sistemin e të drejtës krahasimore evropiane, dhe merret me çështje të tilla si drejtësia sociale, e drejta e fëmijëve, e drejta e njeriut dhe e drejta e mjedisit, ndërkaq, punon në bashkëpunim me institucione të tjera evropiane dhe ndërkombëtare për të siguruar që të drejtat e individëve janë respektuar dhe mbrojtur në mënyra që janë adekuate dhe efektive.

Origjina e institucionit të Avokatit të Popullit ka rrënjë në modele të ndryshme të avokatëve të popullit që ekzistojnë në disa vende të Evropës, siç janë: Franca, Suedia, dhe Italia, ku këto modele janë përdorur për të mbrojtur të drejtat e individëve në nivel kombëtar dhe janë shndërruar në modele të ngjashme për të mbrojtur të drejtat e individëve në nivel evropian, me atë që Avokati i Popullit është një institucion i pavarur dhe i veçantë në Bashkimin Evropian, që nuk ka asnjë lidhje me institucionet e tjera të BE-së, dhe ai është i detyruar që të jetë i paanshëm dhe të veprojë në interes të publikut duke qenë i përgjegjshëm për të paraqitur rekomandime dhe raporte për të gjitha çështjet që kanë të bëjnë me të drejtat e individëve në BE, dhe për të paraqitur propozime për të përmirësuar ligjet dhe politikat e Bashkimit Evropian.

Origjina e institucionit të Avokatit të Popullit në Evropë lidhet me nevojën për një mekanizëm që do të mbronte dhe promovonte të drejtat e individëve në kuadër të sistemit të të drejtës krahasimore evropiane që si ide u propozua për herë të parë në vitin 1985 nga Këshilli i Evropës, dhe më vonë u përfshi në Institucionin e Avokatit të Popullit që u krijua në vitin 1994, dhe tani është i pranishëm në të gjitha shtetet anëtare të BE-së, ku Avokati i Popullit në çdo shtet anëtar funksionon si një institucion i pavarur dhe ka mandat për të mbrojtur dhe promovuar të drejtat e individëve në çdo fushë të sistemit të të drejtës evropiane dhe punon në

bashkëpunim me institucionet e tjera evropiane dhe ndërkombëtare për të siguruar që të drejtat e individëve janë respektuar dhe mbrojtur në mënyra që janë adekuate dhe efektive.

Avokati i Popullit është një institucion i testuar me kohë, i cili ka evoluuar në vendet skandinave dhe kishte për qëllim t'u jepte njerëzve të thjeshtë një lloj mbrojtje juridike, në të cilën ata mund t'i përcjellin me lehtësi ankesat e tyre kundër qeverisë.

Në këtë drejtim, Mbreti Charles XII i Suedisë në përgjithësi vlerësohet me iniciimin e zyrës së ombudspersonit, ku një zyrtar me titullin Hogsta Ombudsman (Ombudsman Suprem Mbretëror) u emërua në vitin 1713, dhe u caktua të "mbante një sy mbi zyrtarët mbretërorë" dhe të mbikëqyrte respektimin e ligjeve dhe ndonjëherë ai madje ngarkohej të përfaqësonte mbretin në disa funksione zyrtare andaj, i prezantuar në Kushtetutën e vitit 1809, një Ombudsman u emërua nga Parlamenti Suedez, duke e bërë këtë zyrë të pavarur nga Mbreti²¹.

Nëse hulumtojmë në kohën më herët nëpër botë ekzistojnë shumë të dhëna në lidhje me rolin dhe pozitën e ombudsmanit si psh: një prototip i një ombudsmani mund të ketë lulëzuar në Kinë gjatë dinastisë Çin (221 p.e.s), dhe më vonë në Kore gjatë dinastisë Joseon²².

Pozicioni i inspektorit të fshehtë mbretëror, ose amhaeng-eosa ishte unik për dinastinë Joseon, ku një zyrtar i fshehtë i emëruar drejtpërdrejt nga mbreti u dërgua në provincat lokale për të monitoruar zyrtarët qeveritarë dhe për t'u kujdesur për popullsinë, ndërsa udhëtonin në mënyrë të fshehtë; ndërkaq, edhe në të drejtën romake, kishte disa role të ngjashme, si p. sh.: "Defensor civitatis" që u krijua në periudhën e vonë të Romës antike, me synimin për të mbrojtur perandorinë nga korrupsioni dhe joefikasiteti i administratës, dhe qytetarët e thjeshtë romakë, nga abuzimet e aristokratëve dhe zyrtarëve publikë, ku fuqia e këtij autoriteti nuk qëndronte në kompetencat e tij meritore, e drejta për të zgjidhur vetë mosmarrëveshjet e vogla ose për të përjashtuar mosmarrëveshjen nga juridiksioni i gjyqtarit dhe për t'ia përcjellë atë një autoriteti epror, por në disponueshmërinë e të gjithëve duke iu drejtuar autoriteteve më të larta shtetërore; ndërkaq, një tjetër pararendës i ombudsmanit ishte edhe Diwan al-Mazālim që

²¹ The Swedish Parliamentary Ombudsmen.

²² Park, S. (2008). "Korean Preaching, Han, and Narrative (American University Studies. Series VII. Theology and Religion)".

duket se shkon prapa te Halifi i dytë, Umeri (634–644) dhe koncepti i Kahī al-Quḍāt;²³ dhe ata u dëshmuar gjithashtu në Siam, Indi, në dinastinë Liao (Perandoria Khitan), në Japoni dhe Kinë²⁴.

Nga ana tjetër, nën ndikimin e Islamit, në vendet arabe formohen institucione me rolin bazë të mbrojtjes së vlerave fetare dhe morale, por edhe të parimeve të drejtësisë dhe ligjshmërisë, ku Kahī al-Quḍāt, gjykatësi suprem në ligjin islam, zbatonte respektimin e ligjit dhe parandalonte forma të ndryshme të padrejtësisë në marrëdhëniet midis popullatës dhe shtetit, dhe Muhtashib, i cili gjithashtu konsiderohet si "babai shpirtëror" i ombudsmanit, për shkak se ai inkurajoi krijimin e tij, e përfaqësonte formën bazë të procedurës së ankimit në vendet e sistemit juridik islam, ku duke pasur parasysh se nuk ekziston një procedurë tradicionale e ankesës-procedurës ligjore, pala e pakënaqur në kontest mund të kërkonte ndërhyrjen e autoritetit politik përmes muhteshibit, i cili vepronte si organ ankimor, dhe muhteshibi gjithashtu mund të vepronte me iniciativën e tij, dhe funksioni i tij themelor ishte promovimi i virtyeteve etike, por, megjithatë, ai nuk kishte autoritetin për të marrë një vendim gjyqësor apo për të urdhëruar ndalimin e një personi, dhe muhtashib (që mund të transkriptohet gjithashtu si muhtasheb ose mohtashib) u ngrit nën ndikimin e Islamit dhe reformave të Halifit Umer në shekullin e VII, ku falë traditës, Halifi Umer shkonte në vendet ku mblidheshin qytetarët dhe mësonte vërejtjet e tyre që shpesh lidheshin me trajtimin e padrejtë nga zyrtarët dhe për këtë, ai u besoi personave të veçantë detyrën për të garantuar respektimin e drejtësisë, ndërkaq, në tregje, muhteshibi kujdesej që të mos kishte mashtrime gjatë shitjes dhe matjes së produkteve, si dhe që borxhlinjtë t'i paguanin rregullisht borxhet nëse ishin të paaftë, dhe përveç kësaj, ai gjithashtu mund të akuzonte zyrtarët e qeverisë për korrupsion dhe shpërdorim të autoritetit, dhe paralajmëronte popullatën që t'u binden rregullave të sjelljes së mirë²⁵.

²³ С. Аличић, „Defensor civitatis (заштитник грађана) у Илирику “; Г. Марковић, Владавина права и правна држава у региону, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево, 2012, стр. 802–816; Pickl, V. (1987). "Islamic Roots of Ombudsman Systems". The Ombudsman Journal.

²⁴ 22 November 2015 at the Wayback Machine
<http://www.raco.cat/index.php/Conflictology/article/viewArticle/251703/0>
<http://openaccess.uoc.edu/webapps/o2/handle/10609/12627>

²⁵ Për më tepër në: W. B. Hallaq, An Introduction to Islamic law, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, p. 75; J. Sch acht, An Introduction to Islamic law, Clarendon Press, Oxford, 1982, p. 59-60; R. Machacek, „Law and Justice: two sides of the same coin“, Facta Universitatis, University of Niš, Vol. 5, 2001, p. 574; E. A. Al-Addas, „Historical Outline of the Ombudsman from the Islamic Perspective“; H. Gammeltoft-Hansen, J. Olsen, The Danish Ombudsman, Folketingets Ombudsmand, København, p. 239–246.

Një term indigjen suedez, norvegjez dhe danez, ombudsman, ose ombudsmand është etimologjikisht i rrënjësuar në fjalën e vjetër norvegjeze umboðsmaðr, në thelb që do të thotë 'përfaqësues' (me fjalën umbud/ombud që do të thotë 'prokurë', 'avokat'; që është, dikush i cili është i autorizuar të veprojë për dikë tjetër, një kuptim që ka ende në gjuhët skandinave). Në Ligjin Danez të Jutlandës nga viti 1241, termi është umbozman dhe konkretisht do të thotë një nëpunës civil mbretëror. Nga viti 1552, ai përdoret gjithashtu në gjuhë të tjera nordike si islandishtja dhe faroezishtja umboðsmaður, ombudsmann/ombodsmann norvegjeze dhe ombudsmani suedez (shqiptohet [ˈɔ̃mːbʉːdsˌman]). Kuptimi i përgjithshëm ishte dhe është përafërsisht "një burrë që përfaqëson (dikë)" (d.m.th., një përfaqësues) ose "një njeri me një komision (nga dikush)" (një komisioner). Pakica suedisht-folëse në Finlandë përdor terminologjinë suedeze. Format e ndryshme të prapashtesës -mand, -maður, et cetera, janë vetëm format e fjalës gjermanike të zakonshme të përfaqësuar nga fjala angleze man në gjuhë të ndryshme. Kështu, forma moderne e shumësit ombudsmen e fjalës së huazuar në anglisht ombudsman është e mundshme.

Historia botërore që nga kohët e hershme, ofron fakte të ekzistencës së institucioneve apo zyrtarëve të lashtë, të cilët kanë patur ngjashmëri shumë shekuj më parë me funksionet e sotme klasike të Ombudsmanit, psh: në Filipine, Komisioni i Përhershëm në Qeverinë Revolucionare mund të konsiderohet si pararendës i Zyrës së tanishme të Ombudsmanit, ku neni 21 i Dekretit të 23 qershorit të v. 1898 për krijimin e Qeverisë Revolucionare të Filipineve parashikonte një Komision të Përhershëm, të kryesuar nga Zëvendës Presidenti, i cili do të vendoste në apel për të gjitha çështjet penale të vendosura nga këshillat provincial, dhe këto raste ishin ato të parashtruara kundër sekretarëve të departamenteve dhe zyrtarëve provincialë dhe komunalë dhe, Komisioni i Përhershëm vazhdoi ekzistencën e tij pas ratifikimit të Kushtetutës së vitit 1899, e njohur gjerësisht si Kushtetuta e Malolos, ku në nr. 1, neni 55 i Kushtetutës në fjalë, një nga kompetencat e Komisionit ishte të "deklaronte nëse ka arsye të mjaftueshme për të proceduar kundër Presidentit të Republikës, përfaqësuesve, sekretarëve të departamenteve, kryetarit të Gjykatës së Lartë dhe Avokati i Përgjithshëm në rastet e parashikuara nga Kushtetuta²⁶.

²⁶ www.ombudsman.gov.ph.

Aktualisht Hartuesit e Kushtetutës së vitit 1987 e parashikuan Avokatin e Popullit si një kritik zyrtar që studion ligjet, procedurat dhe praktikat në qeverisje, një mobilizues që siguron që qytetarëve t'u ofrohet rrjedha e qëndrueshme e shërbimeve dhe një mbikëqyrës që shikon performancën e përgjithshme dhe specifike të gjithë zyrtarëve dhe punonjësve të qeverisë²⁷. Për të forcuar dhe izoluar më tej Zyrën e Avokatit të Popullit nga politika dhe forcat e presionit, Kushtetuta e bëri atë një organ autonom fiskal, të pavarur nga çdo degë tjetër e qeverisë, dhe të drejtuar nga një Ombudsman me një mandat të caktuar²⁸.

Synimi i qartë është që t'i jepet një autonomi gjatë ushtrimit të autoritetit të mbikëqyrjes dhe hetimit mbi veprimet e të gjithë zyrtarëve dhe punonjësve publikë, zyrave dhe agjencive. Jo vetëm që mund të hetojë vetë ex officio ose me ankesë çdo veprim ose mosveprim zyrtar që duket të jetë i paligjshëm, i padrejtë, i pahijshëm ose joefikas; ai mund të nxisë zyrtarët në kryerjen ose përsheptimin e ndonjë veprimi ose detyre të kërkuar me ligj në rast të zvarritjeve të procedurave gjyqësore; të ndaloj, parandaloj dhe kontrolloj çdo abuzim ose parregullsi në kryerjen e këtyre detyrave.

Në Argjentinë, "Defensor del Pueblo de la Nación Argentina [es]"-"Mbrotjtësi i Popullit të Kombit Argjentinës" i krijuar në nenin 86 të Kushtetutës, është një organ i pavarur i lidhur me Kongresin Kombëtar Argjentinës me autonomi funksionale, pasi nuk merr udhëzime nga çdo autoritet dhe gëzon të njëjtat imunitete dhe privilegje sikur ligjvënësit, ndërkaq, funksionet kryesore janë, së pari, mbrojtja e të drejtave të njeriut dhe të drejtave të tjera, të garancive dhe interesave të mbrojtura me Kushtetutë, kundër veprimeve apo mosveprimeve të administratës publike dhe së dyti, kontrolli i funksioneve të administratës publike²⁹. Sipas ligjit, Mbrotjtësi duhet të zgjidhet me 2/3 e votave të anëtarëve të pranishëm në çdo degë të Kongresit për një mandat pesëvjeçar dhe mund të riemërohet³⁰.

²⁷ Revista nr. 40, 26 korrik 1986, f. 432.

²⁸ Sec 14. Neni XI, Kushtetuta 1987

²⁹ Kushtetuta e Kombit Argjentinës (Spanjisht: Constitución de la Nación Argentina) është dokumenti bazë qeverisës i Argjentinës dhe burimi kryesor i ligjit ekzistues në Argjentinë. Versioni i tij i parë u shkrua në 1853 nga një asamble kushtetuese e cila u mbledh në Santa Fe; baza doktrinare është marrë pjesërisht nga Kushtetuta e Shteteve të Bashkuara. Më pas u reformua në 1860, 1866, 1898, 1949, 1957 (e cila shfuqizoi kryesisht reformën e 1949-ës), dhe versioni aktual është teksti i reformuar i vitit 1994. Është kushtetuta e shtatë më e vjetër kombëtare që aktualisht po ratifikohet më 1 maj 1853.

³⁰ "Defensor del Pueblo de la Nación Argentina". www.defensor.gov.ar. Archived from the original on 21 June 2008. Retrieved 19 May 2017.

2.1.1. Justicio-ombudsmani suedez

Justicio-ombudsmani suedez, i njohur edhe si Avokati i Popullit Suedez, është një institucion i pavarur i cili ka mandat për të mbrojtur dhe promovuar të drejtat e individëve në Suedi dhe është i përkushtuar për të siguruar që të gjithë qytetarët e Suedisë të trajtohen në mënyrë të drejtë dhe të ndershme nga institucionet publike dhe autoritetet.

Ai ka mandat për të hetuar për shkelje të të drejtave të njeriut nga institucionet publike, dhe për të ofruar rekomandime për të zgjidhur problemet që zbulon gjatë hetimit dhe gjithashtu ka mandat për të hetuar për shkelje të të drejtave të njeriut dhe për të promovuar të drejtat e individëve nëpërmjet veprimit preventiv.

Justicio-ombudsmani suedez, zyrtarisht quhet "Justitieombudsmannen" në suedisht, është një institucion i pavarur i cili ka si qëllim të mbrojtë dhe të promovojë të drejtat e individëve në Suedi dhe është përgjegjës për të hetuar ankesat e qytetarëve kundër shtetit dhe institucioneve publike, duke përfshirë policinë, sistemin e drejtësisë dhe administratën publike dhe gjithashtu merret edhe me çështje të tilla si drejtësia sociale, e drejta e fëmijëve dhe e drejta e njeriut.

Zyra e Avokatit të Popullit Parlamentar u krijua në lidhje me miratimin e Instrumentit të Qeverisë që hyri në fuqi në 1809³¹.

Me sundimin autokratik të mbretit Gustaf III të freskët në mendje, ligjvënësit futën në kushtetutën e re një sistem që do t'i lejonte Riksdag njëfarë kontrolli mbi ushtrimin e pushtetit ekzekutiv.

Ideja e krijimit të një organi që i përgjigjet Riksdagut që mund të monitoronte mënyrën se si autoritetet respektonin ligjin nuk ishte një ide e re në vitin 1809. Në fakt, në v. 1713 monarku absolut Charles XII kishte krijuar zyrën e Ombudsmanit Suprem të Madhërisë së Tij. Në atë kohë mbreti Charles XII ishte në Turqi dhe kishte qenë jashtë vendit për gati 13 vjet. Në mungesë të tij, administrata e tij në Suedi kishte lënë në rrëmujë. Prandaj, ai themeloi Ombudsmanin Suprem si përfaqësuesin e tij kryesor në Suedi. Detyra që i ishte besuar ishte të siguronte që gjyqtarët dhe zyrtarët publikë në përgjithësi të vepronin në përputhje me ligjet në

³¹³¹ The Office of the Parliamentary Ombudsmen established in 1809.

fuqi dhe të kryenin detyrat e tyre në mënyrë të kënaqshme në aspekte të tjera. Nëse Avokati i Popullit konstatonte se nuk ishte kështu, ai kishte autorizimin për të nisur procedurat ligjore kundër tyre për mospërfillje të detyrës. Në vitin 1719 Ombudsmanit Suprem iu dha titulli Kancelar i Drejtësisë (Justitiekanslern). Kjo zyrë ekziston ende dhe sot Kancelari i Drejtësisë vepron si Avokati i Popullit i qeverisë.

Sipas Instrumentit të Qeverisë të vitit 1809, pushteti duhej të ndahej midis Mbretit dhe Riksdagut. Mbreti duhej të emëronte Kancelarin e Drejtësisë (me fjalë të tjera ai ishte Ombudsmani mbretëror) dhe Riksdag duhej të emëronte Ombudsmanin e vet Parlamentar, ku qëllimi kryesor i themelimit të këtij posti të ri si Avokati i Popullit ishte mbrojtja e të drejtave të qytetarëve duke krijuar një agjenci mbikëqyrëse plotësisht të pavarur nga ekzekutivi, megjithatë, duhej krejt e natyrshme modelimi i kësaj zyre të re me atë të Kancelarit të Drejtësisë, ku ashtu si Kancelari i Drejtësisë, pra, Avokati i Popullit do të ishte një prokuror detyra e të cilit ishte të mbikëqyrte zbatimin e ligjeve nga gjyqtarët dhe nëpunësit civilë dhe, sipas fjalëve të Instrumentit të Qeverisë të vitit 1809, Riksdag duhej të emëronte një njeri "të njohur për njohuritë e tij të ligjit dhe ndershmërinë shembullore" si Ombudsman Parlamentar, pra, me fjalë të tjera, detyra e tij ishte të fokusohej në mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve, për shembull: Ombudsmani Parlamentar duhej të inkurajonte zbatimin uniform të ligjit dhe të tregonte errësirat legislative dhe puna e tij ishte të merrte formën e inspektimeve dhe hetimeve për ankesa³².

Fillimisht, roli i Avokatit të Popullit Parlamentar mund të karakterizohej si ai i prokurorit. Rastet e nisura nga Avokati i Popullit ose u mbyllën pa asnjë veprim ose rezultuan në ndjekje penale. Përfundimisht, megjithatë, rutinat evoluuan që nënkuptonin se ndjekja penale u hoq për shkelje të vogla dhe në vend të kësaj u lëshua një paralajmërim. Ky zhvillim u pranua nga Riksdag në vitin 1915 me përfshirjen e tij të një të drejte specifike për të hequr dorë nga ndjekja penale në udhëzimet për Ombudsmanin Parlamentar. Deri në miratimin e udhëzimeve të vitit 1975, këto dispozita mbi të drejtën e Ombudsmanit për të hequr dorë nga ndjekja penale në

³² J. Gannett, "Providing Guardianship of Fundamental Rights and Essential Governmental Oversight: An Examination and Comparative Analysis of the Role of Ombudsman in Sweden and Poland", *New England Journal of International and Comparative Law*, Vol. 9, 2003, p. 523; H.G. Axberger, "The Original Recipe: 200 Years of Swedish Experience", p. 4.

rastet që përfshinin shkelje që nuk ishin me pasoja madhore, siguruan bazën e vetme formale për shprehjen e kritikave. Në rastet kur një zyrtar nuk mund të akuzohej për ndonjë gabim të dënueshëm dhe për rrjedhojë nuk kishte bazë për një vendim për heqje dorë nga ndjekja penale, shprehja e kritikave apo këshillave nga ana e Avokatit të Popullit bazohej vetëm në përdorimet që kishin evoluuar ndër vite. Këto praktika u vlerësuan dhe u miratuan nga Riksdagu në v. 1964.

Vendimi i vitit 1975 për të hequr të drejtën speciale për të hequr dorë nga ndjekja penale ishte i lidhur me reformën e njëkohshme të përgjegjësisë zyrtare, e cila ndër të tjera përfshinte shkurtimin e madh të përgjegjësisë ligjore të zyrtarëve publikë për veprimet e tyre dhe në këtë kontekst u konsiderua se nuk kishte më nevojë që Avokati i Popullit parlamentar të kishte të drejtë të heqë dorë nga ndjekja penale dhe në vend të kësaj, u parashikua që në hetimet e rasteve Avokati i Popullit t'i nënshtrohej rregullave që tashmë zbatoheshin për prokurorët publik në lidhje me ndjekjen penale dhe të drejtën për të hequr dorë nga ndjekja penale.

Zhvillimi i rolit të institucionit të Ombudsmanit i përshkruar këtu ka rezultuar në një zhvendosje graduale të shtytjes së këtyre aktiviteteve nga një funksion ndëshkues në një funksion këshillëdhënës dhe këshillues. Detyra e parandalimit të gabimit dhe përpjekjet e përgjithshme për të siguruar zbatimin e drejtë të ligjit kanë marrë përparësi ndaj rolit të prokurorit.

Efektiviteti i Avokatit të Popullit garantohet me ndalimin e presionit dhe ndikimit të padrejtë, ku sipas Kushtetutës së vitit 1809, Avokati i Popullit mbrohet nga ndikimi i qeverisë dhe i mbretit, dhe sulmi ndaj këtij personi paraqet kërcënim për Kuvendin dhe rendin kushtetues, me atë që, në përputhje me idenë e neutralitetit më të rreptë politik - garancitë e pavarësisë u ngritën një shkallë më lart, ku Ombudspersoni është relativisht i pavarur nga partitë politike dhe është më pak i varur nga Parlamenti, sepse lidhja e drejtpërdrejtë personale është ndërprerë meqë ka qëndrim që Avokati i Popullit të mos jetë bartës i mandatit parlamentar, ku një karakteristikë e zhvillimit të Avokatit të Popullit suedez është se ndikimi i parlamentit në formimin dhe funksionimin e këtij institucioni është reduktuar meqë Parlamenti zgjedh dhe shkarkon Avokatin e Popullit, miraton rregulla të përgjithshme dhe merr vendim për

burimet e tij financiare, por, megjithatë nuk nxjerr udhëzime, e as nuk mund të shprehë mendim më pas për rastet që trajtohen nga Avokati i Popullit; ku Avokati i parë i popullit, Lars August Mannerheim, ishte një nga krijuesit e Kushtetutës të vitit 1809 dhe një pjesëmarrës aktiv në miratimin e saj³³.

Vlen të nënvizohet se, Avokati i Popullit Suedez nis procedim edhe ndaj një gjyqtari nëse keqpërdor autoritetin e tij, qoftë edhe gjatë vetë procesit gjyqësor dhe, në Suedi konsiderohet se ky lloj kontrolli nuk cenon pavarësinë e gjyqësorit meqë Avokati i Popullit vepron në interes të publikut dhe në interes të drejtësisë, sepse ai kontrollon nëse gjyqtari u është përmbajtur parimeve të ligjshmërisë dhe, në raste më të rënda, Avokati i Popullit lëshon një "qortim serioz" dhe, ndryshe nga ombudsmanët në shumicën e sistemeve të tjera juridike, në Suedi ai angazhohet në interpretimin sistematik të dipozitave dhe hyn në meritumin e vendimit gjyqësor, pra, ndikon në marrjen e vendimit gjyqësor³⁴.

Një kompetencë tjetër e rëndësishme është ndjekja penale e një zyrtari publik dhe dhënia e paralajmërimeve, ku Avokati i Popullit Suedez është prokuror i autorizuar i cili kryen funksionin e ndjekjes penale meqë në Suedi, ndryshe nga Danimarka apo Norvegjia, ku ai mund të urdhërojë ose propozojë ndjekje penale, Avokati i Popullit Suedez vepron në cilësinë e tij të plotë si organ ndjekës, domethënë ka kompetencat e një autoriteti të jashtëzakonshëm ndjekës penal, që do të thotë se ai mund të veprojë si palë në procedurë penale dhe Avokati i Popullit ndërmerr ndjekjen penale në bazë të ankesës, me iniciativën e tij ose me iniciativën e komisioneve parlamentare, me çrast me iniciativën e komisioneve parlamentare, Avokati i Popullit kryen hetime ndaj anëtarëve të Gjykatës së Lartë, Gjykatës së Lartë Administrative dhe Qeverisë), mirëpo, megjithatë ky problem i juridiksionit paralel me institucionin klasik të prokurorisë publike, është zgjidhur në praktikë me atë që, Avokati i Popullit Suedez rrallë e ushtron të drejtën e tij për ndjekje penale për disa arsye që bazohen në ekonominë e procesit dhe oportunitetin³⁵.

³³ Ibid.

³⁴ Б. Милосављевић, Омбудсман-заштитник права грађана, Центар за антиратну акцију, Београд, 2001, стр. 77.

³⁵ J. Gannett, "Providing Guardianship of Fundamental Rights and Essential Governmental Oversight: An Examination and Comparative Analysis of the Role of Ombudsman in Sweden and Poland", New England Journal of

2.1.2. Ombudsmani finlandez

Ombudsmani finlandez, zyrtarisht quhet "Oikeusasiamies" në finlandisht, është një institucion i pavarur i cili ka si qëllim të mbrojtë dhe të promovojë të drejtat e individëve në Finlandë dhe është përgjegjës për të hetuar ankesat e qytetarëve kundër qeverisë dhe institucioneve publike, duke përfshirë administratën publike, sistemin e drejtësisë dhe shërbimet sociale.

Ombudsmani finlandez është i pavarur nga qeveria dhe nuk është përgjegjës para saj; është i emëruar nga Parlamenti finlandez dhe ka mandat për të vepruar në interes të qytetarëve finlandezë dhe gjithashtu punon në bashkëpunim me organizata të tjera të drejtësisë dhe të drejtave të njeriut në Finlandë dhe në nivel ndërkombëtar për të siguruar që të drejtat e individëve janë respektuar dhe mbrojtur në mënyra që janë adekuate dhe efektive.

Ekzistojnë dy mbikëqyrës suprem të ligjshmërisë në Finlandë: Avokati i Popullit Parlamentar dhe Kancelari i Drejtësisë³⁶.

Detyrat dhe kompetencat e tyre janë kryesisht të njëjta. Të dy mbikëqyrin ligjshmërinë e veprimeve të autoriteteve dhe zyrtarëve. Kancelarja e Drejtësisë mbikëqyr edhe veprimet e avokatëve. Në parim, një ankesë mund t'i bëhet ose Avokatit të Popullit ose Kancelarit të Drejtësisë. Megjithatë, dallimet e vogla në ndarjen e detyrave ndërmjet tyre përcaktojnë se cili prej tyre heton përfundimisht një ankesë ku Kancelari i Drejtësisë është i përjashtuar nga shqyrtimi i çështjeve që kanë të bëjnë me Forcat e Mbrojtjes Finlandeze, Rojet Kufitare Finlandeze ose personelin paqeruajtës dhe nuk mbikëqyr burgjet dhe institucionet e tjera ku njerëzit janë të mbyllur kundër vullnetit të tyre dhe nuk ka asnjë detyrë që të mbikëqyrë ligjshmërinë e formave të ndryshme të privimit të lirisë, andaj të gjitha këto çështje janë nën mbikëqyrjen e Avokatit të Popullit, prandaj, Kancelari i Drejtësisë i referon ankesat në lidhje me to tek Avokati i Popullit.

International and Comparative Law, Vol. 9, 2003, p. 523; Б. Милосављевић, Омбудсман-заштитник права грађана, Центар за антиратну акцију, Београд, 2001, стр. 78.

³⁶ "The Parliamentary Ombudsman of Finland". www.oikeusasiamies.fi. Archived from the original on 21 February 2007. Retrieved 19 May 2017.

Ombudsmani dhe Kancelari i Drejtësisë gjithashtu mund t'i transferojnë ankesat nga njëri tek tjetri herë pas here, nëse kjo përshpejton trajtimin e çështjes ose arsyetohet ndryshe; nëse për ndonjë arsye konsiderohet e përshtatshme të transferohet një ankesë nga një mbikëqyrës te tjetri, ankuesi njoftohet gjithmonë për këtë, dhe Avokati i Popullit dhe Kancelari i Drejtësisë nuk hetojnë një çështje në të njëjtën kohë, pra, nëse një ankesë u është dërguar të dyve, ajo në përgjithësi hetohet nga cilido prej tyre që e ka marrë atë i pari; Kancelari i Drejtësisë ka për detyrë të mbikëqyrë ligjshmërinë e veprimeve të qeverisë dhe për këtë arsye ai është i pranishëm në seancat e kabinetit dhe shqyrton paraprakisht dokumentet përkatëse³⁷.

2.1.3. Ombudsmani Norvegjez

Ombudsmani norvegjez, zyrtarisht quhet "Ombud" në norvegjisht, është një institucion i pavarur i cili ka si qëllim të mbrojtë dhe të promovojë të drejtat e individëve në Norvegji dhe është përgjegjës për të hetuar ankesat e qytetarëve kundër shtetit dhe institucioneve publike, duke përfshirë policinë, sistemin e drejtësisë dhe administratën publike.

Ombudsmani norvegjez është i pavarur nga qeveria dhe nuk është përgjegjës para saj; është i emëruar nga Parlamenti norvegjez dhe ka mandat 4 vjeçar për të vepruar në interes të qytetarëve norvegjezë dhe gjithashtu punon në bashkëpunim me organizata të tjera të drejtësisë dhe të drejtave të njeriut në Norvegji dhe në nivel ndërkombëtar për të siguruar që të drejtat e individëve janë respektuar dhe mbrojtur në mënyra që janë adekuate dhe efektive, ndërkaq, ka edhe një rol të rëndësishëm në mbështetjen e qytetarëve dhe në promovimin e transparencës dhe rendit të drejtë në qeverisjen e Norvegjisë.

Detyra kryesore është promovimi i barazisë dhe lufta kundër diskriminimit në bazë të gjinisë, etnisë, fesë, aftësisë së kufizuar, orientimit seksual, identitetit gjinor, shprehjes gjinore dhe moshës, dhe mandati dhe roli përcaktohen sipas Aktit Norvegjez të Ombudsit Kundër Diskriminimit, ku mandati i Ombudsmanit Norvegjez përmbushet në mënyra të ndryshme duke u përfshirë në mënyrë aktive në angazhimet publike, marrin pjesë në seancat dëgjimore publike;

³⁷ "The Parliamentary Ombudsman of Finland". www.oikeusasiamies.fi. Archived from the original on 21 February 2007. Retrieved 19 May 2017; Finland's Constitution of 1999 with Amendments through 2011, Article 108-114. Online: https://www.constituteproject.org/constitution/Finland_2011.pdf?lang=en.

japin komente për projektligjet dhe planet e veprimit publik; mbajnë leksione të ndryshme në vend, takime dhe konferenca për tema specifike dhe ofrojnë raporte dhe analiza për publikun për një sërë çështjesh³⁸.

Avokati i Popullit ka një rol zyrtar për të siguruar që Norvegjia të respektojë detyrimet e saj për të drejtat e njeriut në përputhje me tre konventat e OKB-së: Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit kundër Grave (CEDAW); Konventa për Diskriminimin Racor (CERD); dhe Konventa për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (CRPD).

Avokati i Popullit Norvegjez punon për të përmirësuar autoritetet publike dhe ndihmon për të garantuar respektimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut, me dy detyra: e para, kontrolli i mëpasshëm i administratës publike bazuar në ankesat e marra nga individë, dhe e dyta, parandalimi i torturës dhe trajtimit çnjerëzor në lidhje me heqjen e lirisë; me çrast, kushdo që mendon se ka pësuar një padrejtësi apo gabim nga ana e administratës publike, mund të bëjë ankesë falas pranë Avokatit të Popullit, dhe Avokati i Popullit Parlamentar do të bëjë një vlerësim ligjor, objektiv dhe neutral të ankesës, dhe në rastet që pranohen për hetime të mëtejshme, Avokati i Popullit, nëse ka arsye për ta bërë këtë, do të shprehë mendimin e tij për këtë çështje në formën e një deklarate, dhe duke vizituar objektet e paraburgimit të policisë, burgjet, institucionet psikiatrike, institucionet e mirëqenies së fëmijëve dhe vende të tjera ku njerëzit privohen nga liria, Avokati i Popullit ndihmon në parandalimin e keqtrajtimit të njerëzve në institucionet e mbyllura, dhe Hanne Harlem është Avokati i Popullit Norvegjez në detyrë³⁹.

2.1.4. Ombudsmani Danez

Ombudsmani Danez është një institucion i pavarur i cili ka si qëllim të mbrojtë dhe të promovojë të drejtat e individëve në Danimarkë dhe është përgjegjës për të hetuar ankesat e qytetarëve kundër shtetit dhe institucioneve publike, duke përfshirë policinë, sistemin e drejtësisë dhe administratën publike.

³⁸ This Act enters into force on 1 October 1962.

³⁹ Ueb faqja zyrtare: <https://www.sivilombudet.no/en/about-the-parliamentary-ombudsman/>.

Ombudsmani danez është i pavarur nga qeveria dhe nuk është përgjegjës para saj dhe është e emëruar nga Parlamenti Danez dhe ka mandat për të vepruar në interes të qytetarëve Danezë, por Institucioni gjithashtu punon në bashkëpunim me organizata të tjera të drejtësisë dhe të drejtave të njeriut në Danimarkë dhe në nivel ndërkombëtar për të siguruar që të drejtat e individëve janë respektuar dhe mbrojtur në mënyra që janë adekuate dhe efektive.

Ombudsmani Danez është i pavarur dhe zbaton standarde të larta në hetimet e tij dhe në përmbushjen e mandatit të tij për mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve.

Danimarka njihet për një nivel shumë të ulët korrupsioni, dhe të kesh një administratë publike me një nivel të lartë integriteti që i përmbahet sundimit të ligjit është me rëndësi të madhe për të frenuar korrupsionin ku Avokati i Popullit dhe institucionet e tjera mbikëqyrëse luajnë një rol të rëndësishëm në sigurimin e një administrate publike që funksionon mire, ku Ombudsmani parlamentar danez është i diplomuar në drejtësi dhe zgjidhet nga Parlamenti danez-Folketing, për të hetuar ankesat për administratën publike, ndërkaq, udhëheqësi aktual është z. Niels Fenger, dhe në këtë drejtim, Avokati i Popullit mund të bëjë kritika dhe të rekomandojë që autoritetet të rihapin një rast dhe ndoshta të ndryshojnë vendimin e tyre, por Avokati i Popullit nuk mund të marrë vendime vetë, dhe Avokati i Popullit mund të shqyrtojë çështje ligjore, por jo çështje që kërkojnë njohuri të tjera të specializuara, me çrast, gjatë viteve të fundit, Avokati i Popullit ka marrë nga 4,000 deri në 5,000 ankesa në vit nga qytetarët që besojnë se një autoritet publik ka bërë gabime dhe, çdo vit Divizioni i Monitorimit të Avokatit të Popullit viziton një numër të madh institucionesh publike, si: burgjet, institucionet psikiatrike dhe shtëpitë e kujdesit social ndërkaq, divizioni i fëmijëve i Avokatit të Popullit viziton institucionet për fëmijë dhe gjithashtu përpunon ankesat nga fëmijët dhe të rriturit për kushtet për fëmijët⁴⁰.

Ekzistojnë dy dallime thelbësore në juridiksion midis ombudsmanit suedez dhe atij danez, ku si pasojë e interpretimit të rreptë të parimit të pavarësisë së gjyqësorit, ombudsmeni danez nuk ka kompetenca kontrolli në lidhje me gjykatat dhe gjithashtu, Avokati i Popullit nuk mbikëqyr personat privatë dhe kompanitë private, përveç nëse institucionet private ushtrojnë kompetenca publike dhe, dallimi tjetër ka lindur si rezultat i pozitës së administratës shtetërore,

⁴⁰ Ueb faqja zyrtare: <https://en.ombudsmanden.dk/introduction/>.

me çrast, në Danimarkë, Avokati i Popullit është i fokusuar kryesisht në mbikëqyrjen e administratës publike, prandaj teorikisht njihet si një model tradicional ose një ombudsman hibrid, duke qenë se Danimarka nuk e njeh përgjegjësinë funksionale të një zyrtari publik që ekziston në Suedi ku ministrat si shefa departamentesh qëndrojnë në krye të piramidës administrative dhe i përgjigjen ombudspersonit, dhe nga ana tjetër, në Danimarkë, ndryshe nga Suedia dhe Finlanda, nuk ka gjykata administrative të specializuara, por kontestet administrative që zgjidhen në kuadër të sistemit të gjykatave të zakonshme, dhe këto rrethana favorizuan zhvillimin e Avokatit të Popullit në një institucion të specializuar në të drejtën administrative dhe kontestet administrative⁴¹.

2.2. Avokati i Popullit në Evropë

Avokati i Popullit në Evropë është një institucion i pavarur që ka si qëllim të mbrojtë dhe të promovojë të drejtat e individëve në sistemin e të drejtës krahasimore evropiane dhe është i pranishëm në shtetet anëtare të Bashkimit Evropian dhe ka mandat për të mbrojtur dhe promovuar të drejtat e individëve në çdo fushë të sistemit të së drejtës evropiane dhe punon në bashkëpunim me institucionet e tjera evropiane dhe ndërkombëtare për të siguruar që të drejtat e individëve janë respektuar dhe mbrojtur në mënyra që janë adekuate dhe efektive, andaj, ka mandat për të ndër marrë veprime në raste kur të drejtat e individëve nuk janë respektuar dhe për të paraqitur rekomandime për zgjidhjen e problemeve me atë që është i pavarur dhe zbaton standarde të larta në hetimet e tij dhe në përmbushjen e mandatit të tij për mbrojtjen e të drejtave të individëve duke qenë një institucion i rëndësishëm në mbështetjen e qytetarëve dhe në promovimin e transparencës dhe rendit të drejtë në sistemin e të drejtës krahasimore evropiane.

Pra, Avokati i Popullit është përgjithësisht i pranuar në Evropë, e cila mund të thuhet se ka qenë epiqendra e zhvillimit global të institucioneve në sektorin publik si kontinent meqë për Evropën si një bazë solide për përhapjen e mëtejshme të idesë së ombudspersonit e ka bazën

⁴¹ Për më tepër: B. Christensen, "The Danish Ombudsman", University of Pennsylvania Law Review, Vol. 109, No. 8, University of Pennsylvania Law School, Philadelphia, 1961, p. 1100; W. Gelhorn, "The Ombudsman in Denmark", McGill Law Journal, Vol. 12, Number 1, 1966, Montreal, p. 2-3; Holm Niels Eilschou, "The Ombudsman-A Gift from Scandinavia to the World", H. Gammeltoft-Hansen, J. Olsen, The Danish Ombudsman, Folketingets Ombudsmand, København, 2005, p. 223-232.

në atë se, të gjitha vendet evropiane, përveç Bjellorusisë dhe Vatikanit, kanë një formë të ombudsmanit në sistemet e tyre juridike, dhe ombudsmani parlamentar mbizotëron më së shumti, sepse siç u nënvizua më sipër, nga 47 vendet e Këshillit të Evropës, vetëm dy nuk kanë krijuar një lloj institucioni kombëtar ose rajonal: Monako dhe San Marino, mirëpo edhe Bashkimi Evropian ka një Ombudsman Evropian që nga 1995, andaj, mund të thuhet se përvoja evropiane paraqet një shtysë të fortë për zhvillimin e ombudsmanëve edhe në vende të tjera të botës.

2.2.1. Përfaqësuesi parlamentar në Mbretërinë e Bashkuar

Në Mbretërinë e Bashkuar kishte një neveri shumë të fortë ndaj ombudspersonit, ku veçanërisht Dhoma e Lordëve, besonte se ky institucion i shkel parimet kushtetuese të funksionimit të organizimit të pushtetit shtetëror dhe të përgjegjësisë ministrore sipas së cilës një anëtar i qeverisë është vetëm përgjegjës para parlamentit e jo para dikuj tjetër, pra, shihej si një institucion që do të pakësonte funksionet e deputetëve të popullit⁴².

Historikisht, Përfaqësuesi parlamentar në Mbretërinë e Bashkuar (The Parliamentary Commissioner for Administration) ka luajtur një rol të rëndësishëm si avokat i të drejtave të njeriut duke përfaqësuar interesat e qytetarëve dhe duke propozuar ligje dhe politika që do të mbrojnë dhe promovojnë të drejtat e njeriut, ku Parlamenti britanik miratoi një ligj të veçantë (Parliamentary Commissioner Act) që krijoi bazën ligjore për krijimin e ombudspersonit të parë në Britaninë e Madhe në 1967 ku ai emërohet nga monarku me propozim të qeverisë (Letters patent), dhe konsiderohet si një bashkëpunëtor i Parlamentit; mirëpo, formalisht, Avokati i Popullit nuk është zyrtar i Parlamentit, por gëzon garancitë e një pozicioni të tillë, për shembull, e gëzon imunitetin dhe, Monarku e emëron Përfaqësuesin Parlamentar, pas konsultimit me liderin e opozitës dhe kryetarin e Komisionit të Administratës Publike dhe mandati i tij është i kufizuar në shtatë vite⁴³.

⁴² I. Pugh, "The Ombudsman-Jurisdiction, Powers and Practice", Public Administration, Vol. 56, Issue 2, 1978, John Wiley&Sons Ltd, London, p. 127; Trevor Buck, Richard Kirkham, Brian Thompson, The Ombudsman Enterprise and Administrative Justice, Ashgate Publishing Limited, Farnham, 2011, p. 11-13.

⁴³ Parliamentary Commissioner Act 1967, online: Parliamentary Commissioner Act 1967 (legislation.gov.uk).

Në Mbretërinë e Bashkuar bëhet dallimi në llojet e ankesave për të cilat Avokati i Popullit mund të marrë parasysh në atë që ankesa duhet të shkaktohet nga veprimet administrative të ndërmarra nga një departament ose organ tjetër dhe këto veprime të prekin një person personalisht, andaj, Avokati i Popullit nuk mund të shqyrtojë ankesat për politikën e përgjithshme të qeverisë ose propozimet legislative në përgjithësi, edhe nëse personi mund të preket drejtpërdrejt nëse një gjë e tillë hyn në fuqi; meqë Ligji në mënyrë specifike thotë se Avokati i Popullit mund të hetojë çështjet ku dikush "pretendon se ka pësuar padrejtësi si pasojë e keqadministrimit", dhe Avokati i Popullit kërkon që t'i dorëzohen provat dhe jep shembuj të "keqadministrimit" për të përfshirë gjëra të tilla si "vonesa në përgjigjen e letrave, shfaqja e njëanshmërisë ose diskriminimi, dështimi për të shqyrtuar një çështje siç duhet ose dështimi për të dhënë siç duhet këshillat", Avokati i Popullit ka kompetenca të ngjashme me ato të një gjyqtari të gjykatës së lartë, por vepron në mënyrë joformale dhe jo në një stil gjyqësor formalist, dhe ka fuqinë për të inspektuar dosjet dhe dokumentet e qeverisë, përveç atyre të anëtarëve të kabinetit dhe mund të thërrasë cilindo, qoftë edhe një ministër të qeverisë, për të dhënë dëshmi në një hetim, por megjithatë, procedurat janë zakonisht joformale dhe gjithmonë private, jo të hapura për publikun dhe nëse Avokati i Popullit kërkon që një person i interesuar në këtë rast të bëjë shpenzime të caktuara si p.sh.: për udhëtim, ato shpenzime normalisht do të paguhen nga qeveria, ndërkaq, nga ana tjetër, në Mbretërinë e Bashkuar përveç Komisionerit Parlamentar për Administratën, i cili punon si ombudsman i pushtetit qendror, ekzistojnë edhe Ombudsmanët lokalë si rezultat i ligjeve të miratuara në v. 1974 dhe v. 1975, ku pesë Komisione për Administrimin Lokal, u krijuan si për Anglinë ashtu edhe për Uellsin, të përbërë nga komisionerë lokal, ku ankesat në këto organe u dërgohen anëtarëve të autoriteteve lokale dhe më pas iu referohen komisionerëve lokal dhe, nëse një ankesë duhet të mbivendoset ndërmjet komisionerit parlamentar dhe komisionerit lokal, atëherë ekziston një dispozitë për konsultim dhe zgjidhje⁴⁴.

⁴⁴ Charles D. Ablard, "The Parliamentary Commissioner the Ombudsman for Parliament", The International Ombudsman Institute, Occasional Paper, June, 1987, p. 1-7, online: file:///C:/Users/hp/Downloads/IOI%20Canada_Occasional%20Paper%2040_Charles%20Ablard_Parliamentary%20Commission%20the%20OM%20for%20Parliament_1987.pdf.

Aktualisht, Rob Behrens u emërua si Ombudsman Parlamentar dhe i Shërbimit Shëndetësor dhe Kryetar i organizatës më 6 prill 2017 dhe ka një përvojë të konsiderueshme në hetimin e pretendimeve për dështim të shërbimit publik dhe, si rezultat, në sjelljen e dëmshpërblimeve për përdoruesit e shërbimit⁴⁵.

2.2.2. Mediatori-Mbrojtësi i të drejtave në Francë

Në vitin 1973, qeveria franceze krijoi një zyrë të ombudspersonit (frëngjisht: Médiateur de la République), ndërkaq, një reformë në maj të v. 2011 bashkoi atë zyrë me Ombudsmanin e Fëmijëve (Défenseur des enfants), autoritetin e barazisë (Haute autorité de lutte contre les discriminations et pour l'égalité, HALDE) dhe organin që mbikëqyr sjelljen e policisë dhe agjencive të tjera të sigurisë, Komisioni kombëtar i deontologjisë de la sécurité (CNDS), duke krijuar një organ të ri të quajtur: Mbrojtësi i të Drejtave (Défenseur des droits), me çrast Mediatori-Mbrojtësi i të drejtave në Francë është një institucion që ka për qëllim të ndihmojë individët dhe organizatat në zgjidhjen e konflikteve me administratën publike dhe ka për qëllim të mbrojë dhe promovojë të drejtat dhe liritë e individëve në raport me administratën publike, ku ky institucion është një autoritet i pavarur administrativ i Qeverisë së Francës, i krijuar nga rishikimi kushtetues i 23 korrikut 2008 dhe i krijuar nga ligji organik i 29 marsit 2011⁴⁶, dhe paraqet një autoritet të pavarur administrativ i parashikuar nga Kushtetuta e Francës⁴⁷.

Në vitin 2007, Komisioni i Reflektimit dhe Propozimit për Modernizimin dhe Ribalancimin e Institucioneve, i njohur si “Komiteti Balladur”, propozoi krijimin e një “Mbrojtësi të të Drejtave Themelore” për të zëvendësuar Ndërmjetësuesin e Republikës, një institucion i krijuar në vitin 1973, por që nuk përmendet në Kushtetutë. Sipas raportit, Mbrojtësi i të

⁴⁵ Ueb faqja zyrtare: <https://www.ombudsman.org.uk/about-us/who-we-are/the-ombudsman>.

⁴⁶ "Défenseur des Droits". Défenseur des Droits (in French). Retrieved 2021-04-05.

⁴⁷ "Décision n° 2011-626 DC du 29 mars 2011 | Conseil constitutionnel". www.conseil-constitutionnel.fr (in French). Retrieved 2021-10-23.

Drejtave Themelore, i frymëzuar nga Mbrojtësi i Popullit në Spanjë, duhet të emërohet nga Asambleja Kombëtare⁴⁸.

Ligji organik i datës 29 mars 2011, i ndryshuar me ligjin e 9 dhjetorit 2016, vendosi katër misione të tjera shtesë për Mbrojtësin e të Drejtave, edhe atë:

- Mbrojtja dhe promovimi i interesit më të mirë dhe të drejtat e fëmijës të parashikuara në ligj ose nga një angazhim ndërkombëtar i ratifikuar ose miratuar nga Franca;
- Lufta kundër diskriminimit, direkt ose indirekt, i ndaluar me ligj ose nga një angazhim ndërkombëtar i ratifikuar ose miratuar nga Franca,
- Promovimi i barazisë; dhe
- Të sigurojë respektimin e etikës nga personat që kryejnë veprimtari sigurie në territorin e Republikës⁴⁹.

Pra, me këto misione shtesë për këtë institucion u plotësua edhe më shumë autoriteti dhe pavarësia në përfaqësimin e interesave më të mira si të fëmijëve, antidiskriminimit po ashtu edhe në sferën e etikës në raport me standartet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, ndërkaq, i frymëzuar nga Ombudsmeni Suedez dhe Komisioneri Parlamentar anglez, roli i tij është të denoncojë dështimet dhe mangësitë e administratës; ai emërohet nga Këshilli i Ministrave për një mandat 6-vjeçar të pa rinovueshëm që paraqet një kusht të pavarësisë së tij, i cili karakterizohet edhe nga largimi i tij nga autoritetet hierarkike: ai nuk merr asnjë urdhër dhe mund të lirohet nga detyra vetëm në rast të paaftësisë; juridiksioni i tij është i përhapur dhe përfshin veprimtaritë e autoriteteve shtetërore dhe vendore, institucioneve publike dhe organizmave të cilëve u është besuar një mision shërbimi publik, andaj, që nga v. 1973, 5 ligje kanë zgjeruar përgjegjësitë e Avokatit të Popullit, edhe atë:

- Ligji i 24 dhjetorit 1976: ka forcuar lidhjet me Parlamentin, specifikon marrëdhëniet me juridiksionet, zgjeron bazat e veprimit të tij në drejtësi dhe i lejon të propozojë reforma legjislative;
- Ligji i 13 janarit 1989: ka forcuar pavarësinë e Avokatit të Popullit;
- Ligji i 6 shkurtit 1992: ka specifikuar rolin e tij;

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ "Défenseur des Droits". Défenseur des Droits (in French). Retrieved 2021-04-05.

- Ligji i 12 prillit 2000: përcakton se Avokati i Popullit lejohet të fillojë një reformë procedurale, finalizon ekzistencën e delegatëve dhe përcakton rolet e tyre dhe specifikon modalitetet e raportit vjetor të veprimtarisë së Avokatit të Popullit në Parlament;
- Ligji i 25 marsit 2004: përcakton se delegatët e Avokatit të Popullit duhet të veprojnë si vullnetarë, me çrast delegatët e tij (aktualisht rreth 300) emërohen për një periudhë të rinovueshme prej një viti, dhe kryejnë qëndrime të përhershme në prefektura apo bashki, në shërbime publike apo edhe në qendra sociale, dhe duhet të kalojnë të paktën dy gjysmë ditë në javë për misionin që u është besuar në fushën e aftësive të tyre profesionale, dhe një veçori tjetër e Mediatorit-Mbrojtësit të të drejtave në Francë ka të bëjë me fuqinë e reformës meqë mund të kërkojë ndryshimin e një ligji ose dispozite juridike me propozim reforme, përtej rasteve individuale që i janë paraqitur, për të përmirësuar funksionimin e administratës ose për të parandaluar përsëritjen e situatave të padrejta⁵⁰.

Claire Hédon është Mbrojtësi i të Drejtave që nga 22 korriku 2020, e emëruar për 6 vjet pa mandat të rinovueshëm⁵¹.

2.2.3. Avokati i Popullit në Gjermani

Ekuivalenti më i afërt me një shërbim federal të ombudspersonit në Gjermani është Komisioni Parlamentar i Peticioneve (gjermanisht: Petitionsausschuss Deutscher Bundestag), i cili merr dhe heton ankesat për keqadministrim ndërkaf, ka edhe një numër ombudsmanësh sektorialë, duke përfshirë Avokatin e Popullit Ushtarak Parlamentar (Wehrbeauftragter des Deutschen Bundestages) dhe Institucionin e Ombudsmanit për Transportin Publik (Schlichtungsstelle für den öffentlichen Personenverkehr)⁵².

⁵⁰ Ueb faqja zyrtare: <https://www.defenseurdesdroits.fr/fr/institution/competences/services-publics>.

⁵¹ Ibid, <https://www.defenseurdesdroits.fr/en/the-defender-of-rights-claire-hedon>.

⁵² Ueb faqja zyrtare:

Historiku i Avokatit të Popullit në Gjermani fillon me Ombudsmanin Ushtarak në vitin 1956, ndërsa dhe më pas Komisionerin për të Drejtën e Ankimit, të cilit në vitin 1975 Bundestagu i njohu të drejtën e hetimit të pavarur, ku ky institucion është i pavarur nga qeveria dhe i emëruar nga parlamenti federal dhe ka autoritet për të mbrojtur të drejtat e qytetarëve në rastet kur ata ndjehen të prekur nga veprimet e administratës shtetërore federale.

Në shtetet federale individuale të Gjermanisë, ka edhe Avokatë të Popullit shtetërorë (Landesombudsman) që janë të pavarur nga qeveria shtetërore dhe janë përgjegjës për të mbrojtur të drejtat e qytetarëve në rastet kur ata ndjehen të prekur nga veprimet e administratës shtetërore.

Ombudsmani Gjerman i Kërkimeve (Ombudsman für die wissenschaft) është një komitet i emëruar nga Fondacioni Gjerman i Kërkimeve (DFG) që ndihmon të gjithë shkencëtarët dhe studiuesit në Gjermani kur bëhet fjalë për pyetje dhe konflikte që lidhen me praktikën e mirë shkencore (GSP) dhe integritetin shkencor, ku Komiteti i Ombudspersonit mbështetet në diskutimet dhe ndërmjetësimin e konfliktit nga një zyrë që ndodhet në Berlin.

Diskutimet e Ombudsmanit janë të orientuara në përputhje me “Udhëzimet për mbrojtjen e praktikës së mirë shkencore”, ku të gjithë janë të lirë të kontaktojnë ose Ombudsmanin e kërkimit Gjerman ose një ombudsperson lokal në një institucion kërkimor universitar ose jouniversitar dhe në parim, Avokati i Popullit i trajton të gjitha pyetjet në mënyrë neutrale, të drejtë dhe në konfidencë të plotë, ndërkaq, Komiteti i Ombudsmanit të Kërkimit Gjerman emërohet nga Senati i Fondacionit Gjerman të Kërkimeve (Deutsche Forschungsgemeinschaft, ose DFG). Komiteti funksionon në baza vullnetare dhe të gjitha hetimet shqyrtohen së bashku dhe të gjitha vlerësimet arrihen së bashku, ku ai vepron në mënyrë të pavarur kur jep këshilla dhe ndërmjetëson dhe mandati i anëtarëve të Komitetit të Ombudspersonit është katër vjet; ata mund të riemëohen për mandate të mëtejshme⁵³.

<https://soep-online.de/en/>;

<https://web.archive.org/web/20140118155657/http://www.bundestag.de/bundestag/ausschuesse17/a02/index.jsp>.

⁵³ Kodi i sjelljes së DFG, 2019.

2.2.4. Avokati i Popullit në shtetet e tjera anëtare të Bashkimit Evropian

Avokati i Popullit është një institucion i pavarur i cili ekziston në disa shtete anëtare të Bashkimit Evropian ku ky institucion ka për qëllim të mbrojtë të drejtat e qytetarëve dhe të denoncojë abuzimet e autoriteteve publike ndërkaq, funksionet e Avokatit të Popullit variojnë nga një shtet anëtar në tjetrin, por përgjithësisht ata kanë autoritet për të monitoruar qëndrimet e autoriteteve publike dhe për të ndërmarrë veprime për të mbrojtur të drejtat e qytetarëve.

Historiku i Avokatit të Popullit në shtetet anëtare të Bashkimit Evropian varion nga një vend në tjetrin, ku disa shtete kanë krijuar këtë institucion që në kohën e tyre të tyre të pavarësisë, ndërsa të tjerat e kanë implementuar më vonë, ndërkaq, sistemi i të drejtave të njeriut në Evropë, në të cilin bën pjesë edhe Avokati i Popullit ose Ombudsmeni si institucion i rëndësishëm, vepron nën suazën edhe të disa organizatave ndërkombëtare ndër të cilat, më të rëndësishme cilësohen Këshilli i Evropës dhe Bashkimi Evropian.

Në mënyrë të veçantë, Këshilli i Evropës ka mbështetur dhe nxitur krijimin dhe konsolidimin e autoriteteve që mbrojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, përfshirë këtu edhe Ombudsmanët, si institucione pararojë në fushën e të drejtave të njeriut si dhe Komisioneri për të Drejtat e Njeriut të Këshillit të Evropës i cili gëzon një numër kompetencash dhe funksionesh të konsiderueshme në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut, përfshirë dhe bashkëpunimin dhe asistencën në vazhdimësi me Ombudsmanët kombëtarë.

Në anën tjetër, Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë OSBE është përpjekur nëpërmjet një numri aktesh dhe dokumentesh ndërkombëtare që të trajtojë dhe promovojë të drejtat e njeriut, duke rekomanduar vendeve anëtare ruajtjen e standarteve të pranueshme të respektimit të tyre në fusha të veçanta, ndërkaq, Akti final i Helsinkit 1976, Karta e Parisit 1990 dhe Deklarata e Samitit të Helsinkit 1992 janë disa nga dokumentet më të rëndësishme ndërkombëtare, të cilat kanë ndikuar në shumë shtete për të ridizajnuar të drejtat e njeriut, duke i bërë ato kryefjalë të zhvillimeve evropiane, sidomos për periudhën pas Luftës së Ftohtë, andaj, Këshilli i Evropës është marrë në mënyrë të vazhdueshme me promovimin e vlerave të Ombudsmanit dhe rëndësinë e tij në sistemin evropian të të drejtave të njeriut dhe në shumë

raste ky institucion ka kërkuar nëpërmjet rekomandimeve ngritjen dhe vënien në funksion të Ombudsmanëve duke i parë ato të lidhur me një rëndësi në nivel kombëtar, por edhe rajonal dhe vendor.

Për shembull, Avokati i Popullit në Holandë u krijua në vitin 1780, ndërsa në Suedi u krijua në vitin 1809. Në disa shtete të tjera si Belgjika, Danimarka dhe Finlanda, Avokati i Popullit u krijua në vitet 1970. Në disa shtete si Gjermania, Avokati i Popullit nuk ekziston si një institucion i pavarur, por funksionet e tij janë të integruara në sistemin e drejtësisë.

Në Bashkimin Evropian, Avokati i Popullit u krijua në vitin 1994, me qëllimin për të mbrojtur të drejtat e qytetarëve evropianëve dhe për të parë në qëndrimet e institucioneve evropiane.

Në vitin 1955, shumë vite më parë, Danimarka u bë vendi i tretë në botë për të të marrë një Ombudsman, pas Suedisë në 1809 dhe Finlandës në 1919, dhe ishte nga Danimarka institucioni që fitoi një bazë në të gjithë botën. Disa vite më parë, më 1973, dhjetë vende, duke përfshirë gjashtë në Evropë, kishin Ombudspersonin e tyre kombëtar dhe katër të tjera kishin hapur zyrat rajonale. Dhjetë vjet më vonë, në mesin e vitit 1983, njëzet e një shtete, përfshirë këtu Holanda, kishte emëruar Ombudsmanët kombëtarë, me zyra rajonale tjera. Që atëherë, institucioni ka pësuar rritje të vazhdueshme. Në vitin 1998, tetëdhjetë vendet kanë Ombudsmanë në një ose më shumë nivele të qeverisjes. Më 1 shtator 1995, Bashkimi Evropian emëroi Ombudsmanin e parë mbikombëtar në botë. Kur shikojmë këto shifra, mund të konkludojmë se këto janë zhvillime mbresëlënëse në tërë hapësirën e kontinentit për mbrojtjen e lirive dhe të drejtave të njeriut. Për disa dekada, ombudsmanët janë emëruar - ndonjëherë me një emër tjetër - në përgjithësi në të gjitha anët e globit dhe kjo rritje pritet të vazhdojë edhe në vitet në vijim, me akoma më shumë vende që caktojnë Ombudsmanin e tyre.

Një dinamikë tjetër lidhur me zhvillimin dhe me ngritjen e Ombudsmanit në vendet e Evropës u arrit në vitin 2003, vit në të cilin Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës apeloj fuqishëm ndaj vendeve anëtare të Këshillit të Evropës, të cilat nuk kishin themeluar institucionin e Ombudsmanit, për ta krijuar sa më parë atë, dhe për t'i dhënë kompetenca dhe

rol të rëndësishëm ligjor dhe kushtetues në aspektin e brendshëm, nëpërmjet miratimit të akteve konkrete ligjore për të përmbushur këtë qëllim⁵⁴.

Ky rekomandim përcaktonte edhe elementet që duhej respektuar gjatë procesit të krijimit të Ombudsmanit, sidomos në kompetencat e tij dhe angazhimit të përgjithshëm për çdo shkelje të lirive dhe të drejtave të njeriut. Kjo nevojë duhej të përmbushet duke pasur një Ombudsman që i garantohej mbështetja financiare dhe logjistike e qëndrueshme nga ana e shteteve për të shtuar efikasitetin në punë.

2.2.5. Avokati i Popullit i Bashkimit Evropian-Ombudsmani Evropian

Ombudsmani Evropian u krijua me Traktatin e Mاستrihtit dhe Jacob Söderman i Finlandës, që u zgjodh nga Parlamenti Evropian në v. 1995 është Ombudsmani i parë Evropian, ndërkaq, ky organ paraqet një organ ndërinstitucional të Bashkimit Evropian që ka zyra në Strasburg dhe Bruksel dhe mban përgjegjësinë e institucioneve, organeve dhe agjencive të BE-së dhe promovon administrimin e mirë; i ndihmon njerëzit, bizneset dhe organizatat që përballen me probleme me administratën e BE-së duke hetuar ankesat, si dhe duke parë në mënyrë proaktive çështje më të gjera sistemike, ndërsa Ombudsmani aktual është Emily O'Reilly nga Irlanda nga v. 2013⁵⁵.

Ombudsmani Evropian zgjidhet nga Parlamenti Evropian për një mandat 5 vjeçar të rinovueshëm, ndërkaq, me kërkesë të Parlamentit, Avokati i Popullit mund të shkarkohet nga Gjykata e Drejtësisë nëse "nuk i plotëson më kushtet e kërkuara për kryerjen e detyrave të tij ose nëse është fajtor për shkelje të rënda" (Neni 228 i Traktatit për Funksionimin e BE-së)⁵⁶.

⁵⁴ <http://assembly.coe.int/main.asp?link=/documents/adoptedtext/ta03/erec1615.htm>

⁵⁵ Ueb faqja zyrtare: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/home>.

⁵⁶ Ibid.

Çdo qytetar apo entitet i BE-së mund të apelojë Ombudsmanin për të hetuar një institucion të BE-së për shkak të keqadministrimit: parregullsi administrative, padrejtësi, diskriminim, shpërdorim pushteti, mospërgjegjësi, refuzim të informacionit ose vonesa të panevojshme, me çrast Ombudsmani nuk mund të hetojë Gjykatën Evropiane të Drejtësisë në kapacitetin e saj gjyqësor, Gjykatën e Përgjithshme, Tribunalin e Shërbimit Civil, administratat kombëtare dhe rajonale (edhe kur bëhet fjalë për ligjin e BE-së), gjyqësorët, individët privatë ose korporatat⁵⁷.

Avokati i Popullit nuk ka kompetenca detyruese për të detyruar zbatimin e vendimeve të tij, por niveli i përgjithshëm i pajtueshmërisë është i lartë meqë Avokati i Popullit mbështetet kryesisht në fuqinë e bindjes dhe të publicitetit, ku në vitin 2011, shkalla e përgjithshme e pajtueshmërisë nga institucionet e BE-së me sugjerimet e tij ishte 82%⁵⁸.

Misioni kryesor që drejton punën e Ombudsmanit Evropian është “e drejta për administrim të mirë” që njihet si e drejtë e njeriut në BE, ku Ombudsmani Evropian ndihmon qytetarët, kompanitë dhe shoqatat që përballen me probleme me administrimin e BE-së dhe fushat kryesore të pyetjeve të Ombudsmanit Evropian lidhen me transparencën e administrimit të institucioneve të BE-së; transparencë dhe llogaridhënie në vendimmarrjen e BE-së; transparenca e lobimit; çështjet etike; të drejtat themelore; politika e konkurrencës e BE-së; dhe pjesëmarrja e qytetarëve në vendimmarrjen e BE-së⁵⁹.

Ombudsmani Evropian, që nga shfaqja e tij në vitin 1995, është profilizuar si një institucion me misionin e “qeverisjes së mirë”, duke promovuar këtë kauzë dhe vendin e tij brenda sistemit institucional të BE-së, duke qenë aktiv në shërbim të interesit më të gjerë publik dhe një nga qëllimet e tij është të arrijë përmirësime të prekshme për ankuesit dhe publikun përballë administratës së BE-së, ku nga njëra anë, Ombudsmani Evropian është i përgjegjshëm ndaj ankesave nga individë, kompani dhe shoqata, duke iu përgjigjur dhe zgjidhur ankesat lidhur me problemet e administrimit në institucionet e BE-së dhe, nga ana tjetër, Ombudsmani Evropian gjithashtu ka edhe një qasje autonome dhe aktive në ndihmën e

⁵⁷ The European Ombudsman-At a glance", July 2006, <https://www.ombudsman.europa.eu/ata glance>.

⁵⁸ Report on responses to proposals for friendly solutions and draft recommendations-How the EU institutions complied with the Ombudsman's suggestions in 2011"; <https://www.ombudsman.europa.eu/en/doc/annual-report/en/12376>.

⁵⁹ Demiret, Demokaan (2001), "The Role of the European Ombudsman in Good Administration", p. 127.

institucioneve për të përmirësuar cilësinë e shërbimit që ofrojnë duke bërë propozime përmes propozimeve, rekomandimeve dhe sugjerimeve për zgjidhjen e problemeve⁶⁰.

Misioni dhe performanca e Ombudsmanit Evropian shihet pozitivisht nga institucionet e BE-së, e treguar nga shkalla e bashkëpunimit pozitiv dhe respektimi i rekomandimeve të Ombudsmanit Evropian, ku shumica e studiuesve vërejnë se Ombudsmani Evropian ka qenë efektiv në promovimin e qeverisjes së mirë në BE, por, megjithatë, disa autorë vërejnë se ka pasur më pak ndikim në fushën e të drejtave themelore, temë për të cilën qytetarët e BE-së ankohen më së shumti; me çrast, sipas raportit të Ombudsmanit Evropian të v. 2019, institucionet e BE-së iu përgjigjën pozitivisht propozimeve të tij në 79% të rasteve, ku nga 119 propozime të tij në lidhje me korrigjimet që institucionet e BE-së duhet të bëjnë për të përmirësuar praktikën e tyre administrative, 95 janë pranuar pozitivisht dhe kanë pasur ndikim në korrigjimin e situatave të zbuluara të keqadministrimit, ndërkaq, në v. 2020, 10 nga 17 institucione të cilave Ombudsmani Evropian u ka bërë propozime, kanë respektuar plotësisht të gjitha zgjidhjet, sugjerimet dhe rekomandimet e tij⁶¹.

⁶⁰ Ian Harden, "The European Ombudsman's Role in Promoting Good Governance" in Accountability in the EU. The Role of the European Ombudsman, Celtenham, UK: Edward Elgar Publishing, 2017, p. 198-216.

⁶¹ Tero, Erkkilä (2020), European Ombudsman as a Supranational Institution of Accountability" in: Ombudsman as a Global Institution. Cham: Palgrave Macmillan, p. 143–174; European Ombudsman (2020). "Putting it Right? Report. How the EU institutions responded to the Ombudsman in 2019", online: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/doc/follow-up/en/135909>.

KAPITULLI I TRETË

AVOKATI I POPULLIT NË TË DREJTËN KRAHASIMORE REGJIONALE

3.1. Avokati i Popullit në Republikën e Shqipërisë

Avokati i Popullit (ombudsmani) i Republikës së Shqipërisë është parashikuar në kreun VI të Kushtetutës së Shqipërisë të miratuar në nëntor 1998 (nenet 60-63 dhe 134), ku në nenin 60 thuhet se: “Avokati i Popullit mbrohet të drejtat, liritë dhe interesat e ligjshme të individëve nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme ose të pahijshme të organeve të administratës publike”, ndërkohë, Kuvendi miratoi Ligjin për Avokatin e Popullit, Ligji nr. 8454, në shkurt të v. 1999, ku përcaktohet që Avokati i Popullit të zgjidhet nga tre të pestat e të gjithë anëtarëve të Kuvendit për një periudhë pesëvjeçare, me të drejtë rizgjedhjeje, dhe ligji në fjalë, që atëherë, është ndryshuar me ligjin nr. 8600, 10 prill 2000 dhe ligjin nr. 9398, 12 maj 2005, ndërkohë, Avokati i Popullit aktual është Erinda Ballanca, e zgjedhur më 22 maj 2017, duke pasuar Igli

Totozanin, i zgjedhur më 23 dhjetor 2011, dhe Emir Dobjanin i cili kishte shërbyer që nga shkurti 2000⁶².

Për sa i përket historikut, gjendja në Shqipëri, gjatë 10 viteve të parë të tranzicionit (1991-2000) si pasojë e ndryshimit të sistemit politik, nuk mund të menaxhohej me përgjegjshmëri nga institucionet tradicionale të shtetit meqë policia, ushtria, gjykatat dhe struktura të tjera që përcaktojnë ekzistencën e shtetit, në vitin 1997, për një kohë të shkurtër, në një pjesë jo të vogël të territorit të shtetit ranë në kolaps të plotë dhe nga ky moment u dëshmuar se edhe komuniteti ndërkombëtar, i pranishëm dhe me ndikim të madh në Shqipëri, që në fillimet e proceseve demokratike, pas v. 1997 zbatoi një strategji tjetër, atë të programeve të zhvillimit për ngritjen dhe forcimin e institucioneve të reja demokratike të shtetit shqiptar; ku Kushtetuta e re shqiptare që u aprovua me referendum në v. 1998 është një kontribut sa i ekspertëve vendas, aq edhe atyre ndërkombëtarë, dhe në këtë Kushtetutë të re u parashikua krijimi i institucionit të ri të Avokatit të Popullit, ndërkaq, në shkurt të v. 1999 Kuvendi shqiptar e miratoi edhe ligjin përkatës me 40 nene “Për Avokatin e Popullit”, i cili është një kombinim midis ligjit Danez dhe atij Suedez⁶³.

Avokati i Popullit është një institucion i rëndësishëm që ka për qëllim të mbrojë të drejtat e individëve nga abuzimi i pushtetit nga institucionet publike; ai është i pavarur nga pushteti ekzekutiv, legjislativ dhe gjyqësor dhe ka autoritetin për të ndërhyrë në rastet kur individët besojnë se janë prekur të drejtat e tyre nga institucionet publike dhe gjithashtu ka detyrën e monitorimit të përgjegjësisë të institucioneve publike ndaj kërkesave të qytetarëve dhe të paraqitjes së raporteve përfundimtare në Kuvendin e Shqipërisë; duke mbrojtur të drejtat, liritë dhe interesat e ligjshëm të individit nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme e të parregullta të organeve të administratës publike, si dhe të të tretëve që veprojnë për llogari të saj dhe është nxitës i standardeve më të larta të të drejtave dhe lirive të njeriut në vend duke u udhëhequr nga parimet e paanësisë, konfidencialitetit, profesionalizmit dhe pavarësisë⁶⁴.

⁶² Ueb faqja zyrtare:

<https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/>; <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/article/legislation>.

⁶³ Ueb faqja zyrtare: <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/about-us/about-us-details>.

⁶⁴ Ibid.

Institucioni i Avokatit të Popullit ka pasur në të kaluarën e tij një aktivitet mjaft të ngjeshur lidhur me evidentimin dhe parandalimin e rasteve të torturës, trajtimit çnjerëzor dhe degradues, ku krijimi i një fizionomie të tillë në këtë fushë ka ardhur si rezultat i përmbushjes me seriozitet të kompetencave që gëzon ky organ nga Kushtetuta, bazuar në Konventën Europiane për të drejtat e njeriut⁶⁵ si dhe ligjin për “Për Avokatin e Popullit”⁶⁶.

Shpesh veprimtaria e Institucionit të Avokatit të Popullit ka qenë subjekt referimi në mjaft raporte ndërkombëtare pikërisht për shkak të evidentimit, monitorimit dhe parandalimit të rasteve të dhunës dhe dhënien e rekomandimeve për institucionet përkatëse se si të veprohet me qëllim të parandalimit meqë ai ka si mision të tij parandalimin e konflikteve të mundshme midis administratës publike dhe individit me atë që, Avokati i Popullit vepron në bazë të ankesës apo kërkesës së paraqitur pranë tij por vepron edhe me nismën e vet zyrtare Ex-officio, për raste të veçanta, të bëra publike, por gjithmonë duhet të marrë më vonë pëlqimin e të interesuarit ose të dëmtuarit⁶⁷.

Avokati i Popullit nuk vendos vetë dhe nuk është titull ekzekutiv sikur edhe shumica e avokatëve në rajon dhe më gjerë për t’ju dhënë të drejtat personit që ankohet, por bën rekomandime për institucionet përkatëse për vënien në vend të së drejtës së shkelur tek organi i administratës publike që sipas tij ka shkaktuar shkeljen e saj dhe, në rastet kur organi përkatës nuk reagon ndaj rekomandimeve të Avokatit të Popullit, atëherë ai mund t’i drejtohet organeve më të larta në hierarki, deri edhe te Kuvendi me një raport, duke propozuar dhe rekomanduar edhe masa konkrete për të vënë në vend të drejtat e shkelura, me atë që, jashtë juridiksionit të Avokatit i Popullit janë personat dhe aktet në vijim:

- Presidenti i Republikës;
- Kryetari i Këshillit të Ministrave;
- Urdhërat me karakter ushtarak të Forcave të Armatosura;

⁶⁵ NENI 3 i KEDNJ- Ndalimi i tortures

⁶⁶ LIGJI Nr.8454, datë 4.2.1999, plotësuar me ligjin nr.8600 datë 10.04.2000, ndryshuar me ligjin nr.9398, datë 12.05.2005, shtuar dhe ndryshuar me ligjin nr.155/2014, datë 27.11.2014: “PËR AVOKATIN E POPULLIT” Në mbështetje të neneve 60-63, 81 dhe 83 pika 1 të Kushtetutës, me propozimin e Këshillit të Ministrave.

⁶⁷ Ueb faqja zyrtare: <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/about-us/about-us-details>.

-Konfliktet civile ku nuk janë palë organet e administratës publike (marrëdhëniet civile ndërmjet personave privat ose tregtar)⁶⁸.

Konventa kundër Torturës dhe Ndëshkimeve të tjera Çnjerëzore dhe Degraduese i obligon të gjitha vendet t'i dërgojnë raportime Komitetit mbi zbatimin e Konventës dhe nivelin e mbrojtjes së të drejtave të përfshira në të, në çdo 4 vjet; Shqipëria e ka ratifikuar Konventën dhe sipas nenit 17 të kësaj Konvente, krijohet Komiteti kundër Torturës, i cili monitoron zbatimin e Konventës nga vendet anëtare kundër Torturës, Trajtimit Çnjerëzor, Degradues apo Trajtime të tjera Çnjerëzore; Komiteti shqyrton çdo raportim dhe i dërgon rekomandimet përkatëse shteteve, ndërkaq, Protokolli Opsional i Konventës i cili ka hyrë në fuqi në Qershor 2006, ka krijuar Nënkomitetin e Parandalimit të Torturës; ky Nënkomitet ka mandat për të vizituar vendet ku personat janë të privuar nga liria e tyre dhe, sipas këtij Protokolli, vendet anëtare të Konventës duhet të krijojnë një mekanizëm kombëtar për parandalimin e torturës, i cili gjithashtu duhet të ketë juridiksion për inspektimin e vendeve të paraburgimit, ku veprimtaria e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës i formuar në Shqipëri ka qëllim realizimin e vizitave të rregullta në të gjitha ambientet e institucioneve publike, ku liria e individit është e kufizuar apo dalja prej tyre bëhet kundrejt një vendimi gjyqësor apo urdhri administrativ⁶⁹.

Në rastet kur vendos që të kryejë hetime të pavarura, Avokati i Popullit ka të drejtë që:

a) të kryejë hetime në vend, përfshirë edhe hyrjen në çdo zyrë të institucioneve publike dhe këqyrjen në vend të akteve apo dokumenteve që kanë lidhje me çështjen që heton;

b) të kërkojë shpjegime nga çdo organ i administratës qendrore dhe vendore, si dhe të marrë çdo dosje apo material që ka lidhje me hetimin;

c) të marrë në pyetje çdo person që, sipas tij, është i lidhur me çështjen nën hetim, dhe të thërrasë në zyrën e tij të gjithë personat pa imunitet;

ç) të kryejë ose të kërkojë ekspertiza, ku Avokati i Popullit ka të drejtë të caktojë një afat për kryerjen e veprimeve të mësipërme⁷⁰.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ligj Nr.8454, datë 4.2.1999 Per avokatin e popullit, neni 19.
<https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/article/legislation>.

Avokati i Popullit apo personat e autorizuar prej tij kanë të drejtë të hyjnë në çdo kohë, pa kufizim e pa autorizim paraprak kjo vlen për të gjithë mekanizmat kundër torturës në rajon dhe me gjerë po ashtu edhe në Shqipëri, por duke vënë në dijeni titullarin e institucionit, në të gjitha institucionet e administratës publike, në burgje, në vende ku policia ose prokuroria mbajnë persona të shoqëruar, të ndaluar apo të arrestuar, (të paraburgosurit), në reparte apo institucione shtetërore, spitale psikiatrike, në qendrat të azilit, në shtëpi fëmije, si dhe në çdo vend tjetër kur ka të dhëna dhe çmon se ekziston mundësia e shkeljes së të drejtave dhe lirive të njeriut, andaj, hyrja në të gjitha mjediset e mësipërme mund të bëhet si për të hetuar një ankesë ose thjeshtë për të vizituar dhe ndjekur për së afërmi si po trajtohet nga autoritetet një person i ndaluar, një kërkesë ose njoftim të caktuar, ashtu edhe me nismën e Avokatit të Popullit për qëllime inspektimi apo studimi dhe, në këto raste mund të takojë dhe të bisedojë në mënyrë konfidenciale e pa praninë e personave zyrtarë me cilindo person që ndodhet apo mbahet në këto mjedise dhe, çdo lloj korrespondence e këtyre personave me Avokatin e Popullit nuk duhet të pengohet ose të kontrollohet dmth vizitat bëhen pa praninë e stafit të brendshëm por vetëm zyrtar të Avokatit të Popullit⁷¹.

Institucioneve, të cilave Avokati i Popullit u ka drejtuar një rekomandim, duhet ta shqyrtojnë rekomandimin, kërkesën dhe të kthejnë përgjigje brënda 30 ditësh nga data e dërgimit; përgjigjja duhet të përmbajë shpjegime të arsyetuara për çështjen në fjalë, si dhe çfarë veprimesh, mosveprimesh apo masash ka ndërmarrë ai Institucion; dhe refuzimi për të bashkëpunuar me Avokatin e Popullit nga nëpunësi civil, funksionari ose autoriteti publik përbën shkak që Avokati i Popullit të kërkojë nga autoriteti kompetent fillimin e procedurës administrative dhe marrjen e masave disiplinore deri në largimin nga puna ose nga shërbimi civil, andaj, nga kjo shihet se rekomandimet që bënë Avokati i Popullit kanë peshën e vet dhe se individët që nuk i marrin seriozisht këto rekomandime do të ndëshkohen⁷².

Një nga çështjet e shqyrtuara nga institucioni i Avokatit të Popullit e cila është zgjidhur pozitivisht ose që mund të mirret si storie suksesi ka qenë edhe shqetësimi i ngritur nga të burgosurit lidhur me kufizimin e të drejtës ligjore për të komunikuar në telefon me familjarët

⁷¹ Po aty, neni 19/1.

⁷² Ligj Nr.8454, datë 4.2.1999 Per avokatin e popullit, neni 22/1 -Sanksionet për mosbashkëpunimin me Avokatin e Popullit, <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/article/legislation>.

dhe të afërmit jashtë burgut, ku sipas tyre, në vitin 2019, Drejtori i Përgjithshëm i Burgjeve kishte nxjerrë një urdhër i cili detyronte të burgosurit që të deklaroheshin një listë me vetëm 10 numra telefoni me të cilët ata do të komunikoheshin me të afërmit e tyre; nëse do të duhej të shtoheshin një numër të ri telefoni, duhej që të hiqnin një nga numrat e telefonit që ata kanë dhënë më parë në listë, por kjo procedurë zgjaste një muaj, dhe ankuesit shprehnin shqetësimin se, përveç faktit të kufizimit të numrave të telefonit, ky urdhër krijonte edhe probleme të tjera; kështu, në rastin kur ata donin që të lidheshin me një avokat u duhej të flisnin me disa persona në një kohë të shkurtër për të realizuar komunikimin me ta dhe gjithashtu, kur u vinin familjarë e të afërm nga jashtë shtetit që qëndronin pak ditë në Shqipëri, të cilët kishin numra të ndryshëm, ata për shkak të procedurave të zgjatura në kohë e kishin të pamundur të komunikoheshin me ta, ndërkaq, ndërkohë ankuesit shpreheshin se nuk ishin të shqetësuar nga deklarimi i kodit personal për ta ditur institucioni se me cilin person flisnin, por të kishin mundësi për të komunikuar në telefon me më shumë familjarë, të afërm, miq e shokë të tyre duke mos kufizuar numrin e telefonave, pra të personave me të cilat do të komunikoheshin⁷³.

Gjithashtu, Avokati i Popullit konstatoi se qëllimi i miratimit të këtij urdhri, për parandalimin e keqpërdorimit të thirrjeve telefonike dhe shkeljen e privatësisë, nuk ishte argument bindës përveç se, deklarimi nga të burgosurit i emrave dhe numrave të telefonit të familjarëve dhe të afërmeve të tyre e cenon privatësinë e tyre dhe, Avokati i Popullit konkludoi se, në Urdhri i Drejtorit të Përgjithshëm të Burgjeve ishte një akt administrativ nënligjor, i cili ishte nxjerrë në kundërshtim me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë, sepse nxjerrja e tij nuk parashikohej në dispozitat ligjore konkrete të cilave ai u referohej dhe Drejtori i Përgjithshëm i Burgjeve nuk ka pasur kompetenca për nxjerrjen e tij, dhe ky rekomandim u pranua nga Ministria e Drejtësisë për të shfuqizuar këtë urdhër dhe për hartimin e një akti të ri, me qëllim përmirësimin e të gjithë procedurës së realizimit të telefonatave nga të burgosurit duke u krijuar kushtet dhe lehtësirat e nevojshme për garantimin e të drejtës për telefonata konform me aktet ligjore⁷⁴.

⁷³ Nr. 4218 prot., datë 13.05.2019 Drejtori i përgjithshëm i burgjeve.

⁷⁴ Histori suksesi,

Në këtë drejtim edhe një, rast tjetër, ku i dënuari me burgim ShSh i është drejtuar Institucionit të Avokatit të Popullit me një ankesë, në të cilën pretendonte se nuk ishte informuar lidhur me përfundimin e procesit gjyqësor që kishte të bënte me kërkesën e tij për rishikimin e vendimit të Gjykatës së Shkallës së Parë Elbasan, me objekt bashkim dënimesh dhe, në përfundim të hetimit administrativ që u ndërmorë u konstatua se komunikimi i vendimit të gjykatës lidhur me kërkesën e këtij shtetasi për rishikimin e vendimit gjyqësor ishte bërë në adresën e tij të banimit në Tiranë dhe jo në IEVP Rrogozhinë (vendi ku ai vuante dënimin), ashtu siç përcaktohet në Kodin e Procedurës Penale dhe gjithashtu u konstatua se nuk është respektuar afati i përcaktuar në Kodin e Procedurës Penale lidhur me zbardhjen e vendimit nga ana e gjykatës dhe në dispozitivin e vendimit në fjalë nuk është shënuar afati për të ushtruar të drejtën e ankimit dhe gjykata ku mund të drejtohet ankuesi, prandaj, më 21.10.2021, Avokati i Popullit i rekomandoi Gjykatës së Shkallës së Parë Elbasan:

- Marrjen e masave administrative duke garantuar zbatimin me korrektësi të dispozitave ligjore lidhur me njoftimin e vendimit të gjykatës, të burgosurit në vendin e burgimit;

- Shënimin në dispozitivin e vendimit penal të afatit të ankimit, gjykatës ku duhet të paraqitet ankimi dhe përlllogaritjen e afatit, për të garantuar të drejtën e ankimit të palëve në proces, në kuadër të procesit të rregullt ligjor;

- Marrjen e masave të nevojshme për depozitimin dhe nxjerrjen e vendimeve të arsyetuara gjyqësore, sipas afateve të përcaktuara ligjorë për të garantuar të drejtën e shtetasve për një proces të rregullt ligjor; dhe në përgjigjen nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Elbasan thuhet se, është thirrur një mbledhje ku gjyqtarët janë njohur me rekomandimet duke u udhëzuar që ato të respektohen si dhe është urdhëruar kryesekretarja që të dënuarit të njoftohen me vendimet në vendin e vuajtës së dënimit⁷⁵.

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/Rast%20suksesi%20n%C3%AB%20lidhje%20me%20sistemi%20e%20burgjeve.pdf>.

⁷⁵ Histori

suksesi,
<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/Rekomandim%20mbi%20t%C3%AB%20drejt%C3%ABn%20e%20t%C3%AB%20burgosurit%20p%C3%ABr%20t'u%20njohur%20me%20vendimin%20penal%20t%C3%AB%20gjykat%C3%ABs.pdf>.

3.2. Avokati i Popullit në Republikën e Maqedonisë së Veriut

Kushtetuta e RMV e v. 1991 braktisi ekzistimin e institucionit të Avokatit të Popullit të vetëqeverisjes dhe në përputhje me nevojat e reja vendosi institucionin e Avokatit të Popullit, i cili i përgjigjet Avokatit të Popullit skandinav gjë që krijoi bazën kushtetuese për paraqitjen e tij dhe fatkeqësisht, me vonesë të madhe, në v. 1997 u miratua një ligj që specifikonte çështjet lidhur me përzgjedhjen, organizimin, kompetencat dhe mënyrën e punës së Avokatit të Popullit dhe, në labirintin procedural parlamentar, ai ligj u endë që nga v. 1993, dhe në fund, ligji në fjalë është miratuar më 13 shkurt 1997 dhe është publikuar në Gazetën Zyrtare nr. 7/97; dhe u votua me 76 vota “pro” dhe vetëm një abstenim⁷⁶.

Sipas Kushtetutës së RMV-së, Avokati i Popullit i mbron të drejtat kushtetuese dhe ligjore të qytetarëve të cilat u janë shkelur nga organet e administratës shtetërore dhe nga organet dhe organizatat e tjera që kanë autorizime publike; Avokati i Popullit i kushton vëmendje të veçantë mbrojtjes së parimeve të mos diskriminimit, të përfaqësimit adekuat dhe të drejtë të pjesëtarëve të komuniteteve në organet e pushtetit, organet e njësive të qeverisjes lokale dhe në institucionet dhe shërbimet publike; Avokatin e Popullit e zgjedhë Kuvendi me shumicën e votave nga numri i përgjithshëm i deputetëve, me ç’rast duhet të ketë edhe shumicën e votave nga numri i përgjithshëm i deputetëve të cilët u takojnë komuniteteve që nuk janë shumicë në RMV; Avokati i Popullit zgjidhet për kohën prej 8-të vjetësh, me të drejtë edhe për një zgjedhje; kushtet për zgjedhjen dhe shkarkimin, kompetencat dhe mënyra e punës së tij rregullohen me ligj⁷⁷.

Sipas Ligjit për Avokatin e Popullit, funksioni i tij është i papajtueshëm me ushtrimin e funksionit ose profesionit tjetër publik ose me anëtarësimin në parti politike, pra, bëhet fjalë për një organ të depolitizuar dhe të departizuar, ku Avokati i Popullit ka disa zëvendës të cilët me propozim të tij i zgjedhë dhe i shkarkon Kuvendi i RMV-së me shumicë të dyfishtë dhe me mandat prej 8-të vjetësh me të drejtë të rizgjedhjes, ndërkaq, për Avokat të Popullit mund të

⁷⁶ ДВАЕСЕТ 20 години Народен правобранител-Скопје, Народен правобранител на Република Македонија, 2018, online: https://ombudsman.mk/CMS/Upload/NarodenPravobranitel/upload/documents/2018/20_god_NP-mk.pdf.

⁷⁷ Jeton Shasivari, E drejta kushtetuese, Furkan ISM, Shkup, 2020, fq. 408.

zgjidhet personi që i plotëson kushtet e përgjithshme për themelimin e marrëdhënies së punës në organet e administratës shtetërore, jurist i diplomuar që ka përvojë pune mbi 9-të vjet në punë juridike, me aktivitete të dëshmuar në mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe që gëzon autoritet për ushtrimin e këtij funksioni; ndërkohë, për zëvendësin e tij kërkohen kushtet identike, me përjashtim të përvojës mbi 7-të vjeçare në punë juridike; Avokati i Popullit shkarkohet: nëse atë e kërkon vetë; nëse e humb përgjithmonë aftësinë psiko-fizike për ushtrimin e funksionit që vërtetohet me dëshmi nga institucioni shëndetësor; nëse është dënuar me vendim të plotfuqishëm gjyqësor për veprë penale me dënim të pakushtë me burg prej së paku 6-të muajsh; nëse i plotëson kushtet për pension të pleqërisë dhe për shkak të ushtrimit jo profesional, të anshëm dhe jo të ndërgjegjshëm të funksionit⁷⁸.

Sipas Ligjit mbi Avokatin e Popullit, ai ka kompetencë që të ndërmerr veprime për mbrojtjen e të drejtave kushtetuese dhe ligjore të qytetarëve të cilat u janë shkelur nga organet administrative shtetërore dhe organet tjera që kanë autorizime publike; ku këto veprime ai i ndërmerr me nismë të veten ose me parashtresë të qytetarëve; dhe Avokati i Popullit nuk ngre iniciativë nëse parashtresa është anonime përveç nëse bëhet fjalë për çështje të interesit të përgjithshëm; ndërkohë, parashtresa mund t'i dorëzohet gojarisht dhe me shkrim, dhe i përmban këto elemente: nënshkrimin e parashtruesit; shënimet e tij personale; faktet dhe provat për shkeljen e të drejtave; titulli i organit dhe i aktit që është shkelur dhe për parashtresën nuk paguhet taksë; ndërkohë, gjatë procedurës Avokati i Popullit mund të kërkojë shpjegimet e nevojshme dhe informatat shtesë nga organet kompetente, të bëjë këqyrjen direkte në punët e organit kompetent dhe të thërrasë në biseda personat zyrtarë që shkelur të drejtat; dhe nëse Avokati i Popullit konstaton se janë shkelur të drejtat kushtetuese dhe ligjore të qytetarit, atëherë mund të ndërmerr disa veprime: t'i propozojë organit që sërish të realizojë procedurë të caktuar në pajtim me ligjin; të paraqesë kërkesë deri te organi kompetent për iniciimin e kontestit (konfliktit) administrativ; të paraqesë kërkesë deri tek organi kompetent për ndërprerjen e përkohshme të ekzekutimit të aktit; të propozojë ngritjen e procedurës disiplinore kundër personit zyrtar të organit që ka shkelur të drejtën; të paraqesë kërkesë deri te Prokurori publik kompetent për ngritjen e procedurës penale ose kundërvajtëse dhe t'u jep

⁷⁸ Jeton Shasivari, E drejta kushtetuese, Furkan ISM, Shkup, 2020, fq. 408-410; Закон за Народниот правобранител, пречистен текст.

propozime organeve për përmirësimin e punës dhe sjelljes së tyre ndaj palëve; organet janë të detyruar që ta njoftojnë Avokatin e Popullit për masat që i kanë ndërmarre lidhur me mendimet dhe rekomandimet e tij, në afat prej 30-të ditësh; dhe nëse organi nuk e njofton brenda këtij afati, atëherë Avokati i Popullit për këtë e njofton organin më të lartë, ministrinë kompetente ose Qeverinë, por edhe Kuvendin e RMV-së me një raport të veçantë; dhe Avokati i Popullit nuk vepron ndaj lëndëve që janë në procedurë e sipër në gjyqësi mirëpo, ndërmerr veprime kundër shtyrjes së paarsyeshme të procedurave gjyqësore; dhe poashtu, Avokati i Popullit nuk vepron nëse nga vendimi i fundit i organit me të cilin është shkelur e drejta kanë kaluar më tepër se një vjet përveç nëse konstaton se ky afat është lëshuar me arsye; ndërkaq, për kryerjen e punëve që janë në kompetencë të Avokatit të Popullit, organizohen kancelaritë e tij si njësi rajonale të Avokatit të Popullit, edhe atë, në: Tetovë, Kërçovë, Shtip, Strumicë, Kumanovë dhe Manastir, me të cilat udhëheq zëvendësi i Avokatit të Popullit⁷⁹.

Nga 25.12.2020 Avokat i Popullit në RMV është Naser Ziberi, ndërkaq, para tij kanë qenë Ixhet Memeti në periudhën 2004-2020 dhe Branko Naumoski në periudhën 1997-2004⁸⁰.

3.3. Avokati i Popullit në Republikën e Serbisë

Sipas nenit 138 të Kushtetutës së Serbisë, Mbrojtësi i qytetarëve (Заштитник грађана) është organ i pavarur shtetëror që mbron të drejtat e qytetarëve dhe kontrollon punën e organeve të administratës shtetërore, organeve përgjegjëse për mbrojtjen juridike të të drejtave pronësore dhe interesave të Republikës së Serbisë, si dhe organeve dhe organizatave të tjera, kompanive dhe institucionet që u janë besuar pushtetet publike; Mbrojtësi i qytetarëve nuk është i autorizuar të kontrollojë punën e Kuvendit Kombëtar, të Presidentit të Republikës, të Qeverisë, të Gjykatës Kushtetuese, të gjykatave dhe të prokurorive publike; Mbrojtësi i qytetarëve zgjidhet dhe shkarkohet me mandat 5 vjeçar nga Kuvendi Kombëtar, në përputhje me Kushtetutën dhe ligjin; Mbrojtësi i qytetarëve për punën e tij përgjigjet para Kuvendit

⁷⁹ Jeton Shasivari, E drejta kushtetuese, Furkan ISM, Shkup, 2020, fq. 408-410; Закон за Народниот правобранител, пречистен текст.

⁸⁰ Ueb faqja zyrtare: https://ombudsman.mk/Faqja_e_par%C3%AB_/P%C3%8BR_NE/Ish-Avokati_i_Popullit.aspx.

Kombëtar; Mbrojtësi i qytetarëve gëzon imunitet si deputet; Kuvendi Kombëtar vendos për imunitetin e tij⁸¹.

Mbrojtësi i qytetarëve vepron në kuadër të Kushtetutës, ligjeve, dhe akteve të tjera të përgjithshme, si dhe në traktatet ndërkombëtare të ratifikuara dhe në rregullat e pranura përgjithësisht të së drejtës ndërkombëtare; dhe është themeluar me Ligjin për Mbrojtësin e Qytetarëve, i cili është miratuar në vitin 2005, që u ndryshua në vitin 2007 për ta harmonizuar atë me Kushtetutën e re; ku si kategori kushtetuese u bë në vitin 2006, pas miratimit të Kushtetutës aktuale të Republikës së Serbisë; ndërkaq, ligji i vitit 2011 për ndryshimet në ligjin për konfirmimin e protokollit fakultativ të Konventës kundër Torturës dhe Dënimeve dhe Procedurave të tjera Mizore, Çnjerëzore ose Degraduese zgjeroi kompetencat e këtij organi shtetëror duke emëruar Mbrojtësin e qytetarëve për kryerjen e detyrave të Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës ndërkaq, sipas Ligjit për Forcat e Armatosura të Serbisë, Mbrojtësi i qytetarëve ushtron kontroll demokratik dhe civil mbi Forcat e Armatosura Serbe; ndërkaq, në këtë drejtim, edhe Ligji për Procedurën e Përgjithshme Administrative i v. 2016 fuqizoi në thelb kompetencën e Mbrojtësit të qytetarëve duke futur institucionin e anulimit, shfuqizimit ose ndryshimit të jashtëzakonshëm të vendimit të formës së prerë të marrë në procedurë administrative me rekomandim të Mbrojtësit të qytetarëve⁸².

Mbrojtësi i qytetarëve është organ i pavarur shtetëror, i ngarkuar me mbrojtjen dhe promovimin e respektimit të lirive dhe të drejtave, duke kushtuar vëmendje të veçantë në:

- të drejtat e pjesëtarëve të pakicave kombëtare;
- të drejtat e fëmijëve;
- të drejtat e personave me aftësi të kufizuara;
- të drejtat e personave të privuar nga liria;
- barazisë gjinore⁸³.

Mbrojtësi i qytetarëve, megjithatë, nuk është një institucion "vullnetar" meqë organet administrative kanë detyrimin e përcaktuar ligjërisht për të bashkëpunuar me Mbrojtësin, për t'i siguruar atij akses në ambientet e tij dhe për të vënë në dispozicion të gjitha të dhënat,

⁸¹ Neni 138, Kushtetuta e Serbisë, online: <https://www.ombudsman.rs/index.php/vazni-pravni-akti/opsti-propisi>.

⁸² Ueb faqja zyrtare: <https://www.ombudsman.rs/index.php/o-nama/normativni-okvir-za-rad>.

⁸³ Ueb faqja zyrtare: <https://www.ombudsman.rs/index.php/o-nama/uloga-i-funkcija>.

pavarësisht nga shkalla e fshehtësisë, kur është në interes të procedimit që zhvillohet dhe kur është e rëndësishme për procedimin e zhvilluar nga Mbrojtësi i qytetarëve, ai ka të drejtë të intervistojë çdo punonjës të organit administrativ dhe nëpunësi i organit administrativ është i detyruar ta sigurojë këtë; ndërkaj, Mbrojtësi mund të rekomandojë publikisht shkarkimin e zyrtarit përgjegjës për shkeljen e të drejtave të qytetarëve dhe mund të kërkojë fillimin e procedurës disiplinore ndaj punonjësit të organit administrativ, i cili është drejtpërdrejt përgjegjës për shkeljen e të drejtave të qytetarëve dhe nëse konstaton se në veprimet e një zyrtari ose punonjësi të organit administrativ ka elemente të një veprë penale ose të një veprë tjetër të dënueshme, autorizohet t'i paraqesë një kërkesë organit kompetent, përkatësisht kërkesë për fillimin e procedurës penale, kundërvajtëse apo procedurë tjetër të përshtatshme⁸⁴.

3.4. Avokati i Popullit në Republikën e Bosnjës dhe Hercegovinës

Institucioni federal i Avokatit të Popullit për të drejtat e njeriut është një shembull i pazakontë, për nga statusi dhe zhvillimi i tij ligjor meqë në fazën e parë të zhvillimit të këtij institucioni (nga viti 1995 deri në vitin 2003), u krijua institucioni i një natyre të huaj që vepronte nën patronazhin e bashkësisë ndërkombëtare - Avokati i Popullit ishte themeluar me një traktat ndërkombëtar, dhe funksionin e ombudspersonit e kryenin shtetasit e huaj; ndërkaj, faza e dytë (nga viti 2004 deri në 2010) karakterizohet nga një ndryshim në organizimin dhe ekzistencën paralele të ombudsmanëve të entitetit dhe të atij federal, e cila fazë filloi me një vonesë prej tre vjetësh, në lidhje me afatin e parashikuar sepse Parlamenti i Bosnjë-Hercegovinës nuk e miratoi ligjin dhe as nuk zgjodhi ombudsmenët, dhe për këtë arsye, bashkësia ndërkombëtare ndërhyri dhe “imponoi” një ligj (në vitin 2000), i cili përcakton se shtetasit e huaj do të vazhdojnë të kryejnë funksionin e ombudspersonit deri në fund të vitit 2003, ndërkaj, në dhjetor 2003, në bazë të këtij ligji, Dhoma e Përfaqësuesve dhe Dhoma e Popullit e Asamblesë Parlamentare të BeH zgjodhën ombudsmenët parlamentarë, me atë që, baza ligjore e Avokatit të Popullit ishte Aneksi 6 i Marrëveshjes Kornizë për Paqe në Bosnje dhe

⁸⁴ Ueb faqja zyrtare: <https://www.ombudsman.rs/index.php/o-nama/uloga-i-funkcija>.

Hercegovinë (Marrëveshja e Dejtonit) nga viti 1995, e cila i dha fund konflikteve të luftës ndërmjet komuniteteve etnike të serbëve, kroatëve dhe myslimanëve; ndërkaq, ligji i vitit 2000 ndryshoi strukturën dhe mënyrën e zgjedhjes së Avokatit të Popullit me që u krijua një institucion i pavarur, një variant i veçantë i organit të huaj me tre ombudsmenë nga radhët e popullit boshnjak dhe kroat, ndërsa i treti "përfaqësonte të tjerët", ku Dhoma e Përfaqësuesve dhe Dhoma e Popullit e Parlamentit të Federata e Bosnjë dhe Hercegovinës zgjodhi ombudsmenët e parë vendas, me një mandat katër vjeçar; juridiksioni i këtyre ombudsmenëve ishte i fokusuar në shqyrtimin e rasteve të mundshme të shkeljeve të mëparshme të të drejtave të njeriut, që rrjedh nga neni 2 i Ligjit të vitit 2000, sipas të cilit Avokati i Popullit punon për eliminimin e pasojave të shkeljes së të drejtave dhe lirive të njeriut, veçanërisht të pasojat e persekutimit etnik⁸⁵.

Në Bosnjë dhe Hercegovinë, institucioni u reformua gradualisht: së pari, emri i këtij organi u ndryshua - në vend të Zyrës së Ombudsmanit për të Drejtat e Njeriut, u krijua Avokati i Popullit për të Drejtat e Njeriut të Bosnjës dhe Hercegovinës; ku Ligji përdor termat ombudsman dhe ombudsman, dhe në rastin e dytë ai "u referohet tre personave që e përbëjnë institucionin"⁸⁶.

Edhe pse është konceptuar si një organ kolektiv, institucioni është i federalizuar sepse tre ombudsmenët përfaqësojnë entitetet e tyre, domethënë popujt përbërës, ku secili nga ombudsmenët vepron në mënyrë të pavarur dhe vendimet merren me konsensus; ndërkaq, ato zgjidhen me propozimin e një komisioni të posaçëm ad-hoc, i cili krijohet nga Asambleja Parlamentare e BeH, ku publikon një thirrje publike dhe përcakton listën e kandidatëve, dhe Asambleja Parlamentare e BeH mund t'u kërkojë kandidatëve të paraqesin konceptin e punës së Institucionit të Ombudsmanit dhe ai/ajo zgjidhet njëkohësisht me shumicë votash në të dy dhomat e Asamblesë Parlamentare, për një mandat 6-vjeçar⁸⁷.

⁸⁵ Për më tepër në: Ueb faqja zyrtare: <https://ombudsmen.gov.ba/Dokumenti.aspx?id=27&tip=1&lang=BS>; M. Дмичић, „Уставност и законитост и остваривање и заштита људских права у Босни и Херцеговини“, Српска правна мисао, бр. 1–4/2000, Правни факултет Универзитета у Бања Луци, Бања Лука, 2000, fq. 135–151; M. Živanović, Ljudska prava u Bosni i Hercegovini 2014, Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2009, fq. 41–47; Колар Мијатовић, „Омбудсман у Босни и Херцеговини“, Паневропски универзитет, „APEIRON“, Бања Лука, 2007, fq. 41-45.

⁸⁶ Zakon o Ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, online: https://ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2013041003342457bos.pdf.

⁸⁷ Ibid.

Natyra specifike e aktiviteteve të ombudspersonit në Bosnjë dhe Hercegovinë është heqja e disa kufizimeve për fillimin e një procedure ankimore, ku Ligji parashikon se, çdo person fizik ose juridik që ka interes të ligjshëm mund t'i drejtohet Avokatit të Popullit, kështu që të miturit dhe personat që nuk kanë zotësi juridike mund ta bëjnë këtë dhe, procedura fillon në bazë të ankesës së një personi ose sipas detyrës zyrtare, dhe nëse paraqitet ankesë, atëherë bëhet me shkrim, me kusht që aplikanti të tregojë emrin dhe mbiemrin, adresën dhe arsyen e paraqitjes së ankesës, ku në varësi të rrethanave, Avokati i Popullit mund të veprojë për ankesat që nuk plotësojnë elementet formale dhe afati për paraqitjen e ankesës është një vit nga ndodhja e faktit, ngjarjes apo vendimit kundër të cilit personi është duke u ankuar; ku duke vepruar kështu, duhet të merret parasysh edhe mandati i dytë - sepse Avokati i Popullit nuk do të shqyrtojë çështjet që lidhen me vendimet, faktet dhe ngjarjet që kanë ndodhur para hyrjes në fuqi të Marrëveshjes së Dejtonit (15 dhjetor 1995)⁸⁸.

Në hulumtime thuhet se Avokati i Popullit ka përmbushur pjesërisht misionin për të cilin është krijuar, gjë që mbështetet nga rezultatet e punës së tij dhe besimi i qytetarëve në institucionin, por theksohet edhe se ka probleme të shumta strukturore ku përveç deficitit të demokracisë dhe shtetit të së drejtës, për Bosnje-Hercegovinën është karakteristike edhe mungesa e konsensusit politik të elitave kombëtare, gjë që indirekt ndikon në funksionimin e ombudspersonit; dhe pozita ligjore e Avokatit të Popullit nuk është e kënaqshme, ndaj në këtë kuptim propozohet ndryshimi i mënyrës së zgjedhjes së këtij institucioni, përcaktimi i kompetencave të reja, si e drejta e Avokatit të Popullit për iniciativë legislative dhe e drejta për t'u ankuar në Gjykatën Kushtetuese por, edhe eliminimin e paqartësive ligjore⁸⁹.

3.5. Avokati i Popullit në Republikën e Kroacisë

Institucioni i Avokatit të Popullit (Pučki Pravobranitelj) u fut në sistemin shtetëror dhe juridik kroat me Kushtetutën e vitit 1990 dhe dispozitat kushtetuese që rregullonin statusin e këtij institucioni u ndryshuan duke zgjeruar kompetencat e tij, gjegjësisht duke forcuar rolin e

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ A. Hanušić, „Ombudsmen u sistemu zaštite od diskriminacije u Bosni i Hercegovini-Analiza situacije i karakteristični problemi, Analitika-Centar za društvena istraživanja, Sarajevo, 2012, fq. 25.

tij; ku Avokati i Posaçëm për Fëmijët dhe Barazinë gjinore, si institucione të veçanta, u prezantuan në vitin 2003, ndërsa Avokati i Posaçëm për Personat me Aftësi të Kufizuara funksionon që nga viti 2008; dhe sipas nenit 93 të Kushtetutës, Avokati i Popullit është përfaqësuesi i Parlamentit kroat për promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut të përcaktuara me legjislacionin kroat dhe aktet juridike ndërkombëtare të pranuar nga Kroacia, ku juridiksioni i institucionit u zgjerua dukshëm me hyrjen në fuqi të Ligjit për Ndalimin e Diskriminimit, i cili e bëri Avokatin e Popullit organ qendror për luftimin e diskriminimit në Kroaci; dhe një mandat i ri, funksionimi i Mekanizmit Parandalues Kombëtar për parandalimin e torturës dhe dënimeve ose trajtimeve të tjera mizore, çnjerëzore ose poshtëruese, u pranua në vitin 2012; me çrast, në të njëjtën periudhë, Ligji i ri për Avokatin e Popullit përcaktoi dhe zgjeroi detyrat e institucionit në fushën e promovimit të të drejtave të njeriut, marrëdhënieve me publikun, punës kërkimore, bashkëpunimit institucional dhe bashkëpunimit me organizatat e shoqërisë civile, si dhe bashkimin institucional të institucioni publik Qendra për të Drejtat e Njeriut, me qëllim të forcimit të kapaciteteve për punë promovuese gjë që përmbushi kryesisht rekomandimet e organeve të OKB-së, përkatësisht, Komiteti Ndërkombëtar Koordinues për Institucionet Kombëtare një organ përfaqësues i institucioneve kombëtare për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në Këshillin e OKB-së për të Drejtat e Njeriut; edhe sipas të ashtuquajturës Parimet e Parisit, të cilat garantojnë kritere të larta në drejtim të pavarësisë në punë dhe forcimit të kapaciteteve institucionale në promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut; në vitin 2014, Avokati i Popullit hapi Zyrat e para Rajonale të institucionit në Rijekë dhe Osijek, në vitin 2015 u hap Zyra Rajonale në Split; Avokati i Popullit dhe zëvendësit e tij zgjidhen nga Parlamenti kroat për një periudhë 8-vjeçare dhe, deri më tani postin e Avokatit të Popullit e kanë mbajtur Branko Babaç (1993-1996), Ante Klariq (1996-2004), Jurica Malçiq (2004-2013) dhe Lora Vidoviq (2013-2021); ndërkaq, më 19 mars 2021, Tena Shimonović Einwalter u zgjodh Avokate e Popullit⁹⁰.

Kompetencat e Avokatit të Popullit janë shtuar edhe pas miratimit të Ligjit të vitit 2012 në fushën e drejtësisë ku Avokati i Popullit mund të kërkojë mendimin e kryetarit të gjykatës kompetente në rast të zvarritjes së procedurës ose nëse ka keqpërdorim të dukshëm të

⁹⁰ Ueb faqja zyrtare: <https://www.ombudsman.hr/hr/povijest-institucije/>.

pushtetit gjatë procedurës gjyqësore, dhe në mungesë të mendimit, Avokati i Popullit e informon Kryetarin e Gjykatës Supreme për këtë gjë; ku procedura para Avokatit të Popullit është e thjeshtuar dhe pa formalitete; fillimi i procedurës në bazë të ankesës nuk kushtëzohet nga ekzistimi i interesit personal, që do të thotë se çdo person është i autorizuar të bëjë ankesë, edhe pse të drejtat e tij nuk kërcënohen apo cenohen drejtpërdrejt nga autoritetet shtetërore gjë që nuk është karakteristike në të drejtën krahasuese; nga ana tjetër, qytetarët mund të kontaktojnë me Avokatin e Popullit gojarisht ose me shkrim, përmes postës elektronike; afatet për paraqitjen e ankesës nuk janë të përcaktuara, por përmbajtja është e detyrueshme⁹¹.

3.6. Avokati i Popullit në Republikën e Malit të Zi

Avokati i parë i popullit në Mal të Zi (Zaštitnik ljudskih prava i sloboda) u zgjodh në vitin 2004, një vit pasi u krijua me ligj në vitin 2003 dhe, që nga viti 2007, Avokati i Popullit është kategori kushtetuese, ku harmonizimi me dispozitat kushtetuese ishte gjithashtu arsyeja e miratimit të një ligji të ri, që pasoi në v. 2014, ku dispozitat ligjore kanë zgjeruar kompetencat e Avokatit të Popullit në përputhje me pozicionin e mekanizmit kombëtar për parandalimin e torturës dhe mbrojtjen nga diskriminimi⁹².

Mbrojtësi i të drejtave dhe lirive të njeriut është organ i pavarur shtetëror, i zgjedhur nga Kuvendi Kombëtar me propozimin e Presidentit të Republikës, ku e drejta e Presidentit të Republikës për të marrë pjesë në procesin e zgjedhjes së Avokatit të Popullit paraqet një zgjidhje jo aq të përkrahur, andaj, u rekomandua që Avokati i Popullit të zgjidhet me shumicë të kualifikuar parlamentare dhe, nga viti 2014, dispozita ligjore është ndryshuar me detyrimin e Presidentit të Republikës të konsultohet me institucionet profesionale dhe organizatat joqeveritare që merren me të drejtat e njeriut gjatë propozimit të kandidatëve⁹³.

⁹¹ Zakon o pučkom pravobranitelju, „Narodne novine Republike Hrvatske“, broj 76/12., online: <http://ombudsman.hr/propisi/Zakon%20o%20PP.pdf>.

⁹² Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, online: https://www.ombudsman.co.me/docs/1665053392_zakon_o_zastitniku_ci_ljudskih_prava_i_sloboda_crne_gore.pdf; nenet 25-27.

⁹³ R. Rovčanin, „Pravni položaj 'ombudsmana' u Crnoj Gori“, *Pravni zbornik*, br. 1–2/2008, Udruženje pravnika Crne Gore, Podgorica, fq. 158-161.

Avokati i Popullit i Malit të Zi është organ i posaçëm shtetëror, funksioni themelor i të cilit është mbrojtja e të drejtave të njeriut dhe, ai vepron në bazë të parimit të drejtësisë dhe ka kompetenca standarde dhe është interesante se ligjvënësi përcakton shprehimisht mënyrat e kryerjes së funksionit të tij: tregon, paralajmëron, kritikon, propozon ose rekomandon, pra nuk është i autorizuar të ndryshojë, revokojë ose të anulojë aktet e organit dhe nuk mund të përfaqësojë palët në proces, as të investojë burime të ligjshme në emër të tyre; ku lidhur me gjykatat, Avokati i Popullit vepron për ankesat që kanë të bëjnë me zvarritjen e procedurave, shpërdorimin e kompetencave procedurale dhe mosekzekutimin e vendimeve gjyqësore⁹⁴.

Është karakteristikë e procedurës për hetimin e shkeljes së të drejtave të njeriut që të fillojë me iniciativën e tij me pëlqim të dëmtuarit, ndërkaq, në anën tjetër, ligjvënësi parasheh një mënyrë indirekte të paraqitjes së ankesës: përmes përfaqësuesve dhe organizatave që merren me të drejtat dhe liritë e njeriut, ku ankesa dorëzohet brenda gjashtë muajve, por ky afat është fleksibël, siç është edhe parimi i subsidiaritetit dhe Avokati i Popullit, nëse konsideron se rasti është i rëndësishëm, mund të fillojë procedurën edhe pas gjashtë muajve nga dita e informimit për shkeljen, gjegjësisht brenda një viti nga dita e shkeljes së të drejtave dhe lirive të njeriut dhe do ta udhëzojë ankuesin të përdorë mjete të tjera⁹⁵.

Në Mal të Zi, Avokati i Popullit Bankar u krijua në fund të vitit 2010, me qëllim mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve në fushën e shërbimeve financiare dhe përmirësimin e sistemit të mbikëqyrjes së bankave dhe kredive të tjera, ku Avokati i popullit bankar nuk është një organ i posaçëm shtetëror, por një "person i pavarur" i zgjedhur nga Kuvendi me një mandat pesëvjeçar, dhe ka kompetencë për të shqyrtuar kërkesat (kundërshtimet) nga klientët dhe garantuesit, i këshillon klientët se si të mbrojnë të drejtat e tyre para gjykatave (në rast mosmarrëveshjes me bankat) dhe bankave dhe institucioneve të tjera financiare, u bën rekomandime se si të përmirësojnë marrëdhëniet e tyre me klientët, propozon ndryshime në aktet ligjore dhe të tjera, ku statistikat tregojnë një nivel shumë të lartë të apelimit ndaj këtij

⁹⁴ Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, online: https://www.ombudsman.co.me/docs/1665053392_zakon_o_zastitniku_ci_ljudskih_prava_i_sloboda_crne_gore.pdf; nenet 2; 20-32.

⁹⁵ Ibid, nenet 28-30.

personi nga qytetarët në Mal të Zi, për shkak të praktikave të shpeshta të mashtrimeve, abuzimeve dhe akteve të tjera kriminale, veçanërisht në lidhje me garantuesit bankar⁹⁶.

3.7. Avokati i Popullit në Republikën e Sllovenisë

Institucioni i Ombudsmanit të të Drejtave të Njeriut i Republikës së Sllovenisë (Varuh človekovih pravic) u fut në rendin kushtetues slloven përmes Kushtetutës së re të Republikës së Sllovenisë, e cila u miratua në dhjetor 1991 ku neni 159 i Kushtetutës, parashikon se për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut në raport me autoritetet shtetërore, organet e vetëqeverisjes lokale dhe bartësit e autoriteteve publike, zyra e Avokatit të Popullit për të drejtat e qytetarëve përcaktohen me ligj, dhe Avokati i Popullit për të Drejtat e Njeriut i Republikës së Sllovenisë është një kategori kushtetuese që zgjidhet nga Kuvendi Kombëtar me shumicën e dy të tretave të të gjithë deputetëve për një mandat gjashtë vjeçar, me rinovim vetëm edhe një here; dhe nuk i përket pushtetit ekzekutiv, gjyqësor apo legjislativ, andaj, Avokati i Popullit nuk është pjesë e asnjë mekanizmi të pushtetit, por vepron si mbikëqyrës i tij, dhe në punën e tij nuk kufizohet vetëm në trajtimin e shkeljeve të drejtpërdrejta të përcaktuara si të drejtat dhe liritë e njeriut në kushtetutë, për më tepër, ai mund të veprojë në çdo rast që ka të bëjë me shkeljen e çdo të drejte të një individi që rrjedh nga një bartës i autoritetit dhe mund të ndërhyjë edhe në rastet kur administrata shtetërore është e padrejtë dhe e dobët në raport me individin dhe ka një ndikim të rëndësishëm në zhvillimin dhe rritjen e kulturës juridike dhe administrative ndërmjet bartësve të pushtetit dhe individit⁹⁷.

Avokati i Popullit mund t'i paralajmërojë shkelësit se duhet të korrigjojnë shkeljet e tyre ose të eliminojnë parregullsitë e kryera, ose mund të propozojë edhe dëmshpërblim dhe në emër të tij mund të paraqesë në Gjykatën Kushtetuese një kërkesë për vlerësimin e kushtetutshmërisë dhe ligjshmërisë së akteve ose dokumenteve zyrtare, ose mund të paraqesë ankimim kushtetues për shkeljen e ndonjë të drejte, dhe mund t'i paraqesë qeverisë ose parlamentit iniciativa për ndryshimin e ligjeve dhe akteve të tjera, por edhe t'u sugjerojë të

⁹⁶ Ueb faqja zyrtare: www.bankarskiombudsman.org.

⁹⁷ Ueb faqja zyrtare: <https://www.varuh-rs.si/sl/>.

gjitha organeve që janë në kompetencën e tij që të përmirësojnë marrëdhëniet me klientët, por megjithatë, Avokati i Popullit nuk mund të kryejë punë apo të largojë shkeljet apo parregullsitë në vend të organit të caktuar shtetëror, organit të bashkësisë lokale apo bartësit të autorizimit publik meqë ata që kanë kryer shkeljen ose parregullsinë janë të detyruar edhe vetë të korrigjojnë shkeljen ose parregullsinë⁹⁸.

KAPITULLI I KATËRT

ASPEKTET E PËRGJITHSHME TË POZITËS JURIDIKE KUSHTETUESE TË AVOKATIT TË POPULLIT

4.1. Kuptimet e ndryshme lidhur me natyrën juridike të Avokatit të Popullit

Avokati i Popullit është një institucion i cili ka për detyrë të mbrojë të drejtat e qytetarëve nga abuzimet e autoriteteve publike dhe të veprojë si mbrojtës i të drejtave të

⁹⁸ Ibid.

njeriut dhe natyra juridike e Avokatit të Popullit mund të variojë në varësi të organizimit juridik të vendeve të ndryshme, ku përgjithësisht, Avokati i Popullit është një institucion i pavarur dhe autonom nga pushteti ekzekutiv, i cili vepron nën kontrollin e parlamentit, ndërkah, në disa vende, Avokati i Popullit është një institucion që funksionon si një organ i pavarur i kontrollit të pushtetit ekzekutiv dhe i mbrojtjes së të drejtave të qytetarëve ku në këto raste, Avokati i Popullit ka të drejtë të ndërmarrë hetime dhe të nxjerrë raporte mbi abuzimet e autoriteteve publike dhe të propozojë masa për t'i parandaluar ato në të ardhmen, por, në disa vende të tjera, Avokati i Popullit është një institucion që funksionon si një organ i drejtpërdrejtë i pushtetit ekzekutiv, dhe në këto raste ai mund të jetë i përfshirë në procesin e marrjes së vendimeve politike.

Megjithatë, çdo vend ka rregulla dhe ligje të ndryshme që rregullojnë funksionimin e Avokatit të Popullit dhe natyrën e tij juridike, andaj, Avokati i Popullit është një institucion kompleks, statusi juridik i të cilit nuk mund të përcaktohet gjithmonë me saktësi, përveç nëse ligjvënësi e ka bërë këtë me një normë të qartë ligjore, andaj, aktet që rregullojnë marrëdhëniet e tij me organet e tjera shtetërore dhe administratën duhet të interpretohen gjithmonë me kujdes meqë edhe në të drejtën krahasuese, ekziston një gamë e gjerë e formave organizative të ombudsmanëve.

4.2. Pavarësia dhe mëvetësia e Avokatit të Popullit

Avokati i Popullit është një institucion i pavarur që ka si qëllim mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të qytetarëve nga abuzimet e pushtetit dhe është i pavarur nga pushteti ekzekutiv, legjislativ dhe gjyqësor dhe ka të drejtën të veprojë në mbrojtje të të drejtave dhe lirive të qytetarëve pa u ndikuar nga interesat politike ose ekonomike por, gjithashtu ka të drejtën të kryejë hetime dhe të nxjerrë raporte mbi abuzimet e pushtetit dhe të propozojë masa për t'i parandaluar ato në të ardhmen.

Qëllimi është të njohim karakteristikat themelore të një Ombudsmani: pavarësia; paanshmëria dhe drejtësia; një proces i besueshëm; konfidencialiteti; dhe si ato janë vënë në fuqi në dispozitat kushtetuese dhe ligjet që krijojnë institucione të tilla, ku qëllimi është të zhvillohet një vizion bashkëkohor ideal të një Ombudsmani, duke shqyrtuar emrat dhe modelet sipas të cilave sot funksionojnë Ombudsmanët, meqë thuhet, Avokati i Popullit është si kanarina në minierën e demokracisë, ndërkaq, autori Gottehrer thotë se legjislati i mirë, i mbushur me llojet e dispozitave themelore për një institucion efektiv dhe efikas, inkurajon dhe mundëson kanarinën të këndojë dhe të dëshmojë shëndetin e mirë prej nga varet edhe e ardhmja e vendit si dhe e Institucionit të Avokatit të Popullit, ku 200 vjetori i Ombudsmanit Suedezi, sistemi i parë i Ombudsmanit Parlamentar në botë ishte një rast i përshtatshëm për të shqyrtuar institucionet e Ombudsmanit të sektorit publik të krijuara që nga ajo kohë dhe për të kërkuar elemente që i kanë bërë ato efektive^{99 100}.

Sot, shumë institucione quhen “Ombudsman”, ku një sërë institucionesh me emra të tjerë në fakt janë Ombudsman; dhe Shoqata Ndërkombëtare e Avokatëve e përcaktoi Ombudsmanin në vitin 1974 si: një zyrë e parashikuar me kushtetutë ose me veprim të legjislativit ose i emëruar nga parlamenti dhe i kryesuar nga një zyrtar i pavarur publik i nivelit të lartë i cili është përgjegjës para legjislativit ose parlamentit, i cili merr ankesa nga personat e dëmtuar kundër agjencive qeveritare, zyrtarëve dhe punonjësve ose i cili vepron me lëvizjen e tij dhe që ka fuqinë të hetojë, të rekomandojë veprime korrigjuese dhe të nxjerrë raporte¹⁰¹.

Karakteristikat minimale të pareduktueshme që duhet të ketë një Ombudsman i tillë janë katër, edhe atë:

- Pavarësia: njerëzit janë më të gatshëm të ankohen në një zyrë të pavarur dhe pavarësia forcohet kur emërohet Avokati i Popullit dhe është i konfirmuar mundësisht nga një super shumicë e të gjithë anëtarëve të një organi legjislativ ose subjekt të ndryshëm nga ato që shqyrton Avokati i Popullit dhe një Ombudsman i krijuar me kushtetutë ose me ligj është më i pavarur sepse vepron si zyrtar i një organi legjislativ dhe nuk kontrollohet nga ekzekutivi;

⁹⁹ Dean Gottehrer është një konsulent ndërkombëtar i Ombudsmanit, një ish-drejtor rajonal i Zyrës së Anchorage të Shtetit të Alaskës Ombudsman dhe president i kaluar i Shoqatës së Ombudsmanëve të Shteteve të Bashkuara.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ombudsman Committee, International Bar Association Resolution (Vancouver: International Bar Association, 1974)

- Paanshmëria dhe drejtësia: njerëzit respektojnë dhe i sjellin ankesat e tyre në një institucion që ata e shohin si të paanshëm dhe të drejtë, një institucion që nuk favorizon as qeverinë dhe as ankuesit;

- Procesi i rishikimit të besueshëm: nëse procesi i emërimit të Ombudsmanit është i besueshëm, njerëzit do të respektojnë më shumë gjetjet e tij të hetimit dhe qeveria ka më shumë gjasa të zbatojë rekomandimet e Avokatit të Popullit;

- Konfidencialiteti: njerëzit që ankohen tek Ombudsmani, zyrtarët dhe punonjësit e qeverisë që u përgjigjen hetimeve të Ombudspersonit mund të kenë frikë nga hakmarrja, dhe Ombudsmani normalisht mund t'i mbajë ato komunikime konfidenciale; dhe këto kritere përshkruajnë karakteristikat e Avokatit të Popullit, pra themelohen me ligj (ose kushtetutë), mbrojnë kundër akteve të emërtuara nga autoritetet publike, janë të pavarur nga autoritetet publike, veçanërisht ato mbi të cilat ato kanë juridiksion, kanë fuqinë për të hetuar ankesat dhe për të dhënë rekomandime, janë përgjegjës nëpërmjet raporteve publike tek autoritetet përkatëse, dhe të kanë një ose më shumë zyrtarë të emëruar nga organi legjislativ¹⁰².

Profesorja Linda Reif vëren se disa Ombudsmanë janë njerëz të institucioneve kombëtare të të drejtave dhe u janë dhënë kompetenca më të forta zbatimi, si p.sh: kompetenca për të marrë vendime, për të ndjekur penalisht dhe për të referuar ose çuar çështje në gjykatë ose gjykata të tjera për një përcaktim gjyqësor duke shktuar gjithashtu, një numri në rritje Ombudsmanësh u janë dhënë kompetenca për të aplikuar në gjykatat kushtetuese dhe gjykatat e tjera për të ndërmarrë veprime mbrojtëse ose për të kërkuar sqarime të çështjeve kushtetuese dhe të të drejtave të njeriut, andaj, të drejtat e njeriut ombudsmanëve duhet t'u jepet fuqi më e fortë zbatuese në përputhje me përgjegjësitë e tyre shtesë¹⁰³.

Pra, Avokati i Popullit është organ i cili nuk është kompetent për të vendosur as në shkallën e parë, as në shkallën e dytë dhe as në ndonjë shkallë tjetër, meqë Avokati i Popullit është organ jashtë procedurës së rregullt dhe funksioni i tij është neutral dhe si rregull shfaqet

¹⁰² Article 6. Membership, Sub-section b) Institutional member at
http://www.law.ualberta.ca/centres/loi/docs/IOI_Bylaws.pdf
<http://www.law.ualberta.ca/centres/loi/Membership/Member-By-Laws.ph>

¹⁰³ L.C. Reif, *The Ombudsman, Good Governance and the International Human Rights System* (Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2004), p. 403-404.

nga jashtë, si një autoritet që kujdeset, që përpiket të zgjidhë çështjet e kontestuara në mënyrë kushtetuese dhe ligjore, të zgjidhë mosmarrëveshjet në mënyrë efikase, gjithmonë duke pasur parasysh situatën specifike të aktit pra, ankuesit të cilit i kërkohet mbrojtja¹⁰⁴.

Andaj, elementet bazë që i përmban çdo formë e Avokatit të Popullit janë: pavarësia e institucionit; trajtimi i ankesave dhe natyra jo ligjërish e detyrueshme e opinionëve dhe rekomandimeve të tij; kështu që në vijim duke u bazuar në analizën e mësipërme krahasimore do ti renditim tiparet bazë të modelit të Avokatit të Popullit në të drejtën krahasuese evropiane dhe regjionale:

- Avokati i Popullit është zyrë e posaçme, e rregulluar me aktet më të larta juridike, që drejtohet dhe përfaqësohet nga një ose më shumë persona;

- Avokati i Popullit zgjidhet nga parlamenti kombëtar ose vendor me ose pa pjesëmarrjen e pushtetit ekzekutiv;

- Formalisht dhe juridikisht titullari i postit gëzon status të pavarur, të mbrojtur nga ndikimet e jashtme duke qenë i pavarur në punën e tij, sepse nuk merr udhëzime apo urdhra nga organet e tjera shtetërore, dhe vendos pa ndërhyrjen e të tjerëve për zgjedhjen e bashkëpunëtorëve dhe mënyrën e punës së tij;

- Ky institucion ka një ose më shumë funksione: zakonisht mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe kontrollin e administratës, dhe më rrallë role të tjera: mbrojtja e mjedisit, lufta kundër korrupsionit, të drejtat e fëmijëve, etj;

- Objekt i kontrollit të tij janë nëpunësit civilë dhe personat që ushtrojnë autorizime publike;

- Avokati i Popullit ka kompetenca të buta, që do të thotë se ai nuk miraton akte ligjërish të detyrueshme, por vepron, nuk urdhëron, e as dënon dhe anulon aktet administrative; por, zbulon, këshillon, paralajmëron, shqyrton, kritikon, meqë qëllimi i tij nuk është të detyrojë një sjellje të caktuar, por të bindë se ndryshimi i sjelljes është i dëshirueshëm, prandaj ai vepron me fuqinë e argumenteve, fakteve dhe fuqinë e autoritetit të tij;

- Avokati i Popullit përpiket të gjejë zgjidhje paqësore të mosmarrëveshjes ndërmjet qytetarëve dhe administratës përmes procesit të kontrollit (të ashtuquajturit hetim),

¹⁰⁴ Д. Кулић, Парламентарни омбудсман-заштитник права грађана, треће допуњено издање, Justicia, Београд, 1998, fq. 55.

ndërmjetësimit dhe sigurimit të të ashtuquajturit: shërbime të mira, prandaj, ai nuk është zëvendësues i formave të tjera të mbrojtjes juridike, por kryesisht mjet juridik plotësues;

- Avokati i Popullit vepron sipas parashtresave të qytetarëve ose me iniciativë të tij, ku procedura ankimore ka karakterin e procedurës së veçantë dhe qëllimi i kësaj procedure është konstatimi i shkeljes së të drejtave dhe eliminimi i parregullsive dhe paligjshmërive të mundshme;

- Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut e mban qëndrimin se Avokati i Popullit nuk është mjet juridik, meqë nuk ka kompetencë të ndryshojë apo anulojë aktet juridike që cenojnë të drejtat e njeriut, por Kontribuon në suksesin e mjeteve të tjera juridike¹⁰⁵.

4.3. Organizimi dhe struktura e Avokatit të Popullit

Organizimi dhe struktura e Avokatit të Popullit ndryshon nga një vend në tjetrin, por përgjithësisht ai zakonisht ka një udhëheqës dhe një ekip të zëvendësve të cilët varësisht prej profilit përgjigjen për aktivitetet e institucionit, mirëpo, Avokati i Popullit mund të ketë edhe degë të ndryshme në qarqe dhe rrethe për të arritur sa më afër te qytetarët ose të ketë avokatë për sfera të ndryshme.

Autorja kanadeze Linda Reif ka bërë një ndarje duke evidentuar dy modele Ombudsmanësh, edhe atë:

- Ombudsmani klasik, organ publik i caktuar nga legjislativi dhe i krijuar për të mbikëqyrur veprimtarinë administrative të ekzekutivit dhe për të hetuar keqadministrimin; dhe

- Ombudsmani hibrid, i krijuar edhe si Ombudsman edhe si Komisioner për mbrojtjen e të drejtave të njeriut¹⁰⁶.

Në këtë drejtim, autorja në fjalë ka bërë edhe strukturimin më gjithëpërfshirës dhe ka bërë këtë ndarje duke marrë parasysh të gjitha llojet e Ombudsmanëve ekzistues në të gjitha format e mundshme duke nënvizuar edhe karakteristikat përkatëse në vijim:

¹⁰⁵ Për më tepër: Leander kundër Suedisë (GJEDNJ, Leander kundër Suedisë, Aplikacioni nr. 9248/81, vendimi i 26 marsit 1987, online: HUDOC - European Court of Human Rights (coe.int)).

¹⁰⁶ L.C. Reif, The Ombudsman, Good Governance and the International Human Rights System (Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2004), p. 11.

- Ombudsmani legjislativ i sektorit publik - i caktuar dhe jep llogari para legjislativit, i cili është parashikuar me kushtetutë ose me ligj dhe ka juridiksion në të gjithë sektorët publikë;
- Ombudsmani ekzekutiv i sektorit publik - i emëruar dhe i jep llogari qeverisë, i cili është i parashikuar me kushtetutë, ligj apo akt ekzekutiv dhe ka juridiksion në të gjithë sektorët publikë;
- Ombudsmani hibrid i sektorit publik, i fokusuar në të drejtat e njeriut, dhe antikorrupsionin, i emëruar nga legjislativi, ose ekzekutivi dhe jep llogari para legjislativit ose ekzekutivit i cili ka kompetenca të shprehura në ligj ose kushtetutë mbi të drejtat e njeriut, antikorrupsionin si dhe ka juridiksion mbi gjithë sektorin publik dhe por rrallë edhe në sektorin privat;
- Ombudsmani legjislativ ose ekzekutiv i sektorit publik me juridiksion të kufizuar në fusha të posaçme, qëllime të posaçme - i emëruar dhe jep llogari para legjislativit ose ekzekutivit - i parashikuar me kushtetutë ose me ligj, dhe ka juridiksion mbi një fushë të caktuar si për fëmijët, mbi diskriminimin, etj;
- Ombudsmani ekzekutiv i krijuar nga organe ekzekutive për shqyrtim çështjesh të brendshme dhe të jashtme - i emëruar nga qeveria ose organe ekzekutive dhe i jep llogari para ekzekutivit i cili është i parashikuar shpesh me akt nënligjor, rrallë me ligj - juridiksion mbi organin ekzekutiv që e ka krijuar si për ankesa të individit ndaj veprimtarisë së tij ashtu dhe punonjësit e agjencisë qeveritare ndaj organeve drejtuese të saj;
- Ombudsmani hibrid i sektorit publik dhe privat, krijuar nga ligjvënësi për kontrollin e marrëdhënies mes klientët, blerësit i cili është i parashikuar me ligj dhe i caktuar nga legjislativi ose organ ekzekutiv ndërsa jep llogari para legjislativit ose ekzekutivit dhe ka juridiksion mbi vetëm një sektor shërbimi ose industri, institucione financiare, si banka, sigurimesh apo shërbime ligjore;
- Ombudsmani i vetëkrijuar nga sektori privat në degë të veçanta të tij për kontrollin e marrëdhënies me klientët dhe i caktuar nga sektori privat i shërbimit ose industrisë kolektivisht me marrëveshje po ashtu i zgjedhur nga një grupim i

kësaj industrie dhe raportues pranë saj kurse ka juridiksion mbi mosmarrëveshjet mes anëtarësisë së sektorit përkatës ose mosmarrëveshjet mes klientit dhe industrisë, apo sektorit të shërbimit;

- Ombudsmani organizacional, i krijuar nga sektori privat dhe korporatat i cili është i emëruar nga një korporatë, institucion, si universitet, media, shoqëri sigurimesh dhe jep llogari para organeve administrative, ekzekutive të korporatës dhe i parashikuar me instrumentet e brendshme të korporatës, ndërsa ka juridiksion mbi mosmarrëveshje të brendshme dhe të jashtme të institucionit, shoqërisë apo korporatës;
- Ombudsmani i brendshëm në një organizatë ndërkombëtare i cili është i caktuar dhe jep llogari para sekretariatit apo udhëheqjes së organizatës ndërkombëtare dhe është i parashikuar me instrumentet me të cilat operon organizata ndërkombëtare ndërsa ka juridiksion mbi çështjet dhe ankesat e të punësuarve të organizatës ndërkombëtare;
- Ombudsmani klasik i nivelit ndërkombëtar i cili është i caktuar nga një organizatë ndërkombëtare dhe është i parashikuar me traktat apo instrument tjetër ligjor me të cilin vepron organizata si dhe ka juridiksion mbi çështje të veprimtarisë së organizatës ndërkombëtare, të cilat prekin individët¹⁰⁷.

Ka edhe autorë të shumtë që bëjnë ndarje të ndryshme të ombudsmanëve duke ofruar ndarjen sipas grupimit në familje të Ombudsmanëve:

- Modeli Skandinav, i cili ka karakteristikë specifike mundësinë e Ombudsmanit të paraqesë çështje para gjykatës;
- Modeli Frankofon, cili si karakteristikë dalluese ka sepse përzgjedhjen e Ombudsmanit e bënë Presidenti;
- Modeli Anglo-Sakson i vendeve të Commonwealth-it, sipas të cilit Ombudsmani ka në kompetencë për të shqyrtuar të gjitha çështjet administrative, vetëm se ka një dallim pasi që qasjen në dokumente e ka të kufizuar;

¹⁰⁷ Reif C. Linda, The Ombudsman, Good governance and International Human Rights System; Martinus, Nijhoff Publishers, 2004, fq.26.

- Modeli i shpërndarë i përshtatur nga shtete federale, i cili gjendet në vendet si: Gjermania, Amerika e Veriut dhe Italia, ku përgjithësisht ka vetëm Ombudsmanë rajonalë, lokalë ose shtetëror; dhe
- Modeli Iberian, sipas të cilit Ombudsmani është model i veçantë sepse ka kompetenca monitorimi të respektimit të parimit të kushtetushmërisë, me iniciativën e tij (Portugalia, Spanja etj)¹⁰⁸.

1.4. Kompetenca dhe autorizimet e Avokatit të Popullit

Kompetencat dhe autorizimet e Avokatit të Popullit variojnë nga vendi në vend, por përgjithësisht përfshijnë:

- Mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të qytetarëve, ku Avokati i Popullit ka autoritetin për të denoncuar dhe parandaluar abuzimin e pushtetit dhe për të mbrojtur të drejtat e qytetarëve;
- Hulumtimi dhe denoncimi i abuzimeve të pushtetit, ku Avokati i Popullit mund të kryejë hulumtime të veçanta në lidhje me abuzimet e pushtetit dhe të paraqesë raporte dhe rekomandime për të parandaluar këto abuzime në të ardhmen;
- Ndërhyrja në raste të caktuara gjyqësore, ku Avokati i Popullit mund të ndërhyjë në raste të caktuara gjyqësore për të mbrojtur të drejtat e qytetarëve dhe për të parandaluar abuzimin e pushtetit në rast të zvarritjeve të paarsyeshme të procedurës;
- Mbikëqyrja e sistemit gjyqësor, ku Avokati i Popullit mund të mbikëqyrë sistemin gjyqësor për të siguruar që gjyqtarët dhe prokurorët veprojnë në mënyrë të ndershme dhe të drejtë;
- Paraqitja e rekomandimeve dhe propozimeve për reforma ligjore, ku Avokati i Popullit mund të paraqesë rekomandime dhe propozime për reforma ligjore që do

¹⁰⁸ Dokumenti i Komisionit të Venecias, datë 06/02/1995, (1995)006 Propozim për aktivitetet e ardhshme, J.M. Pimentel; M. Herbiet; ([http://www.venice.coe.int/docs/1995/CDL\(1995\)006-e.asp](http://www.venice.coe.int/docs/1995/CDL(1995)006-e.asp))

të ndihmonin në mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve dhe në parandalimin e abuzimeve të pushtetit¹⁰⁹.

Zakonisht Ombudsmanët nuk kanë fuqi vendimmarrëse por vetëm rekomanduese dhe këshilluese, dhe në shumicën e vendeve pikërisht këtu qëndron dhe fuqia e tij sepse jo në të gjitha vendet rekomandimet e Ombudsmanit zbatohen njësoj dhe nuk ka detyrime të drejtpërdrejta apo forcë shtrënguese për plotësimin e rekomandimeve, por një kohë të caktuar për t'i detyruar organet publike të përgjigjen është e nevojshme, qoftë duke e pranuar rekomandimin dhe pastaj duke kthyer përgjigje se a do të meren hapa për të plotësuar këto rekomandime, pra duke kthyer situatën në gjendjen e mëparshme apo duke vënë në vend të drejtën e shkelur, ashtu si dhe duke dhënë arsye mbi refuzimin e rekomandimit nëse ajo ndodhë^{110 111}.

Në këtë drejtim, edhe Komisioni i Venecias ka inkurajuar vazhdimisht krijimin dhe forcimin e institucioneve të Avokatit të Popullit, duke theksuar rolin e tij kyç në mbrojtjen e të drejtave të njeriut; Komisioni i Venecias vlerëson veçanërisht detyrën e Avokatit të Popullit për të paralajmëruar ligjvënësit kur një ligj shkel të drejtat e njeriut dhe me qëllim që ligje të tilla të ndryshohen ose hiqen nga sistemi ligjor kombëtar, ai inkurajon qasjen e plotë të Avokatit të Popullit në Gjykatën Kushtetuese dhe Avokati i Popullit ka edhe rolin e paralajmërimit të ligjvënësit për mangësitë, për shembull kur zbatimi i ligjeve është i vështirë ose kur ato nuk ofrojnë garanci të mjaftueshme¹¹².

Kontributi në përhapjen e një kulture administrative që inkurajon mbrojtjen e të drejtave të njeriut është një tjetër funksion kyç i Avokatit të Popullit; kjo është në pozicionin e duhur për të identifikuar situatat në të cilat zbatimi i ligjeve, si në nivel individual ashtu edhe në nivel të administratës në tërësi, është problematik për sa i përket të drejtave të njeriut dhe për të adresuar këto mangësi strukturore, Avokati i Popullit mund të rekomandojë ndryshime në

¹⁰⁹ CDL-AD (2003)007 - Opinion on the Draft Law on the Public Attorney of —the former Yugoslav Republic of Macedonia adopted by the Venice Commission at its 54th Plenary Session (Venice, 14- March 2003) art. 6.

¹¹⁰ 87CDL-AD (2004)041 Joint Opinion on the Draft Law on the ombudsman of Serbia by the Venice Commission, the Commissioner for Human Rights and the Directorate General of Human Rights of the Council of Europe. (Strasbourg, 6 December 2004) n. 32.

¹¹¹ CDL-AD (2003)007 - Opinion on the Draft Law on the Public Attorney of the former Yugoslav Republic of Macedonia adopted by the Venice Commission at its 54th Plenary Session (Venice, 14- March 2003) art. 6.

¹¹² Ibid.

strukturat administrative dhe sjelljen e stafit, si dhe ndërgjegjësimin e stafit; ku ai vepron si ndërmjetës ndërmjet individëve dhe organeve publike dhe ky rol ndërmjetësues i mundëson të përfitojë nga besimi si i të dëmtuarit ashtu edhe i organit publik dhe natyra publike e veprimeve të Avokatit të Popullit kontribuon në ndërgjegjësimin e publikut në lidhje me të drejtat e njeriut dhe për këtë arsye përhap një kulturë në favor të sundimit të ligjit dhe promovimit dhe mbrojtjes së të drejtave të njeriut brenda shoqërisë dhe në këtë drejtim, për të promovuar interesat e qytetarëve duke mbrojtur plotësisht të drejtat e tyre, duhet të mbrohet edhe Avokati i Popullit, andaj, Komisioni i Venecias u bën thirrje sistematike shteteve t'i japin këtij institucioni një bazë kushtetuese dhe mjetet e nevojshme për të përmbushur misionin e tij në mënyrë efektive meqë kjo gjë do të mbrojtë edhe pavarësinë dhe paanshmërinë e Avokatit të Popullit, të cilat janë karakteristikë themelore të këtij institucioni¹¹³.

Në këtë drejtim, më 15 mars 2019, parimet për mbrojtjen dhe promovimin e Institucionit të Avokatit të Popullit të njohura si: Parimet e Venecias u miratuan nga Komisioni i Venecias, ku këto 25-së Parime të Venecias përfaqësojnë grupin e parë, të pavarur, ndërkombëtar të standardeve për institucionin e Ombudsmanit dhe luajnë një rol kyç në mbrojtjen e zyrave ekzistuese të Ombudspersonit që po përballen me kërcënime, duke ofruar udhëzime për përmirësimin e zyrave aktuale të Ombudsmanit, si në vijim:

-Institucionet e Avokatit të Popullit kanë një rol të rëndësishëm për të luajtur në forcimin e demokracisë, sundimit të ligjit, administrimit të mirë dhe mbrojtjes dhe promovimit të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut dhe nuk ka një model të standardizuar në të gjithë shtetet anëtare të Këshillit të Evropës, shteti duhet të mbështesë dhe të mbrojtë Institucionin e Ombudsmanit dhe të përmbahet nga çdo veprim që cenon pavarësinë e tij;

-Institucioni i Avokatit të Popullit, duke përfshirë mandatin e tij, do të bazohet në një bazë të fortë ligjore, mundësisht në nivel kushtetues, ndërsa karakteristikat dhe funksionet e tij mund të shtjellohen më tej në nivel statutor;

-Institucionit të Avokatit të Popullit i jepet një gradë e lartë e duhur, e reflektuar edhe në shpërblimin e Avokatit të Popullit dhe në kompensimin e pensionit;

¹¹³ Ibid.

-Zgjedhja e një modeli të vetëm ose të shumëfishtë të Ombudsmanit varet nga organizata shtetërore, veçoritë dhe nevojat e saj dhe Institucioni i Ombudsmanit mund të organizohet në nivele të ndryshme dhe me kompetenca të ndryshme;

-Shtetet miratojnë modele që përputhen plotësisht me këto parime, forcojnë institucionin dhe rrisin nivelin e mbrojtjes dhe promovimit të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut në vend;

-Avokati i Popullit zgjidhet ose emërohet sipas procedurave që forcojnë në masën më të lartë të mundshme autoritetin, paanshmërinë, pavarësinë dhe legjitimitetin e Institucionit, ku Avokati i Popullit preferohet të zgjidhet nga Parlamenti me shumicën e duhur të kualifikuar;

-Procedura për përzgjedhjen e kandidatëve përfshin thirrje publike dhe është publike, transparente, e bazuar në merita, objektive dhe e parashikuar me ligj;

-Kriteret për emërimin e Avokatit të Popullit duhet të jenë mjaft të gjera për të inkurajuar një gamë të gjerë të kandidatëve të përshtatshëm ku kriteret thelbësore janë karakteri i lartë moral, integriteti dhe ekspertiza dhe përvoja e duhur profesionale, përfshirë në fushën e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut;

-Avokati i Popullit gjatë mandatit të tij nuk duhet të angazhohet në veprimtari politike, administrative apo profesionale të papajtueshme me pavarësinë ose paanësinë e tij;

-Mandati i Avokatit të Popullit është më i gjatë se mandati i organit emëruar dhe preferohet të kufizohet në një mandat të vetëm, pa asnjë mundësi për rizgjedhje, në çdo rast, mandati i Avokatit të Popullit mund të rinovohet vetëm një herë dhe mandati i vetëm preferohet të mos jetë nën shtatë vjet;

-Avokati i Popullit shkarkohet nga detyra vetëm sipas një liste shtruese të kushteve të qarta dhe të arsyeshme të përcaktuara me ligj që lidhen vetëm me kriteret thelbësore të paaftësisë ose paaftësisë për të kryer funksionet e detyrës, sjelljes së keqe, e cila do të interpretohet ngushtë;

-Mandati i Avokatit të Popullit mbulon parandalimin dhe korrigjimin e keqadministrimit, mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut;

-Kompetenca institucionale e Avokatit të Popullit mbulon administratën publike në të gjitha nivelet ku mandati i Avokatit të Popullit mbulon të gjithë interesin e përgjithshëm dhe shërbimet publike të ofruara për publikun, qofshin ato të ofruara nga shteti, nga komunat, nga organet shtetërore apo nga subjektet private, ndërkaq, kompetenca e Avokatit të Popullit në lidhje me gjyqësorin kufizohet në sigurimin e efikasitetit procedural dhe funksionimit administrativ të atij sistemi;

-Avokatit të Popullit nuk duhet t'i jepet dhe as të ndjekë asnjë udhëzim nga asnjë autoritet;

-Çdo person fizik apo juridik, duke përfshirë OJQ-të, ka të drejtë për qasje të lirë, të papenguar dhe pa pagesë te Avokati i Popullit dhe të paraqesë ankesë;

-Avokati i Popullit ka kompetencë diskrecionale, me iniciativën e tij ose të saj ose si rezultat i ankesës, për të hetuar rastet duke pasur parasysh mjetet juridike administrative në dispozicion, ku Avokati i Popullit ka të drejtë të kërkojë bashkëpunimin e çdo individi ose organizatat që mund të jenë në gjendje të ndihmojnë në hetimet e tij ose të saj dhe ka të drejtë të zbatueshme ligjërisht për qasje të pakufizuar në të gjitha dokumentet përkatëse, bazat e të dhënave dhe materiale, duke përfshirë ato që përndryshe mund të ishin ligjërisht të privileguara ose konfidenciale që përfshin të drejtën për qasje të papenguar në ndërtesa, institucione dhe persona, duke përfshirë atyre që u është hequr liria dhe Avokati i Popullit ka kompetencë të intervistojë ose të kërkojë shpjegime me shkrim për zyrtarët dhe autoritetet dhe për më tepër, do t'u kushtojnë vëmendje dhe mbrojtje të veçantë sinjalizuesve brenda sektorit publik;

-Avokati i Popullit ka kompetencë t'i adresojë rekomandimet individuale çdo organi apo institucioni brenda kompetencës së Institucionit dhe do të ketë të drejtën e zbatueshme ligjërisht për të kërkuar që zyrtarët dhe autoritetet të përgjigjen brenda një afati të arsyeshëm të caktuar nga Avokati i Popullit;

-Në kuadër të monitorimit të zbatimit në nivel kombëtar të instrumenteve ndërkombëtare të ratifikuara në lidhje me të drejtat dhe liritë themelore të njeriut për harmonizimin e legjislacionit kombëtar me këto instrumente, Avokati i Popullit ka

kompetencën për t'i paraqitur publikisht rekomandime Parlamentit ose Ekzekutivit, duke përfshirë të ndryshojë legjislacionin ose të miratojë legjislacion të ri;

-Pas një hetimi, Avokati i Popullit preferohet të ketë kompetencën për të kundërshtuar kushtetutshmërinë e ligjeve dhe akteve të përgjithshme administrative dhe preferohet të ketë të drejtë të ndërhyjë para organeve përkatëse gjyqësore dhe gjykatave;

-Avokati i Popullit i raporton Kuvendit për aktivitetet e Institucionit të paktën një herë në vit dhe në këtë raport, Avokati i Popullit mund të informojë Parlamentin për mospërputhje nga administrata publike;

-Institucionit të Avokatit të Popullit i sigurohen burime të mjaftueshme dhe të pavarura buxhetore dhe do të konsultohet dhe do të pyetet Avokati i Popullit për të paraqitur project-buxhetin për vitin e ardhshëm financiar dhe buxheti i miratuar për institucionin nuk do të reduktohet gjatë vitit financiar, përveç rasteve kur reduktimi zbatohet përgjithësisht për Institucionet shtetërore;

-Institucioni i Avokatit të Popullit duhet të ketë staf të mjaftueshëm dhe fleksibilitet të duhur strukturor dhe mund të përfshijë një ose më shumë zëvendës të emëruar nga Avokati i Popullit dhe do të jetë në gjendje të rekrutojë stafin e tij;

-Avokati i Popullit, zëvendësit dhe personeli vendimmarrës kanë imunitet nga procesi ligjor në lidhje me veprimtaritë dhe fjalët, të folura ose të shkruara, të kryera në funksionin e tyre;

-Shtetet do të përmbahen nga ndërmarrja e çfarëdo veprimi që synon ose rezulton në shtypjen e Institucionit të Ombudsmanit ose në ndonjë pengesë për funksionimin efektiv të tij, dhe do ta mbrojnë atë në mënyrë efektive nga çdo kërcënim i tillë;

-Këto parime do të interpretohen dhe përdoren me qëllim të konsolidimit dhe forcimit të Institucionit të Avokatit të Popullit duke marrë parasysh llojet e ndryshme, sistemet dhe statusin ligjor të Institucioneve të Ombudsmanit dhe anëtarëve të stafit të tyre, shtetet inkurajohen të ndërmarrin të gjitha veprimet e nevojshme duke përfshirë rregullimet kushtetuese dhe legjislative në mënyrë që të sigurojnë kushtet e duhura që forcojnë dhe zhvillojnë Institucionet e Ombudsmanit dhe kapacitetin e tyre, pavarësinë dhe

paanshmërinë në frymën dhe në përputhje me Parimet e Venecias dhe duke siguruar kështu zbatimin e duhur, në kohë dhe efektiv të tyre¹¹⁴.

PJESA E DYTË

KAPITULLI I PESTË

KRIJIMI I INSTITUCIONIT TË AVOKATIT TË POPULLIT NË REPUBLIKËN E KOSOVËS

5.1. Funksionimi dhe transicioni i Ombusmanit ndërkombëtar në Avokatin e Popullit

Institucioni i Avokatit të Popullit në Republikën e Kosovës është një institucion i pavarur që mbron të drejtat e qytetarëve dhe interesat e tyre në raport me institucionet e shtetit, me ç'rast funksionimi i Ombusmanit ndërkombëtar në Kosovë ishte një proces i transicionit nga Ombusmani ndërkombëtar në Avokatin e Popullit, që ky proces filloi me miratimin e Ligjit për

¹¹⁴PRINCIPLES ON THE PROTECTION AND PROMOTION OF THE OMBUDSMAN INSTITUTION ("THE VENICE PRINCIPLES") Adopted by the Venice Commission at its 118th Plenary Session (Venice, 15-16 March 2019), online: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD\(2019\)005-e&lang=EN](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD(2019)005-e&lang=EN).

Avokatin e Popullit në vitin 2009 dhe përfundoi me zgjedhjen e Avokatit të Popullit të parë në vitin 2010 dhe gjatë këtij procesi, Ombudsmani ndërkombëtar ishte i angazhuar në mbështetjen e transicionit në drejtim të funksionimit të Avokatit të Popullit si një institucion i pavarur dhe efektiv, dhe Institucioni i Ombudspersonit është themeluar me Rregulloren e Posaçme nr. 2000/38 mbi Themelimin e Institucionit të Ombudspersonit në Kosovë nga Përfaqësuesi Special i Sekretarit të Përgjithshëm¹¹⁵, nga autoriteti i dhënë atij me Rezolutën 1244 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara (1999), datë 10 qershor 1999¹¹⁶.

Institucioni zyrtarisht filloi të funksionojë më 21 nëntor 2000 dhe deri në dhjetor 2005 institucioni drejtohej nga një Ombudsperson ndërkombëtar, që ishte gjithashtu Ombudspersoni i parë ndërkombëtar në Kosovë i cili kishte për qëllim të promovojë dhe mbrojtë të drejtat dhe liritë e individëve dhe personave fizikë dhe të sigurojë që të gjithë njerëzit në Kosovë të mund të gëzojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut dhe këto të drejta mbrohen efektivisht nga standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, në veçanti nga Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe Protokollet e saj dhe nga Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike¹¹⁷.

Ombudspersoni Ndërkombëtar kishte mekanizma të përshtatshëm për shqyrtimin dhe korrigjimin e gabimeve të veprave që përbëjnë keqpërdorim të pushtetit nga Administrata e Përkohshme Civile apo abuzimet që mund të raportohen nga çdo institucion qendror apo vendor dhe gjithashtu kishte juridiksion në të gjithë territorin e Kosovës dhe vepronte në mënyrë të pavarur ndërkaf, diçka që e karakterizonte Ombudspersonin e parë ishte e drejta e tij për t'u marrë me rastet që përfshinin praninë e forcave ndërkombëtare të sigurisë dhe për këtë ai ka mundur të bëjë marrëveshje me komandantin e Forcës së Kosovës (COMKFOR), por nuk ka pasur të drejtë ligjore të veprojë në lidhje me kontestet ndërmjet administratës ndërkombëtare dhe personelit të saj¹¹⁸.

Funksionet e Avokatit të Popullit dhe autorizimet e parashikuara në këtë Rregullore ishin: të pranojë ankesa, të vëzhgojë, të hetojë dhe të ofrojë shërbime të mira, të marrë masa

¹¹⁵ Bernard Kouchner Përfaqësues Special i Sekretarit të Përgjithshëm të Kombeve të Bashkuara.

¹¹⁶ Rregullorja e UNMIK-ut nr. 2000/38, Mbi themelimin e Institucionit të Ombudspersonit në Kosovë, hyri në fuqi më 30 nëntor 2000. Zyra u hap më 21 nëntor 2000.

¹¹⁷ Marek Antony Noicki - Ombudspersoni i parë ndërkombëtar në Kosovë - korrik 2000.

¹¹⁸ Komandant i forcave paqeruajtëse në Kosovë

parandaluese, të bëjë rekomandime dhe të japë këshilla për çështje që kanë të bëjnë me punën e tij; ai gjithashtu kishte të drejtë të hetonte pas ankesës ose me vetë iniciativën e tij dhe kishte të drejtë të vizitonte të gjitha institucionet ku u hiqej liria qytetarit si dhe të merrte pjesë në mbledhje apo seanca gjyqësore për persona të tillë; Ombudspersoni Ndërkombëtar mund të bënte rekomandime për autoritetet dhe nëse autoritetet përkatëse ose zyrtarët administrative nuk kanë ndërmarrë veprimet e duhura për zbatim të rekomandimeve ose nuk i kanë dhënë një arsyetim të pranueshëm Ombudspersonit ai me këtë rast do ta informonte Përfaqësuesin Special të Sekretarit e Përgjithshëm të Organizatës së Kombeve të Bashkuara¹¹⁹.

Ombudspersoni publikon rekomandimet e tij, me përjashtim të rasteve kur ai i konsideronte ato si konfidenciale dhe në rastet kur ankuesi kërkon shprehimisht që identiteti i tij dhe rrethanat e ankesës të mos zbulohen. Kundër veprimeve apo vendimeve të Ombudspersonit nuk mund të ndërmerret asnjë veprim.

Institucioni i Ombudspersonit përbëhej nga Ombudsmani, së paku tre (3) Zëvendës Ombudsperson dhe personel i kualifikuar profesionalisht; Ombudspersoni duhej të ishte një personalitet i njohur ndërkombëtarisht me karakter të lartë moral dhe paanshmëri, siç dëshmohet nga përkushtimi i tij ndaj të drejtave të njeriut dhe të pakicave, dhe kriteri tjetër ishte që ai të mos ishte nga pjesë të ish-Republikave Jugosllave ose nga Shqipëria dhe se është emëruar nga Përfaqësuesi Special i Sekretarit të Përgjithshëm për një mandat dy vjeçar me mundësi vazhdimi. Pas largimit të Ombudspersonit Ndërkombëtar, deri në zgjedhjen e Avokatit të Popullit nga Kuvendi i Republikës së Kosovës, Institucioni drejtohej nga Ushtruesi i Detyrës së Ombudspersonit. Me miratimin e Kushtetutës së Kosovës, Institucioni i Avokatit të Popullit u përcaktua si kategori kushtetuese dhe Avokati i Popullit u zgjodh nga Kuvendi i Republikës së Kosovës, më 4 qershor 2009. Institucionet e Kosovës për gati 4 vite nuk arritën të zgjedhin një Avokat të Popullit vendor, për arsye se partitë politike nuk pranonin të zgjedhin personin e duhur. Prandaj, këtu është theksimi i veçantë i temës sime që Avokati i Popullit për të qenë apolitik duhet të zgjidhet ndryshe me konkurs publik, dhe intervista të bëhet nga profesionistë të dëshmuar dhe jo nga deputetë që marrin vendime në bazë të orientimit politik të kandidatëve.

¹¹⁹ Bernard Kouchner, Përfaqësues Special i Sekretarit të Përgjithshëm

5.2. Kushtetuta e Republikës së Kosovës dhe Avokati i Popullit

Sa i përket të drejtave të njeriut Kosova si një vend i ri¹²⁰ dhe me kushtetutë relativisht të re të v. 2008 ka arritë që deri diku të konsolidoj liritë dhe të drejtat e njeriut edhe pse mbetet edhe shumë punë për të arritur standartet ndërkombëtare dhe synimin e shtetit për anëtarësim në mekanizmat ndërkombëtar¹²¹.

Kushtetuta e Republikës së Kosovës, i përcakton në Kapitullin e XII-të të saj, rolin, kompetencat, kualifikimin, zgjedhjen dhe shkarkimin e Avokatit të Popullit në Kosovë (nenet 132-135): Avokati i Popullit mbikëqyr dhe mbron të drejtat dhe liritë e individëve nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme dhe të parregullta të autoriteteve publike; Avokati i Popullit është i pavarur në ushtrimin e detyrës dhe nuk pranon udhëzime e ndërhyrje nga organet, institucionet ose autoritetet e tjera, të cilat ushtrojnë pushtetin në Republikën e Kosovës; Çdo organ, institucion ose autoritet tjetër, që ushtron pushtet legjitim në Republikën e Kosovës, është i detyruar t'u përgjigjet kërkesave të Avokatit të Popullit dhe t'i paraqesë atij/asaj të gjitha dokumentet dhe informacionet e kërkuara në pajtim me ligj¹²².

Zyra e Avokatit të Popullit është e pavarur, dhe propozon e administron buxhetin e vet, në pajtim me ligj; Avokati i Popullit ka një (1) ose më shumë zëvendës; numri, mënyra e përzgjedhjes dhe mandati i tyre, rregullohen me ligjin për Avokatin e Popullit dhe të paktën një (1) nga zëvendësit e Avokatit të Popullit është pjesëtar i komuniteteve që nuk janë shumicë në Kosovë¹²³.

Avokatin e Popullit e zgjedh Kuvendi i Kosovës, me shumicën e votave të të gjithë deputetëve të tij, për një mandat pesë (5) vjeçar, pa të drejtë rizgjedhjeje; Avokat i Popullit ka të drejtë të zgjidhet çdo shtetas i Republikës së Kosovës, me arsim të lartë, me karakter e moral të lartë, i ndershëm, me eksperiencë dhe njohuri të dalluara në fushën e të drejtave të njeriut; Avokati i Popullit dhe zëvendësit e saj/tij nuk mund të jenë anëtarë të asnjë partie politike, as të

¹²⁰ Shpallja e Deklaratës së Pavarësisë së Kosovës me 17 Shkurt 2008.

¹²¹ Kushtetuta e Republikës Kosovës 9 prill 2008.

¹²² Kushtetuta e Republikës së Kosovës, neni 132, <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>.

¹²³ Ibid, neni 133.

ushtrojnë veprimtari politike, shtetërore a private profesionale dhe as të marrin pjesë në organizmat drejtues të organizatave civile, ekonomike dhe tregtar; Avokati i Popullit gëzon imunitetin nga ndjekja penale, paditë civile ose shkarkimi për veprimet ose vendimet që janë brenda fushës së përgjegjësive të Avokatit të Popullit¹²⁴.

Avokati i Popullit paraqet raport vjetor para Kuvendit të Republikës së Kosovës; me kërkesën e Kuvendit, Avokati i Popullit duhet të dorëzojë raporte periodike ose tjera Kuvendit; me kërkesën e Avokatit të Popullit, Kuvendi duhet t’ia lejojë që të dëgjohet; Avokati i Popullit ka të drejtë të bëjë rekomandime dhe të propozojë masa, nëse vëren shkelje të të drejtave dhe lirive të njeriut nga ana e organeve të administratës publike dhe organeve të tjera shtetërore; Avokati i Popullit ka të drejtë të referojë çështje në Gjykatën Kushtetuese, në pajtim me dispozitat e kësaj Kushtetute¹²⁵.

Pra, institucioni i Avokatit të Popullit garantohej në nivel kushtetues, dhe në këtë drejtim duhet shpjeguar tri gjëra: e para, Kushtetuta i njeh institucionit të Avokatit të Popullit autoritetin e plotë për të mbikëqyrur veprimtarinë e organeve publike të Kosovës kundrejt respektimit ose jo të lirive dhe të drejtave të njeriut; e dyta, kompetenca e institucionit të Avokatit të Popullit për të mbikëqyrur dhe mbrojtur liritë dhe të drejtat e individëve nuk kufizohet vetëm kundrejt institucioneve të zgjedhura politike, por përfshinë një listë të gjerë të institucioneve publike, veprimet dhe/ose mosveprimet e të cilave mund të jenë objekt i shqyrtimit të institucionit në fjalë, pra, kompetenca e institucionit të Avokatit të Popullit për të mbikëqyrur respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut nuk kufizohet vetëm ndaj institucioneve të zgjedhura shtetërore, por përfshinë të gjitha ato institucione të cilat bartin dhe ushtrojnë veprimtari të karakterit publik, dhe e treta, funksioni i mbikëqyrjes dhe i mbrojtjes së lirive dhe të drejtave të njeriut nuk kufizohet vetëm në kuadër të të drejtave dhe lirive të individëve, por përfshinë edhe mbrojtjen e parimeve të përgjithshme të të drejtave dhe lirive të njeriut të garantuara me kushtetutë¹²⁶.

¹²⁴ Ibid, neni 134.

¹²⁵ Ibid, neni 135.

¹²⁶ Enver Hasani; Ivan Čukalović, Komentar Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Botimi 1, Prishtinë, 2013, fq. 656-658, online: http://jus.igjk.rks-gov.net/487/1/Komentari_Kushtetuta_11_Shqip.pdf.

5.3. Ligji për Avokatin e Popullit

Ligji i parë për Avokatin e Popullit pas shpalljes së Pavarësisë së Republikës së Kosovës më 17 shkurt 2008, është miratuar më 22 korrik 2010, ku qëllimi i këtij ligji ishte krijimi i një mekanizmi ligjor për mbrojtjen, mbikëqyrjen dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore të personave fizikë dhe juridikë nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme dhe të parregullta të autoriteteve publike, organeve të tjera dhe organizatave që ushtrojnë autoritet publik në emër të tyre, andaj ky ligj rregullonte edhe organizimin dhe funksionimin e Institucionit të Avokatit të Popullit, duke përcaktuar procedurat për emërimin dhe shkarkimin, kompetencat dhe mënyrën e punës së Institucionit të Avokatit të Popullit, si dhe procedurat për parashtrimin e ankesave dhe hetimin e tyre, ndërkaq, kishte parimin bazë të përcaktuar në nenin 3 për veprimtarinë e Avokatit të Popullit, sipas të cilit Avokati i Popullit është institucion i pavarur i udhëhequr nga parimet e paanshmërisë, konfidencialitetit dhe profesionalizmit, dhe dispozitat e këtij ligji zbatohen për mbrojtjen e të drejtave, lirive dhe interesave të të gjithë personave në Republikën e Kosovës dhe jashtë saj nga veprimet ose mosveprimet e kundërligjshme të autoriteteve publike të Republikës së Kosovës, dhe ka qenë në fuqi deri në vitin 2015¹²⁷.

Ligji i ri dhe aktual për Avokatin e Popullit i v. 2015 synon krijimin e një mekanizmi ligjor për mbrojtjen, mbikëqyrjen dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore të personave fizikë dhe juridikë nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme dhe të parregullta të autoriteteve publike, institucioneve dhe personave apo autoriteteve të tjera që ushtron autoritetin publik në Republikën e Kosovës si dhe themelimin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës dhe Trajtimin apo Ndëshkimit Tjetër Mizor, Çnjerëzor apo Poshtërues që do të thotë se ky ligj, krahas ligjit të mëparshëm, kishte edhe krijimin e një mekanizmi kombëtar për parandalimin e torturës dhe trajtimit çnjerëzor dhe se Avokati i Popullit është një mekanizëm i barazisë për promovimin, monitorimin dhe mbështetjen e trajtimit të barabartë pa diskriminim në baza të mbrojtura me Ligjin për barazi gjinore dhe Ligjin për mbrojtjen nga diskriminimi.

¹²⁷ Ligji nr. 05/L-195 dhe është shpallur me Dekretin Presidencial nr. DL-046. -2010, datë 09.08.2010.

Në ligjin aktual si dhe në atë të mëparshëm, parimet bazë janë pothuajse të njëjta, ku Avokati i Popullit është institucion i pavarur i udhëhequr nga parimet e paanshmërisë, pavarësisë, epërsisë së të drejtave të njeriut, konfidencialitetit dhe profesionalizmit dhe dispozitat e këtij ligji zbatohen për mbrojtjen e të drejtave, lirive dhe interesave të të gjithë personave në Republikën e Kosovës dhe jashtë saj nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme të autoriteteve publike dhe në bazë të kriterëve sipas të cilave zgjidhet Avokati i Popullit (i njëjti zgjidhet nga Kuvendi i Republikës së Kosovës, me shumicën e votave të të gjithë deputetëve të tij, për një mandat pesë (5) vjeçar, pa të drejtë rizgjedhje dhe vetëm pasi të jetë zgjedhur, deri diku mund të themi se gëzon pavarësi organizative, administrative dhe financiare për zbatimin e detyrave të përcaktuara me Kushtetutën e Republikës së Kosovës dhe me ligj¹²⁸.

Sipas ligjit aktual dhe bazuar në Kushtetutën e Republikës së Kosovës, Avokati i Popullit ka shumë kompetenca dhe përgjegjësi, duke filluar nga kompetenca e tij për të hetuar ankesat e pranuar nga çdo person fizik apo juridik në lidhje me pretendimet për shkelje të të drejtave të njeriut të parapara me kushtetutë, ligje dhe akte të tjera, si dhe në instrumentet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, në veçanti në Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, duke përfshirë veprimet ose mosveprimet që përbëjnë keqpërdorim të autoritetit dhe që këto kompetenca shtrihen në tërë Republikën e Kosovës, dhe ndër të tjera, Avokati i Popullit ka kompetencën të kryejë hetime ose për t'iu përgjigjur ankesës së paraqitur ose me iniciativën e tij (ex-officio), nëse gjetjet, provat dhe faktet e paraqitura nga ankesa ose nga njohuritë e marra ndryshe kanë bazë dhe të tregojë se autoritetet kanë shkelur të drejtat dhe liritë e njeriut të përcaktuara me Kushtetutë, ligjet dhe aktet e tjera, si dhe instrumentet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe në rast se konstaton elemente të veprës penale, njofton organin kompetent për fillimin e hetimit¹²⁹.

Avokati i Popullit (IAP) është i pavarur në ushtrimin e detyrave dhe nuk pranon udhëzime ose ndërhyrje nga organet, institucionet ose nga autoritetet e tjera, të cilat ushtrojnë pushtet në Republikën e Kosovës; me qëllim të identifikimit të problemeve dhe me qëllim të sigurimit të të dhënave për shkeljet e supozuara, Kushtetuta dhe Ligji për Avokatin e Popullit

¹²⁸ Ligji për Avokatin e Popullit 05/L-19, online: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=10922>.

¹²⁹ Ibid.

detyron çdo organ, institucion ose autoritet tjetër, që ushtron pushtet legjitim në Republikën e Kosovës, t'i përgjigjet kërkesave të Avokatit të Popullit dhe t'ia paraqes atij të gjitha dokumentet dhe të dhënat e kërkuara; Avokati i Popullit zhvillon hetime, jep rekomandime, publikon raporte, si dhe avokon për të drejtat dhe liritë e njeriut dhe, në rastet kur hetimet e këshilltarëve ligjorë të IAP-së rezultojnë me gjetje të shkeljeve të të drejtave të njeriut, institucioni mund të kërkojë njoftime plotësuese nga autoritetet publike dhe të bëjë rekomandime për autoritetet përgjegjëse përkatëse, ndërkaq, në rastet kur Avokati i Popullit konsideron se një praktikë ose situatë e përgjithshme nuk është në pajtim me standardet vendore a ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, ndikon te një individ apo më gjerë, bën raporte speciale, të cilat përfshijnë edhe rekomandime të drejtuara Kuvendit të Kosovës, me qëllim të përmirësimit të gjendjes së krijuar dhe të harmonizimit të saj me standardet vendore dhe ndërkombëtare për të drejtat e njeriut¹³⁰.

IAP ka mundësi të hapë hetime Ex Officio (pa ankesë individuale) për dyshimet e shkeljeve të të drejtave të njeriut; po ashtu, ka për mision t'i vëzhgojë politikat dhe ligjet e miratuara nga autoritetet vendore, për të siguruar që ato të jenë në pajtim me standardet e të drejtave të njeriut dhe me kërkesat e qeverisjes së mirë, dhe edhe pse IAP merret me hetime lidhur me zvarritjet e procedurave gjyqësore në vendosjen e lëndëve, por nuk e zëvendëson gjykatën dhe nuk mund t'i hetojë krimet në mënyrë të drejtpërdrejtë apo t'i ndryshojë aktvendimet e gjykatës ose të japë vendime detyruese¹³¹.

Avokati i Popullit mund të paraqitet në cilësinë e mikut të gjykatës (amicus curiae) në proceset gjyqësore që kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut, çështjet e barazisë dhe mbrojtjes nga diskriminimit; Avokati i Popullit mund të iniciojë çështje në Gjykatën Kushtetuese në pajtim me Kushtetutën dhe Ligjin për Gjykatën Kushtetuese; Po ashtu, Avokati i Popullit i ushtron kompetencat e veta edhe me anë të ndërmjetësimit dhe pajtimit; por, IAP, nuk merret me hetimin e çështjeve, që kanë të bëjnë me kontestet që zhvillohen ndërmjet personave privat ndërkaq, shërbimet e ofruara nga Institucioni i Avokatit të Popullit janë falas¹³².

¹³⁰ Ueb faqja zyrtare, online: <https://oik-rks.org/per-ne/>.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

Ankesat e personave juridik dhe fizik mund të drejtohen në IAP, sipas një procedure të thjeshtë dhe pa pagesë; pranimi i ankesave bëhet në Zyrën Qendrore dhe zyrat rajonale të IAP-së dhe këto ankesa mund t'u referohen veprimeve, mosveprimeve ose vendimeve të autoriteteve publike, që nga ankuesit mund të konsiderohen të padrejta ose të pafavorshme; dhe gjatë shqyrtimit të ankesave të tilla, veprimet e juristëve përkatës kanë të bëjnë me dhënien e këshillave juridike, me kërkim të të dhënave dhe informatave nga autoritetet publike përkatëse, nga gjykatat dhe nga institucionet e tjera të rëndësishme, lidhur me ankesat e paraqitura, si dhe me mbikëqyrjen e procedurave të caktuara gjyqësore dhe në rastet që kërkojnë veprime të menjëhershme, IAP paraqet kërkesë për masë të përkohshme, ku mënyra e veprimit ndryshon, varësisht nga natyra e rasteve individuale¹³³.

Sipas ligjit, Avokati i Popullit ka shumë përgjegjësi që e dallon nga Avokatet tjerë në rajon, duke filluar me hetimin e shkeljeve të supozuara të të drejtave të njeriut dhe akteve të diskriminimit dhe duke punuar për eliminimin e tyre; tërheqjen e vëmendjes dhe dhënien e rekomandimeve për rastet kur autoritetet shkelin të drejtat e njeriut, si dhe ka për detyrë të hartoj dhe miratoj procedura të veçanta për marrjen dhe trajtimin e ankesave nga fëmijët, krijimin e një ekipi të specializuar për të drejtat e njeriut dhe një program të përhershëm që fëmijët të ndërgjegjësohen për të drejtat e tyre dhe rolin e Institucionit të Ombudspersonit në mbrojtjen e tyre dhe të rekomandoj Qeverinë, Kuvendin dhe autoritetet tjera kompetente të Republikës së Kosovës për çështjet që kanë të bëjnë me promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut, barazisë dhe mosdiskriminimit¹³⁴.

Gjithashtu duke ditur se Kosova synon të jetë pjesë e Bashkimit Evropian, t'i rekomandojë Kuvendit harmonizimin e legjislacionit me standardet ndërkombëtare për të drejtat dhe liritë e njeriut si dhe zbatimin efektiv të tyre dhe në të njëjtën kohë të këshillojë dhe rekomandojë autoritetet e Republikës së Kosovës që programet dhe politikat e tyre garantojnë mbrojtjen dhe avancimin e të drejtave dhe lirive të njeriut ndërkaq, autoritetet e kanë obligim t'i përgjigjen Avokatit të Popullit në kërkesat e tij për kryerjen e hetimeve, si dhe t'i ofrojnë ndihmë adekuate në kërkesat e tij.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Ligji për Avokatin e Popullit 05/L-19, online: <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=10922>.

5.4. Rregullorja e punës e Avokatit të Popullit

Avokati i Popullit ka miratuar, ndryshuar dhe plotësuar një numër rregulloresh të punës që nga koha e Ombudsmanit ndërkombëtar me qëllim të rifunksionalizimit dhe ndarjes së punëve brenda institucionit dhe organizimit të brendshëm. Rregullorja e fundit e punës në kohën e përgatitjes së këtij punimi pasi unë këtu paraqesë analizën deri në fund të vitit 2020 është miratuar më datë 26.05.2016 me nr 02/2016¹³⁵.

Kjo Rregullore ka përcaktuar organizimin dhe funksionimin e Institucionit të Avokatit të Popullit duke definuar qartë rregullat lidhur me mandatin e IAP-së në mbrojtjen, mbikëqyrjen dhe promovimin e të drejtave dhe lirive të njeriut nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme të autoriteteve publike, ndërkaq, nga ana tjetër, me këtë rregullore janë vendosur edhe procedurat e brendshme të veprimit në procesin e pranimit të ankesave dhe hetimit të tyre, rregullat për trajtimin e të gjitha rasteve që kanë të bëjnë me diskriminin dhe barazinë gjinore dhe janë vendosur rregullat e përgjithshme të procedurës së brendshme të veprimit për Mekanizmin Kombëtar për Parandalimin e torturës dhe trajtimeve tjera mizore, jonjerëzore dhe poshtëruese, me çrast ndarja e departamenteve dhe përgjegjësi për secilin department që nga pranimi i ankesave e deri te finalizimi i gjithë procedurave të brendshme dhe koordinimi mes shërbimeve profesionale drejtuesve të departamenteve dhe administratës është çelësi i suksesit si dhe ndarja dhe bashëpunimi me Zëvendësavokatet e Popullit për fusha të caktuara të përgjegjësi gjë që e bëri edhe më të fuqishëm IAP-në.

Rregullorja Nr.01/2017 në lidhje me përshkrimin e detyrave të punës dhe klasifikimin e vendeve të punës në IAP paraqet në mënyrë të saktë standartizimin e format dhe përmbajtjes së detyrave të punës për të gjitha pozitat në IAP dhe i ndanë ato në tri kategori funksionale: Kategoria I niveli drejtues – përgjegjës për menaxhimin e një fushe të veçantë përkatësisht shërbimit profesional e cila planifikon, drejton dhe koordinon veprimtarinë e njësisë organizative; Kategoria II – Niveli profesional kjo kategori zbaton detyrat në përputhje me procedurat E përcaktuara brenda mandatit të IAP –së ofron mbështetje dhe ekspertizë

¹³⁵ Rregullorja e Punës e Institucionit të Avokatit të Popullit, online: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=12504>.

profesionale në procesin e mbrojtjes promovimit dhe mbikëqyrjes së të drejtave të njeriut; Kategoria e III – Niveli administrativ teknik është përgjegjëse për ofrimin e mbështetjes administrative dhe teknike brenda mandatit të IAP-së¹³⁶.

Një rregullore tjetër e IAP që është miratuar me Nr 01/2019 rregullon procedurat e veçanta për pranimin, trajtimin dhe adresimin e ankesave të paraqitura nga fëmijët apo ankesave që kanë të bëjnë me të drejtat e fëmijëve; ku qëllimi i kësaj rregullore ishte përcaktimi i rregullave të veçanta për pranimin, trajtimin dhe adresimin e ankesave që kanë të bëjnë me të drejtat e fëmijëve duke respektuar Kushtetutën e Republikës së Kosovës, ligjet dhe aktet tjera si dhe instrumentet ndërkombëtare sidomos Konventën për të drejtat e fëmijës ku gjatë trajtimit të këtyre ankesave punonjësit e IAP-së duhet të kenë në konsideratë interesin më të lartë të fëmijës dhe se këto kërkesa të trajtohen me prioritet, marrjen e mendimit të fëmijës mvarësisht prej moshës si dhe aftësisë së tij, mosdiskriminimin dhe trajtimin me dinjitet¹³⁷.

5.5. Ligjet e tjera dhe Avokati i Popullit, Ligji për barazi gjinore, Ligji për mbrojtjen nga diskriminimi, Ligji për mbrojtjen e fëmijës dhe Ligji për qasje në dokumente publike

Përtej këtyre dispozitave kushtetuese, Kosova ka një gamë të gjerë të ligjeve dhe mekanizmave për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut, kështu që në vitin 2015, Kosova bëri përparim të mëtutjeshëm në përafrimin e kornizës së saj ligjore me standardet ndërkombëtare, kur adoptoi pakon e ligjeve themelore për të drejtat e njeriut, gjegjësisht, Ligjin nr 05/L-019 për Avokatin e Popullit, Ligjin nr 05/L-020 për Barazinë Gjinore dhe Ligjin nr 05/L-021 për Mbrojtjen nga Diskriminimi ku zbatimi i plotë i tyre është thelbësor për implementimin efektiv të kornizës së të drejtave të njeriut në Kosovë dhe kërkon alokimin e resurseve të nevojshme dhe përpjekje serioze për ndërtimin e kapaciteteve. Avokati i Popullit¹³⁸ është institucion i barazisë që trajton rastet që lidhen me diskriminimin gjinor, në përputhje me

¹³⁶ Rregullorja Nr.01/2017 datë 18.01.2017.

¹³⁷ Rregullorja Nr.01/2019 datë 09.10.2019.

¹³⁸ Neni 13 LIGJI Nr. 05/L -019 PËR AVOKATIN E POPULLIT GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / Nr. 16 / 26 qershor 2015, PRISHTINË.

procedurat e parapara me Ligjin për Avokatin e Popullit, po ashtu edhe në ligjin për Mbrojtje nga Diskriminimi Avokati i Popullit trajton rastet që kanë të bëjnë me diskriminimin sipas ligjit përkatës për Avokatin e Popullit¹³⁹.

Avokati i Popullit sipas nenit 9 parag. 2.4. u drejtohet organeve të prokurorisë dhe të hetimit direkt me një kërkesë për fillimin e hetimit të kundërvajtjeve dhe veprave penale dhe kërkon fillimin e procedimit disiplinor të zbatueshëm.

Po ashtu sipas nenit 9 para 2.13 mund të paraqitet në cilësinë e mikut të gjykatës (*amicus curiae*) në proceset gjyqësore që kanë të bëjnë me çështjet e barazisë dhe mbrojtjes nga diskriminimi; dhe sipas nenit 18, rastet e diskriminimit të cilat prekin grupet e personave mund të inicohen nëpërmjet një veprimi grupor të ndërmarrë në emër të tyre nga një organizatë joqeveritare ose nga Avokati i Popullit, në raste të tilla, nuk kërkohet pëlqimi i anëtarëve të grupit dhe mund të procedohen në gjykatë dhe Avokati i Popullit bënë promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut duke trajtuar raste që kanë të bëjnë me diskriminimin sipas ligjit përkatës për Avokatin e Popullit si dhe ligjit për mbrojtjen e fëmijës¹⁴⁰ Avokati i Popullit është institucion i pavarur i cili ndër të tjera i mbron të drejtat e fëmijës, të parapara me Kushtetutë, ligje dhe akte të tjera si dhe me instrumente ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, veçanërisht me Konventën për të Drejtat e Fëmijës.

Ligji për Mbrojtjen e Fëmijëve në Kosovë është ligji i cili rregullon mbrojtjen e të drejtave dhe interesave të fëmijëve në Kosovë dhe synon të sigurojë mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe të parandalojë abuzimin, diskriminimin dhe neglizhencën e fëmijëve duke përfshirë rregullime për jetesën e fëmijëve, edukimin, mbrojtjen nga abuzimi dhe diskriminimi, dhe mbrojtjen e të drejtave të tyre në gjyqësor dhe është në përputhje me Konventën e të Drejtave të Fëmijës të OKB-së ku, Kosova gjithashtu ka themeluar organe dhe mekanizma të veçantë për promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut, Zyra për Qeverisje të Mirë, të Drejtat e Njeriut, Mundësi të Barabarta dhe Mosdiskriminim (ZQM) harton politika në fushat e qeverisjes së mirë, të drejtave të njeriut, mundësive të barabarta dhe kundër diskriminimit dhe mbikëqyr

¹³⁹ Neni 9 LIGJI Nr. 05/L-021 PËR MBROJTJE NGA DISKRIMINIMI GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / Nr. 16 / 26 qershor 2015, PRISHTINË.

¹⁴⁰ Neni 10-LIGJI NR. 06/L-084 PËR MBROJTJEN E FËMIJËS- GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / Nr. 14 / 17 KORRIK 2019, PRISHTINË.

dhe këshillon Ministritë në fushat e përmendura, ndërkaq, Grupi Koordinues Ndërministror për të Drejtat e Njeriut është një mekanizëm politik i nivelit të lartë i krijuar nga ish-Kryeministri i Kosovës në prill 2016 për të monitoruar implementimin e politikave të të drejtave të njeriut në Kosovë, por ky grup ka takime jo të rregullta dhe se përkundër tërë këtyre mekanizmave të drejtat e njeriut nga viti në vit po shkilen nga institucionet përkatëse ndërkaq, qasja në dokumente zyrtare ligjërish është e garantuar tani e shumë vite dhe gjatë kësaj periudhe institucionet qeveritare, me qëllim të zbatimit sa më të mirë të këtij ligji, kanë nxjerrë akte nënligjore dhe kanë ndërmarrë fushata vetëdijësimi, andaj, në këtë proces institucionet publike janë ndihmuar edhe nga organizatat jo qeveritare dhe institucione ndërkombëtare, por, përkundër kësaj, deri më tani Ligji për Qasje në Dokumente Zyrtare ka hasur në vështirësi gjatë zbatimit të tij, ndërkaq, Ligji për qasje në dokumente publike¹⁴¹ garanton të drejtën e secilit person, pa diskriminim mbi çfarëdo baze, për të pasur qasje në dokumente publike, të prodhuara, pranuar, mbajtura apo kontrolluara nga institucionet publike, si dhe të drejtën për ripërdorimin e dokumenteve të sektorit publik, edhe përkundër që ligji i parë ishte miratuar në vitin 2010¹⁴² ende qytetarët e Republikës së Kosovës nuk kanë qasje të duhur në dokumente dhe ka ankesa tek IAP të shpeshta për moszbatim të këtij ligji edhe pse me ligj është paraparë që Institucioni publik¹⁴³ detyrohet që brenda shtatë (7) ditëve prej kohës së regjistrimit të kërkesës, të nxjerrë vendim për lejimin e qasjes në dokumentin e kërkuar ose të nxjerrë vendim të arsyetuar për refuzimin e plotë apo të pjesshëm dhe informon kërkuuesin për të drejtën që ai e ka për të kërkuar rishqyrtimin e kërkesës si dhe kur dhe ku të paraqitet kërkesa e tillë.

¹⁴¹ LIGJI NR. 06/L-081 PËR QASJE NË DOKUMENTE PUBLIKE -GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / Nr. 13 / 04 KORRIK 2019, PRISHTINË.

¹⁴² LIGJI Nr. 03/L-215 GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / PRISHTINË: VITI V / Nr. 88 / 25 NËNTOR 2010.

¹⁴³ Neni 12 Afatet për trajtimin e kërkesave për qasje në dokumente publike= LIGJI NR. 06/L-081.

KAPITULLI I GJASHTË

MARRËDHËNIET INSTITUCIONALE TË AVOKATIT TË POPULLIT ME ORGANET DHE SUBJEKTET E TJERA

6.1. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Kuvendin e Republikës së Kosovës

Avokati i Popullit është një institucion i pavarur i cili ka për detyrë të mbrojë dhe promovojë të drejtat e qytetarëve në raport me institucionet e shtetit dhe i raporton direkt Kuvendit të Republikës së Kosovës dhe prezanton raporte vjetore për punën e tij në Kuvend, ndërkaq, Kuvendi mund të marrë masa nëse Avokati i Popullit nuk i kryen detyrat e tij me korrektësi, dhe në këtë drejtim, Avokati i Popullit mund të japë këshilla dhe rekomandime për hartimin e ligjeve në mënyrë që të garantohen të drejtat e qytetarëve dhe të respektohen standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut por, mund të paraqesë edhe komente dhe vërejtje në procesin e hartimit të ligjeve, dhe mund të kontribuojë në zhvillimin e ligjeve që janë

në përputhje me të drejtat e qytetarëve, ndërkaq, Kuvendi duhet të marrë parasysh këshillat dhe rekomandimet e Avokatit të Popullit në hartimin e ligjeve, por në fund të fundit, Kuvendi është i përgjegjshëm për miratimin e ligjeve.

Raporti i Institucionit të Avokatit të Popullit duhet të jenë në suaza të bashkëpunimit me qëllim të realizimit të interesave të qytetarëve në harmoni me të drejtat dhe liritë e njeriut.

Avokati i Popullit në Kosovë luan funksionin e një Ombudsmani Parlamentar, Avokatin e Popullit e zgjedh Kuvendi i Republikës së Kosovës, me shumicën e votave të të gjithë deputetëve të tij, për një mandat pesë (5) vjeçar, pa të drejtë rizgjedhjeje pasi përveçse emërohet ai edhe shkarkohet nga Kuvendi, ai përmbush edhe detyrimet raportuese pranë këtij organi¹⁴⁴. Përveç raportit vjetor që kërkohet në mënyrë të detyrueshme nga ligji, Avokati i Popullit ka të drejtë të raportojë edhe me nismën e tij pranë Kuvendit për çështje që ai i konsideron tepër shqetësuese për të drejtat e njeriut dhe veprimtarinë e administratës publike¹⁴⁵. Ndërkohë ligji këtë të drejtë ja njeh Avokatit të Popullit të raportojë për çështje shqetësuese dhe problematike me anë të një raportimi të veçantë¹⁴⁶.

Kuvendi është institucion ligjvënës i Republikës së Kosovës, i zgjedhur drejtpërdrejt nga populli, ka 120 deputetë të zgjedhur me votim të fshehtë ku njëzet prej 120 vendeve janë të garantuara për përfaqësimin e komuniteteve që nuk janë shumicë në Kosovë, 10 për komunitetin serb dhe 10 për komunitetet e tjera: turk, boshnjak, rom, ashkali, goran dhe egjiptian.

Kuvendi ka kuotë gjinore, për të siguruar përfaqësim të grave në radhët e deputetëve, prej të paktën 1/3 së përbërjes së përgjithshme të Kuvendit ku, këto dispozita sigurojnë që Kuvendi të përfaqësojë tërë popullin e Kosovës, dhe gjatë mandatit të tyre parlamentar, deputetët kryejnë një varg funksionesh, ata shqyrtojnë dhe miratojnë projektligje dhe vendime, përfaqësojnë dhe mbrojnë të drejtat dhe interesat e qytetarëve, mbikëqyrin punën e qeverisë dhe institucioneve të pavarura, si dhe e miratojnë buxhetin e Kosovës, pra në pika të shkurtëra Kuvendi i Republikës përfaqëson interesat e qytetarëve, ndërsa Avokati i Popullit kur ka shkelje

¹⁴⁴ Neni 9 Paragrafi 1 LIGJI Nr. 05/L -019 PËR AVOKATIN E POPULLIT.

¹⁴⁵ Neni 29 Paragrafi 1 LIGJI Nr. 05/L -019 PËR AVOKATIN E POPULLIT.

¹⁴⁶ Neni 30 Paragrafi 1 LIGJI Nr. 05/L -019 PËR AVOKATIN E POPULLIT.

të këtyre të drejtave të qytetarëve nga institucionet publike i mbron ato interesa dhe në bashkëpunim me Kuvendin harmonizon ligje për të mbrojtur qytetarin.

6.2. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Qeverinë e Republikës së Kosovës

Qeveria e Kosovës ushtron pushtetin ekzekutiv në pajtim me Kushtetutën dhe me ligjin.

Avokati i Popullit është një institucion i pavarur që ka për detyrë të mbrojë dhe promovojë të drejtat e qytetarëve në raport me institucionet e shtetit, duke përfshirë edhe Qeverinë e Republikës së Kosovës ku, Avokati i Popullit mund të paraqesë komente dhe vërejtje në procesin e hartimit të politikave dhe vendimeve të qeverisë, në mënyrë që të garantohen të drejtat e qytetarëve dhe të respektohen standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut ndërkaq, Qeveria duhet të marrë parasysh këshillat dhe rekomandimet e Avokatit të Popullit dhe të veprojë në përputhje me to, por Avokati i Popullit nuk ka autoritetin për të ndikuar në vendimet e Qeverisë, ndërkaq, nga ana tjetër, Avokati i Popullit mund të hetojë dhe të denoncojë çdo shkelje të të drejtave të qytetarëve që mund të ndodhë nga Qeveria ose nga institucionet e tjera të shtetit.

Institucioni i Avokatit të Popullit (IAP) vepron si mbrojtës të të drejtave të qytetarëve dhe si ndërmjetës midis qytetarëve dhe administratës publike. Ndërsa vetë ekzistenca e këtij institucioni i ka rrënjët në nocionin e qeverisjes së hapur, transparente llogaridhënëse, roli që ky institucion mund të luaj në promovimin e gjithë administratës publike nuk është shfrytëzuar në mënyrë adekuate. IAP mbledh një mori informacionesh rreth funksionimit ose mosfunksionimit të administratave publike. Rekomandimet e tij nuk synojnë vetëm të zgjidhin në mënyrë specifike problemet me të cilin ballafaqohet një qytetar, por edhe për të adresuar më shumë probleme sistematike për të përmirësuar administratën publike dhe për ta mbajtur atë përgjegjëse. Në anën tjetër Qeveria ka këto kompetenca: propozon dhe zbaton politikën e brendshme dhe të jashtme të vendit; mundëson zhvillimin ekonomik të vendit; propozon Kuvendit projektligje dhe akte të tjera; merr vendime dhe nxjerr akte juridike ose rregullore, të nevojshme për zbatimin e ligjeve; propozon Buxhetin e Republikës së Kosovës; udhëzon dhe mbikëqyr punën e organeve të administratës; udhëzon veprimtarinë dhe zhvillimin e

shërbimeve publike; propozon amendamentimin e Kushtetutës; mund të referojë çështje kushtetuese në Gjykatën Kushtetuese; ushtron edhe funksione të tjera ekzekutive, të cilat nuk u janë caktuar organeve të tjera qendrore ose vendore.

Në marrëdhëniet me Qeverinë, Avokati i Popullit ka për detyrë dhe në përputhje me nenin 113, paragrafi 2,1 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, nenin 16, paragrafi 10, të Ligjit për Avokatin e Popullit, si dhe nenin 29 të Ligjit për Gjykatën Kushtetuese, Avokati i Popullit mund të iniciojë në Gjykatën Kushtetuese: çështjen e përputhshmërisë së ligjeve, të dekreteve të Kryeministrit dhe të rregulloreve të Qeverisë, me Kushtetutën si dhe përputhshmërinë e Statutit të Komunës me Kushtetutën, ku me rastin e ngritjes së kërkesës para Gjykatës Kushtetuese kundër aktit të kontestuar, sipas nenit 113, paragrafi 2 të Kushtetutës, duhet specifikuar, inter alia, nëse i tërë akti është i kontestuar apo pjesë të veçanta të këtij akti konsiderohen të jenë në kundërshtim me Kushtetutën me qëllim që të mbrojnë individët nga abuzimet e pushtetit ekzekutiv të të gjitha niveleve, që prekin interesat e tyre të ligjshme, dhe për të parandaluar shkeljet e ndryshme, Avokati i Popullit ka për detyrë të rekomandojë qeverinë dhe institucionet publike me praktikatat e qeverisjes së mirë, si një model i avancuar ndërkombëtar i forcimit të demokracisë në vend.

Po ashtu Avokati i Popullit veç tjerash ka mision të bashkëpunojë ngushtë me organet e administrates publike por edhe me shoqërinë civile për të nxitur reforma dhe përmirësuar kuadrin ligjor në fuqi, i cili ka lidhje të drejtpërdrejt me të drejtat e njeriut, dhe Avokati i Popullit duhet të ndihmojë me rolin e tij me ndikim të drejtpërdrejt mbi çështjet e integritetit evropian të Republikës së Kosovës dhe kjo do të ishte lidhja ngushtë e interesit institucional me organet e pushtetit ekzekutiv, kështu, Institucioni i Avokatit të Popullit është mekanizëm vendimtar për politikëbërjen dhe reformat e qeverisjes publike sepse mban qeverinë të informuar ku ka ngecje në implementim të ligjeve çfarë duhet ndryshuar duke ofruar ekspertizë të bazuar në prova në rastet e trajtuara dhe bashkëpunim të rregullt me qytetarët.

6.3. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Presidentin e Republikës së Kosovës

Avokati i Popullit është një institucion i pavarur i cili ka përgjegjësinë për të mbrojtur të drejtat e qytetarëve në Kosovë ndërsa, Presidenti i Republikës së Kosovës është kreu i shtetit dhe ka përgjegjësinë për të udhëhequr dhe për të mbrojtur interesat e vendit, ku marrëdhënia e tyre është e ndërlidhur nëpërmjet rolit të Avokatit të Popullit si një institucion i pavarur që monitoron qeverisjen dhe përpaket të ndalojë çdo formë të dhunës ndaj të drejtave të qytetarëve ku, Presidenti i Republikës së Kosovës duhet të respektojë dhe të mbështesë rolin e Avokatit të Popullit në mbrojtjen e të drejtave të qytetarëve, andaj, referuar Ligjit për Avokatin e Popullit, ky institucion nuk është se gëzon juridiksion mbi Presidentin e Republikës së Kosovës në përmbushje të veprimtarisë së tij kushtetuese dhe ligjore¹⁴⁷.

Sipas Kushtetutës së Republikës së Kosovës palët që janë të autorizuar për të ngritur çështje në Gjykatën Kushtetuese janë: Kuvendi i Kosovës, Presidenti i Republikës së Kosovës, Qeveria dhe Avokati i Popullit për rastet në vijim:

- çështjen e përputhshmërisë së ligjeve, të dekreteve të Presidentit e të Kryeministrit dhe të rregulloreve të Qeverisë, me Kushtetutën;

- përputhshmëria e Statutit të Komunës me Kushtetutën¹⁴⁸.

Këto raste mund të paraqiten në Gjykatën Kushtetuese bazuar në Ligjin mbi Gjykatën Kushtetuese tek kreu III që ka të bëjë me Procedurat e veçanta në nenin 29, pra saktësimi i kërkesës¹⁴⁹.

Bazuar në Kushtetutën dhe ligjin vetëm dekretet e Presidentit me karakter individual administrativ janë pjesë e kompetencave të Avokatit të Popullit, si për të pranuar ankesa, ashtu dhe për t'i hetuar ato dhe të dalë me rekomandimet përkatëse, kjo për faktin se në shumë raste, këto dekrete ndiqen për ankim në rrugë administrative apo gjyqësore, çka nuk përbën ndalim ligjor për tu shqyrtuar edhe nga ana e Avokatit të Popullit.

6.4. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me gjykatat e Republikës së Kosovës

¹⁴⁷ LIGJI Nr. 05/L -019 PËR AVOKATIN E POPULLIT.

¹⁴⁸ Neni 113 [Jurisdiksioni dhe Palët e Autorizuara] paragrafi 2.

¹⁴⁹ LIGJI Nr. 03/L-121GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / PRISHTINË: VITI IV / Nr. 46 / 15 JANAR 2009.

Avokati i Popullit në Republikën e Kosovës është një institucion i pavarur që mbikëqyrë dhe mbron të drejtat e qytetarëve në raport me aktivitetet e institucioneve publike, ndërkaq, Institucioni i Avokatit të Popullit për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut, të garantuara me Kapitullin e II-të të Kushtetutës dhe me ligjet e tjera pozitive, në raport me gjyqësorin, prokurorin, baza ligjore është e caktuar me: Kushtetutën e Republikës së Kosovës, Ligjin për Avokatin e Popullit, Kodin e Procedurës Penale të Kosovës, Ligjin për Konfliktet Administrative, Ligjin për Mbrojtje nga Diskriminimi, Ligjin për Përgjegjësinë Disiplinore të Gjyqtarëve dhe Prokurorëve dhe Konventën Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore.

Gjykata ka obligim të merrë në konsideratë qëndrimet dhe rekomandimet e Avokatit të Popullit sidomos kur mund të jep rekomandime të përgjithshme për funksionimin e sistemit gjyqësor¹⁵⁰. Avokati i Popullit nuk ka të drejtë të ndërhyjë në rastet dhe në procedura tjera ligjore që janë duke u zhvilluar para gjykatave, përveç rastit kur ka zvarritje të procedurave, por në raste të caktuara sipas ligjit Avokati i Popullit mund të paraqitet në cilësinë e mikut të gjykatës (*amicus curiae*) në proceset gjyqësore që kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut, çështjet e barazisë dhe mbrojtjes nga diskriminimi¹⁵¹.

Por, në praktikë një rol i tillë është përdorur në pak raste pranë gjykatave të rregullta, duke nënkuptuar se edhe vete organet gjyqësore nuk kanë një praktikë të unifikuar mbi këtë çështje dhe e interpretojnë ligjin në mënyra të ndryshme. Në ushtrim të rolit si *amicus curiae*, Avokati i Popullit në cilësinë e mikut të gjykatës është përqendruar në sqarimin e procedurave ligjore tek rasti i Drejtorive komunale të Arsimit përkitazi me procesin e rekrutimit të personelit arsimor sipas konkurseve të shpallura nga Drejtoritë komunale të arsimit në Republikën e Kosovës¹⁵². Duke pasur parasysh faktin se Avokati i Popullit, kishte hapur hetimet sipas detyrës zyrtare rasti nr 499/2016, lidhur me mosrespektimin e procedurave ligjore gjatë procesit të rekrutimit të personelit dhe se gjatë hetimit të rastit ka marr informacione se lidhur me çështjen e trajtuar në nivel vendi në Gjykatën themelore në Prishtinë është ngritur një padi, andaj për këtë qëllim Gjykatës themelore në Prishtinë i paraqet këtë mendim juridik në cilësinë

¹⁵⁰ Neni 16 Kompetencat e IAP Paragrafi 8.

¹⁵¹ Neni 16 Kompetencat e IAP Paragrafi 9.

¹⁵² Rasti ex officio nr 127/2017 dhe A.nr 398/2015 web.www.oik-rks.org.

e mikut të gjykatës (*amicus curiae*), për ta njoftuar në lidhje me gjetjet dhe konstatimet e tij dhe që mund të ndihmojë gjykatën në prezantimin e argumenteve të ndryshme të analizuara me kujdes si dhe duke tërhequr dhe fokusuar vëmendjen e saj në aspekte të trajtimit të barabartë të çështjeve në shqyrtim që kanë ndikim në një gjykim profesional dhe të gjithanshëm me rëndësi për dhënien e drejtësisë¹⁵³.

Po ashtu disa nga mendimet e dhëna në cilësinë e mikut të gjykatës janë të përfshira në ueb faqen e IAP dhe, këtu do të përmend edhe një Mendim juridik të Avokatit të Popullit të Republikës së Kosovës në cilësinë e mikut të Gjykatës (*Amicus Curiae*) për Gjykatën e Apelit në lidhje Inicimin në Gjykatën Kushtetuese të Ligjit për Kryqin e kuq të Republikës së Kosovës¹⁵⁴ dhe vlerësimin e pajtueshmërisë së dispozitat kushtetuese¹⁵⁵. Qëllimi i këtij mendimi është të njoftojë Gjykatën e Apelit për mundësinë e kësaj gjykate që ta iniciojë në Gjykatën Kushtetuese procedurën për vlerësimin e pajtueshmërisë së këtij ligji e që njihet si kontroll incidental, referuar një prezentimi më 27 tetor 2016, Konferenca ndërkombëtare në temën: “Kontrolli incidental si mekanizëm kushtetues në sigurimin e kushtetutshmërisë së ligjeve në vendet në tranzicion” nga Kryetarja e Gjykatës Kushtetuese se deri në vitin 2016, në Gjykatën Kushtetuese ishin parashtruar vetëm tri kërkesa për kontroll incidental (konkret) të normave juridike nga gjykatat e rregullta¹⁵⁶. Ajo tërhoqi vërejtjen se “kontrolli incidental mund të jetë shumë i dobishëm për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të njeriut në Republikën e Kosovës, për shkak se e drejta e institucioneve për të kërkuar vlerësimin abstrakt të kushtetutshmërisë së një ligji kufizohet nga afatet kohore” kurse Avokati i Popullit pas shqyrtimit të ankesës së parashtruesit përfaqësuesi i tetë kompanive të sigurimeve, lidhur me kontestimin e nenit 14, nën paragrafi 1.7 të Ligjit për kryqin e Kuq të Republikës së Kosovës vëren se janë paraqitur arsyetime substanciale të cilat ngrisin dyshime serioze se norma ligjore nga e cila varet vendimmarrja e Gjykatës së Apelit në rastin konkret mund të jetë e papajtueshme me Kushtetutën e Republikës së Kosovës, ku IAP rikujton se parimi i shtetit të së drejtës i obligon autoritetet publike, përfshirë edhe gjykatat, që ti kushtojnë rëndësi dhe kujdes të veçantë

¹⁵³ Raporti me rekomandime, Ex officio, Rasti nr.499/2016 publikuar më 23.11.2017.

¹⁵⁴ Ligji Nr 03/L-179.

¹⁵⁵ Ankesa nr 215/2018.

¹⁵⁶ <https://gjk-ks.org/njoftim-per-medie-279/> “Kontrolli incidental në fushëveprimin e Gjykatës Kushtetuese”znj. Arta Rama -Hajrizi.

supremacisë së Kushtetutës ndaj ligjeve dhe mbrojtjes së lirive dhe të drejtave të njeriut, në procedurat që zhvillohen para tyre dhe, rrjedhimisht, duke marrë parasysh se janë paraqitur dyshime serioze të cilat mbështeten edhe në praktikën gjyqësore kushtetuese në rajon, në këtë rast Gjykata e Apelit e Republikës së Kosovës duhet të referojë çështjen në Gjykatën Kushtetuese me qëllim të parandalimit të zbatimit të një norme të pavlefshme në nivel kushtetues në përputhje me nenin 113, paragrafi 8 të Kushtetutës së Kosovës¹⁵⁷.

Për më tepër ky nen shërben edhe si garanci e mbrojtës së lirive dhe të drejtave të njeriut në shoqëritë demokratike, ku përvoja ndërkombëtare e Ombudsmanëve të disa vendeve evropiane, tregon se ekziston mundësia që *amicus curiae* të implementohet në raste të tilla edhe më shumë në vendin tone, meqë në Suedi, Poloni dhe Slloveni ekziston aktualisht një përvojë e tillë, sipas së cilës kur një çështje depozitohet në gjykatë, opinionioni dhe roli procedural i Avokatit të Popullit shërben në funksion të realizimit të *amicus curiae*, andaj, rrethanat aktuale në vendin tonë diktojnë që edhe gjykatat tona të jenë më aktive në kuadër të implementimit të nocionit të *amicus curiae* të Avokatit të Popullit si përfaqësues dhe mbrojtës i interesit publik duke u bazuar edhe në standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut.

Misioni i sistemit të drejtësisë dhe gjykatave është që të krijohet dhe të ruhet një sistem gjyqësor kosovar i pavarur, që i'u ofron shërbime gjyqësore të paanshme të gjithë qytetarëve dhe që është funksional në të gjitha aspektet organizative dhe operative ky mission nëse përmbushet do të ketë më pak angazhim për IAP sepse nëse veprohet kështu të drejtat e njeriut do të respektoheshin maksimalisht por praktika tregon të kundërtën se ende duhet shumë punë për të përmbushur këtë mision të sistemit të drejtësisë.

Ndërsa vizioni i gjykatave për të arritur një sistem gjyqësor kosovar që është i pavarur, i qasshëm për të gjithë, i drejtë dhe efikas në punën e tij, që jep llogari dhe që është funksional dhe u përmbahet standardeve më të larta të ndershmërisë, integritetit, kompetencës, profesionalizmit dhe transparencës, do të ishte synim i gjithë qytetarëve por për të arritur në këtë stad këtu edhe Avokati i Popullit do të jepte kontributin e tij përmes rekomandimeve dhe opionioneve konkrete për një sistem të tillë të avancuar , professional dhe transparent .

¹⁵⁷ Detaje tjera rreth këtij rasti shih rastin *ex officio* të datës 4 korrik 2018.

Sipas këtij vizioni dhe duke u bazuar në ligjin mbi Gjykatat ato trajtojnë të gjithë personat në mënyrë të barabartë, askush nuk mund të diskriminohet në bazë të racës, ngjyrës, gjinisë, gjuhës, fesë, mendimeve politike ose të tjera, prejardhjes kombëtare apo shoqërore, lidhjes me ndonjë komunitet, pronës, gjendjes ekonomike, gjendjes sociale, orientimit seksual, lindjes, aftësisë së kufizuar ose ndonjë statusi tjetër personal¹⁵⁸. Çdo person ka qasje të barabartë në gjykata dhe askujt nuk i mohohet e drejta në gjykim të drejtë në përputhje me procedurën e rregullt ligjore ose të drejtë në mbrojtje të barabartë me ligj, çdo person fizik apo juridik ka të drejtë në gjykim të drejtë dhe brenda afatit të arsyeshëm kohor, çdo person ka të drejtë t'i drejtohet gjykatës për të kërkuar mbrojtjen dhe zbatimin e të drejtave të tij të ligjshme, çdo person ka të drejtë të përdor mjetet juridike kundër një vendimi gjyqësor apo administrativ që cenon të drejtën apo interesat e tij në mënyrën e caktuar me ligj andaj, të gjitha gjykatat duhet të funksionojnë në mënyrë të shpejtë dhe efikase për të siguruar zgjidhjen e shpejtë të lëndëve por fatëkeqësisht nga viti në vit për shkak të numrit të madh të lëndëve dhe sipas hulumtimeve të bëra nga IAP zgjidhja e lëndëve në procedurë civile zgjatë mesatarisht 8 vite dhe kjo përbën shqetësim për zvarritje të procedurës dhe në të gjitha raportet vjetore IAP i referohet këtyre rasteve¹⁵⁹.

Sistemi i gjykatave i Republikës së Kosovës përbëhet nga: Gjykatat Themelore, Gjykata e Apelit dhe Gjykata Supreme¹⁶⁰. Në raport me gjykatat IAP nuk ka ndonjë rol mbikëqyrës pasi gjykatat janë të pavarura në punën e tyre i vetmi rol i IAP është tek zvarritja e procedurave ku mund të ndërhyjë dhe të kërkojë që në interes të mbrojtjes së të drejtave të qytetarëve për gjykim të drejtë në kohë të arsyeshme duke u bazuar edhe në Konventën Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore (KEDNJ) e drejta për një proces të rregullt gjyqësor, në procedurë penale dhe civile, e drejta që çështja e tij të dëgjohet drejtësisht, publikisht dhe brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme, prezumimi i pafajësisë, e drejta e informimit në afat të shkurtër në gjuhën e tij për aktakuzën, t'i jepet koha dhe lehtësitë e përshtatshme për përgatitjen e mbrojtjes, të mbrohet

¹⁵⁸ Neni 7 LIGJI Nr. 06/L - 054 PËR GJYKATAT- GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / Nr. 22 / 18 DHJETOR 2018, PRISHTINË.

¹⁵⁹ Raportet vjetore të IAP.

¹⁶⁰ Neni 8-Struktura organizative7 LIGJI Nr. 06/L - 054 PËR GJYKATAT- GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / Nr. 22 / 18 DHJETOR 2018, PRISHTINË.

vetë, nga një mbrojtës i zgjedhur prej tij ose, në se ai nuk ka mjete, t'i mundësohet ndihma ligjore falas, të merren në pyetje dëshmitarët e akuzës dhe të ketë të drejtën e thirrjes dhe të pyetjes të dëshmitarëve në favor të tij, të ndihmohet falas nga një përkthyes, në qoftë se nuk kupton ose nuk flet gjuhën e përdorur në gjyq¹⁶¹.

6.5. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Gjykatën Kushtetuese të Republikës së Kosovës

Avokati i Popullit është një institucion i pavarur në Republikën e Kosovës i cili ka përgjegjësinë për të mbrojtur të drejtat e njeriut dhe të mbrojtur interesat e qytetarëve në raport me autoritetet publike, ndërkaq, Gjykata Kushtetuese është institucioni më i lartë gjyqësor i Kosovës që ka përgjegjësinë për të kontrolluar nëse aktet e qeverisë dhe të tjera autoriteteve janë në përputhje me Kushtetutën e Kosovës, ku pale të autorizuar për ngritjen e rasteve në Gjykatën Kushtetues janë: Kuvendi i Kosovës, Presidenti i Republikës së Kosovës, Qeveria dhe Avokati i Popullit pra, që janë të autorizuar të ngrenë rastet në vijim: çështjen e përputhshmërisë së ligjeve, të dekreteve të Presidentit e të Kryeministrit dhe të rregulloreve të Qeverisë, me Kushtetutën; dhe përputhshmëria e Statutit të Komunës me Kushtetutën.

Gjykata Kushtetuese është autoriteti përfundimtar në Republikën e Kosovës për interpretimin e Kushtetutës dhe të përputhshmërisë së ligjeve me Kushtetutën dhe ajo siguron funksionalitetin e institucioneve të vendit në pajtim me Kushtetutën dhe garanton mbrojtjen e të drejtave dhe të lirive individuale të garantuara me Kushtetutë, ku roli dhe përgjegjësitë e Gjykatës Kushtetuese janë të përcaktuara në Kushtetutën e Kosovës¹⁶² dhe me Ligjin për Gjykatën Kushtetuese¹⁶³, ndërkaq, gjykatat e niveleve të tjera merren me shqyrtimin e fakteve, me verifikimin e ligjshmërisë së krijimit dhe të marrjes së provave, Gjykata Kushtetuese merret vetëm me kontrollin kushtetues të procesit të rregullt gjyqësor, ndonëse vendimet e Gjykatës Kushtetuese kanë fuqinë e ligjit të zbatueshëm nga të gjitha autoritetet publike në vend, ajo megjithatë nuk gëzon autoritetin e inicimit të shqyrtimit të rasteve vetëvetiu¹⁶⁴.

¹⁶¹ Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore (KEDNJ), Neni 6.

¹⁶² Gjykata Kushtetuese Neni 112 [Parimet e Përgjithshme].

¹⁶³ Ligji Nr 03/I-121 GAZETA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS / PRISHTINË: VITI IV / Nr. 46 / 15 JANAR 2009.

¹⁶⁴ Ibid.

Sa i përket marrëdhënies së Avokatit të Popullit me Gjykatën Kushtetuese ajo ka të bëjë me kërkesat drejtuar Gjykatës Kushtetuese duke u bazuar dhe në përputhje me nenin 113, paragrafi 2,1, të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, nenin 16, paragrafi 10, të Ligjit për Avokatin e Popullit, si dhe nenin 29 të Ligjit për Gjykatën Kushtetuese, Avokati i Popullit mund të iniciojë në Gjykatën Kushtetuese çështjen e përputhshmërisë së ligjeve, të dekreteve të Presidentit e të Kryeministrit dhe të rregulloreve të Qeverisë, me Kushtetutën si dhe përputhshmërinë e Statutit të Komunës me Kushtetutën.

Me rastin e ngritjes së kërkesës para Gjykatës Kushtetuese kundër aktit të kontestuar, sipas nenit 113, paragrafi 2 të Kushtetutës, duhet specifikuar, inter alia, nëse i tërë akti i kontestuar apo pjesë të veçanta të këtij akti konsiderohen të jenë në kundërshtim me Kushtetutën dhe duke u referuar në këtë ka disa raste kur Avokati i Popullit u ka drejtuar Gjykatës Kushtetuese pas marrjes së ankesave nga ana e qytetarëve për çështje të caktuara, ose nga institucionet e caktuara për shkak të shkeljes së lirive dhe të drejtave të njeriut dhe për të shikuar kushtetueshmërinë e ligjeve të caktuara.

Po filloj nga viti 2011 kur për herë të parë i drejtohet gjykatës Kushtetuese vetë Avokati i Popullit për Vlerësim të kushtetutshmërisë së nenit 14 paragrafit 1.6, nenit 22, nenit 24, nenit 25 dhe nenit 27 të Ligjit për të Drejtat dhe Përgjegjësitë e Deputetit¹⁶⁵. Më 20 dhjetor 2010, Gjykata lejoi masën e përkohshme në kohëzgjatje prej jo më shumë se tre muaj, duke filluar nga 22 dhjetori 2010, duke bërë pezullim të menjëhershëm të zbatimit të neneve 14(1) 6, 22, 24, 25 dhe 27 të Ligjit për të Drejtat dhe Përgjegjësitë e Deputetit, Nr. 03/L-111 të datës 4 qershor 2010, për atë periudhë të kohës, Këtu, Gjykata vendosi unanimisht që të vazhdojë kohëzgjatjen e masave të përkohshme të caktuara më parë deri më 31 dhjetor 2011 dhe të mbajë juridiksionin mbi këtë çështje, Vendimi i Gjykatës bazohej në marrjen parasysh të tre faktorëve: (1) faktin se Kuvendi i Kosovës ishte shpërndarë gjatë kohës që ishte nxjerrë urdhri i parë për masën e përkohshme, (2) kufizimet kohore me të cilat ballafaqohej Kuvendi për të ofruar përgjigje në këtë kërkesë, dhe (3) nevojën për të shqyrtuar përgjigjet e Kuvendit, Bankës Qendrore dhe Ministrisë së Financave që ishin pranuar nga Gjykata. Aktgjykimi kishte të bënte

¹⁶⁵ Ligji Nr. 03/L-111, 4 qershor 2010. Rasti Nr. të lëndës KO 119/10.

me Shkelje e të drejtave kushtetuese neni 7 – Vlerat, Neni 3 - Barazia para Ligjit, Neni 74 - Ushtrimi i Funksionit¹⁶⁶.

Një ndër ligjet që kishte dërguar Avokati i Popullit e që bëri bujë të madhe në atë kohë ishte Vlerësim i kushtetutshmërisë së Ligjit nr. 06/L-111 për Pagat në Sektorin Publik me numër KO219/19¹⁶⁷. Kërkesa ishte parashtruar nga Institucioni i Avokatit të Popullit të Republikës së Kosovës, bazuar në nenin 113 paragrafi 2 nënparagrafi (1) të Kushtetutës. Objekt i çështjes së kërkesës ishte vlerësimi i kushtetutshmërisë së Ligjit të kontestuar, i cili, sipas pretendimit të parashtruesit të kërkesës nuk është në pajtueshmëri me paragrafin 2 të nenit 3 [Barazia para Ligjit], nenin 4 [Forma e Qeverisjes dhe Ndarja e Pushtetit], paragrafin 1 të nenit 7 [Vlerat], nenin 10 [Ekonomia], nenin 21 [Parimet e Përgjithshme], paragrafin 1 të nenit 22 [Zbatimi i drejtpërdrejtë i Marrëveshjeve dhe Instrumenteve Ndërkombëtare], nenin 23 [Dinjiteti i Njeriut], nenin 24 [Barazia para Ligjit], nenin 46 [Mbrojtja e Pronës], nenin 55 [Kufizimi i të Drejtave dhe Lirive Themelore], paragrafët 3 dhe 7 të nenit 58 [Përgjegjësitë e Shtetit], paragrafin 2 të nenit 102 [Parimet e Përgjithshme të Sistemit Gjyqësor], paragrafin 1 të nenit 109 [Prokurori i Shtetit], nenin 119 [Parimet e Përgjithshme], paragrafët 1 dhe 2 të nenit 142 [Agjencitë e Pavarura], nenin 130 [Autoriteti Civil i Aviacionit] të Kushtetutës së Republikës së Kosovës (në tekstin e mëtejme: Kushtetuta); nenin 1 të Protokollit nr. 1 (Mbrojtja e pronës) të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në tekstin e mëtejme: KEDNJ); si dhe me paragrafin 2 të nenit 23 të Deklaratës Universale për të Drejtat e Njeriut (në tekstin e mëtejme: DUDNJ).

Çështja kushtetuese që ngërthente Aktgjykimi në fjalë ishte përputhshmëria me Kushtetutën e Ligjit të kontestuar të votuar nga Kuvendi, përkatësisht vlerësimi nëse i njëjti është në pajtueshmëri me parimin e “ndarjes së pushteteve” dhe atë të “sigurisë juridike” të garantuar me nenet e lartcekura të Kushtetutës¹⁶⁸. Gjykata arriti në përfundimin se Ligji i kontestuar përmbante një mori problemesh serioze të nivelit kushtetues e që do të mund të përmbledheshin me sa vijon: (i) Ligji i kontestuar kundërshton vet qëllimin e tij

¹⁶⁶ <https://gjk-ks.org/decision/vlersim-i-kushtetutshmerise-se-neni-14-paragrafit-1-6-neni-22-neni-24-neni-25-dhe-neni-27-te-ligjit-pr-te-drejtat-dhe-prgjegjsit-e-deputetit-nr-03111/>.

¹⁶⁷ Aktgjykim i miratuar më 30 qershor 2020, publikuar më 9 korrik 2020.

¹⁶⁸ ¹⁶⁸ <https://gjk-ks.org/decision/vlersim-i-kushtetutshmerise-se-ligjit-nr-06-l-111-per-pagat-ne-sektorin-publik-3/>

për “*harmonizim*” të pagave në nivel të të gjithë sektorit publik – duke bërë përjashtime arbitrare dhe të paarsyetuara për disa institucione, ndër të tjera Forcën e Sigurisë së Kosovës, Agjencinë Kosovare të Inteligjencës, Agjencinë Kosovare të Privatizimit, Bankën Qendrore të Kosovës, dhe vet Kuvendin; (ii) Ligji i kontestuar përjashton në tërësi pavarësinë e pushtetit Gjyqësor duke mos i lënë asnjë kompetencë vetërregulluese për çështje që ndërlidhen me jetësimin e pavarësisë “funksionale, organizative dhe buxhetore”; (iii) Ligji i kontestuar, ndonëse thekson se pagat rregullohen me këtë Ligj, e ka zbritur rregullimin ligjor për shumë çështje në nivel të akteve nënligjore, duke i dhënë mundësi rregullimi nënligjor vetëm Ekzekutivit dhe Legjislativit; (iv) nga gjithsej tetëmbëdhjetë (18) kompetenca për të nxjerrë akte nënligjore, gjashtëmbëdhjetë (16) janë për Qeverinë dhe dy (2) për Kuvendin, ndërkaq asnjë kompetencë vetërregulluese për Gjyqësorin ose Institucionet e Pavarura; (v) pushtetit Gjyqësor dhe Institucioneve të Pavarura nuk iu është mundësuar asnjë kompetencë vetërregulluese përmes së cilës ato do të mund të gëzonin pavarësinë e tyre “institucionale, organizative, strukturore dhe buxhetore” në raport me organizimin e brendshëm dhe stafin e tyre; (vi) është miratuar vetëm një (1) nga tetëmbëdhjetë (18) aktet nënligjore që është dashur të miratohen brenda periudhës së nëntë (9) mujore të *vacatio legis*, respektivisht deri më 1 dhjetor 2019; (vii) siç konfirmohet nga të dhënat e Ministrisë së Financave dhe Transfereve, për rreth 42% të pozitive nuk është e mundur të deshifrohet paga ngase e njëjta përfundimisht do të përcaktohet përmes klasifikimeve përkatëse me akte nënligjore të Qeverisë; (viii) siç konfirmohet nga të dhënat e Ministrisë së Financave dhe Transfereve “*kostoja buxhetore shitesë*” e Ligjit të kontestuar “*nuk është pjesë e projeksioneve buxhetore 2019-2021*”; (ix) siç konfirmohet nga të dhënat e Ministrisë së Financave dhe Transfereve, edhe po të hynte sot në fuqi Ligji i kontestuar, i njëjti nuk do të mund të zbatohet në tërësi në mungesë të akteve nënligjore¹⁶⁹.

Po ashtu edhe ligji tjetër që është dërguar në Gjykatën Kushtetuese parashtues i kërkesës Avokati i Popullit, vlerësim i kushtetutshmërisë së neneve të caktuara të ligjit për Zyrtarët Publikë¹⁷⁰. Kërkesa bazohej në paragrafin 2, nënparagrafin 1, të nenit 113 [Juridiksioni

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Ligji nr. 06/L-114 -Me Nr. të lëndës KO 203/19.

dhe Palët e Autorizuara] dhe në paragrafin 2, të nenit 116 [Efekti Juridik i Vendimeve] të Kushtetutës, në nenet 22, 27, 29 dhe 30 të Ligjit nr. 03/L-121 për Gjykatën Kushtetuese, si dhe në rregullat 32, 56 dhe 57 të Rregullores së punës së Gjykatës Kushtetuese. Objekt i çështjes së kërkesës ishte vlerësimi i kushtetutshmërisë së neneve 2 (paragrafi 3), 5 (paragrafi 1, nënparagrafi 1,2 dhe paragrafi 2), 10 (paragrafët 1 dhe 2), 11, 14 (paragrafi 5), 15 (paragrafët 4 dhe 6), 17 (paragrafi 7), 31 (paragrafi 3), 32 (paragrafi 5), 33 (paragrafi 5), 34 (paragrafi 16), 35 (paragrafi 6), 37 (paragrafi 5), 38 (paragrafi 7), 39 (paragrafi 11), 40 (paragrafi 12), 41 (paragrafi 6), 42 (paragrafët 10 dhe 11), 43 (paragrafi 13), 44 (paragrafi 4), 48 (paragrafi 9), 49 (paragrafi 6), 52 (paragrafi 7), 54 (paragrafi 6), 67 (paragrafi 11), 68 (paragrafi 8), 70 (paragrafi 8), 71 (paragrafi 8), 75, 80 (paragrafi 4), 83 (paragrafi 18) dhe nenit 85 të Ligjit nr 06/L-114 për Zyrtarët Publikë, të shpallur në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës, më 11 mars 2019, dhe që hyri në fuqi gjashtë (6) muaj pas publikimit në Gazetën Zyrtare, ku parashtuesi i kërkesës pretendonte se nenet e kontestuara nuk janë në pajtueshmëri me paragrafin 2 të nenit 132 (Roli dhe kompetencat e Avokatit të Popullit) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, si dhe me dispozitat e tjera kushtetuese që rregullojnë statusin e institucioneve të pavarura kushtetuese dhe, në kërkesën e tij, parashtuesi i kërkesës gjithashtu kërkoi që Gjykata Kushtetuese të vendosë masë të përkohshme për pezullimin e menjëhershëm të dispozitave të kontestuara, të cilën kërkesë Gjykata e miratoi pas shqyrtimit të parë më 19 nëntor 2019, në kohëzgjatje deri më 28 shkurt 2020, dhe që e vazhdoi edhe për dy herë të tjera, deri më 28 prill respektivisht deri më 30 qershor 2020, me çrast në përfundim të këtij Aktgjykimi, Gjykata përmbledhi esencën e rastit dhe theksoi me sa vijon: në vlerësimin e kushtetutshmërisë së Ligjit nr 06/L-114 për Zyrtarët Publikë Gjykata, vendosi njëzëri: (i) që kërkesa është e pranueshme për shqyrtim në merita; (ii) që nenet 2 (paragrafi 3), 4 (paragrafët 3 dhe 4), 5 (paragrafi 1, nënparagrafi 1,2 dhe paragrafi 2), 10 (paragrafët 1 dhe 2), 11, 14 (paragrafi 5), 15 (paragrafët 4 dhe 6), 17 (paragrafi 7), 31 (paragrafi 3), 32 (paragrafi 5), 33 (paragrafi 5), 34 (paragrafi 16), 35 (paragrafi 6), 37 (paragrafi 5), 38 (paragrafi 7), 39 (paragrafi 11), 40 (paragrafi 12), 41 (paragrafi 6), 42 (paragrafët 10 dhe 11), 43 (paragrafi 13), 44 (paragrafi 4), 48 (paragrafi 9), 49 (paragrafi 6), 52 (paragrafi 7), 54 (paragrafi 6), 67 (paragrafi 11), 68 (paragrafi 8), 70 (paragrafi 8), 71 (paragrafi 7), 75, 80 (paragrafi 4), 83 (paragrafi 18) dhe

85 të Ligjit nr 06/L-114 për Zyrtarët Publikë, nuk janë në përputhshmëri me nenet 4, 7, 102, 108, 109, 110, 115, 132, 136, 139, 140 dhe 141 të Kushtetutës; (iii) Ligji i kontestuar nuk zbatohet në raport me: Këshillin Gjyqësor të Kosovës; Këshillin Prokurorial të Kosovës; Gjykatën Kushtetuese; Institucionin e Avokatit të Popullit; Auditorin e Përgjithshëm të Kosovës; Komisionin Qendror të Zgjedhjeve; Bankën Qendrore të Kosovës dhe Komisionin e Pavarur të Medieve, përderisa cenohet pavarësia e tyre funksionale dhe organizative e garantuar me Kushtetutë; (iv) Ligji i kontestuar nuk cenon dispozitat e Kushtetutës në raport me Agjencinë Kosovare të Forenzikës dhe nëpunësit civilë të Policisë së Kosovës; (v) Kuvendi i Republikës së Kosovës, duhet të ndërmarrë veprimet e nevojshme për plotësimin dhe ndryshimin e Ligjit nr 06/L-114 për Zyrtarët Publikë në harmoni me gjetjet e këtij Aktgjykimi, sa i përket nëpunësve të institucioneve të përcaktuara në pikën (iii); dhe (vi) që të shfuqizohet masa e përkohshme. Çështja kushtetuese që ngërthen kërkesa në fjalë është përputhshmëria me Kushtetutën e Ligjit të kontestuar të votuar nga Kuvendi, përkatësisht vlerësimi nëse i njëjti është në pajtueshmëri me parimin e “ndarjes së pushteteve”, “pavarësinë e institucioneve të pavarura kushtetuese” dhe parimin e “barazisë para ligjit”, të garantuar me nenet e lartcekura të Kushtetutës. Gjykata shqyrtoi kushtetutshmërinë e Ligjit të kontestuar vetëm në raport me institucionet e lartcekura shtetërore, pasi parashtuesi i kërkesës nuk kontestoi kushtetutshmërinë e Ligjit të kontestuar në tërësi dhe në raport me të gjithë zyrtarët publikë të rregulluar me Ligjin e kontestuar dhe, Gjykata, në fund konstatoi që nuk është e nevojshme që Ligji i kontestuar të shfuqizohet në tërësinë e tij, ndërkaj, në rrethanat e rastit konkret, analiza dërgoi në përfundimin se, mos zbatimi i Ligjit të kontestuar në raport me institucionet e cekura më lart nuk e bën Ligjin të pazbatueshëm në praktikë. Rrjedhimisht, Gjykata konstatoi se Kuvendi është i obliguar që të ndërmarrë veprimet e nevojshme për plotësimin dhe ndryshimin e Ligjit nr 06/L-114 për Zyrtarët Publikë në harmoni me gjetjet e këtij Aktgjykimi, sa i përket nëpunësve të institucioneve të përcaktuara specifikisht në Dispozitiv të Aktgjykimit dhe, deri në plotësimin dhe ndryshimin e Ligjit nr 06/L-114 për Zyrtarët Publikë nga ana e Kuvendit, dispozitat e këtij Ligji zbatohen vetëm për atë që nuk cenon pavarësinë funksionale dhe organizative të Institucioneve të Pavarura të referuara specifikisht në Dispozitiv të këtij Aktgjykimi, ndërsa në

raport me të gjitha institucionet e tjera, Ligji nr 06/L-114 për Zyrtarët Publikë zbatohet nga hyrja në fuqi e këtij Aktgjykimi¹⁷¹.

Nëse shohim ueb faqen e Gjykatës Kushtetuese tek parashtruesi i kërkesave shihet se Avokati i Popullit nga viti 2009-2020 ka pranuar 8 aktgjykime, unë për analizë të kësaj teme u ndala për sqarim në tri aktgjykime¹⁷² por jo më pak të rëndësishme janë edhe aktgjykimet tjera si në vijim: Vlerësim i kushtetutshmërisë së neneve: 90, 95 (1.6), 110, 111 dhe 116, të Ligjit për Bankat, Institucionet Mikrofinanciare dhe Institucionet Financiare Jobankare me Nr të lëndës KO 97/12, pastaj Vlerësim i kushtetutshmërisë së Qarkores Administrative nro1/2016, të nxjerrë nga Ministria e Administratës Publike të Republikës së Kosovës, më 21 janar 2016 me Nr të lëndës KO 73/16, në vitin tjetër Vlerësim i përputhshmërisë me Kushtetutën të neneve 55 (paragrafët 4 dhe 5), 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, dhe 68 të Ligjit nr. 05/L-087 për Kundërvajtje¹⁷³ me Nr të lëndës KO 12/17, si dhe tek Vlerësim i kushtetutshmërisë së neneve 2, 3 (paragrafi 1, nënparagrafët 2, 3 dhe 4), 4 (paragrafi 1), 6, 7 (paragrafi 1, nënparagrafët 2, 3 dhe 4), 11 (paragrafi 3), 18, 19 (paragrafët 5, 6, 7 dhe 8), 20 (paragrafi 5), 21, 22, 23, 24 dhe 25 (paragrafët 2 dhe 3) të Ligjit për Këshillin e Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil të Kosovës¹⁷⁴; Nr të lëndës KO 171/18, dhe vlerësim i kushtetutshmërisë së nenit 32 (paragrafi 1), nenit 41 (paragrafët 1.3 dhe 1.4) dhe nenit 76 (paragrafi 2), në lidhje me nenin 2 (paragrafi 7) dhe nenin 22 (paragrafi 1.3) të Ligjit për Noterinë¹⁷⁵ me Nr të lëndës KO 65/19¹⁷⁶.

Duke analizuar këto aktgjykime dhe të tjerat që kanë dërguar institucionet e tjera dhe është kërkuar mendim profesional nga ana e Avokatit të Popullit tregon se vërtetë në shumicën e rasteve Institucioni i Avokatit të Popullit si palë e autorizuar ka aktivizuar Gjykatën kushtetuese për shqyrtim të kërkesave në mbrojtje të të drejtave të qytetarëve pasi që Gjykata

¹⁷¹ <https://gjk-ks.org/decision/vleresim-i-kushtetutshmerise-se-neneve-te-caktuara-te-ligjit-nr-06-l-114-per-zyrtaret-publike/>.

¹⁷² https://gjk-ks.org/vendimet/?prej=&deri=&lloji_i_aktit=aktgjykim&aplikuesi=avokati+i+popullit+#nav-id

¹⁷³ <https://gjk-ks.org/decision/vleresim-i-perputhshmerise-me-kushtetuten-te-neneve-55-paragrafet-4-dhe-5-56-57-58-59-60-61-62-63-64-65-66-67-dhe-68-te-ligjit-nr-05l-087-per-kundervajtje>.

¹⁷⁴ [https://gjk-ks.org/decision/vleresim-i-kushtetutshmerise-se-neneve-2-3-paragrafi-1-nenparagrafet-2-3-dhe-4-4-paragrafi-1-6-7-paragrafi-1-nenparagrafet-2-3-dhe-4-11-paragrafi-3-18-19-paragrafet-5-6-7-dhe-8/-Ligji Nr 06/L-048](https://gjk-ks.org/decision/vleresim-i-kushtetutshmerise-se-neneve-2-3-paragrafi-1-nenparagrafet-2-3-dhe-4-4-paragrafi-1-6-7-paragrafi-1-nenparagrafet-2-3-dhe-4-11-paragrafi-3-18-19-paragrafet-5-6-7-dhe-8/-Ligji%20Nr%2006/L-048).

¹⁷⁵ <https://gjk-ks.org/decision/vleresim-i-kushtetutshmerise-se-nenit-32-paragrafi-1-nenit-41-paragrafet-1-3-dhe-1-4-dhe-nenit-76-paragrafi-2-ne-lidhje-me-nenin-2-paragrafi-7-dhe-nenin-22-paragrafi-1-3-te-ligjit-nr-06/L-10>.

¹⁷⁶ <https://gjk-ks.org/decision/vleresim-i-kushtetutshmerise-se-qarkores-administrative-nr-o12016-te-nxjerre-nga-ministria-e-administrates-publike-te-republikes-se-kosoves-me-21-janar-2016/>.

Kushtetuese mund të shqyrtojë dhe të marrë vendim për një çështje specifike vetëm pas parashtrimit të kërkesës nga palët e autorizuara me Kushtetutë dhe sipas nenit 113, paragrafi 1, të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, Gjykata Kushtetuese vendos vetëm për rastet e ngritura para Gjykatës në mënyrë ligjore nga pala e autorizuar kur dihet se sipas kompetencave Gjykata Kushtetuese është autoriteti përfundimtar në Republikën e Kosovës për interpretimin e Kushtetutës dhe përputhshmërisë së ligjeve me Kushtetutën.

6.6. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Prokurorin e Shtetit të Republikës së Kosovës

Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Prokurorin e Shtetit të Republikës së Kosovës është një marrëdhënie institucionale e cila rregullohet nga ligji i Avokatit të Popullit dhe ligji i Prokurorit të Shtetit të Republikës së Kosovës¹⁷⁷. Avokati i Popullit është i përgjegjshëm për të mbrojtur të drejtat e qytetarëve dhe të denoncojë çdo formë të abuzimit të pushtetit nga organet e drejtësisë, ndërsa Prokurori i Shtetit është i përgjegjshëm për të hetuar dhe ndjekur penalisht ata që kryejnë vepra penale. Këto dy institucione duhet të punojnë së bashku në mënyrë që të garantojnë një sistem të drejtësisë të çmuar dhe të pavarur¹⁷⁸.

Avokati i Popullit dhe Prokurori i Shtetit kanë rolet dhe përgjegjësitë e tyre të veçanta në sistemin e drejtësisë; Avokati i Popullit është një institucion i pavarur që të mbrojë interesat e qytetarëve dhe denoncojë çdo formë të abuzimit të pushtetit nga organet e drejtësisë dhe, ka të drejtë të hetojë dhe të ndërmarrë veprime në lidhje me çështjet e drejtësisë dhe të denoncojë çdo formë të korrupsionit, ndërkaq, Prokurori i Shtetit është një institucion që ka përgjegjësinë për të hetuar dhe ndjekur penalisht ata që kryejnë vepra penale dhe ka të drejtë të ndërmarrë veprime penale në emër të shtetit dhe të mbajë përgjegjësi për saktësinë e akuzave që ngriten.

Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me Prokurorin e Shtetit është e rëndësishme për të garantuar një sistem të drejtësisë të pavarur, ku, ata duhet të punojnë së bashku në mënyrë që të garantojnë që të gjitha çështjet e drejtësisë trajtohen në mënyrë të drejtë dhe të ndershme,

¹⁷⁷ LIGJI NR.03/L-225 PËR PROKURORINË E SHTESTIT.

¹⁷⁸ Ibid.

me atë që, Avokati i Popullit mund të ndihmojë Prokurorin e Shtetit në hetimin e çështjeve të drejtësisë dhe të sigurojë që të gjitha veprimet e tij janë në përputhje me ligjet dhe standardet e drejtësisë.

Prokurori i Shtetit është institucion i pavarur, me autoritet dhe me përgjegjësi për ndjekjen penale të personave të akuzuar për ndonjë vepër penale ose për ndonjë vepër tjetër, sikurse është rregulluar me ligj, ku Prokurori i Shtetit është institucion i paanshëm, dhe vepron në bazë të Kushtetutës dhe të ligjit ndërkaq, organizimi, kompetencat dhe detyrat e Prokurorit të Shtetit rregullohen me ligj¹⁷⁹. Synim kryesor i Prokurorit të Shtetit është luftimi i suksesshëm i krimit në Republikën e Kosovës dhe kontributi në sigurimin e sundimit të ligjit. Prioritetet kryesore do të jenë ndjekja e suksesshme e krimeve të luftës, krimit të organizuar, dhe veprave penale që rrënojnë bazat e ekonomisë së vendit. Luftimi i këtyre llojeve të krimit duhet të jetë sfidë jo vetëm e Prokurorit të Shtetit, por edhe e të gjitha organeve shtetërore dhe e shoqërisë kosovare. Puna e Prokurorit të Shtetit do të bazohet në respektimin e Kushtetutës së Republikës së Kosovës, ligjeve dhe konventave ndërkombëtare. Gjatë punës do të respektohen pavarësia, paanshmëria, profesionalizmi dhe të drejtat dhe liritë themelore të njeriut. Në këtë drejtim edhe Avokati i Popullit si mbrojtjes i të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, duke patur të njejtën synim ka qenë gjithmonë i përfshirë në marrëdhënie me Prokurorin e Shtetit, në rastet kur për këtë të fundit janë depozituar pranë tij një numër ankesash me raste të ndryshme të mos trajtimit me seriozitet të rasteve dhe moszbatim të duhur të ligjeve vendore dhe instrumenteve ndërkombëtare. Megjithatë, Institucioni i Avokatit të Popullit gjatë ushtrimit të detyrës në trajtimin e ankesave të shtetasve ndaj organit të Prokurorit të Shtetit, ka treguar kujdes në ruajtjen e pavarësisë, duke respektuar me rigorozitet dispozitat kushtetuese dhe ligjore.

Në përputhje me nenin 16, paragrafët 4, 6 dhe 7 të Ligjit për Avokatin e Popullit, Avokati i Popullit ka kompetencë të zhvillojë hetime me vetiniciativë, duke u mbështetur në informatat e marra nga çfarëdo burimi apo njohuritë e fituara në mënyrë tjetër, kur ka bazë se nga ana e autoriteteve janë shkelur të drejtat dhe liritë e njeriut të përcaktuara me Kushtetutë, ligje dhe akte të tjera, si dhe me instrumente ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, ku kompetencat e

¹⁷⁹ Ligji Nr. 05/L-034 PËR NDRYSHIMIN DHE PLOTËSIMIN E LIGJIT NR.03/L-225 PËR PROKURORIN E SHTETIT.

Avokatit të Popullit dhe procedurat të cilat ndiqen në rastet e hetimeve me vetëiniciativë janë të njëjta, si në rastet kur zhvillohen hetimet në bazë të ankesës së parashtruar, prandaj, në këtë drejtim Avokati i Popullit ju ka drejtuar disa herë me raporte ex officio Prokurorit të Shtetit si në rastin e ex officio nr567/2019 në lidhje me detyrimet positive të shtetit të garantuara me Kushtetutën e Republikës së Kosovës, si dhe me nenin 2 të Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive themelore të Njeriut ,qëllimi i këtij raporti ishte tërheqja e vëmendjes së Institucioneve publike, ndër to edhe Prokurorit të Shtetit lidhur me detyrimet pozitive të shtetit për të drejtën për jetë, pasi një fëmijë 11 vjeçar i ishte marrë jeta me 19 korrik 2019 edhe pse rasti ishte lajmëruar disa herë në polici dhe Prokurori¹⁸⁰. Gjithashtu, raporti vlerëson se sa kanë qenë efektive dhe të shpejta veprimet e ndërmarra nga institucionet kompetente shtetotërore me qëllim të respektimit të drejtave të njeriut dhe detyrimet e shtetit për mbrojtjen e jetës së qytetarëve në përputhje me Kushtetuten dhe aktet ndërkombëtare dhe me këtë rast rekomandon Prokurorinë themelore në Prishtinë iniciimin e e hetimeve të brendshme lidhur me dështimin e Prokurorisë për përmbushjen e detyrimeve positive për mbrojtjen e së drejtës për jetë dhe se në rastet kur fëmija është viktimë e dhunës seksuale, rastet e tilla të trajtohen në mënyrë efektive dhe me urgjencë duke vlerësuar e siguruar masa adekuate për trajtimin e kryerësit të dhunës seksuale; raste të tilla të përsëritura ka fatkeqësisht mjaftë dhe në numri i tyre është në rritje në vitet e fundit¹⁸¹.

Andaj, në punën e Prokurorit të Shtetit IAP ka mbikëqyrje direkte sepse Prokurori është palë në procedurë dhe Avokati i Popullit ka interes që gjatë punës së tij të mos ketë lëshime në hetime dhe aq më pak keqpërdorim të detyrës zyrtare meqë me këtë rast cenohen rëndë liritë dhe të drejtat e njeriut¹⁸².

6.7. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me qeverisjen lokale në Republikën e Kosovës

¹⁸⁰ <https://oik-rks.org/2019/12/09/raporti-me-rekomandime-ex-officio-567-2019-ne-lidhje-me-detyrimet-pozitive-te-shtetit-te-garantuara-me-ushtetuten-e-republikes-se-kosoves-si-dhe-me-nenin-2-te-konventes-evropjane-per-mbrojtjen-e-te-d/>.

¹⁸¹ <https://oik-rks.org/raportet/e-x-officio-raportet/>.

¹⁸² Ibid.

Avokati i Popullit është një institucion i pavarur në Republikën e Kosovës i cili ka për detyrë të mbikëqyrë respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut nga institucionet e qeverisjes lokale, ku Avokati i Popullit ka të drejtë të ndërmarrë hetimet dhe të japë rekomandime për rregullimin e problemeve të identifikuara në qeverisjen locale andaj, marrëdhënia e Avokatit të Popullit me qeverisjen lokale është e rëndësishme për të siguruar respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut në komunitetet lokale të Kosovës.

Avokati i Popullit është një institucion i pavarur që ka për detyrë të mbikëqyrë respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut nga institucionet e qeverisjes lokale dhe qendrore në Republikën e Kosovës dhe, në këtë kontekst, Avokati i Popullit ka të drejtë të ndërmarrë hetime dhe të japë rekomandime për rregullimin e problemeve të identifikuara.

Avokati i Popullit ka një rol të rëndësishëm në mbikëqyrjen e qeverisjes lokale, duke monitoruar dhe raportuar mbi çështjet e të drejtave të njeriut dhe të drejtave themelore që lidhen me qeverisjen lokale, por, gjithashtu mund të marrë masa për të parandaluar dhe zgjidhur probleme të tilla dhe gjithashtu mund të bashkëpunojë me organizatat e të drejtave të njeriut dhe organizatat e tjera jofitimprurëse për të siguruar që qeverisja lokale të jetë e hapur dhe transparente në mënyrë që të gjithë qytetarët të mund të ushtrojnë të drejtat e tyre themelore.

Qeveria lokale ka të bëjë me institucionet ose subjektet specifike të krijuara për të ushtruar pushtetin shtetëror i cili nuk është i rezervuar për institucionet qendrore dhe për të ofruar një sërë shërbimesh të specifikuara në një zonë gjeografike relativisht të vogël.

Në Kosovë, njësi themelore e vetëqeverisjes lokale janë komunat që kanë disa karakteristika specifike, e që janë: personaliteti juridik; kompetencat e specifikuara në mënyrë që të ushtrojnë funksione të caktuara; buxheti i konsoliduar; kontrolli i limituar dhe i specifikuar nga institucionet qendrore; dhe pjesëmarrja lokale efektive e qytetarëve.

Ekzistimi i këtyre institucioneve është i domosdoshëm në procesin e demokratizimit dhe pjesëmarrjes së qytetarëve në proceset vendimmarrëse, rrjedhimisht institucionet lokale janë kontakti i parë dhe më i afërt ku qytetarët marrin shërbimet e nevojshme për ta.

Si të tilla institucionet lokale kanë dy funksione themelore: funksioni i parë ka të bëjë me ofrimin e shërbimeve për qytetarët, ndërsa funksioni tjetër është përfaqësimi i qytetarëve dhe inkuadrimi i tyre në përcaktimin e prioriteve dhe nevojave publike.

Karakteristikë kryesore dalluese e institucioneve lokale është pavarësia që e kanë nga niveli qendror, ndonëse gjithmonë pavarësi relative ku, qeverisja lokale është urë lidhëse në mes të qeverisë qendrore dhe qytetarëve, veçanërisht sepse është e lidhur me zona gjeografike të caktuara, dhe me njerëzit që prekën nga problemet e caktuara të atyre zonave gjë që mundëson që qeverisja lokale më mirë të kuptojë dhe t'i adresojë ato probleme duke qenë instrument i shtetit i cili i bashkon njerëzit e një lokacioni gjeografik të caktuar në një organizatë të përbashkët, funksioni i të cilës është që të plotësojë mungesën e institucioneve qendrore, dhe më mirë t'i përmbushë nevojat e përbashkëta të komunitetit.

Kompetencat e pushtetit lokal rregullohen me Kushtetutën e Kosovës dhe me Ligjin për Vetëqeverisje Lokale, ku qëllimi i këtij ligji është që të mundësohet ekzistimi i një sistemi të qëndrueshëm të vetëqeverisjes lokale dhe të përmirësimit të efikasitetit të shërbimeve publike; në Kosovë, kompetencat e komunës ndahen në kompetenca vetanake, të deleguara dhe kompetenca të zgjeruara¹⁸³.

Organizimi i qeverisë lokale në Kosovë është bazuar mbi parimet evropiane të institucioneve lokale vetëqeverisëse ku, organet komunale që përfaqësojnë pushtetin lokal janë kuvendi i komunës dhe kryetari, me atë që, komunat kanë të drejtë që të hyjnë në bashkëpunim me komunat tjera me qëllim të zhvillimit dhe interesave të përbashkëta dhe veprimtaria e organeve komunale në kuptimin e hierarkisë është subjekt i kontrollit nga Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal dhe ministrive të tjera sektoriale.

Një rast të veçantë që dua të analizoj është Raporti i Avokatit të Popullit – Ankesa nr. 676/2021 lidhur me ndryshimin dhe plotësimin të Udhëzimit Administrativ (MPL) Nr. 02/2020 për procedurën e emërimit të nënkryetarëve të Komunave, ku qëllimi i këtij raporti ishte tërheqja e vëmendjes së Ministrisë së Administratës së Pushtetit lokal (MAPL) lidhur me shkeljen e të drejtave të komuniteteve jo shumicë me Udhëzimin Adminsitrativ për procedurën e Emërimit të Nënkyetarëve në Komuna, ku Avokati i Popullit duke analizuar

¹⁸³ Ligji Nr 03/L-040 për Vetëqeverisjen lokale.

rastin ka vlerësuar se Kushtetuta e Republikës së Kosovës u garanton komuniteteve joshumicë zëvendës kryetarin për komunitetet të Kuvendit të Komunës në rastet kur së paku 10% të qytetarëve u përkasin komuniteteve joshumicë dhe me këtë rast ka rekomanduar Ministrinë përkatëse të Pushtetit lokal të ndryshojë Udhëzimin Administrativ (MPL) Nr.02/2020 për Procedurën e Emërimit të Nënkryetarëve në Komuna, përkatësisht të fshijë paragrafin 3 të nenit 8, dhe në nenin 8 të shtojë një paragraf të ri, i cili do të jetë në harmoni me nenin 61, paragrafi 1, të ligjit nr 03/L-040 për Vetëqeverisjen lokale, sa u përket kushteve për emërimin e nënkryetarëve të komunës për komunitetet joshumicë dhe duke ditur se në disa komuna të Kosovës ka komunitete të ndryshme andaj, Avokati i Popullit përmes këtijë raporti ka dashur të tërheq vëmendjen institucioneve qendrore që në raste të tilla të respektohen strikt të drejtat e komuniteteve në nivel lokal dhe me këtë tregon se Avokati i Popullit është i përkushtuar dhe ka bashkëpunim me nivelin lokal dhe përkujdeset që të drejtat e njeriut të jenë prioritet i qeverisjes lokale^{184 185}.

6.8. Marrëdhënia e Avokatit të Popullit me sektorin civil dhe publikun

Avokati i Popullit është një institucion që ka për qëllim të mbrojtë të drejtat e qytetarëve dhe të zgjidhë ankesat e tyre në lidhje me shkeljet e të drejtave të tyre nga institucionet publike dhe për të arritur këtë qëllim, Avokati i Popullit ka një marrëdhënie të ngushtë me sektorin civil dhe publikun, duke pranuar ankesat e qytetarëve, duke udhëhequr hetimet e tyre dhe duke ofruar rekomandime për zgjidhjen e problemit por, gjithashtu mund të bashkëpunojë edhe me organizatat e sektorit civil për të promovuar të drejtat e qytetarëve dhe për të mbrojtur interesat e tyre.

Në këtë drejtim, në kuadër të kompetencave dhe të përgjegjësi të përcaktuar me Ligjin nr05/L-019 për Avokatin e Popullit, Avokati i Popullit si kompetencë dhe përgjegjësi ka bashkëpunimin me organizatat e shoqërisë civile që merrem me mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut, përkatësisht kjo është e përcaktuar me nenin 16 të ligjit, ku theksohet:

¹⁸⁴<https://oik-rks.org/2022/10/04/raport-i-avokatit-te-popullit-ankesa-nr-6762021-lidhur-me-ndryshimin-dhe-plotesimit-te-udhezimit-administrativ-mpl-nr-022020-per-proceduren-e-emerimit-te-nenkryetareve-te-komunave/>
¹⁸⁵ UA nr 02/2020.

“Avokati i Popullit duhet të bashkëpunojë me partnerët socialë si dhe organizatat joqeveritare që merren me çështje të barazisë dhe mosdiskriminimit”¹⁸⁶.

Kompetenca dhe rëndësia e bashkëpunimit të IAP-së me OShC-në është theksuar edhe me Ligjin nr05/L-021 për Mbrojtjen nga Diskriminimi ku, Avokati i Popullit, si mekanizëm kushtetues dhe ligjor për promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të lirive themelore, sipas ligjit, angazhohet në mënyrë aktive për informimin e publikut për rastet e diskriminimit si dhe ndërmerr masa për t’i promovuar barazinë, të drejtat e njeriut dhe mosdiskriminimin dhe në kuadër të përmbushjes së mandatit të vet, ofron këshilla, mbështetje dhe udhëzime për organizatat joqeveritare dhe për partnerët socialë në praktikatat e mira dhe efektive në luftimin e diskriminimit dhe promovimin e barazisë, në veçanti për organizatat që merren me çështjet e barazisë dhe të jodiskriminimit¹⁸⁷.

Duke marrë parasysh rolin dhe kontributin e shoqërisë civile në mbrojtjen, avokimin dhe promovimin e të drejtave të njeriut që nga paslufta por edhe më herët, bashkëpunimi i IAP-së me shoqërinë civile është parim, vlerë demokratike dhe kërkesë që rrjedh nga dokumentet më të rëndësishme ndërkombëtare nga fusha e të drejtave dhe e lirive themelore të njeriut, si: Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut, Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut dhe Protokollet e saj, Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile e Politike dhe Protokollet e saj, Konventa Kornizë e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare, Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Racor, Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Gruas, Konventa për të Drejtat e Fëmijës, Konventa kundër Torturës dhe Trajtimeve e Ndëshkimeve të tjera Mizore, Jonjerëzore dhe Poshtëruese dhe Konventa e Stambollit.

Që nga themelimi e deri më tani, Avokati i Popullit, ka pasur një partneritet të mirëfilltë me OShC-në, dhe ka ndërmarrë një sërë aktivitete të përbashkëta, me qëllim të mbrojtjes dhe promovimit të të drejtave të njeriut dhe të lirive themelore ku, praktika e iniciativave të përbashkëta është realizuar nëpërmjet projekteve të veçanta, që kanë ndikuar në shkallën e ngritjes së respektimit të të drejtave të njeriut në vend dhe, gadishmëria e Avokatit të Popullit për përfshirje në aktivitete të ndryshme të sektorit joqeveritar ka qenë gjithmonë e shprehur

¹⁸⁶ Neni 16 paragrafi 16 i Ligjit Nr 05/L-019 për Avokatin e Popullit.

¹⁸⁷ Neni 9, paragrafi 2, nënparagrafi 2.8, i Ligjit nr.05/L-021 për Mbrojtjen nga Diskriminimi.

dhe nuk ka munguar asnjëherë meqë ky bashkëpunim i ndërsjellët ndërmjet IAP-së dhe OShC-së është realizuar në forma të ndryshme, përkatësisht nëpërmjet organizimit të konferencave, tryezave, trajnimeve, punëtorive, dhe është e rëndësishë së veçantë të theksohet se organizatat joqeveritare kanë luajtur një rol të rëndësishëm në ngritjen e vetëdijes së publikut për rolin dhe mandatin e IAP-së si dhe në raportimin e shkeljeve sistematike të të drejtave të njeriut.

Poashtu vlen të theksohet se OShC-ja, në kuadër të implementimit të aktiviteteve të ndryshme të projekteve, ka dhënë një kontribut të veçantë në ngritjen e kapaciteteve të institucionit ku nënshkrimi i “Deklaratës së Përbashkët, më 10 dhjetor 2017, ndërmjet Avokatit të Popullit dhe OShC-së ka qenë njëra nga ngjarjet më të zëshme, me të cilën u është bërë thirrje të gjitha institucioneve shtetërore për angazhim të shtuar për mbrojtjen e të drejtave dhe të lirive themelore të njeriut, në mënyrë të barabartë dhe pa diskriminim¹⁸⁸.

Bashkëpunimi ndërmjet IAP-së dhe OShCsë ka qenë gjithmonë i theksuar edhe në realizimin e iniciativave të përbashkëta për ta shënuar 10- dhjetorin e “Ditës Ndërkombëtare të të Drejtave të Njeriut”, ndërkaq, që nga viti 2017, si aktivitet i përbashkët organizohet marshi: “Qohu për të Drejtat e Njeriut”, i cili tanimë ka kaluar në traditë¹⁸⁹.

Institucioni i Avokatit të Popullit ka dyert e hapura për qytetarët, ku individët i drejtohen Avokatit të Popullit për të parashtruar ankesë ose kërkesë, lidhur me shkeljet e të drejtave dhe interesave të tyre të ligjshme, priten nga këshilltarët ligjorë të IAP-së, të cilët i trajtojnë rastet me kujdes dhe profesionalizëm dhe, me qëllim të lehtësimit të qasjes së qytetarëve të Kosovës në IAP, përveç Zyrës Qendrore (selia) të Avokatit të Popullit në Prishtinë, janë themeluar dhe funksionojnë edhe zyrat rajonale në Gjilan, Pejë, Mitrovicë, Prizren dhe në Graçanicë dhe, poashtu, Avokati i Popullit ka themeluar edhe nënzyrën rajonale në pjesën veriore të qytetit të Mitrovicës me çrast stafi profesional në selinë e Avokatit të Popullit dhe në të gjitha zyrat rajonale është në vazhdimësi në shërbim të qytetarëve për t’iu përgjigjur kërkesave dhe ankesave të tyre, si dhe për t’i udhëzuar ata në mbrojtje të të drejtave, për të cilat ata mëtojnë se u janë shkelur.

¹⁸⁸ <https://oik-rks.org/2017/12/10/deklarate-e-perbashket-e-avokatit-te-popullit-dhe-e-organizatave-joqeveritare-te-republikes-se-kosoves/>

¹⁸⁹ <https://oik-rks.org/2018/11/12/me-10-dhjetor-2017-u-shenua-dita-nderkombetare-e-te-drejtave-te-njeriut/>

KAPITULLI I SHTATË

VEPRIMTARIA E INSTITUCIONIT TË AVOKATIT TË POPULLIT LIDHUR ME MBROJTJEN, MONITORIMIN DHE PROMOVIMIN E TË DREJTAVE DHE LIRIVE THEMELORE NË REPUBLIKËN E KOSOVËS NË PERIUDHËN E VITEVE 2009-2020

7.1 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2009

Në vitin 2009, Avokati i Popullit ka qenë i përgjegjshëm për mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore të qytetarëve që përfshinte veprime si mbrojtjen e të drejtave të njeriut, luftimin e diskriminimit, mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, dhe mbrojtjen e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara ku, Avokati i Popullit ka monitoruar zbatimin e ligjeve dhe politikave në këto fusha, dhe ka ofruar këshilla dhe rekomandime për autoritetet e vendit për të përmirësuar mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore.

Pas miratimit të Kushtetutës së Republikës së Kosovës më 9 prill 2008 dhe hyrjes në fuqi më 15 qershor 2008, Kosova siguroi bazë solide normative, në pajtim të plotë me standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, meqë Kushtetuta e Republikës së Kosovës paraqet një sintezë të standardeve moderne ndërkombëtare për të drejtat e njeriut (neni 22).

Ky vit shënon themelimin e Gjykatës Kushtetuese, në janar të vitit 2009, si arbitër më i lartë për interpretimin e dispozitave kushtetuese, për shqyrtimin e legjislacionit, si dhe për shqyrtimin e ligjshmërisë së veprimeve të autoriteteve publike në Kosovë, për parashtresat individuale, të paraqitura për shkelje të të drejtave dhe të lirive të njeriut, që njëherit shënoi hapin vendimtar për vlerësimin e ligjshmërisë së veprimeve të shtetit në tërësi.

Poashtu këtë viti Kuvendi i Kosovës, pas më shumë se tri vite pritjeje më 4 qershor 2009, e zgjodhi Avokatin e Popullit të Republikës së Kosovës, dhe me këtë rast e plotësoi një mekanizëm të konsolidimit të demokracisë, për t'ua rekomanduar autoriteteve publike rivendosjen e së drejtës në rast të shkeljes së të drejtave dhe të lirive të njeriut.

Veçanërisht vlen të theksohet fakti se Kuvendi i Kosovës, si autoritet më i lartë ligjvënës, brenda një periudhe të shkurtër kishte miratuar një numër të konsiderueshëm të ligjeve me rëndësi jetike për shtetin e ri të Kosovës.

Përkundër ekzistimit të një baze të mirë ligjore, si dhe të mekanizmave për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, para autoriteteve publike të Republikës së Kosovës, në të gjitha nivelet, ajo që vërehet gjatë këtij viti por edhe viteve në vijim është zbatimi përkatës i tyre në praktikë, për çka e tërhoqi vëmendjen edhe Raporti për të drejtat e njeriut i Komisionarit të Këshillit të Evropës, i publikuar më 2 korrik 2009, ku zbatimi efektiv i standardeve për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, konsolidimi i sistemit gjyqësor dhe i prokurorisë, si dhe luftimi i krimit të

organizuar dhe i korrupsionit, mbeten edhe më tutje ndër sfidat më të mëdha për shtetin e ri të Kosovës.

Ky raport vjetor i Avokatit të Popullit është pasqyrim i gjendjes reale, por edhe i ndryshimeve në fushën e të drejtave të njeriut, në mbrojtjen dhe në promovimin e tyre brenda periudhës 1 vjeçare, dhe përmbajtja e këtij raporti përkon plotësisht me përmbajtjen e kapitullit të dytë të Kushtetutës së Republikës së Kosovës ku, radhitja e të drejtave të njeriut dhe e çështjeve të ngritura janë bërë sipas radhitjes që i kanë bërë ligjvënësit kosovarë në Kushtetutë, prandaj, thjesht mund të thuhet se ky raport është një analizë kritike e të gjitha çështjeve të të drejtave të njeriut të garantuara me Kushtetutën e Republikës së Kosovës sipas radhitjes në kapitullin e dytë të saj ku, ky raport, i nënti me radhë, përfshin periudhën 30 qershor 2008-31 dhjetor 2009 dhe, në të vërtetë, në aspektin kalendarik, ky raport përfshin veprimtarinë e institucionit prej një vit e gjysmë por, megjithatë, edhe ky raport, me të gjitha të metat dhe lëshimet e mundshme, paraqet vazhdimësinë e punës së IAP-së që ka të bëjë me përmbajtjen lëndore.

Institucioni i Avokatit të Popullit, ka trajtuar edhe raste që kanë të bëjnë me mbrojtjen e dinjitetit të njeriut, ku një kategori e personave, të cilët konsiderohen kategori potencialisht e kërcënuar, janë të burgosurit dhe të paraburgosurit, ku në këto raste IAP i është drejtuar shërbimit korrektues të Kosovës me kërkesa dhe rekomandime konkrete për përmirësimin e kushteve të të burgosurve meqë nëse një e drejtë e garantuar formalisht me Kushtetutën e Republikës së Kosovës shkelet më së shumti në përditshmërinë kosovare, ajo është barazia para ligjit.

Garancia kushtetuese është tepër inkurajuese, kurse realiteti objektiv është mjaft alarmant sepse, me gjendjen momentale, në të cilën gjendet gjyqësori i Kosovës, është vështirë të pritet që të ketë barazi para ligjit.

Ndërsa, pavarësisht nga përpjekjet e institucionit të Avokatit të Popullit, të disa OJQ-ve dhe të ekspertëve ndërkombëtarë për të drejtat e njeriut, Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore (PNDESK), nuk është integruar në nenin 22 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës andaj, mospërfshirja e këtij Pakti në Kushtetutë është arsyeja kryesore që mbrojtja shëndetësore dhe sociale si e drejtë e garantuar me Kushtetutë ka mbetur në

diskrecion administrativ të shtetit dhe një problem i theksuar gjatë vitit 2009 ishin ankesat më të shpeshta të qytetarëve të paraqitura pranë IAP-së, që kishin të bëjnë me mospagesën e shpenzimeve të mjekimit jashtë vendit, me dështimet e autoriteteve për furnizim me barna nga lista esenciale e barnave, si dhe me infrastrukturën e dobët dhe me mekanizmat përcjellës në shërbim për qytetarët e Kosovës të cilat pasoja po i vuajnë edhe në këtë kohë.

Në qoftë se e analizojmë në detaje raportin si dhe ndalemi tek Rekomandimet e Avokatit të Popullit për vitin 2009 është e qartë se edhe në atë kohë por edhe sot e kësaj dite kërkohet me ngulm një reformë në sistemin e drejtësisë por një formë tjetër përmes vetingut në sistemin e drejtësisë:

1. Një reformë e sistemit gjyqësor në kuptimin kualitativ dhe kuantitativ, një përmirësim i dukshëm i pozitës shoqërore, institucionale si dhe materiale e gjyqësorit, është i domosdoshëm dhe i pashmangshëm, ku IAP konsideron se krijimi i një sistemi të pavarur gjyqësor, si dhe forcimi i tij, është garancia më e mirë për sundimin e ligjit në Kosovë, meqë gjyqtarët në Kosovë duhet ta kenë sigurinë institucionale dhe materiale që të mund ta kryejnë obligimin e tyre ligjor drejt dhe në mënyrë plotësisht të pavarur nga çdo ndikim i jashtëm, në mënyrë që të kthehet besimi i qytetarëve në gjyqësorin e Kosovës me atë që, institucionet e sistemit gjyqësor në Republikën e Kosovës duhet urgjentisht të ndërmarrin të gjitha masat e duhura për hetimin dhe dënimin e sjelljeve korruptive të të gjithë zyrtarëve sepse kjo dukuri, jo vetëm po e shkatërron besimin e qytetarëve në drejtësinë kosovare dhe po i rrënon themelet e shtetit të Kosovës, por njëherazi përbën një nga shkeljet më të rënda të të drejtave të njeriut;
2. Rekomandimi tjetër ka të bëjë me kërkesën e GJEDNJ-së për autoritetet kombëtare, që sistemet e tyre ligjore t'i organizojnë në atë mënyrë, që ato të punojnë në pajtim me standardet e të drejtave të njeriut;
3. Në vazhdim kishte rekomandim edhe për policinë e Kosovës që hetimi i pohimit për keqtrajtim nga policia të jetë efektiv, personat përgjegjës për zhvillimin e hetimeve duhet të jenë të pavarur dhe të paanshëm, dhe se hetimet e kryera nga Inspektorati Policor i Kosovës janë hetime të kryera nga një agjenci ekzekutive në kuadër të MPB-së

e që këto janë hetime interne dhe nuk mund të konsiderohen plotësisht të pavarura, në pajtim me kërkesat e GJEDNJ-së;

4. Rekomandimi në vijim nga Avokati i Popullit ishte për autoritetet gjyqësore, t'i marrin të gjitha masat e parapara me ligj, në mënyrë që: a) Avokatët mbrojtës të angazhuar të ofrojnë gjithmonë përfaqësim efektiv ligjor për klientët e tyre, pavarësisht nga mënyra e angazhimit të tyre dhe b) Në momentin, kur hasin në ndonjë rast të përfaqësimit joefektiv ligjor, t'i marrin të gjitha masat ligjore për të garantuar mbrojtje efektive për të akuzuarit;
5. Rekomandimi tjetër kishte të bënte me lirinë e lëvizjes dhe se IAP konsideron se, është obligim kushtetues i të gjitha institucioneve Republikës së Kosovës, që sa më parë të garantohet liria e plotë e lëvizjes së të gjithë njerëzve në territorin e vendit;
6. Një rekomandim nga IAP kishte të bënte me çështjet familjare ku fatkeqësisht, në shoqërinë kosovare ende mbizotëron perceptimi i gabuar dhe joreal se çështjet familjare janë çështje private, madje shpeshherë edhe përfaqësues të autoriteteve publike kompetente për mbrojtje të kësaj të drejte, pyesin nëse do të duhej të ndërhyhej në këto marrëdhënie, dhe rastet e shkeljes së të drejtave të njeriut brenda institucionit të familjes duhet t'i nënshtrohen drejtësisë;
7. Në atë kohë pra viti 2009 kishte ende pak sensibilizim dhe njoftim të qytetarëve për të drejtën e tyre për qasje në dokumentet zyrtare, janë faktorët më me ndikim për numrin e vogël të ankesave, ku një qasje pro-aktive për afirmimin e kësaj të drejte, mund të krijojë parakushtet e nevojshme për shfrytëzim më të lehtë të kësaj të drejte nga qytetarët, që rrjedhimisht do ta përmirësonte edhe konceptin për qeverisje të mirë në Republikën e Kosovës;
8. Rekomandimi në vijim ishte për të siguruar legjitimitetin e lirisë së mediave, ashtu siç është garantuar në Kushtetutë, si dhe për ta mbrojtur pavarësinë e tyre, në pajtim me frymën kushtetuese, nxjerrja e ligjit për shtypin dhe për mediat në përgjithësi, është më se e domosdoshme dhe po kaq i domosdoshëm është edhe krijimi i infrastrukturës ligjore për zhvillimin e një tregu medial të konkurrencës së mirëfilltë profesionale;

9. Një rekomandim i IAP ishte për zbatim të ligjit edhe pse Kuvendi i Kosovës e ka miratuar Ligjin për shpronësimin, mbetet dukuri e përhapur moszbatimi i tij nga autoritetet publike të Kosovës, në të dyja nivelet e administrates meqë ligji, ndër të tjera, parasheh procedura të shkurtëra (dyjavore) brenda të cilave autoritetet përkatëse duhet të arrijnë marrëveshje për kompensim dhe që të evitohet kjo praktikë me qëllim të përmirësimit të situatës së gjithëmbarshme në fushën e mbrojtjes së pronës nevojitet ndërtimi dhe funksionalizimi i mekanizmave efektivë për kontroll të pushtetit në mënyrë që të bëhet i mundur sundimi i plotë i ligjit;
10. Situatë jo e mirë ishte edhe tek arsimit sepse rekomandimi i Institucioni i Avokatit të Popullit vëren se ligjet për çështjen e arsimit në përgjithësi nuk janë zbatuar në mënyrë përkatëse, përveç të tjerash edhe për mungesë të fondeve dhe për mungesë të motivimit të mësimdhënësve, për shkak të pagave të ulëta, të pjesëmarrjes së ulët të nxënësve në orët e mësimi, të transportit të kufizuar komunal për shkolla, si dhe të infrastrukturës së papërshtatshme shkollore;
11. Rekomandim i IAP-së për Qeverinë e Republikës së Kosovës dhe institucionet përkatëse kishte të bënte me nxjerrjen e udhëzimeve administrative përkatëse për ta mbuluar fushën e të drejtave të fëmijëve dhe pse mendimi im është që këtu të drejtat e fëmijëve duhet mbrojtur me ligj të veçantë e jo me akte nënligjore, që zbatimi i të drejtave të garantuara me Kushtetutë dhe me ligje të avancohet;
12. Të përmirësohen mekanizmat e kontrollit për zbatimin e Ligjit për mbrojtjen e mjedisit, që do të ndikonte drejtpërdrejtë që ndërmarrjet publike dhe private t'i respektojnë kriteret dhe kushtet për marrjen e pëlqimeve mjedisore dhe të licencave të punës;
13. Aspekt tjetër për rekomandim ishte dukuria e diskriminimit dhe trajtimi jo i barabartë është e përhapur në shumë fusha ku, pozita e personave me aftësi të kufizuara kërkon përkujdesje të veçantë të shoqërisë, sidomos në fushën e mbrojtjes dhe të kujdesit shëndetësor, të arsimit dhe të punësimit, që atyre do t'u mundësonte realizimin e të drejtave dhe do t'u ofronte mundësi të barabarta për jetë aktive në shoqëri, në kuptim

të integritetit të plotë shoqëror. Mundësitë e barabarta medoemos duhet t'u ofrohen këtyre personave¹⁹⁰.

Sa i përket statistikave për këtë vit numri i ankesave dhe rasteve gjatë periudhës 01 janar 2009 e deri me 31 dhjetor 2009, afërsisht 2620 persona kanë vizituar Institucionin e Avokatit të Popullit, ku ngjashëm me periudhat e mëparshme, një numër i rasteve që janë hetuar nga Institucioni i Avokatit të Popullit gjatë periudhës raportuese kanë qenë të lidhura kryesisht me çështje procedurale, siç janë: zgjatja e procedurave pranë gjykatave, heshtja e administratës, mosekzekutimet e vendimeve, çështjet pronësore, çështjet sociale, ankesat lidhur me abuzimin e autoritetit, e të tjera ndërkaq, nëse i shohim nga aspekti i gjinisë shihet se ankesa më të shumta janë nga meshkujt 77% dhe femrat 23% kjo statistikë tregon qartë se edhe gjinia e të punësuarëve si është përafërsisht, përkatësia etnike e tyre normal në bazë të numrit të popullatës dominojnë Shqiptarët me 87% dhe minoritetet tjera serbë, boshnjak, romë, ashkali, egjiptas dhe turq me 13%¹⁹¹. Për më shumë të dhëna shih Grafiku 1- 6 marrë nga raporti vjetor i IAP për vitin 2009¹⁹².

Grafiku 1:

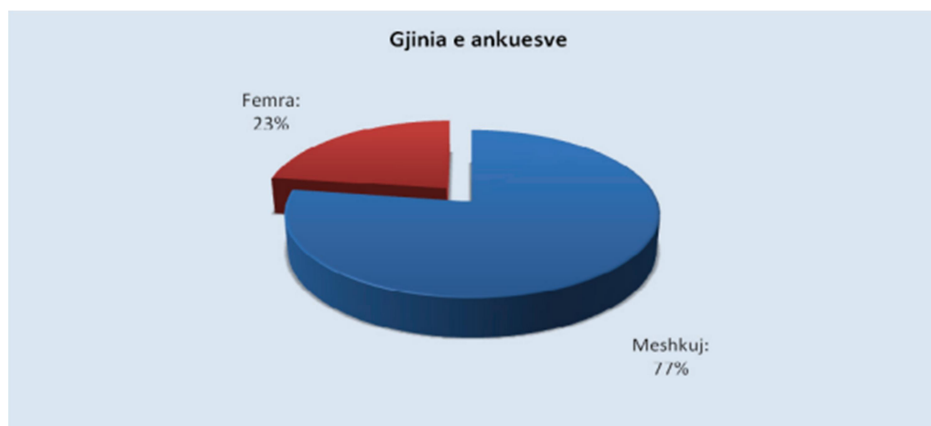

¹⁹⁰ Raporti vjetor i IAP për v. 2009.

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² RAPORTIVJETOR2009%shqip_B5.pdf

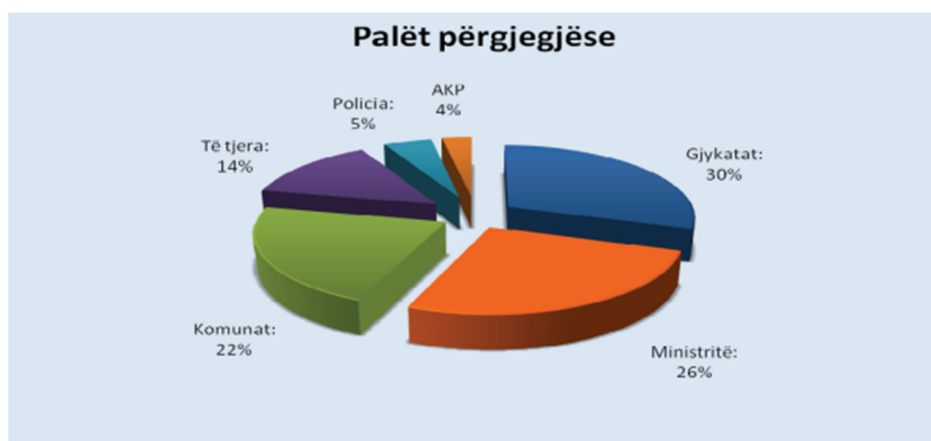
Grafiku 2:

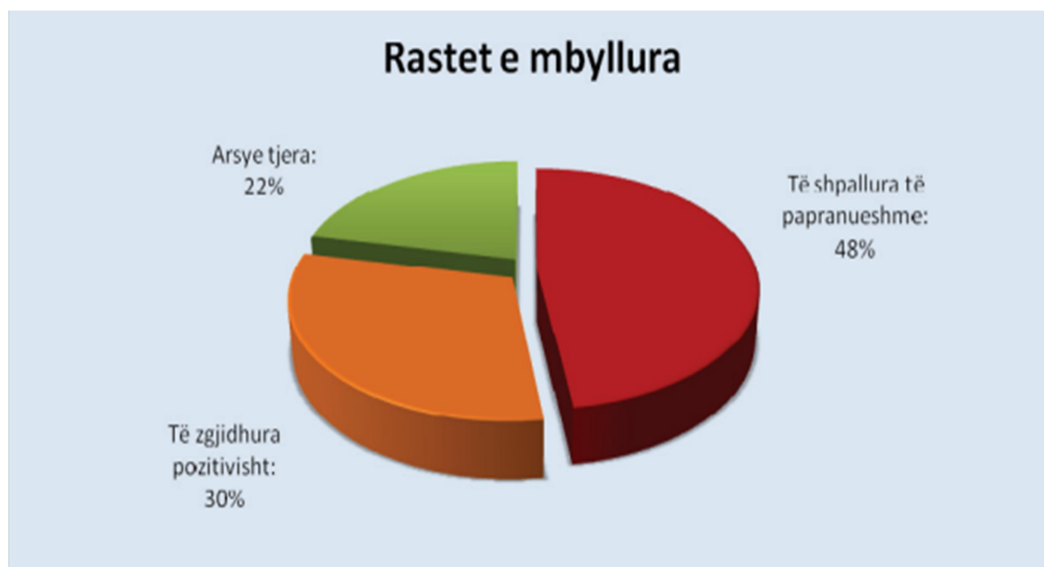
Grafiku 3:

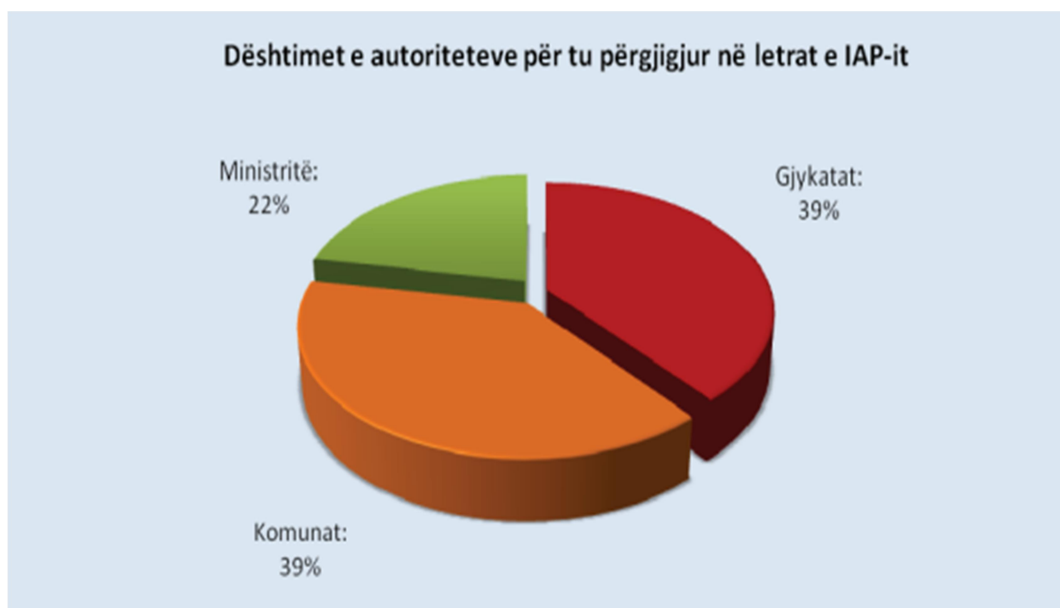
Grafiku 4:

Grafiku 5:

Grafiku 6:

7.2 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2010

Mbrojtja, mbikëqyrja dhe promovimi i të drejtave dhe lirive themelore të personave fizikë dhe juridikë nga veprimet e paligjshme ose nga mosveprimet e autoriteteve publike në Republikën e Kosovës janë segmentet kryesorë veprues, nëpërmjet të cilëve synohet realizimi i misionit kushtetues dhe ligjor i Avokatit të Popullit.

Ky raport i këtij viti paraqet punën e ndjeshme dhe veprimtarinë e Avokatit të Popullit e cila qëndron posaçërisht në faktin se, duke qenë se shoqëria jonë ende është në një fazë tranzicioni, institucionet tona shtetërore ende nuk kanë arritur të krijojnë mekanizma të duhur të cilët do të reagonin me efikasitet në përmirësimin e gjendjes së të drejtave dhe të lirive të njeriut në Republikën e Kosovës.

Raporti i dhjetë vjetor i Avokatit të Popullit, duke qenë dokument zyrtar, paraqet në mënyrën më të përafërt gjendjen reale të të drejtave dhe të lirive të njeriut, përkatësisht anën a pakëndshme të realizimit të tyre, në njërën anë, si dhe angazhimin e vazhdueshëm të Avokatit të Popullit për mbrojtjen, mbikëqyrjen dhe për promovimin e tyre.

Paraqitja e punës së Avokatit të Popullit për një periudhë njëvjeçare, pos që është një detyrim ligjor, është dhe një dëshmi e përpjekjeve për zgjidhjen e problemeve me të cilat ballafaqohen qytetarët tanë, kur atyre u shkelen apo nëpërkëmben të drejtat e tyre dhe kur ata paraqesin kërkesat për realizimin e të drejtave të tyre të garantuara me kushtetutë e me ligj.

Në vijim duke analizuar raportin dhe rekomandimet e Avokatit të Popullit shohim vërtetë se ku kanë qenë Institucionet në vitin 2010 dhe sa kanë punuar për të respektuar këto të drejta duke filluar me këtë rënditje:

Barazia para ligjit

- Rekomandimi i IAP ishte në zbatimin e kuotës së paraparë me Ligjin për barazinë gjinore, që gruaja në pozitë vendimmarrëse në organet e qeverisjes, në të gjitha nivelet, të jetë së paku 40 %;
- Për Qeverinë e Kosovës të zhvillojë programe dhe masa afirmative për kyçe të grave në tregun e punës;

- Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë të nxisë programe për arsimim të vazhdueshëm dhe kualifikim të grave, në përputhje me nevojat e tregut të punës;
- Të zbatohet programi për trajnim të punësuarve në institucione, të cilat merren me të drejtat e njeriut dhe me çështjen e barazisë gjinore, në nivelin qendror dhe lokal, Të organizohen trajnime shtesë për të punësuarit, të cilët merren me çështjen e dhunës në familje, çështjen e grave mbajtëse të familjes dhe sidomos të grave të moshuara, të cilat jetojnë vetëm, Qeveria e Kosovës të iniciojë, pa humbur kohë, miratimin e Ligjit për sigurim social dhe shëndetësor në Kosovë;
- Të aktivizohet çështja e financimit të shtëpive të sigurta dhe telefonave SOS për viktimat e dhunës në familje, Të funksionalizohen njësitë për barazi gjinore në komuna dhe të forcohen ato në të gjitha nivelet;
- Të sigurohet futja e statistikave gjinore në organet dhe institucionet e Republikës të Kosovës¹⁹³;

E drejta për jetën

- Avokati i Popullit rekomandon që cilësia dhe transparenca e procesit legjislativ duhet të përmirësohet në masë të madhe, jo vetëm për t'i ofruar Kosovës një kornizë ligjore të shëndoshë, por edhe për ta përmirësuar besimin në sistemin juridik;
- Avokati i Popullit po ashtu rekomandon ofrimin e të gjitha kushteve të domosdoshme për zbatimin efikas të hetimeve për mbrojtjen e të drejtave të viktimave, për evitimin e vonesave të panevojshme dhe miratimin e kërkesave ligjore të ankuesve në procedimet ligjore;

Ndalimi i torturës, trajtimit mizor, çnjerëzor ose poshtërues

-Të organizohen seminare ose kurse trajnimi për institucionet ku mbahen personat e ndaluar, me qëllim të zgjerimit të njohurive për të drejtat njeriut, sidomos në fushën e mbrojtjes nga tortura, të garantuara në instrumentet ndërkombëtare, që janë drejtpërdrejt të zbatueshme në Kosovë;

¹⁹³ Raporti i dhjetë vjetor i IAP, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/54678_Raporti_2010_-_shqip_661392.pdf.

-Të respektohen dhe zbatohen pa vonesë rekomandimet që Avokati i Popullit i drejton autoriteteve përgjegjëse mbi respektimin e standardeve të njohura për të drejtat e njeriut dhe personave të privuar nga liria¹⁹⁴;

Të drejtat e të akuzuarit

-Qeveria e Republikës së Kosovës, përkatësisht Ministria e Drejtësisë, të hartojë projekte për ndërtimin e qendrave të reja të paraburgimit, qendra korrektuese dhe qendra të ndalimit, apo edhe zgjerimin e atyre ekzistuese, në mënyrë që të akuzuarit, të cilët mbahen në to, të kenë hapësirë të mjaftueshme, sipas kërkesës së ligjit;

-Niveli aktual i popullimit të shumicës së qendrave të paraburgimit nuk përkon me Rregullat e Standardeve Minimale të OKB-së dhe ato evropiane, sipas të cilave kërkohet që të paraburgosurit të vendosen në qeli individuale;

- Policia e Kosovës, si dhe mediat t'i kushtojnë më shumë rëndësi respektimit të parimit të prezumimit të pafajësisë, sepse transmetimi në televizion i momenteve të arrestimit të të akuzuarve, cenon dinjitetin e tyre dhe paragjykon fajësinë e tyre¹⁹⁵;

E drejta e privatësisë

- Institucionet publike kompetente, me një seriozitet më të madh të angazhohen për mënjanimin e shkeljeve të së drejtës së privatësisë, në rastet kur ajo është evidente dhe kur kërkohet nga Avokati i Popullit;
- Sa më shpejtë që të jetë e mundur të miratohen dispozita të veçanta ligjore, të kompletuara, për mbrojtjen e të drejtës së privatësisë në të gjitha format e shprehura të saj;

E drejta e martesës dhe familjes

- Avokati i Popullit konsideron se Kuvendi i Kosovës duhet të ketë parasysh ndryshimin e normave në pjesën e pestë të Kapitullit të dytë të Ligjit për Familjen, për të ofruar më shumë qartësi në rregullimin në fushën e birësimeve dhe për qartësimin e juridiksionit gjatë aplikimit të procedurave;

¹⁹⁴ Raporti i dhjetë vjetor i IAP, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/54678_Raporti_2010_-_shqip_661392.pdf.

¹⁹⁵ Ibid.

- Avokati i Popullit rekomandon që Instituti Gjyqësor duhet të vazhdojë me organizimin e trajnimeve specifike për gjykimin e rasteve që trajtojnë çështjet familjare, sidomos ato që kanë të bëjnë shkurorëzimin dhe adoptimin, me përqendrim të veçantë në kushtet e parapara me Ligjin për Familjen dhe rolin këshillëdhënës të qendrave për punë sociale¹⁹⁶;

E drejta e qasjes në dokumente publike

- Avokati i Popullit rekomandon që urgjentisht të bëhet trajnimi i një numri të caktuar të personave për klasifikimin e dokumenteve publike, në mënyrë që qasja në dokumentet publike të bëhet më transparente dhe jo arbitrare;
- Avokati i Popullit rekomandon krijimin e zyrave apo pozitave gjegjëse në institucionet publike, për trajtimin e kërkesave për qasje në dokumente publike, ashtu siç është paraparë me ligj;
- Avokati i popullit rekomandon një fushatë ndërgjegjësimi dhe informimi të administratës publike, përkritazi me përgjegjësinë ligjore për sigurimin e qasjes së papenguar në dokumentet publike, për të gjitha palët e interesuara, si dhe për rolin e IAP-së në zbatimin e këtij ligji;

Liria e tubimit

- Avokati i Popullit konstaton se pika 3 e nenit 12, të Ligjit për Tubimet Publike, sipas së cilës detyrimi ligjor që ligjvënësi ia delegon “kujdestarit” të një tubimi “ta kapë dhe ta dorëzojë te policët pjesëmarrësin ose personin tjetër që qarkullon pranë vendit të tubimit publik, nëse e prish rendin, qetësinë, nëse mban armë ose objekte të rrezikshme, ose shenja të ndaluara” janë detyrim ekskluziv i organeve shtetërore të rendit dhe nuk mund të delegohet tek asnjë person tjetër juridik ose fizik;
- Avokati i Popullit rekomandon që neni i lartpërmendur i Ligjit për Tubimet Publike të plotësohet dhe të ndryshohet, në mënyrë që të harmonizohet me standardet evropiane¹⁹⁷;

¹⁹⁶ Raporti i dhjetë vjetor i IAP, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/54678_Raporti_2010_-_shqip_661392.pdf.

¹⁹⁷ Raporti i dhjetë vjetor i IAP, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/54678_Raporti_2010_-_shqip_661392.pdf.

Liria e asociimit

- Avokati i Popullit rekomandon që gjatë procesit të shqyrtimit të projektligjeve nga Kuvendi i Kosovës, respektivisht komisionet parlamentare, të merren parasysh vërejtjet dhe sugjerimet e dala nga grupet e ndryshme të interesuara të shoqërisë, grupet profesionale dhe shoqëria civile, në mënyrë që plotësimet dhe ndryshimet e bëra në ligj të jenë transparente, të mbështeten nga shoqëria dhe si përfundim, ligji të jetë shoqërisht i pranueshëm dhe në përputhje me standardet ndërkombëtare¹⁹⁸;

E drejta e zgjedhjes dhe e pjesëmarrjes

- Avokati i Popullit rekomandon që institucionet përgjegjëse (Kryetarit të Republikës së Kosovës; Ministrisë së Punëve të Brendshme; Kryesuesit të Këshillit Gjyqësor dhe kryeprokurorit të Republikës së Kosovës), të ndërmarrin veprimet e parapara me ligj, për fillimin e hetimeve sipas detyrë zyrtare, për rastet e pohuara të keqpërdorimit të votës, në mënyrë që kryesit e tyre të vihen para drejtësisë¹⁹⁹;

E drejta për arsim

- Avokati i Popullit rekomandon që MASHT-i të hartojë një plan të detajuar veprimi për krijimin e një ambienti të më sigurt dhe më të përshtatshëm për nxënësit dhe mësimdhënësit, përmes bashkëpunimit më të ngushtë me institucionet e tjera shtetërore;
- Institucioni i Avokatit të Popullit rekomandon MASHT-in që në bashkëpunim me drejtoritë komunale të arsimit, të organizojnë fushata vetëdijesimi për nxënësit dhe prindërit e tyre, për rëndësinë e shkollimit, sidomos në zonat rurale;
- Avokati i Popullit rekomandon që të gjenden forma për të përkrahur familjet në nevojë, përmes sigurimit të transportit, në mënyrë që të ndikohet në uljen e dukurisë së braktisjes së shkollimit. Avokati i Popullit kërkon nga Qeveria e Republikës së Kosovës, sidomos nga MASHT-i, që të ndërmarrë hapa konkretë për implementimin e strategjisë për integrimin e komuniteteve pakicë në Republikën e Kosovës;

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Ibid.

E drejta e punës dhe ushtrimit të profesionit

- Avokati i Popullit rekomandon që të respektohen dispozitat e Ligjit të Punës në Republikën e Kosovës dhe ato të zbatohen nga institucionet përgjegjëse;
- Avokati i Popullit kërkon nga të gjitha institucionet publike të Republikës së Kosovës që të respektojnë dhe zbatojnë vendimet dhe rekomandimet e institucioneve të pavarura, të IAP dhe të KPMK, dhe njëkohësisht që të gjithë personat përgjegjës për mos-respektimin e tyre të sanksionohen sipas ligjeve në fuqi²⁰⁰;

Mbrojtja shëndetësore dhe sociale

- Kuvendi dhe Qeveria e Kosovës të integrojnë në Kushtetutën e Republikës së Kosovës, pa vonesë, Paktin Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore rasti Ex- Officio nr. 50/2010 lidhur me gjendjen komunitetit Romë, Ashkali dhe Egjiptas në kampet në pjesën veriore të Mitrovicës dhe në Leposaviq²⁰¹;
- Kuvendi dhe Qeveria e Kosovës të miratojnë infrastrukturën e nevojshme ligjore për rregullimin e skemave pensionale në Kosovë, në mënyrë që pensionistëve t'u sigurohet një jetë e dinjitetshme në pleqëri;
- Kuvendi dhe Qeveria e Kosovës të amandamentojnë dhe plotësojnë Ligjin për Përkrahje Materiale Familjeve të Fëmijëve me Aftësi të Kufizuar të Përhershme, me përfshirjen e fëmijëve me aftësi të kufizuar me pengesa në të folur dhe të dëgjuar apo me sëmundje të natyrës së ngecjeve të zhvillimit psikologjik;
- Qeveria e Kosovës të rregullojë tregun e punës në sektorin shëndetësor, në mënyrë që qytetari i Kosovës të ketë mundësi zgjedhjeje kualitative të shërbimeve shëndetësore;
- Qeveria duhet të monitorojë, në mënyre përpiktë, të vazhdueshme dhe sistematike, kualitetin e procedurave mjekësore, kualifikimeve të personelit shëndetësor dhe në këtë mënyrë të minimizojë mundësinë e keqpërdorimit të ushtrimit të profesionit në sektorin e shëndetësisë;

²⁰⁰ Raporti i dhjetë vjetor i IAP, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/54678_Raporti_2010_-_shqip_661392.pdf.

²⁰¹ <https://oik-rks.org/2010/02/24/r-a-p-o-r-t-ex-officio-nr-502010-lidhur-me-gjendjen-komunitetit-rome-ashkali-dhe-egjiptas-ne-kampet-ne-pjesen-veriore-te-mitrovices-dhe-ne-leposaviq/>

- Qeveria e Kosovës të shqyrtojë në mënyrë prioritare dhe me shumë seriozitet çështjen e kornizës ligjore dhe të funksionalizimit të sistemit shëndetësor në Republikën e Kosovës²⁰²;

Mbrojtja gjyqësore e të drejtave

- Avokati i Popullit i rekomandon Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK), Qeverisë dhe Kuvendit të Republikës së Kosovës, shtrirjen e pushtetit gjyqësor në tërë territorin e vendit, duke përfshirë pjesën veriore të Mitrovicës dhe komunat e tjera, ashtu si parashihet me Kushtetutën e Republikës së Kosovës;
- Avokati i Popullit rekomandon funksionalizimin e Këshillit Gjyqësor të Kosovës, në bazë të Ligjit për Këshillin Gjyqësor të Kosovës, nr. 03/L-223;
- Avokati i Popullit rekomandon themelimin, pa zvarritje të mëtutjeshme, të Këshillit Prokurorial të Kosovës, në bazë të Ligjit për Këshillin Prokurorial të Kosovës, nr. 03/L-224;
- Avokati i Popullit rekomandon zbatimin e Ligji për Gjykatat, nr. 03/L-199, posaçërisht të neneve 29 dhe 36 të ligjit, me qëllim të përmirësimit të kushteve materiale në gjyqësor dhe të strukturimit të gjykatave sipas ligjit;
- Avokati i Popullit rekomandon zbatim efikas të strategjisë dhe të gjitha masave ligjore, të cilat do të ndihmonin në eliminimin e numrit të rasteve të mbetura gjyqësore dhe të deklarohet prioritet i gjyqësorit dhe pushteteve të tjera në Republikën e Kosovës;
- Avokati i Popullit insiston që problemi i personelit dhe probleme të tjera të gjykatave, të cilat janë shkaktarët kryesorë të zvarritjes në procesin e vendimmarrjes, nuk janë dhe nuk mund të jenë arsye të pranueshme pafundësisht, për shkelje të së drejtës për shqyrtim pa zvarritje, e drejtë kjo e garantuar me Kushtetutë;
- Avokati i Popullit rekomandon ofrimin e të gjitha kushteve të domosdoshme për zbatim efikas të aktit ligjor, që rregullon mbrojtjen e të drejtës për gjykim pa

²⁰² Raporti i dhjetë vjetor i IAP, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/54678_Raporti_2010_-_shqip_661392.pdf.

- zvarritje dhe miratimin e amendamenteve për mbrojtje më të mirë të të drejtave kushtetuese dhe ligjore të klientëve në procedimin lëndëve;
- Avokati i Popullit rekomandon miratimin e masave për të sigurimin e shqyrtimeve më të shpejta të masave të përkohshme parandaluese, pasi nga hetimet e bëra dhe informatat e pranuara, është vërtetuar se disa gjykatave u duhen disa vite për të nxjerrë një masë të përkohshme parandaluese;
 - Avokati i Popullit rekomandon ofrimin e të gjitha kushteve për përmbarrimin dhe zbatimin e vendimeve në afatin sa më të shkurtër të mundshëm të vendimeve gjyqësore;
 - Avokati i Popullit nënvizon se mospajtimi me vendimet finale gjyqësore, nuk mund të shërbejë si bazë për mosbindje ndaj obligimeve për të gjithë, madje as për institucionet shtetërore në nivel qendror dhe lokal, prandaj Avokati i Popullit rekomandon zbatimin e vendimeve gjyqësore, pa asnjë vonesë;
 - Avokati i Popullit rekomandon që autoritetet e ndjekjes penale dhe ato gjyqësore, të garantojnë që kryerësit e veprave, në procedurat e kundërvajtjes, të gëzojnë të drejtat themelore kushtetuese për gjykim të drejtë dhe mjete juridike. Kryerësit e veprave duhet të jenë plotësisht të informuar me akuzat me të cilat ngarkohen, përshkrimin e gjendjes faktike dhe prezantimin e dëshmisë së bazuar, në të cilat ata mund të sfidojnë vendimet në mënyrë efikase;
 - Avokati i Popullit rekomandon që gjykatat, në vendimet mbi masën për trajtim psikiatrik, të precizojnë qysh më parë saktësisht kohëzgjatjen e masës, fillimin dhe mbarimin e saj. Po ashtu, në procedurën e rishqyrtimit të marrin vendim në afatin e përcaktuar kohor, lidhur me kohëzgjatjen e masës pas periudhës njëvjeçare të ekzekutimit të saj, duke e informuar të pandehurin pa mëdyshje;
 - Avokati i Popullit rekomandon hartimin e një rregulloreje për ekspertët gjyqësorë, dhe kërkon që autoritet kompetente, të sigurojnë kushtet e përshtatshme në mënyrë që ekspertët dëshmitarë dhe vlerësuesit të jenë në gjendje të kryejnë punën e tyre të ekspertit me tërë përgjegjësinë morale dhe profesionale: saktësisht, me përgjegjësi dhe paanësi dhe në periudhat kohore të përcaktuara me ligj;

- Prandaj Avokati i Popullit i rekomandon Odës së Avokatëve që të sigurojë kualitet më të madh të ndihmës ligjore, në raste të përfaqësimit, sipas detyrës zyrtare (ex officio) apo të ndihmës ligjore falas dhe të rregullojë qartë dhe pa mëdyshje sigurimin e klientëve të avokatit, në raste të dëmtimit, lidhur me kryerjen e detyrës së avokatit²⁰³;

Zbatimi i drejtpërdrejtë i marrëveshjeve dhe instrumenteve ndërkombëtare

Shtetet e kanë për obligim të respektojnë, të mbrojnë dhe të përmbushin të drejtat e njeriut, ndërsa zbatimi i tyre nënkupton edhe obligimin që ka shteti dhe organet e tij për realizimin e këtyre të drejtave të pranuara ku një numër i rëndësishëm i instrumenteve ndërkombëtare për të drejtat e njeriut janë inkorporuar në të drejtën e brendshme me rastin aplikimit të tyre në Kushtetutën e Republikës së Kosovës²⁰⁴.

Këto instrumente ndërkombëtare të përfshira në Kushtetutë e Republikës së Kosovës kanë një rëndësi të veçantë në mbrojtjen e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, sepse edhe në rastet kur në legjislacionin e brendshëm ka mangësi apo zbrazëti ato do të mund të zbatohen drejtpërdrejtë. Institucioni i Avokatit të Popullit vëren se në disa raste ato janë shkelur seriozisht. Në bazë të ankesave të pranuara në Institucionin e Avokatit të Popullit shihet se shumica e shkeljeve kanë të bëjnë me nenin 6 të Konventës Evropiane për të Drejta të Njeriut, e drejta për një proces të rregullt. Mbingarkesa e gjykatave me lëndë të vjetra të pazgjidhura, vonesa në trajtimin e lëndëve të reja, mosekzekutimi i vendimeve të formës së prerë, janë disa nga çështjet që kanë rënduar mbi gjyqësorin tash e sa vite, duke cenuar kështu të drejtën e qytetarëve të Kosovës për një proces të drejtë dhe të paanshëm. Bazuar në informatat me të cilat disponon IAP, institucionet kompetente të Republikës së Kosovës e kanë neglizhuar zgjidhjen e kësaj çështjeje. Neni 6, paragrafi 1, i Konventës Evropiane për të Drejta të Njeriut në fjalë, i obligon shtetet për organizmin e sistemit juridik në mënyrë të tillë, që t'u mundësojë gjykatave të realizojnë të gjitha detyrimet që burojnë prej tij, duke përfshirë shqyrtimin e çështjes brenda një afati të arsyeshëm, i cili është shkelur në vazhdimësi nga

²⁰³ Raporti i dhjetë vjetor i IAP, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/54678_Raporti_2010_-_shqip_661392.pdf.

²⁰⁴ Kushtetuta e Republikës së Kosovës neni 22

gjykatat. Një gjendje e tillë e zhvillimit të gjyqësorit e lëkund besimin e qytetarëve, edhe ashtu të zbehur shumë dhe e dobëson rolin e tyre. Megjithatë, në këtë drejtim ka një veprim shpresëdhënës. Rekrutimi, në vazhdimësi i gjykatësve dhe prokurorëve të rinj, si dhe miratimi i Ligjit për Gjykatat, sipas së cilit do të bëhet edhe riorganizimi i sistemit gjyqësor dhe i prokurorisë në Republikën e Kosovës, megjithëse janë veprime të vonuara, janë një lajm i mirë. Në këtë drejtim duhet përshëndetur edhe përmirësimin e dukshëm të pozitës materiale të punonjësve të gjykatave në Kosovë. Megjithëse, konventat ndërkombëtare, Kushtetuta dhe ligjet e ndalojnë përdorimin e dhunës apo trajtimin çnjerëzor dhe poshtërues, ajo është e evidente. Nga ankesat e qytetarëve, drejtuar Institucionit të Avokatit të Popullit, shihet se një pjesë e tyre kanë të bëjnë me ushtrimin të dhunës nga autoritetet policore. Në vitin që lamë pas, IAP ka trajtuar disa raste në të cilat është konstatuar se është përdorur dhuna dhe tortura në qendrat e ndalimit, në vende publike e gjetiu, duke shkelur kështu edhe aktet e lartpërmendura ndërkombëtare²⁰⁵.

Ajo çka e vështirëson gjendjen është fakti se veprimtaria hetuese, në këto raste, është mjaft komplekse, sepse kjo zakonisht ndodh në ambiente të mbyllura dhe ku nuk ka dëshmitarë të mjaftueshëm për të vërtetuar atë se çka ka ndodhur në të vërtetë dhe kur kësaj ia shtojmë edhe faktin e refuzimit të dhënies së informacioneve nga autoritetet përkatëse, kjo e vështirëson tejmas hetimin, duke i lënë kështu viktimat e dhunës në mëshirën e torturuesve të tyre²⁰⁶.

Të përkujtojmë se dispozitat materiale që përmban KEDNJ, në nenin 3, e që kanë të bëjnë me torturën, nuk parashohin përjashtime²⁰⁷. Me rastin e dyshimeve për përdorimin e torturës dhe veprimeve të tjera çnjerëzore dhe poshtëruese, duhet të ndërmerren hetime zyrtare dhe të efektshme, në mënyrë që të identifikohen dhe të dënohen autorët e këtyre veprimeve meqë në të kundërtën, pavarësisht prej rëndësisë së nenit 3, të KEDNJ dhe Konventës kundër Torturës, zbatimi tyre në praktikë do të ishte joefikas, sepse do t'u jepte

²⁰⁵ Raporti ex officio nr. 207/2010, Institucioni i Avokatit të Popullit, lidhur me rastin e intervenimit policor në selinë e Lëvizjes Vetëvendosje, në Prishtinë, për arrestimin e Albin Kurtit.

²⁰⁶ Shih Ribitsch v. Austria, (application number 18896/91, datë 04 dhjetor 2005. Gjykata Ndërkombëtare e të Drejtave të Njeriut nënvizoi se në rast se konstatohen lëndime trupore tek i arrestuari, që ka qenë në kontrollin tërësor të policëve, autoritetet duhet të sqarojnë rrethanat në të cilat kanë ndodhur lëndimet

²⁰⁷ Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut, Neni 3, ndalimi i torturës "Askush nuk mund t'i nënshtrohet torturës ose dënimeve ose trajtimeve çnjerëzore ose poshtëruese"

mundësi zyrtarëve policorë që t'i përsërisin ato veprime, pa pasur frikë se do të ndëshkohen për to dhe për të realizuar një monitorim më të efektshëm gjithëpërfshirës, në institucionet ku mbahen personat e privuar prej lirisë, Avokati i Popullit e sheh të nevojshme edhe zbatimin e dispozitave të Protokollit Opsional të Konventës kundër Torturës dhe Trajtimeve të tjera Çnjerëzore dhe Poshtëuese, andaj, Institucioni i Avokatit të Popullit, së bashku me disa nga OJQ-të vendore, ka mbajtur disa takime me qëllim të krijimit të një grupi punues që do të veprojë si pararendës i Mekanizmit Kombëtar Kundër Torturës, krijimi i të cilit parashihet me nenin 3 të këtij Protokolli²⁰⁸.

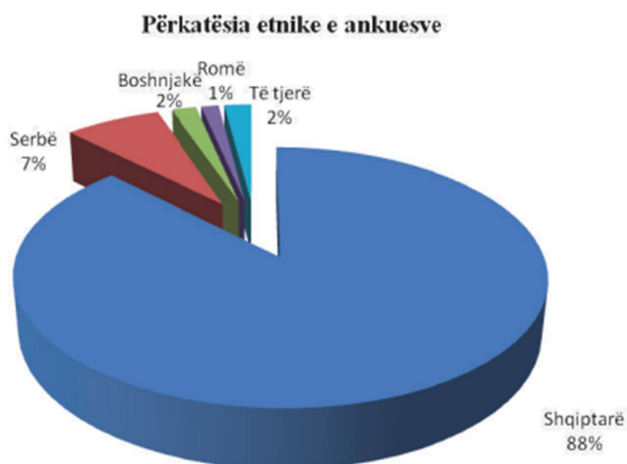
Me themelimin e këtij mekanizmi do të mundësohej qasje më e mirë dhe mbrojtje më efektive e të drejtave të njeriut, ku Avokati i Popullit, përmes këtij raporti, edhe njëherë shpreh shqetësimin e tij për mospërfshirjen në Kushtetutë edhe të Konventës për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore ku, disa nga të drejtat që përmban Konventa për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore, siç janë e drejta për strehim adekuat, e drejta nga fusha e punës, e drejta për sigurim shëndetësor dhe një numër të drejtash sociale dhe ekonomike vazhdojnë të mos kenë mbrojtjen e duhur ligjore dhe, përfshirja e kësaj Konvente, në Kushtetutën e Republikës së Kosovës, është e domosdoshme dhe do të ishte një garanci shtesë për qytetarët e Kosovës dhe për mbrojtjen e të drejtave të tyre.

Nga 1 janari 2010 deri më 31 dhjetor 2010, 1233 persona janë paraqitur në Institucionin e Avokatit të Popullit, në selinë e tij në Prishtinë dhe në zyrat rajonale, për të parashtruar ankesa ose për të kërkuar këshilla dhe ndihmë juridike, ku 414 prej tyre janë proceduar si raste për t'u hetuar, ndërsa për pjesën tjetër të ankesave, palët janë udhëzuar apo këshilluar për hapat që duhet të ndjekin, ndërkaq, gjatë kësaj periudhe 338 persona janë takuar personalisht me Avokatin e Popullit, zëvendësin e Avokatit të Popullit ose drejtorin e hetimeve, gjatë 86 "Ditëve të hapura" të mbajtura në periudhën raportuese, ku numri më i madh i rasteve që janë hetuar nga Institucioni i Avokatit të Popullit, gjatë periudhës raportuese kanë qenë të lidhura kryesisht me: të drejtën për mjete juridike, mbrojtjen e pronës, të drejtën për gjykim të drejtë

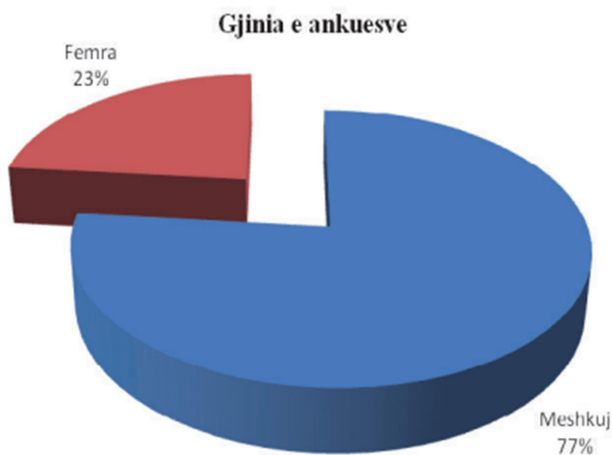
²⁰⁸ Protokollit Opcional i Konventës kundër Torturës dhe Trajtimeve të tjera Çnjerëzore dhe Poshtëuese, Neni 3 „Çdo Shtet Palë krijon, projektton ose mban në nivel kombëtar një ose disa organe vizitore për parandalimin e torturës dhe trajtimit ose dënimit të egër, çnjerëzor ose poshtëues (tani e tutje quhet mekanizmi parandalues kombëtar) “.

dhe të paanshëm, të drejtën e punës dhe ushtrimit të profesionit, mbrojtjen shëndetësore dhe sociale, barazinë para ligjit, etj., ndërkaq, nga analiza e raportit shihet se përkatësia etnike e ankuesve është 88% Shqiptar dhe 12% etnitetet tjera, në aspektin gjinor del se 77% e ankuesve janë meshkuj dhe 23% janë femra²⁰⁹, për më shumë detaje grafiku 7-11²¹⁰.

Grafiku 7:

Grafiku 8:

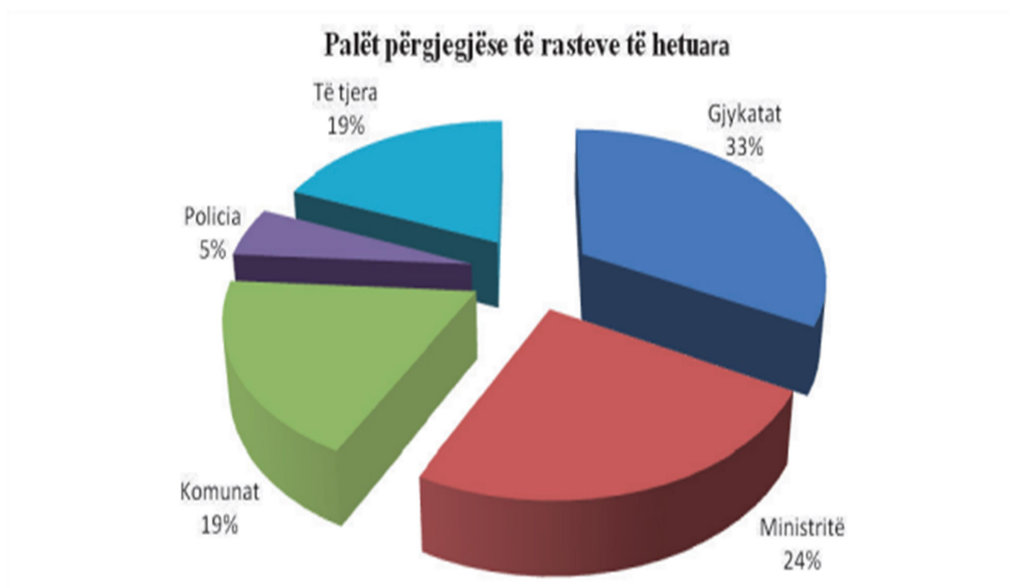
Grafiku 9:

²⁰⁹ Raporti i dhjetë vjetor i IAP, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/54678_Raporti_2010_-_shqip_661392.pdf.

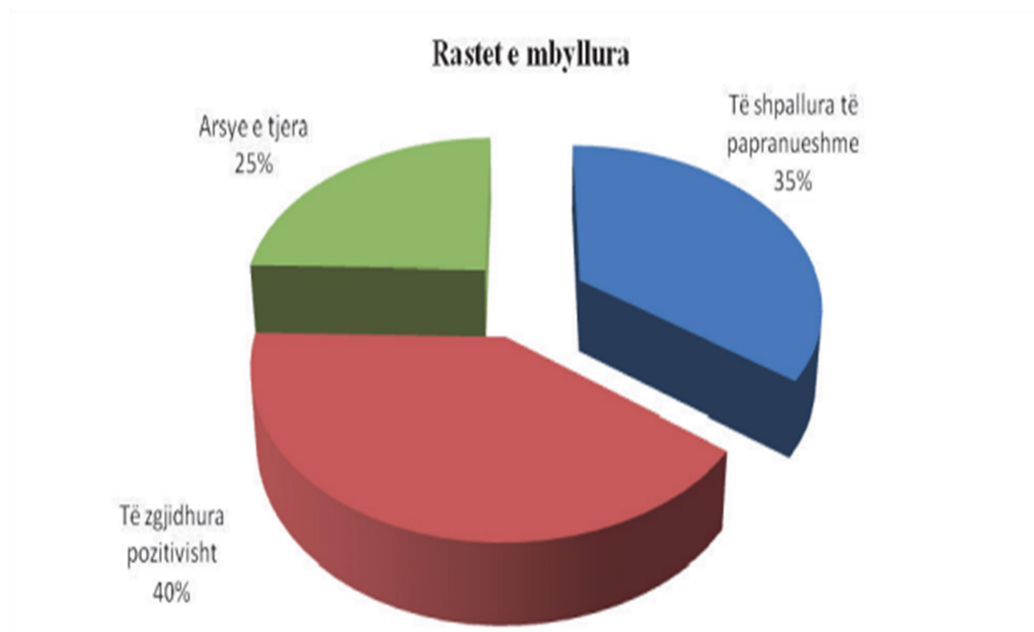
²¹⁰ <https://oik-rks.org/2011/12/13/raporti-i-dhjetë-vjetor-2010/>

Grafiku 10:

Grafiku 11:

7.3 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2011

Në vitin 2011, Avokati i Popullit ka pasur përgjegjësi për të hetuar dhe adresuar çështjet e ndërlidhura me respektimin e të drejtave dhe lirive të njeriut në Kosovë duke pasur në fokus veçanërisht gjendjen e të drejtave të njeriut në institucionet e sigurisë, burgjet, institucionet e arsimit dhe shëndetësisë, si dhe çështjet e diskriminimit dhe të drejtave të të pakicave dhe ka pasur rolin e të parit të kontaktit për qytetarët që kanë pasur probleme me të drejtat dhe liritë e tyre dhe ka pasur përgjegjësi për të adresuar dhe zgjidhur këto çështje.

Sipas raportit të IAP-së, Republika e Kosovës edhe gjatë vitit 2011 kishte vazhduar të ballafaqohet me njërin prej problemeve më të mëdha, që njëkohësisht përbën shtyllën kryesore të zhvillimit të jetës politike, ekonomike dhe shoqërore-mungesa e shtetit ligjor.

Edhe katër vite pas pavarësisë, kjo paraqet sfidë jashtëzakonisht të rëndë. Drejtësia ligjore, e pranueshme dhe e zbatueshme në jetën praktike, për të gjithë individët pa asnjë dallim, në të gjithë territorin e shtetit, përbën bazën e shtetit ligjor, që fatkeqësisht në Kosovë,

ndonëse është e domosdoshme, lë shumë për të dëshiruar mëqë në Republikën e Kosovës, si pasojë e mosangazhimit të mekanizmave shtetërorë, sidomos në fushën e zbatimit të drejtësisë, humbja e besimit në shtetin ligjor, e rrjedhimisht edhe në të gjitha institucionet shtetërore, shtrihet nga shtresat dhe grupet më të varfra dhe më të pafuqishme të shoqërisë, deri tek individët që gjenden në krye të shtetit dhe, ajo që bie në sy gjatë këtij raporti vjetor është se edhe kur duket se ekziston, drejtësia e shtetit e bazuar në ligj ajo është selektive meqë humbja e këtij besimi dhe mungesa e angazhimit të mekanizmave shtetërorë për sanimin e kësaj gjendjeje, përkatësisht mungesa pothuajse totale e një ndërgjegjësimi për përmirësimin e kësaj gjendjeje, edhe më tutje sikur forcon pozitat e kastës shkelëse të lirive dhe të drejtave të njeriut përballë qytetarit të pafuqishëm meqë mungesa e ndërgjegjësimit për zbatimin e ligjit dhe për krijimin e shtetit ligjor, ka prekur të gjitha poret e sistemit ligjor në Republikën e Kosovës që për pasojë, humbja gjithnjë e më e madhe e besimit të qytetarëve në mekanizmat e drejtësisë në Kosovë, shkakton pasojat e tjera shumëfish më të mëdha dhe më të rrezikshme-tentimet gjithnjë e më të shumta të marrjes së ligjit në duar të veta nga ana e qytetarëve.

Institucioni i Avokatit të Popullit në vazhdimësi ka tërhequr vërejtjen për gjendjen e të drejtave dhe të lirive të njeriut në Kosovë, përkatësisht për përmasat e shkeljes së të drejtave dhe të lirive të njeriut, nga institucionet e shtetërore të Republikës së Kosovës, një pjesë e të cilave madje nuk bëjnë as përpjekjen më të vogël për të përmirësuar këtë gjendje dhe, tutje është evidente mungesa e ndikimit të rekomandimeve të Avokatit të Popullit në organet shtetërore, të cilat janë të thirrura të zbatojnë ligjet dhe t'u krijojnë mundësi qytetarëve për të zgjidhur problemet e tyre, me çka edhe do të shtonin besimin e në organet shtetërore dhe në shtetin ligjor.

Institucioni i Avokatit të Popullit në vazhdimësi është angazhuar në përmirësimin e kësaj gjendjeje, për krijimin e një klime në të cilën qytetarët do të kishin mundësi t'i zgjidhnin problemet e tyre, sa u përket të drejtave dhe lirive të tyre, por fatkeqësisht, me gjithë arritjen e disa rezultateve modeste, shumëçka mbetet nën nivelin e të dëshiruarës.

Gjatë vitit raportues 2011, në Institucionin e Avokati i Popullit janë regjistruar 1453 raste të proceduara, ose 220 raste të proceduara më shumë sesa në vitin paraprak, ku numri më i madh prej tyre ishin ankesa kundër gjyqësorit, në të gjitha nivelet dhe, ankesat kanë të bëjnë

zakonisht me zvarritjen e proceseve gjyqësore, vonimit të drejtësisë, moszbatimit të vendimeve të plotfuqishme të gjykatave të rregullta, pafuqishmërisë së shtetit për të vënë drejtësinë në vend dhe, fatkeqësisht, një numër i ankesave ka të bëjë edhe me vendimet e padrejta, me elemente të korrupsionit dhe falsifikimeve, që nënkupton padrejtësi nga ata që pritet të vënë drejtësinë në vend, andaj, në këtë drejtim, nuk ka ndonjë përmirësim në krahasim me periudhën e mëparshme raportuese meqë edhe gjatë vitit 2011, janë regjistruar numër shqetësues i ankesave të qytetarëve që kanë të bëjnë me moszbatimin e vendimeve të plotfuqishme të institucioneve të pavarura shtetërore nga vetë institucionet e shtetërore, apo edhe vendime të paligjshme të institucioneve shtetërore ku, raportet e mëhershme vjetore të Avokatit të Popullit, së bashku me rekomandimet, janë miratuar nga shumica e deputetëve të Kuvendit të Republikës së Kosovës dhe, ajo që bie në sy gjatë këtyre viteve është se deri më tani Avokati i Popullit nuk ka marrë asnjë informatë apo njoftim nga ndonjë institucion, nëse janë zbatuar rekomandimet e tij dhe, një praktikë e tillë vazhdon të përcillet nga viti në vit dhe si e tillë është mjaft shqetësuese meqë në këtë drejtim, jashtëzakonisht shqetësuese është tendenca e segmenteve të ndryshme të institucioneve shtetërore për minimizimin e rolit të institucioneve të pavarura kombëtare, qoftë duke mos përfillur të gjeturat e tyre, qoftë duke mos zbatuar rekomandimet e tyre, apo qoftë edhe duke bërë përpjekje të ndryshme, qofshin ato ligjore apo kundërligjore, për cenimin e pavarësisë së tyre kushtetuese.

Meqenëse zbatimi i ligjit është premisa kryesore për funksionim e shtetit ligjor, në Republikën e Kosovës, edhe pse ka përpjekje pozitive, megjithatë moszbatimi i ligjit është indikator kryesor për humbjen e besimit të qytetarit në institucionet shtetërore, që detyrim ligjor dhe kushtetues e kanë zbatimin e ligjit.

Ndërkaq, kjo humbje e besimit Avokatin e Popullit e vë në pozicionin drejt të cilit shtrohen kërkesa për të vënë drejtësinë në vend gjë që ndodh pikërisht për shkak të mosbregosjes së pjesës dërmuese të institucioneve shtetërore për moszbatimin e ligjit dhe, me gjithë përpjekjet e vazhdueshme të Institucionit të Avokatit të Popullit për përmirësimin e gjendjes së të drejtave dhe lirive të njeriut, duhet theksuar se Avokati i Popullit nuk ndan drejtësi.

Avokati i Popullit ka vazhduar të evidentojë dhe të nxjerrë në pah veprimet apo mosveprimet e parregullta e të paligjshme të autoriteteve publike, pikërisht për të luajtur rolin që ka në ndërtimin e një shoqërie të bazuar në parimin se të gjithë janë të barabartë para ligjit meqë janë institucionet shtetërore ato të cilat nuk do të duhej të shkelnin mbi parimet e drejtësisë ligjore, sepse po që se shkelin mbi to, atëherë kanë prekur në besimin e domosdoshëm për funksionimin e një shoqërie të lirë dhe demokratike dhe, kjo gjë nuk duhet lejuar të ndodhë, sepse barazinë para ligjit duhet ta sigurojnë dhe ta garantojnë, në radhë të parë mekanizmat shtetërorë andaj, me gjithë gjendjen aspak të lakmueshme në fushën e të drejtave dhe lirive të njeriut, përpjekjet për vendosjen e rendit dhe të ligjit janë evidente dhe për këtë duhet më shumë përkushtim dhe përgjegjësi individuale, shoqërore dhe sidomos institucionale të autoriteteve publike për veprimet apo mos veprimet e tyre.

Në paraqitjen grafike të statistikave vërehet së numri i ankuesve sipas përkatësisë etnike edhe në bazë të popullatës është shqiptar 88 % përkatësia etnike e ankuesve si dhe të tjerët 12%, ndërsa gjinia e ankuesve vazhdon të jetë e lartë për meshkuj 76%, në krahasim me femrat 24%²¹¹. Detaje shtesë paraqitja grafike 12-16!²¹²

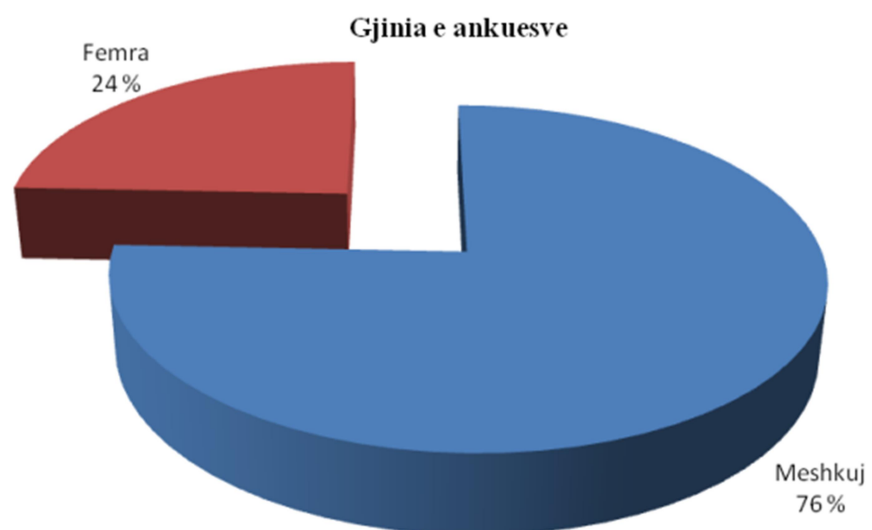
Grafiku 12:

²¹¹ Raporti i njëmbëdhjetë vjetor i IAP, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/91976_RAPORTI_2011_shqip_969733.pdf.

²¹² https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/91976_RAPORTI_2011_shqip_969733.pdf.

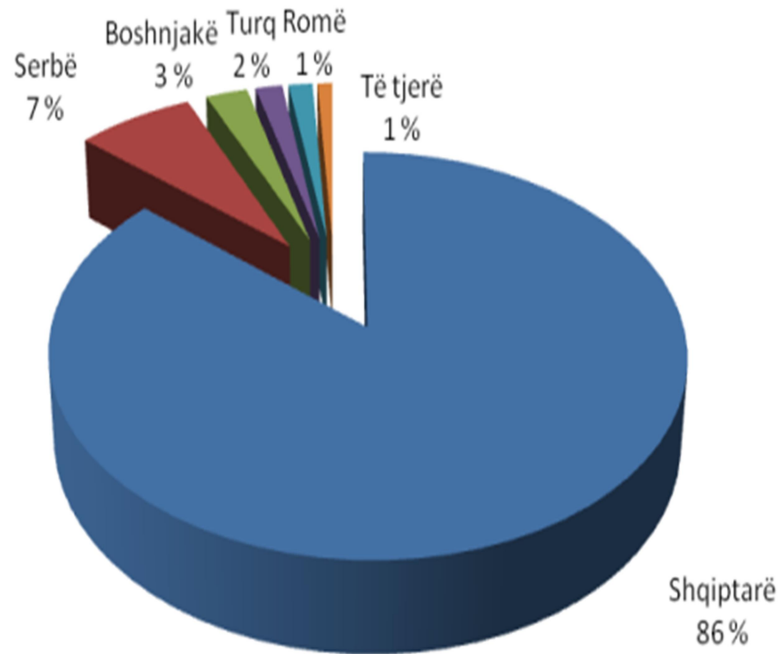

Grafiku 13:

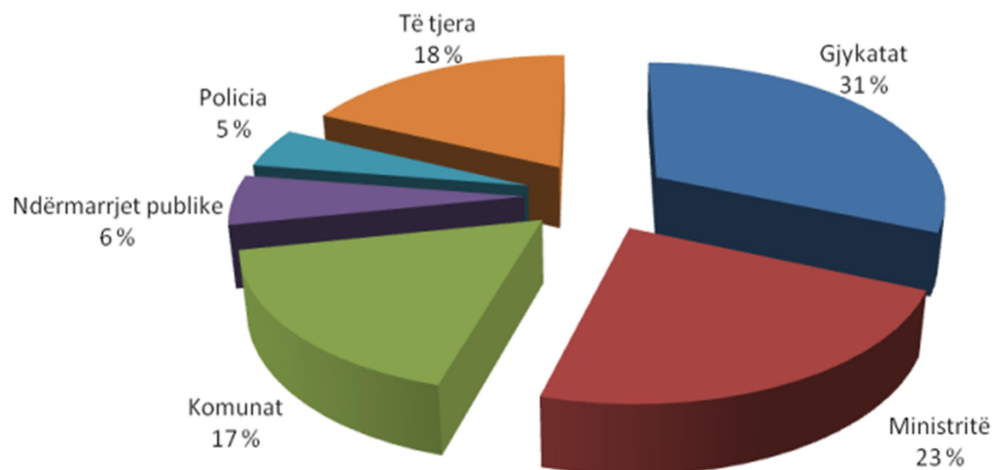
Grafiku 14:

Përkatësia etnike e ankuesve bazuar në rastet e hetuara

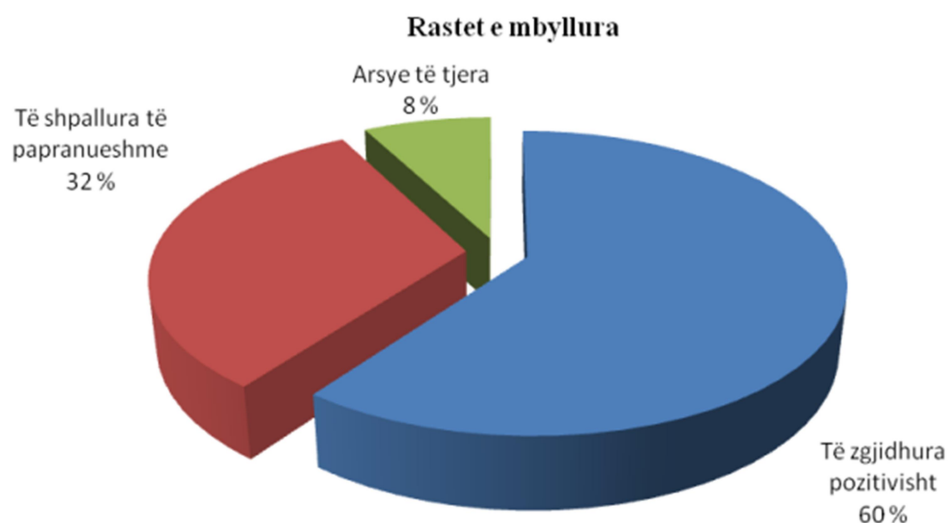

Grafiku 15:

Palët përgjegjëse të rasteve të hetuara

Grafiku 16:

7.4 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2012

Në vitin 2012, Avokati i Popullit ka pasur një rol kyç në parandalimin dhe zgjidhjen e çështjeve që kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut dhe të drejtat civile në Kosovë, ku në gjetjet e këtij raporti fatkeqësisht në Kosovë këto të drejta cenohen në vazhdimësi dhe vazhdojnë të jenë të brishta në secilën fushë të jetës ku pasojë e drejtpërdrejtë e mosangazhimit të mekanizmave shtetërorë në fushën e zbatimit të drejtësisë, është besimi i humbur në shtetin ligjor dhe, ky mosbesim shtrihet që nga shtresat më të varfra dhe më të pafuqishme të shoqërisë, deri tek zyrtarët më të lartë të shtetit meqë edhe më tutje, në Republikën e Kosovës, drejtësia e shtetit është selektive, humbja e besimit në shtetin ligjor dhe mungesa e angazhimit të mekanizmave shtetërorë për përmirësimin e kësaj gjendjeje, dëshmon mungesën e një ndërgjegjësimi, gjendje forcon pozitat e kastës shkelëse të të drejtave dhe lirive të njeriut, përballë qytetarit gjithnjë e më të pafuqishëm dhe, ajo që shihet në këtë raport vjetor të Avokatit të Popullit është se rekomandimet e tij nuk merren parasysh, një pjesë e madhe e të cilave mjerisht, nuk bëjnë as përpjekjen më të vogël për të përmirësuar gjendjen ku, moszbatimi dhe injorimi i këtyre rekomandimeve, pikërisht nga institucionet të cilat janë të thirrura të zbatojnë ligjet dhe t'u krijojnë mundësi qytetarëve për të zgjidhur problemet e tyre,

është tejet shqetësues ndërkaq, Institucioni i Avokatit të Popullit, me të gjeturat e shkeljeve të ndryshme dhe rekomandimet për mënjanimin e tyre, me komunikimin e pandërprerë me institucionet përkatëse dhe ndërmjetësimet midis tyre dhe qytetarëve, në vazhdimësi është angazhuar dhe angazhohet në përmirësimin e kësaj gjendjeje dhe, me gjithë pengesat e shumta, ka bërë hapa të rëndësishëm në drejtim të ofrimit të shërbimit qytetarëve dhe personave të tjerë në nevojë.

Nga 1 janari 2012 deri më 31 dhjetor 2012, në IAP janë paraqitur 1670 raste, në selinë e tij në Prishtinë dhe në zyrat rajonale, për të parashtruar ankesa ose për të kërkuar këshilla dhe ndihmë juridike; prej tyre në 377 raste këta persona janë takuar personalisht me Avokatin e Popullit apo zëvendësit e Avokatit të Popullit, gjatë “Ditëve të hapura” të mbajtura në periudhën raportuese; numri më i madh i rasteve që janë hetuar nga Institucioni i Avokatit të Popullit, gjatë periudhës raportuese, kanë qenë kryesisht lidhur me: të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, mbrojtjen shëndetësore dhe sociale, të drejtën për mjete juridike, mbrojtjen e pronës, të drejtën e punës dhe ushtrimit të profesionit, barazinë para ligjit etj., ku fatkeqësisht, një numër i ankesave ka të bëjë edhe me vendimet e padrejta, me elemente të korrupsionit dhe falsifikimeve, që nënkupton padrejtësi nga ata që pritet të vënë drejtësinë në vend, dhe me gjithë ndërmarrjen e veprimeve për luftimin e kësaj dukurie nga vetë gjyqësori, bazuar në të dhënat e IAP-së, në përgjithësi, në këtë drejtim, nuk kemi ndonjë përmirësim në krahasim me periudhën e mëparshme raportuese²¹³.

Një numër i konsiderueshëm i ankesave, gjithnjë në rritje, kanë të bëjnë me mosrregullimin ligjor të pensioneve, të sigurimit shëndetësor, mbrojtjen jo të duhur shëndetësore, mungesën e barnave nga e ashtuquajtura lista esenciale në institucionet publike shëndetësore ku një fushë e ankesave që përcillet me pasoja serioze për marrëdhëniet ndërnjerëzore, ku vërehet edhe dështimi më serioz i sistemit të drejtësisë, qoftë për shkak të zvarritjeve të mëdha, qoftë për shkak të moszbatimit të vendimeve të plotëfuqishme gjyqësore, apo qoftë edhe të falsifikimeve të dëshmuara, është cenimi i të drejtës së pronës, ndërkaq, një

²¹³ Raporti i dymbëdhjetë vjetor i IAP, online: <https://oik-rks.org/2013/11/25/raporti-i-dymbedhjetë-vjetor-2012/>.

fushë tjetër ku vërehet një tendencë rritjeje të numrit të ankesave, është dështimi i mbrojtjes së mjedisit jetësor²¹⁴.

Një shqetësim për Avokatin e Popullit gjatë këtij viti ishte gjendja e sigurisë në Republikën e Kosovës sepse kishte një rritje të numrit të rasteve të vrasjeve me armë është evidente, ku poashtu edhe sa i përket lirisë së lëvizjes në pjesën veriore të qytetit të Mitrovicës, si dhe në komunat Leposaviq, Zubin Potok dhe Zveçan vazhdon të mbetet gati tërësisht e kufizuar për qytetarët, sidomos për personat e përkatësisë etnike jo-serbë, por dhe për autoritetet publike të Republikës së Kosovës si dhe për institucionet ndërkombëtare, ku gjatë këtij viti kishte probleme dhe një gjendje shumë e rëndë ishte sa i përket lirisë së lëvizjes edhe në trafikun rrugor, ndërkaq, në qendrat urbane, përveç zënies së trotuareve nga parkimi i pandërgjegjshëm i automjeteve, vërehet edhe një papërgjegjësi dhe kaos i patolerueshëm në ngasjen e automjeteve si në qendrat urbane ashtu edhe në rrugë të hapura ku, përveç rrezikimit të drejtpërdrejtë të jetës së njerëzve nga aksidentet fatale, shpeshherë kufizohet liria e lëvizjes së këmbësorëve, sidomos e fëmijëve, të moshuarve dhe personave me aftësi të kufizuara dhe, shqetësim të veçantë për Avokatin e Popullit paraqet edhe izolimi strukturor nga jeta publike dhe si pasojë vetizolimi shoqëror i komuniteteve ashkali, egjiptas dhe rom andaj, përpjekjet e deritanishme të autoriteteve publike në Republikën e Kosovës, përfshirë këtu edhe vetë Institucionin e Avoktit të Popullit, për integrimin e mirëfilltë të këtyre komuniteteve në jetën publike dhe shoqërore, përveç disa përmirësimeve modeste në fushën e banimit dhe të arsimit, nuk kanë dhënë rezultate të lakmueshme andaj, Avokati i Popullit, me qëllim të përmirësimit të gjendjes së të drejtave dhe lirive të njeriut, për të gjitha rastet e veçanta kur ka konstatuar shkelje të të drejtave, në raportet e tij vjetore dhe të veçanta, ka bërë rekomandimet e duhura për të gjitha autoritet publike: ministritë, komunat si dhe agjencitë e tjera publike përgjegjëse.

Ajo që duhet të përmendet në këtë raport është se deri më tani, Avokati i Popullit nuk ka marrë asnjë informatë apo njoftim nga ndonjë institucion, nëse janë zbatuar rekomandimet e tij sistemore, një praktikë e tillë përcillet nga viti në vit dhe si e tillë është mjaft shqetësuese, por, përkundër kësaj Avokati i Popullit ka vazhduar të eidentojë dhe të nxjerrë në pah veprimet apo

²¹⁴ Ibid.

mosveprimet e parregullta e të paligjshme të autoriteteve publike, pikërisht për të forcuar rolin që ka në ndërtimin e një shoqërie të bazuar në parimin se të gjithë janë të barabartë para ligjit, duke qenë mbikëqyrës i zbatimit kushtetues dhe ligjor i të drejtave dhe lirive të qytetarëve të Republikës së Kosovës, Avokati i Popullit njëkohësisht është edhe ndriçues i rasteve kur qytetarët privohen nga ndonjë e drejtë e tyre, si dhe këshilltar qortues i institucioneve publike, kur ato shprehen mospërfillëse në zbatimin kushtetues dhe ligjor të të drejtave dhe lirive të tyre, dhe, Avokati i Popullit, në rastet e hetimit të ankesave, vëmendje të veçantë i kushton mbrojtjes së parimeve të gjyqimit të drejtë, si dhe të drejtës së gjyqimit brenda afatit të arsyeshëm, të garantuara në nenin 6 të KEDNJ, ku, numri më i madh i ankesave të qytetarëve të paraqitura në IAP në vitin 2012 i përkasin gjyqësorit si palë përgjegjëse gjë që është një tregues i gjendjes së rëndë të sistemit gjyqësor, i cili ende nuk ka arritur të përmbushë detyrimet ligjore në raport me kërkesat dhe të drejtat e garantuara të qytetarëve, për mbrojtjen gjyqësore të të drejtave të tyre, andaj, kundër gjykatave si palë përgjegjëse, qytetarët kanë parashtruar gjithsej 532 ankesa, ndërsa në vitin paraprak 2011 kanë qenë 365 ankesa, prandaj, nga kjo shihet një rritje e madhe e numrit të ankuesve ndaj gjyqësorit në raport me vitin paraprak dhe, me gjithë gjendjen e këfillë në gjyqësor, Avokati i Popullit nuk gjen arsyetim për zvarritjen e procedurave që kanë të bëjnë me konteste pronësore, kur qytetarët janë të detyruar që vendimet t'i presin me vite të tëra²¹⁵.

Këtë vit për Avokatin e Popullit parashkrimi i lëndëve gjyqësore paraqet një nga shkeljet më të rënda të të drejtave dhe lirive të qytetarëve të garantuara me Kushtetutë, në një shtet ligjor²¹⁶.

Pikërisht në këto raste Avokati i Popullit, bazuar në ankesat e qytetarëve lidhur me parashkrimin e lëndëve gjyqësore, i dërgoi Raportin me rekomandime KGJK dhe kërkoi që të

²¹⁵ IAP, Rasti nr. 403/2012. Ankesë kundër Gjykatës komunale në Prishtinë, lidhur me të drejtën pronësore. Ankuesi ka parashtruar padi për vërtetimin e se drejtës pronësore në vitin 2005, dhe deri më tani rast nuk është zgjidhur nga gjykata. Për shkak të zvarritjes së paarsyeshme të procedurës gjyqësore, Avokati i Popullit në shkresën e dërguar më 17.10.2012 kërkoi nga Gjykata komunale në Prishtinë që të vazhdojë procedimin në lidhje me këtë lëndë në afatin sa më të shkurtër, në përputhje me normat dhe standardet për respektimin e të drejtave të njeriut dhe të drejtën për gjykim të drejtë dhe brenda afatit të arsyeshëm.

²¹⁶ Kushtetuta e Republikës së Kosovës, neni 54: "Çdokush gëzon të drejtën e mbrojtjes gjyqësore në rast të shkeljes ose mohimit të ndonjë të drejte të garantuar me këtë Kushtetutë ose me ligj, si dhe të drejtën në mjete efektive ligjore nëse konstatohet se një e drejtë e tillë është shkelur."

ndërmerr masat e nevojshme për zbatimin e legjislacionit në fuqi në Republikën e Kosovës, në mënyrë që gjykatat të mos zvarrisin çështjet deri në parashkrimin e tyre²¹⁷.

Gjatë këtij viti jemi fokusuar në analizën e raportit në gjykata sidomos tek zvarritjet procedurës dhe parashkrimin e lëndëve gjë që paraqet shkelje të drejtave të njeriut për gjykim të drejtë dhe kohë të arsyeshme, ku sipas raportit shihet se përkatësia etnike e ankuesve tek IAP është 88% shqiptar dhe 12 % minoritetet tjera, aspekti gjinore 79 % meshkuj dhe 21% femra, ajo që bie në sy këtë vit shihet se te paraqitja grafike një përqindje e madhe e ankesave është e papranueshme 67% e tyre që tregon se ende qytetarët nuk janë të familjarizuar me rolin e IAP-se, karshi 33% të kërkesave që ishin të pranueshme²¹⁸. Më shumë detaje shih grafikun 17-24²¹⁹.

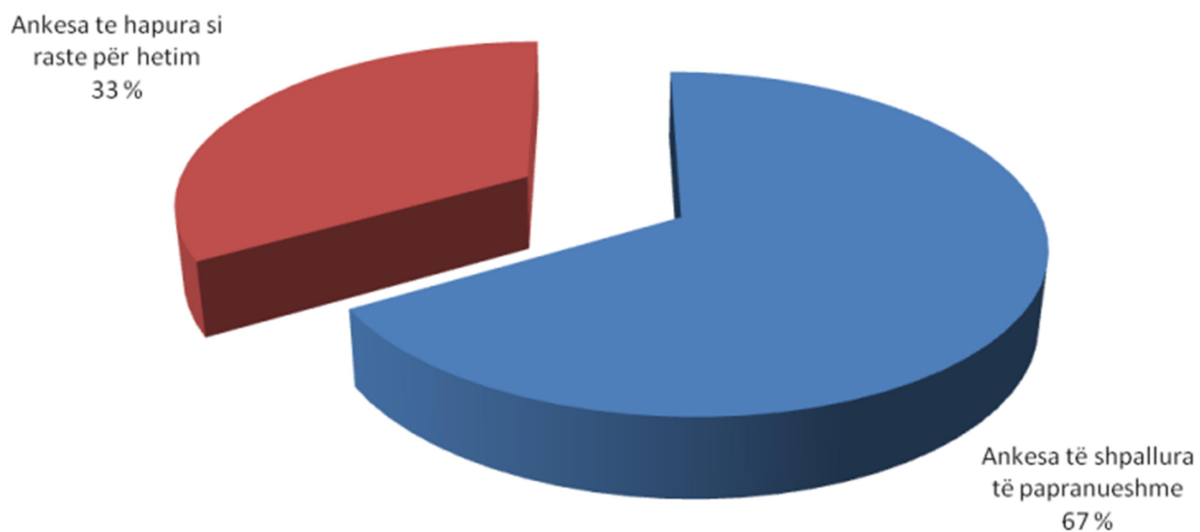
Grafiku 17:

Shqyrtimi i ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2012

²¹⁷ AP, Rasti A. 308/2011. Raport me Rekomandime në lidhje me ankesën e qytetarit për rastin në fjalë, dërguar më 30 mars 2012, Këshillit Gjyqësor të Kosovës

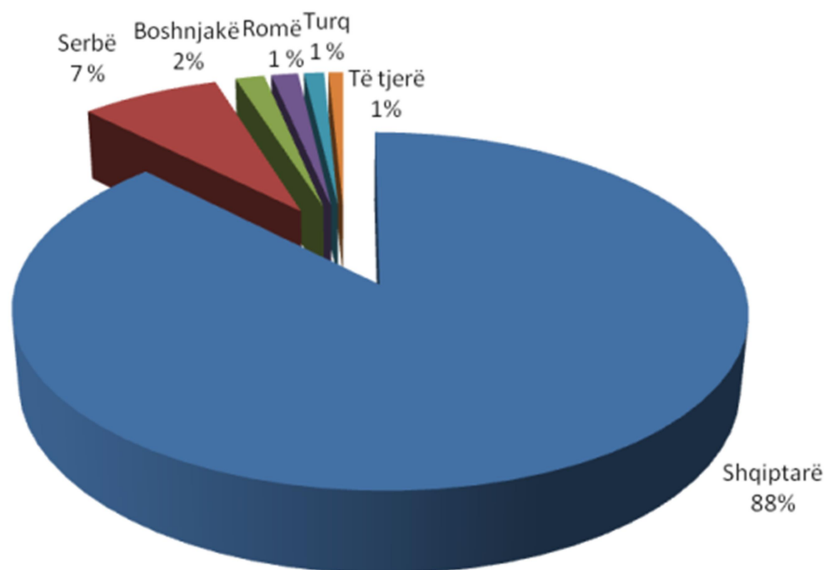
²¹⁸ Raporti i dymbëdhjetë vjetor i IAP, online: <https://oik-rks.org/2013/11/25/raporti-i-dymbedhete-vjetor-2012/>.

²¹⁹ <https://oik-rks.org/2013/11/25/raporti-i-dymbedhete-vjetor-2012/>.

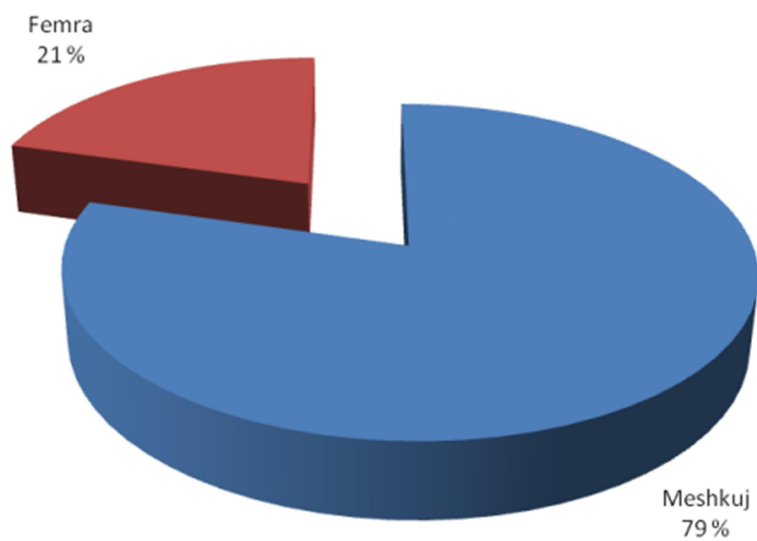
Grafiku 18:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2012

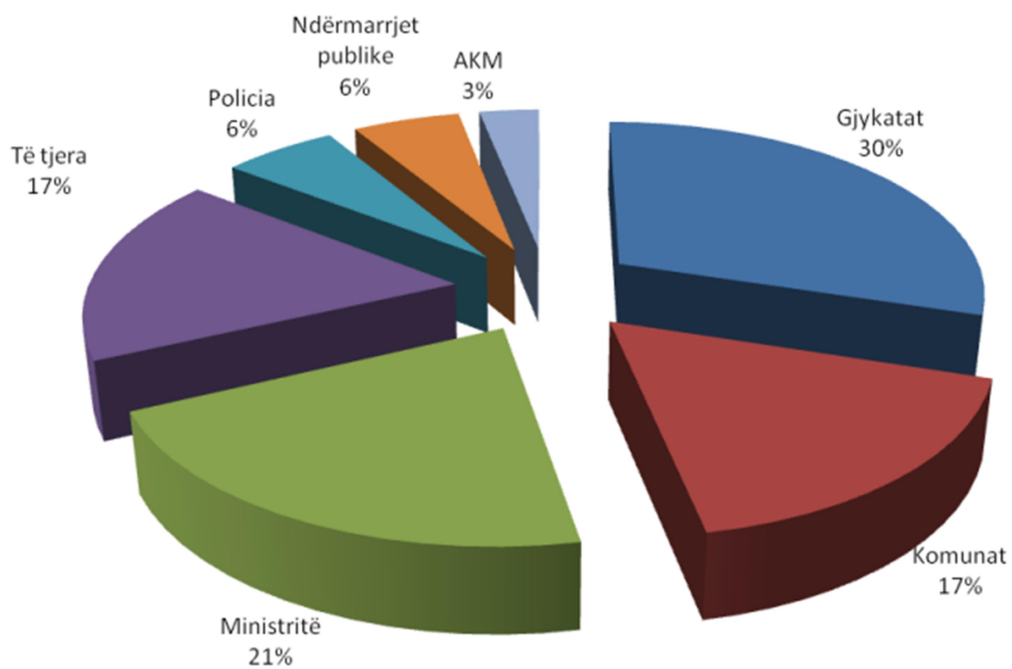
Grafiku 19:

Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2012

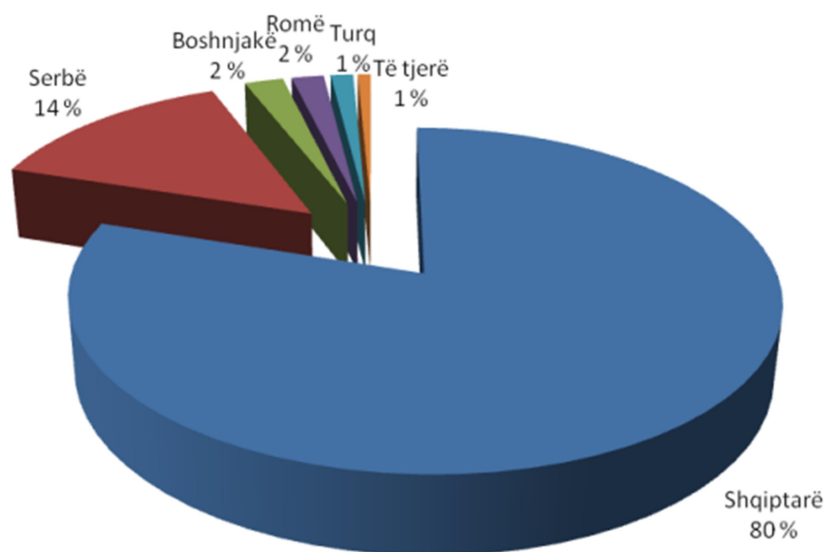
Grafiku 20:

Autoritetet përgjegjëse të ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2012

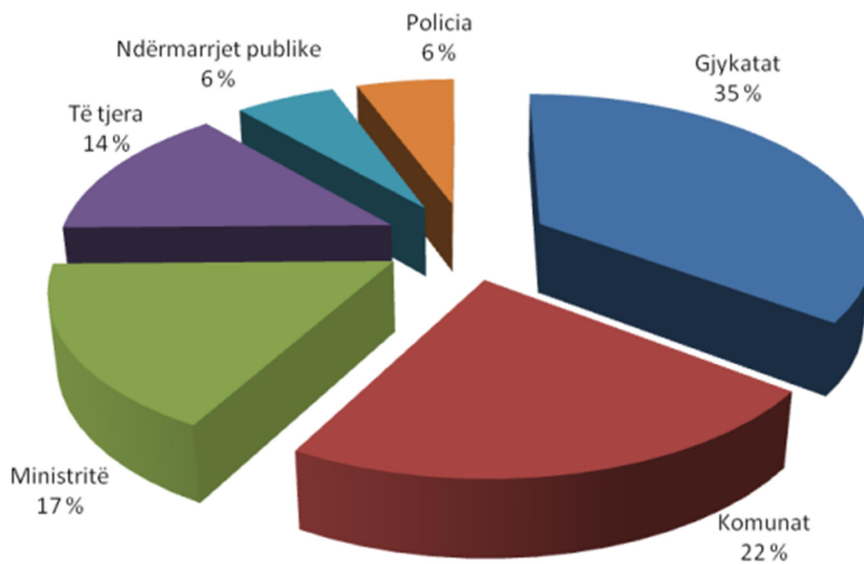
Grafiku 21:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në rastet e hetuara

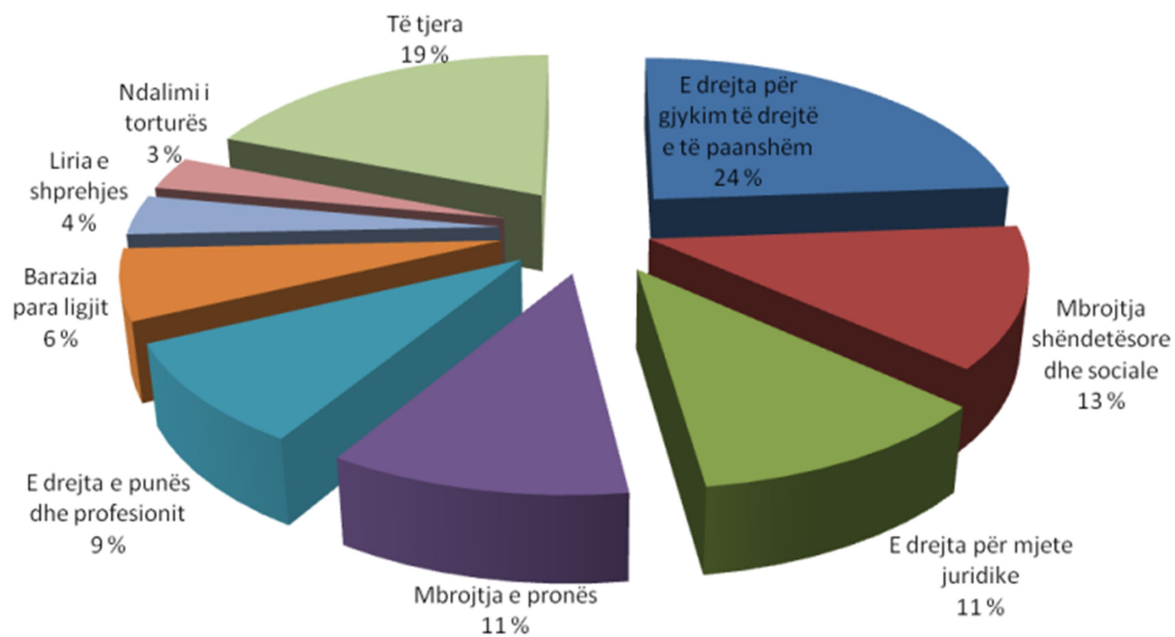
Grafiku 22:

Autoritetet përgjegjëse të rasteve të hetuara nga IAP

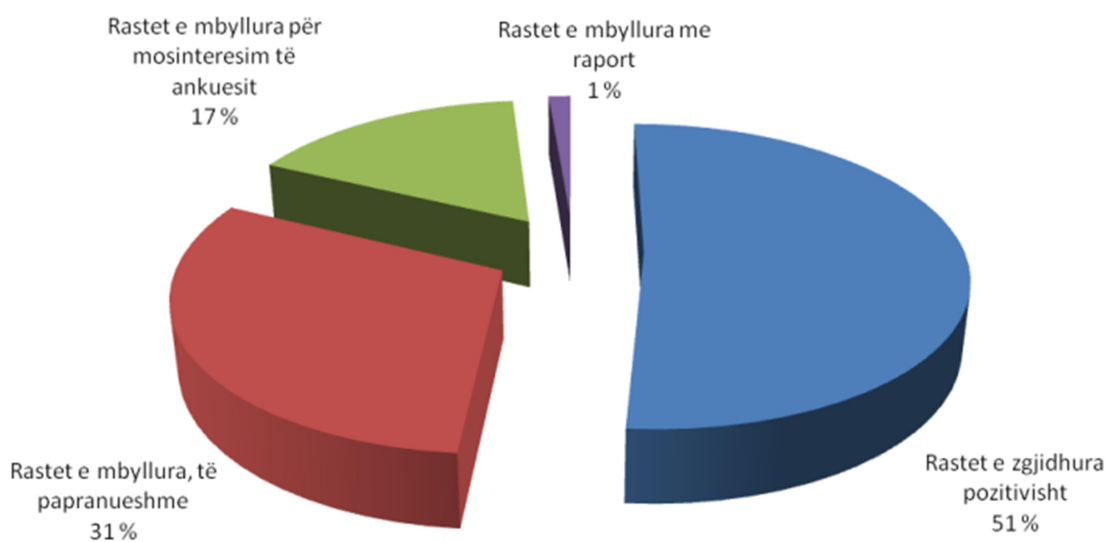
Grafiku 23:

Lënda e rasteve të hetuara, bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë

Grafiku 24:

Rastet e mbyllura nga IAP gjatë vitit 2012 (jo vetëm rastet e vitit 2012, por edhe rastet e regjistruara më herët e të mbyllura gjatë këtij viti)

7.5 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2013

Raporti për vitin 2013 pasqyron punën njëvjeçare të IAP për periudhën 1 janar - 31 dhjetor 2013 dhe ka një renditje të bazuar në misionin kushtetues të Avokatit të Popullit: mbrojtja, mbikëqyrja dhe promovimi i të drejtave dhe lirive të njeriut, dhe nëse e shohim me kujdes këtë raport shihet se IAP ka bërë hapa të rëndësishëm në drejtim të ofrimit të shërbimit qytetarëve dhe personave të tjerë në nevojë, po ashtu ka bërë përpjekje për ofrimin e të gjitha mundësive për paraqitjen e ankesave me të gjitha format e komunikimit në çdo kohë dhe rrethanë dhe me qëllim të rritjes së transparencës dhe përgjegjshmërisë ndaj qytetarëve dhe të gjithë personave, Avokati i Popullit, çdo kërkesë të drejtuar atij, i përgjigjet me shkrim, me atë që, nga 1 janari 2013 deri më 31 dhjetor 2013, në IAP janë paraqitur 2047 raste, ose 23 % më shumë se në vitin 2012, për të parashtruar ankesa ose për të kërkuar këshilla dhe ndihmë, prej tyre në 377 raste këta persona janë takuar personalisht me Avokatin e Popullit apo zëvendësit e Avokatit të Popullit, gjatë “Ditëve të hapura” të mbajtura në periudhën raportuese, ku numri më i madh i rasteve të hetuara nga IAP, gjatë periudhës raportuese, kanë qenë kryesisht përkitazi me: mbrojtjen e pronës, të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, të drejtën për mjete juridike, të drejtën e punës dhe ushtrimit të profesionit, mbrojtjen shëndetësore dhe sociale, të drejtat e të akuzuarit²²⁰.

Ajo që mund të theksohet gjatë këtij viti është se Institucioni i Avokatit të Popullit ka rritur efikasitetin në punën e tij, duke trajtuar të gjitha ankesat e pranuar nga qytetarët për shkeljet e të drejtave të tyre, në kohën më të shkurtë të mundshme ku angazhimi i vazhdueshëm ka rritur besimin në Avokatin e Popullit si një mbështetës dhe mbrojtës i të drejtave dhe lirive të individit dhe, ky angazhim ka bërë që, për herë të parë shumica e ankesave të trajtuara janë zgjidhur pozitivisht, që do të thotë në favor të qytetarit, që është edhe njëri prej synimeve kryesore të këtij institucioni.

²²⁰ Raporti i trembëdhjetë vjetor i IAP, fq. 165, online: <https://oik-rks.org/2014/06/18/raporti-vjetor-2013/>.

Shkeljet të cilat janë raportuar, gjatë vitit 2013 tek Avokati i Popullit, kanë të bëjnë edhe me realizimin, përkatësisht mosrealizimin e të drejtave të veçanta, në vijim:

E drejta për jetën- nga ankesat e trajtuara në Institucionin e Avokatit të Popullit, për vitin 2013, vërehen një varg mangësish në trajtimin e rasteve të vdekjeve nga organet kompetente, ku mungesa e hetimeve për rastet e paraqitura, zvarritjet e pajustificueshme të organeve të ndjekjes dhe të drejtësisë, mosprocedimi i rasteve penale dhe mbyllja e tyre e pajustificueshme, përbën një shqetësim të arsyeshëm për qytetarët dhe lidhur me këtë Avokati i Popullit ka rekomanduar Policinë e Kosovës të jetë më efektive për zbulimin e kryerësve të veprave penale, në veçanti vrasjeve, ndërkaq prokurorinë të zhvillojë dhe kryejë me kohë hetimet, me qëllim të procedimit të lëndëve në gjykata brenda afatit ligjor;

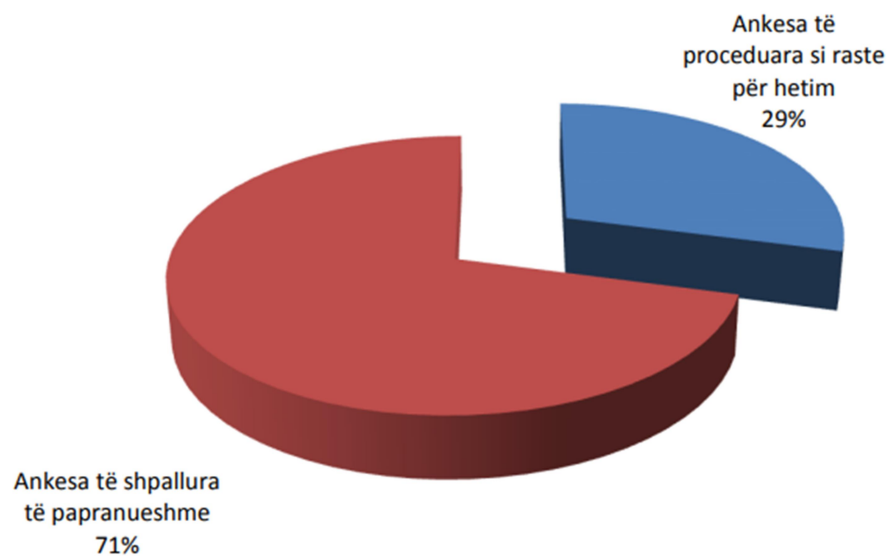
Barazia para ligjit - e drejta për të qenë i lirë nga çdo lloj diskriminimi përbën një nga parimet themelore të drejtave të njeriut dhe është parim i garantuar me Kushtetutë dhe me të gjitha instrumentet ndërkombëtare të zbatueshme në Kosovë; ajo që vërehet nga ky raport vjetor është se ka një lëvizje të mirë, sado të kufizuar, në këtë fushë dhe duhet inkurajuar të gjitha institucionet për të shtuar përpjekjet në këtë drejtim, por, megjithatë duhet theksuar se gjatë periudhës raportuese ende ka institucione që dallohen me veprimet e tyre diskriminuese, sidomos Agjencia Kosovare e Privatizimit dhe Agjencia Kosovare e Pronës; poashtu ka grupe të caktuara shoqërore vazhdojnë të diskriminohen në mënyrë institucionale dhe strukturore si: personat me aftësi të kufizuara, personat nga komuniteti LGBTI, ashkali, egjiptas, rom, femrat etj, ndërkaq, veprime positive gjatë këtij viti ishin propozimet dhe veprimet e ndërmarra për ndryshimin e Ligjit kundër diskriminimit dhe ligjit për barazi gjinore, me qëllim që këto ligje të bëhen të zbatueshme në praktikë, andaj, Avokati i Popullit ka bërë rekomandime që kanë të bëjnë me harmonizimin e legjislacionit të Kosovës me legjislacionin bashkëkohor ndërkombëtar e që është një nga obligimet parësore të punës së të Avokatit; zbatimin e kuotës për pjesëmarrjen e femrës në vendimmarrje në nivelin qendror dhe atë lokal në institucionet publike dhe zbatimin e programit të trajnimit të atyre që merren me barazinë gjinore²²¹. Më shumë detaje shih grafikun 25-32²²²!

Grafiku 25:

²²¹ Raporti i trembëdhjetë vjetor i IAP, online: <https://oik-rks.org/2014/06/18/raporti-vjetor-2013/>

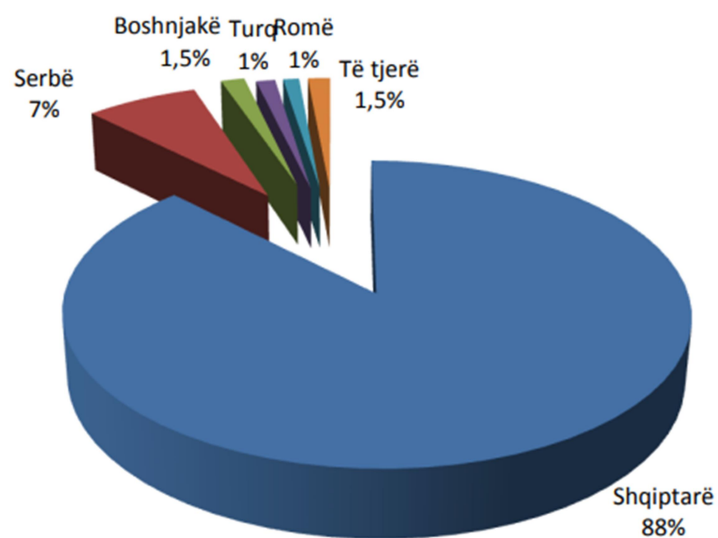
²²² online: <https://oik-rks.org/2014/06/18/raporti-vjetor-2013/>

Shqyrtimi i ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2013

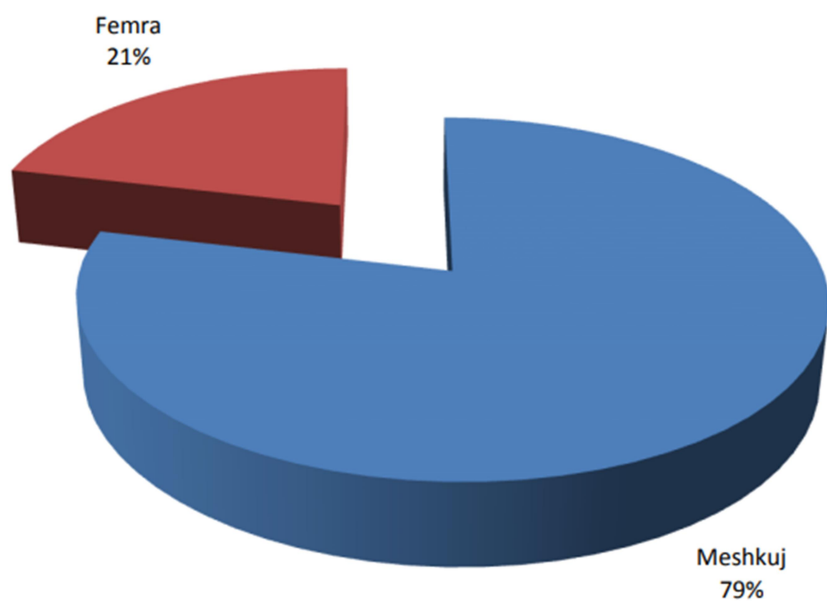
Grafiku 26:

Përkatësia etnike e qytetarëve sipas ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2013

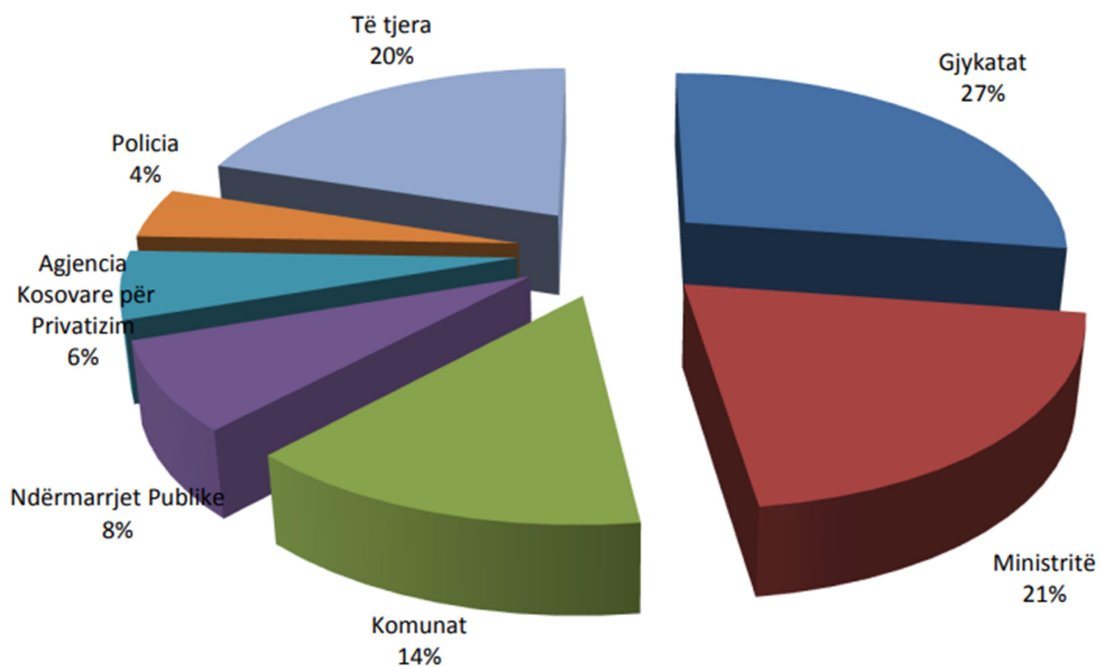
Grafiku 27:

Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2013

Grafiku 28:

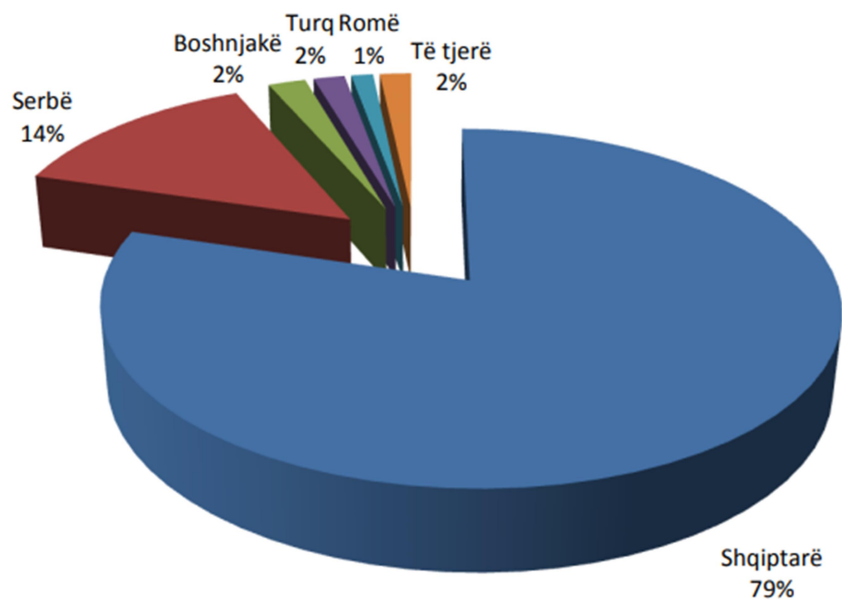
Autoritetet përgjegjëse të ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2013

Grafiku 29:

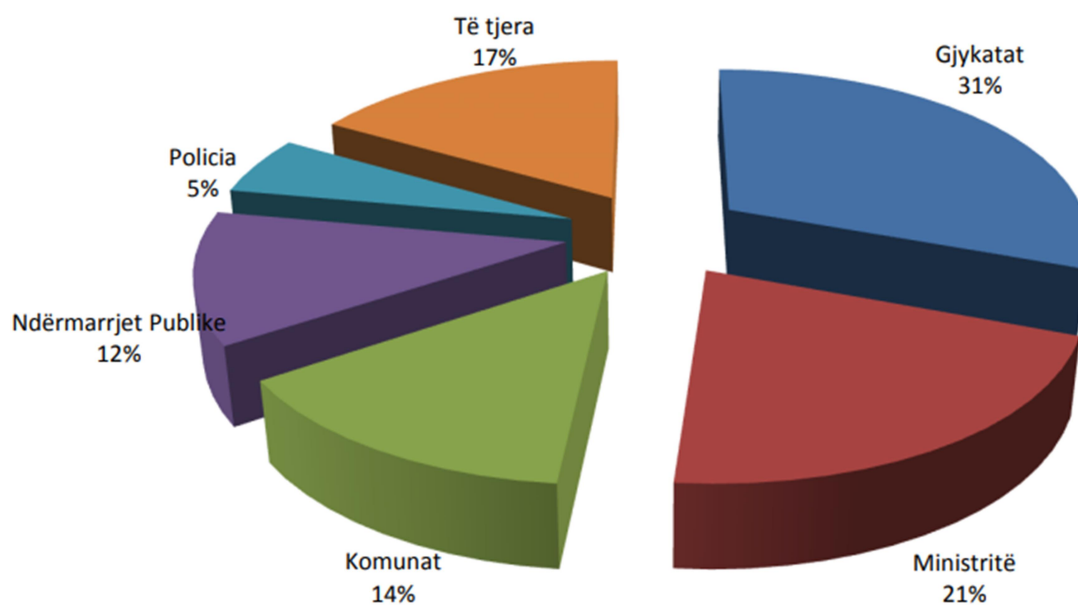
Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në rastet e hapura për hetim gjatë vitit

2013

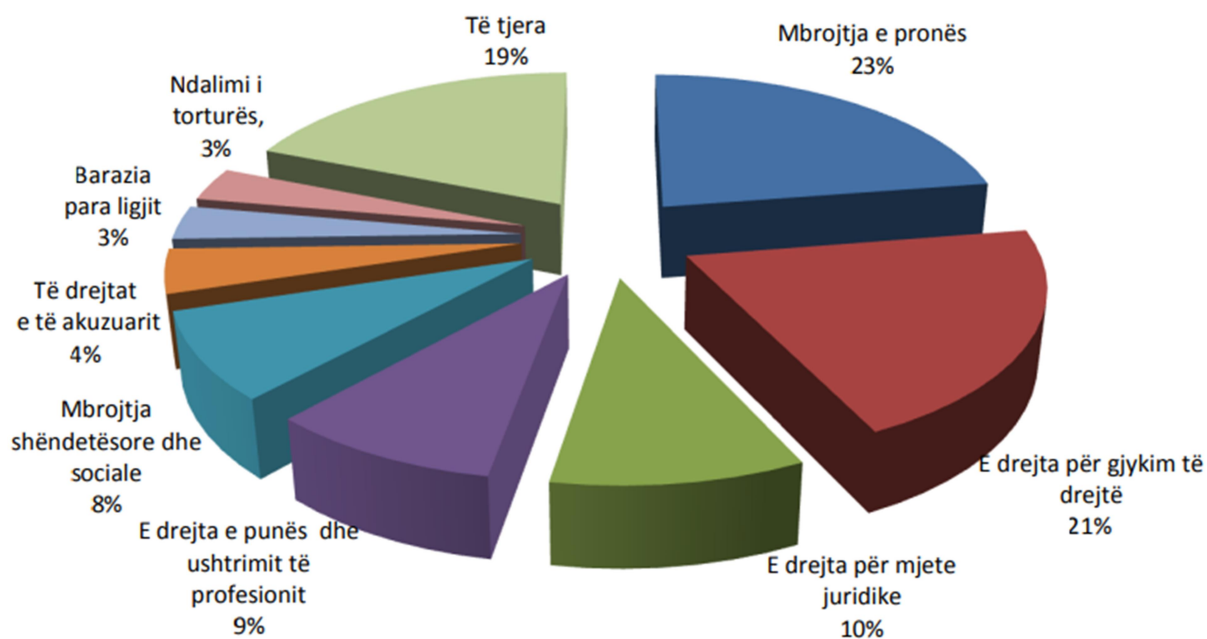
Grafiku 30:

Autoritetet përgjegjëse të rasteve të hetuara nga IAP

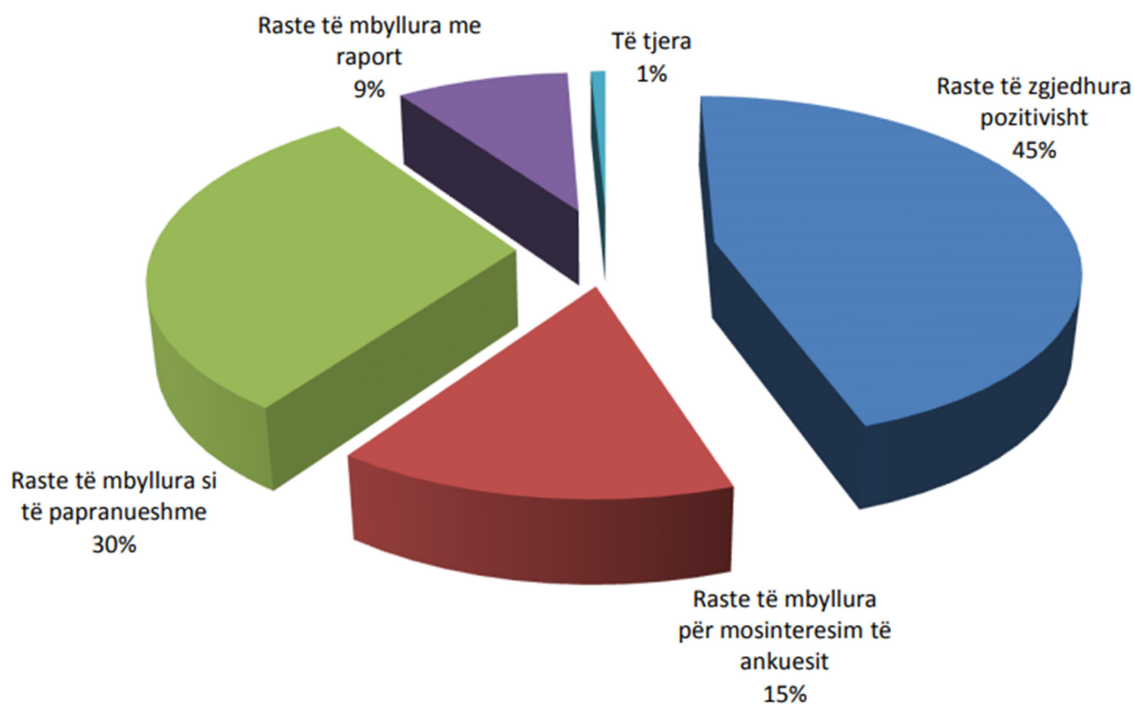
Grafiku 31:

Lënda e rasteve të hetuara, bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë

Grafiku 32:

Rastet e mbyllura nga IAP gjatë vitit 2012 (jo vetëm rastet e vitit 2013, por edhe rastet e regjistruara më herët e të mbyllura gjatë këtij viti)

7.6 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2014

Nga 1 janari deri më 31 dhjetor 2014, janë parashtruar 2224 ankesa dhe kërkesa për këshillë apo ndihmë juridike, nga qytetarët e Kosovës, duke shënuar një rritje rreth 10% nga viti 2013, ku me Avokatin e Popullit apo zëvendësit e Avokatit të Popullit janë takuar personalisht, 207 ankues, gjatë “Ditëve të Hapura” të mbajtura dy herë në muaj në Prishtinë dhe së paku njëherë në muaj nëpër komuna të tjera dhe, këto statistika janë një shenjë pozitive për rritjen e njohurisë mes qytetarëve për shërbimet e ofruara nga Avokati i Popullit, por njëkohësisht një dëshmi tjetër për rrugën e gjatë që mbetet në respektimin, mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave dhe lirive të njeriut, prandaj, bazuar në të gjitha këto raste të paraqitura në IAP, në kërkesat dhe ankesat e rreth 3000 njerëzve të paraqitur në IAP për çështjet e tyre, në këtë raport IAP ka nxjerrë 141 rekomandime për institucione të ndryshme në Republikën e Kosovës; megjithëse rreth 75% apo 1637 ankesa të paraqitura tek Institucioni janë shpallur si të papranueshme, Avokati i Popullit dhe stafi i tij janë të ndërgjegjshëm se individët që vijnë nëpër dyert e Institucionit, qofshin edhe me ankesa që nuk janë të pranueshme, shpeshherë e shohin

Avokatin e Popullit si mundësinë e fundit për të zgjidhur problemet e tyre, por edhe si instancën e fundit për të paraqitur pakënaqësitë e tyre për mospunën e institucioneve shtetërore²²³.

Nga ana tjetër, ky raport paraqet dështimet në fushën legjislative, sepse ishte edhe vit zgjedhor si për Kuvendin i cili nuk arriti të përmbush agjendën legjislative dhe rekomandimet e IAP, po ashtu kishte dështim dhe në zgjedhjen e Avokatit të ri të Popullit, sepse në të njëjtin vit kishte ngërç politik gjashtëmujor në konsolidimin e Institucioneve demokratike pas zgjedhjeve, ku ngërçi politik ka qenë një goditje e rëndë edhe për të drejtat dhe liritë e njeriut, duke lënë të pashqyrtuara, gjashtë muaj me radhë, një sërë reformash legjislative të propozuara dhe rekomandimesh të bëra nga Avokati i Popullit, në disa raste të përsëritura vite me radhë., ku nga raporti vjetor i IAP-së edhe më i rëndë në vitin 2014 ka qenë dështimi i ekzekutivit, si në nivelin kombëtar, ashtu edhe në nivelin komunal, ku të dhënat e këtij raporti dëshmojnë se, në këtë vit, si në vitet e mëparshme, kishte refuzim të plotë për t'u përgjigjur në kërkesat dhe rekomandimet e Avokatit të Popullit, dhe, dështimi ose refuzimi për të bashkëpunuar me Avokatin e Popullit përbën shkelje të drejtpërdrejtë të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, e cila përcakton qartë se, çdo organ, institucion ose autoritet tjetër, që ushtron pushtet legjitim në Republikën e Kosovës, është i detyruar t'u përgjigjet kërkesave të Avokatit të Popullit dhe t'i paraqesë atij/asaj të gjitha dokumentet dhe informacionet e kërkuara në pajtim me ligj; për më tepër, sipas Ligjit për Avokatin e Popullit, dështimi ose refuzimi për t'u përgjigjur konsiderohet pengim i punës së tij, andaj, viti 2014 ishte më zhgënjyesi në punën e Avokatit të Popullit duke u nisur nga fakti që autoritetet relevante nuk kishin bashkëpunuar me institucionin e Avokatit të Popullit duke pas parasysh obligimin ligjor dhe kushtetues për të bashkëpunuar dhe, ajo që bie në sy sipas raportit publik të Avokatit të Popullit është gjendja e gjyqësorit sa i përket të drejtave të njeriut, e cila vazhdon të jetë jashtëzakonisht shqetësuese dhe pa shpresa për përmirësim dhe është duke u shndërruar nga mbrojtës në shkelës të të drejtave dhe lirive të njeriut, duke rezultuar në humbjen e besimit të qytetarëve në sistemin e drejtësisë për sundimin e ligjit me çka probleme të shumta në gjyqësorin e Republikës së Kosovës sipas këtij raporti përfshijnë mosfunksionimin e pushtetit gjyqësor në tërë territorin e vendit; zvarritjen në

²²³ Raporti i IAP për v. 2014, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/RAPORTI_2014_-_SHQIP_932837.pdf.

vendosjen e lëndëve civile dhe penale; numrin e lëndëve të pazgjidhura nga vitet paraprake; shkallën e ulët të ekzekutimit të vendimeve gjyqësore; parashkrimin e lëndëve gjyqësore; vendime dhe procese gjyqësore ndaj gjyqtarëve për korrupsion; moszbatimin në praktikë të normave të Konventës Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore (KEDNJ) dhe mosinterpretimin e vendimeve gjyqësore sipas vendimeve të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (GJEDNJ).

Pavarësisht nga këto dështime të gjyqësorit, të dëshmuara edhe në vitet e mëparshme, në vitin 2014 kemi parë edhe një dështim të jashtëzakonshëm nga ana e Gjykatës Kushtetuese të Kosovës (GJKK) në trajtimin e lëndës së referuar nga Avokati i Popullit kundër Dekretit të Presidentes Jahjaga për vazhdimin e mandatit të tre gjyqtarëve ndërkombëtarë të GJKK-së, dhe Aktvendimi i GJKK-së në këtë rast, pavarësisht se vlefshmëria e tij ligjore tashmë është kontestuar, për shkak të dyshimit për falsifikimin e dokumentit zyrtar - nuk përmbush as standardet minimale intelektuale, juridike dhe profesionale dhe ky është një zhvillim i ri i vitit 2014, dhe shumë shqetësues për Gjykatën që është autoriteti përfundimtar në Republikën e Kosovës për interpretimin e Kushtetutës duke përfshirë interpretimin e dispozitave të Kapitullit të dytë të Kushtetutës, për të drejtat dhe liritë themelore të njeriut²²⁴.

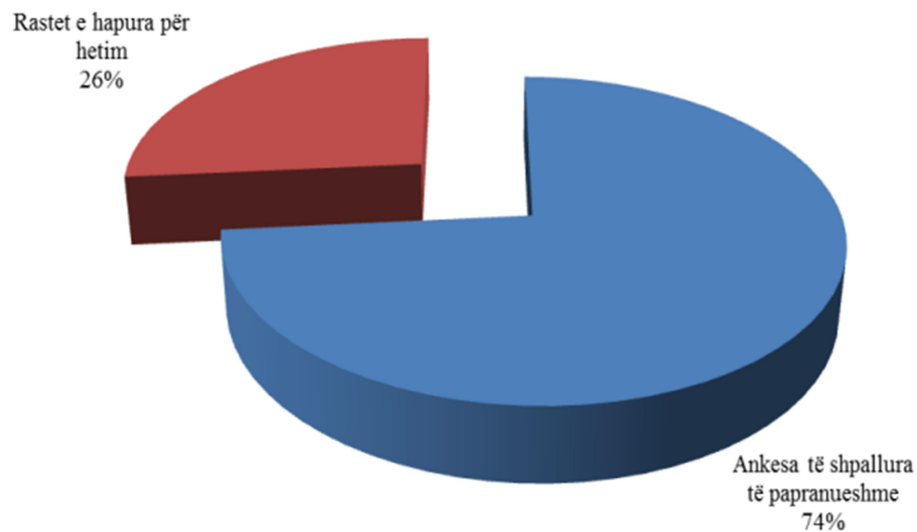
Më shumë detaje rreth të dhënave shih grafikun 33-41.²²⁵

Grafiku 33:

²²⁴ Raporti i IAP për v. 2014, fq. 16, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/RAPORTI_2014_-_SHQIP_932837.pdf.

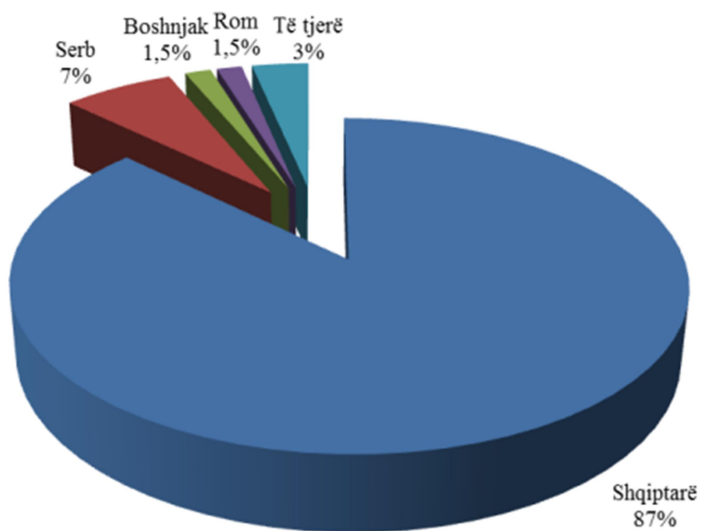
²²⁵ https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/RAPORTI_2014_-_SHQIP_932837.pdf.

Shqyrtimi i ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2014

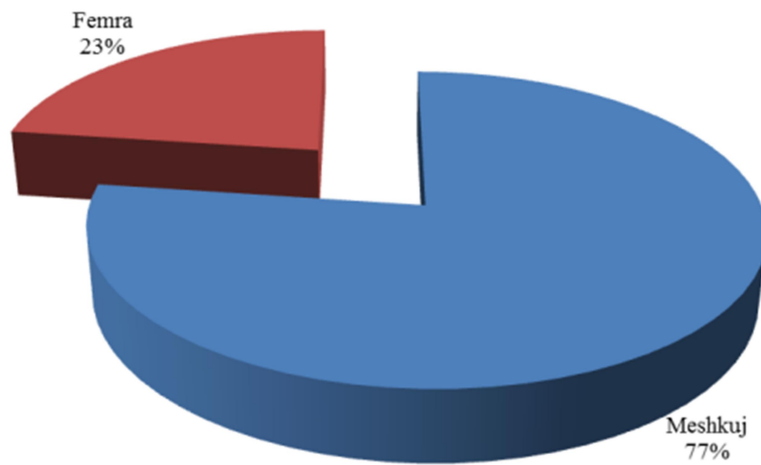
Grafiku 34:

Përkatësia etnike e qytetarëve të paraqitur në IAP gjatë vitit 2014

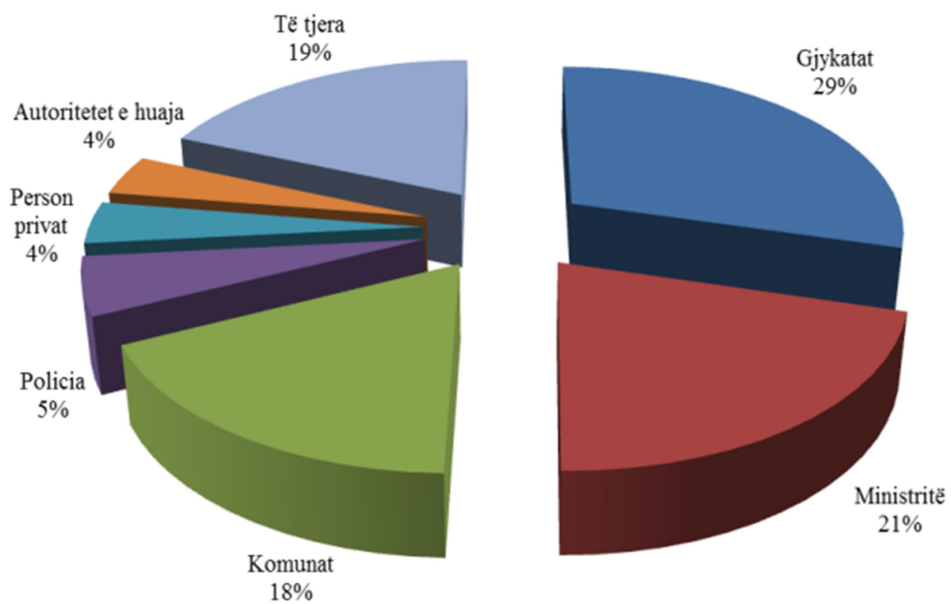
Grafiku 35:

Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2014

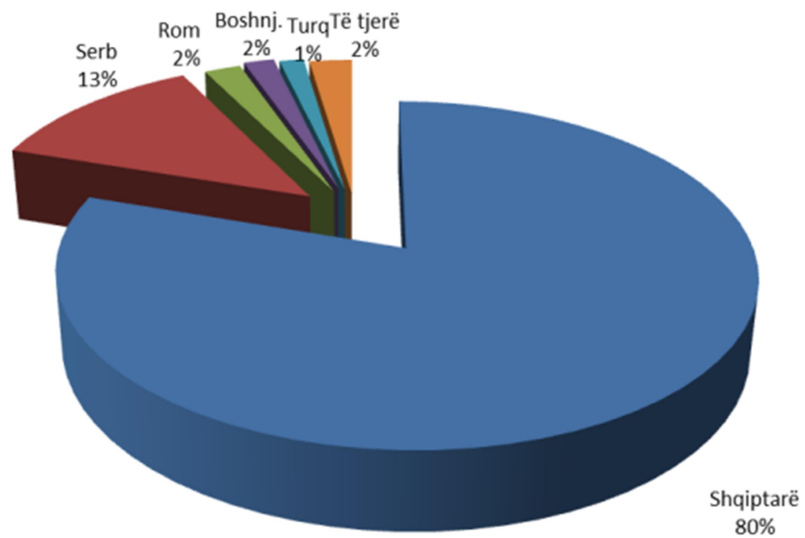
Grafiku 36:

Autoritetet përgjegjëse të ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2014

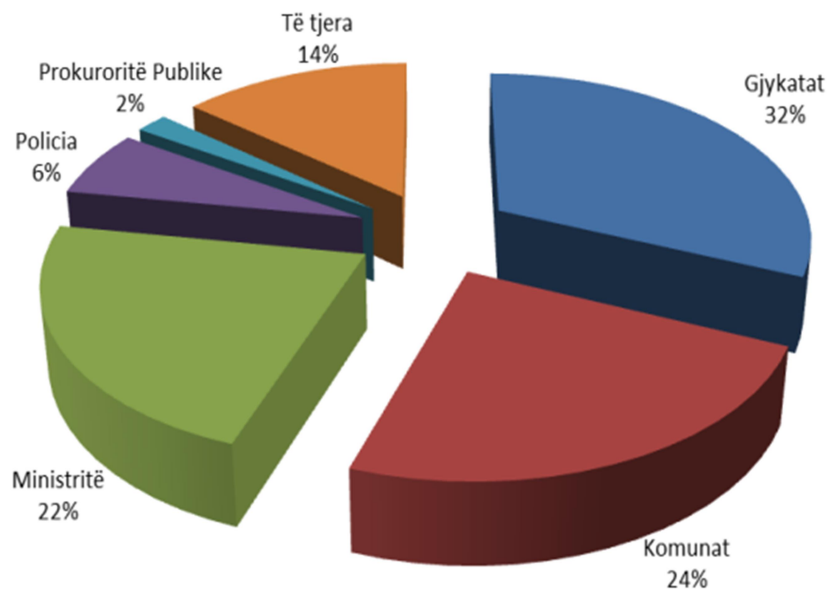
Grafiku 37:

Përkatësia etnike e qytetarëve sipas rasteve të hapura për hetim gjatë vitit 2014

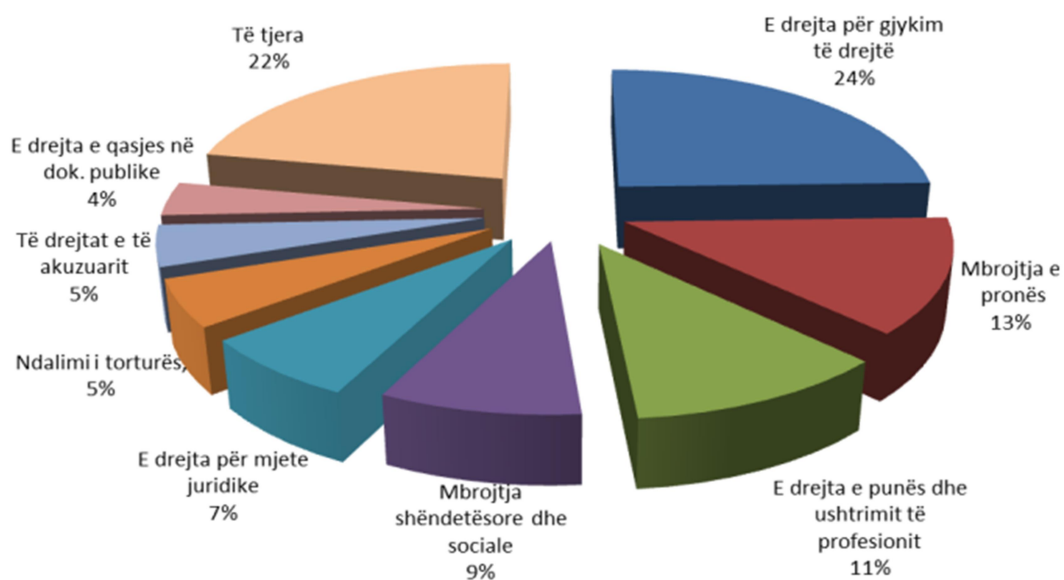
Grafiku 38:

Autoritetet përgjegjëse të rasteve të hetuara nga IAP

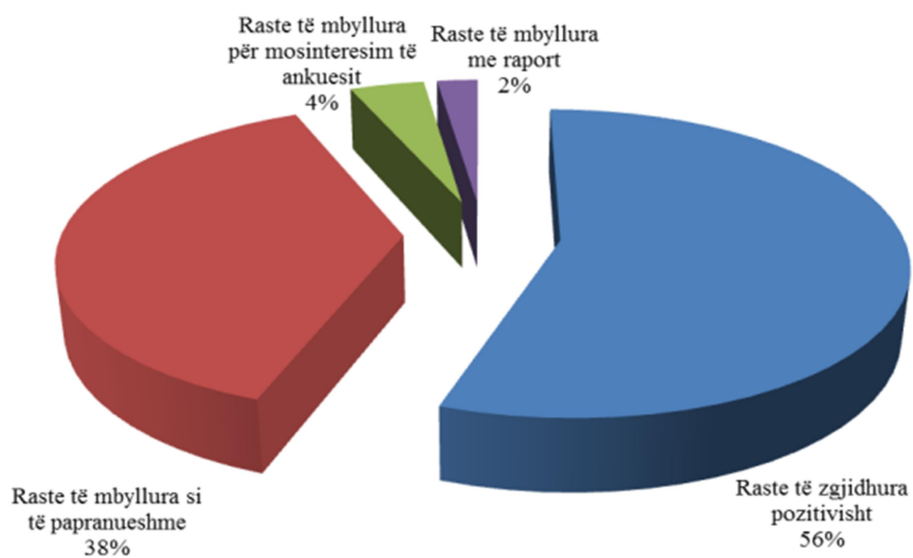
Grafiku 39:

Lënda e rasteve të hetuara, bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë

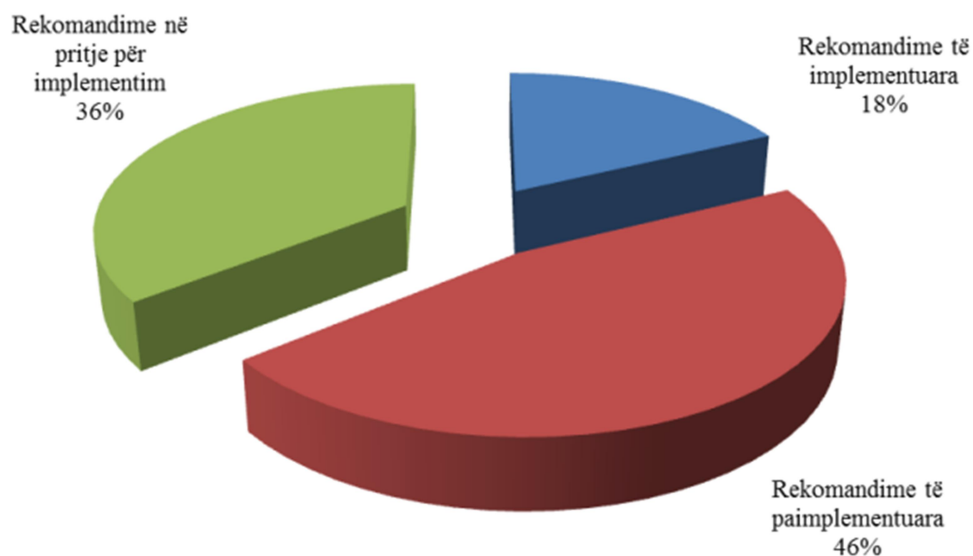
Grafiku 40:

Rastet e mbyllura nga IAP gjatë vitit 2014 (jo vetëm rastet e vitit 2014, por edhe rastet e regjistruara më herët e të mbyllura gjatë këtij viti)

Grafiku 41:

Implementimi i rekomandimeve në raportet për rastet e hetuara nga IAP

7.7 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2015

Nga 1 janari 2015 deri më 31 dhjetor 2015, në selinë e IAP-së në Prishtinë dhe në zyrat rajonale janë parashtruar 1995 ankesa dhe kërkesa për këshillë apo ndihmë juridike, nga qytetarët e Kosovës, dhe me Avokatin e Popullit apo zëvendësit e Avokatit të Popullit janë takuar personalisht, 245 ankues, gjatë “Ditëve të hapura” të mbajtura dy herë në muaj në Prishtinë dhe së paku njëherë në muaj nëpër komuna të tjera, ku numri më i madh i rasteve të hetuara nga IAP, gjatë periudhës raportuese ka të bëjë me të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, mbrojtjen e pronës, të drejtën e punës dhe ushtrimit të profesionit dhe mbrojtjen shëndetësore dhe sociale²²⁶.

Duke analizuar raportin vjetor të Avokatit të Popullit të vitit 2015, duhet rikujtuar tre sfidat kryesore, që kanë vazhduar të përcjellin IAP-në:

²²⁶ Raporti i IAP për v. 2015, fq. 118, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/Raporti_Vjetor_2015_IAP_FINAL_351292.pdf.

- Sigurimi i hapësirave publike për funksionimin e Avokatit të Popullit, sipas parimeve dhe standardeve të pranura ndërkombëtarisht;

- Shkurtimi i buxhetit të IAP-së pa dakordim paraprak me Avokatin e Popullit, që nënkupton cenim të pavarësisë së institucionit dhe pengesë në zbatimin e plotë të mandatit kushtetues dhe ligjor të IAP-së;

- Zbatimi i rekomandimeve të IAP-së, që, në fakt, ka shënuar një trend pozitiv prej rreth 50% në gjashtë mujorin e dytë, në krahasim me gjashtë mujorin e parë të 2015-ës, kur janë zbatuar vetëm 11% prej tyre dhe ky progres në zbatimin e rekomandimeve konsideroj se ka qenë rezultat i inicimit nga ana e Avokatit të Popullit të një komunikimi intensiv me autoritetet publike, me qëllim zgjidhjen pozitive të rasteve, në afate efektive kohore dhe në funksion të avancimit të përgjithshëm të të drejtave të njeriut dhe ky rezultat pozitiv përkitazi me zbatueshmërinë e rekomandimeve është gjithashtu rezultat i angazhimit të përbashkët të stafit të IAP-së dhe rritjes së përgjegjshmërisë nga ana e autoriteteve publike, sa i përket përmbushjes së obligimeve kushtetuese dhe ligjore, në shërbim të qytetarit²²⁷.

Gjithashtu, gjendja e të drejtave të njeriut në Republikën e Kosovës, imponon domosdoshmërinë e konsolidimit të sistemit ligjor, i cili vazhdon të jetë i fragmentuar dhe në shumë raste i pa harmonizuar dhe efektet e një sistemi të tillë pengojnë mbrojtjen adekuate të të drejtave të njeriut, ndërkaq, gjyqësori vazhdon të përballet me mbingarkesë të lëndëve dhe në këtë mënyrë është në pamundësi për të siguruar një mekanizëm efektiv juridik për mbrojtjen e të drejtave, përderisa administrata publike, në të dy nivelet, qendrore dhe lokale është jo llogaridhënëse, në pjesën më të madhe për shkak të mungesës së kontrollit adekuat gjyqësor të sektorit të administratës²²⁸.

Në këtë vit Avokati Popullit ka dalur me raporte të ndryshme në lidhje me rastet, e një ndër ta është Raporti me rekomandime A.nr.542/2013, A.nr.4/2014 dhe A.nr.85/2014, lidhur me ankesat për pezullimin e kërkesave për realizmin e të drejtave që burojnë nga Ligji nr.04/L-

²²⁷ Raporti i IAP për v. 2015, online:

https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/Raporti_Vjetor_2015_IAP_FINAL_351292.pdf.

²²⁸ Ibid.

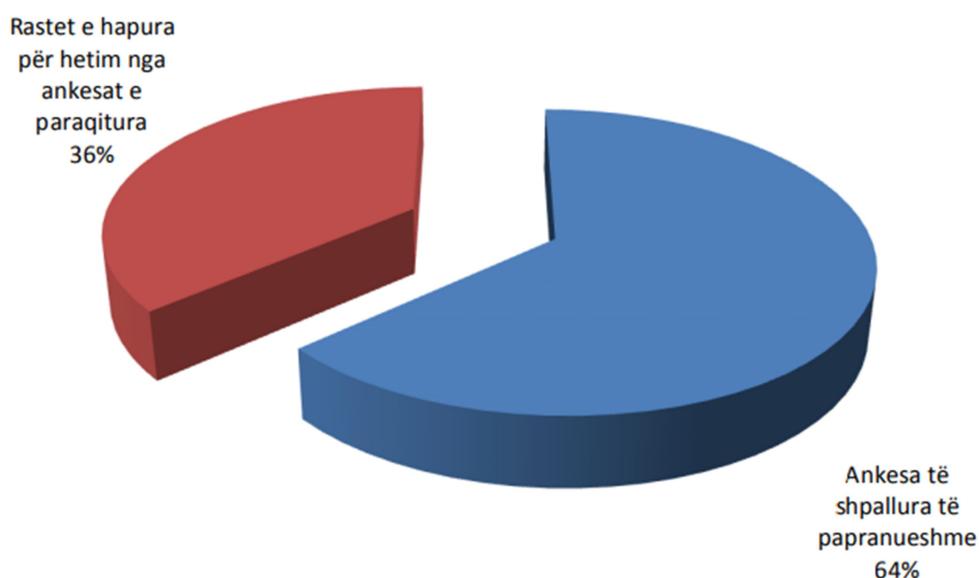
054, për Statusin dhe të drejtat e dëshmorëve, invalidëve, veteranëve dhe pjesëtarëve të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës, viktimave civil dhe familjeve të tyre²²⁹.

Po ashtu raporti me rekomandime A.nr.201/2015, lidhur me zbatimin e nenit 8, p. 2, të Ligjit nr.04/ L-054, për Statusin dhe të drejtat e dëshmorëve, invalidëve, veteranëve, pjesëtarëve të Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës, viktimave civil dhe familjeve të tyre²³⁰.

Më shumë detaje shih grafikun 42-50 e rasteve të trajtuara gjatë vitit.²³¹

Grafiku 42:

Paraqitja grafike e statistikave 1 janar 2015 - 31 dhjetor 2015

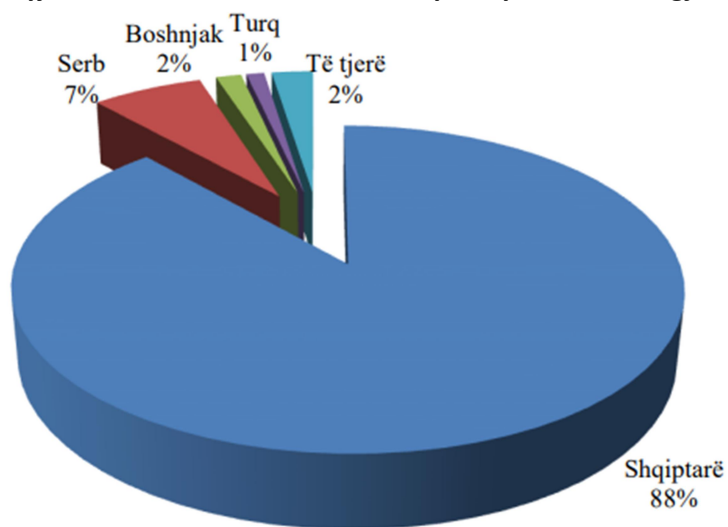

²²⁹ <https://oik-rks.org/2015/02/23/raport-me-rekomandime-lidhur-me-ankesat-per-pezuillimin-e-kerkesave-per-realizmin-e-te-drejtave-qe-burojne-nga-ligji-nr-04l-054>

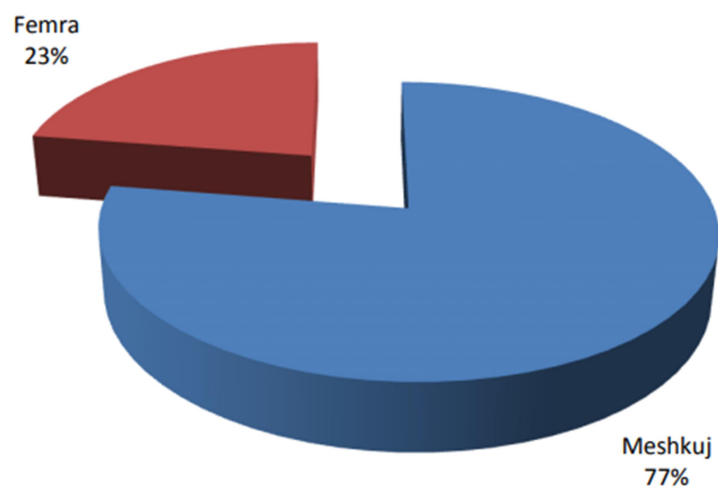
²³⁰ <https://oik-rks.org/2015/10/26/raport-me-rekomandime-2012015-lidhur-me-zbatimin-e-nenit-8-paragrafi-2-te-ligjit-nr-04-l-054>

²³¹ https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/Raporti_Vjetor_2015_IAP_FINAL_351292.pdf.

Grafiku 43:
Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2015

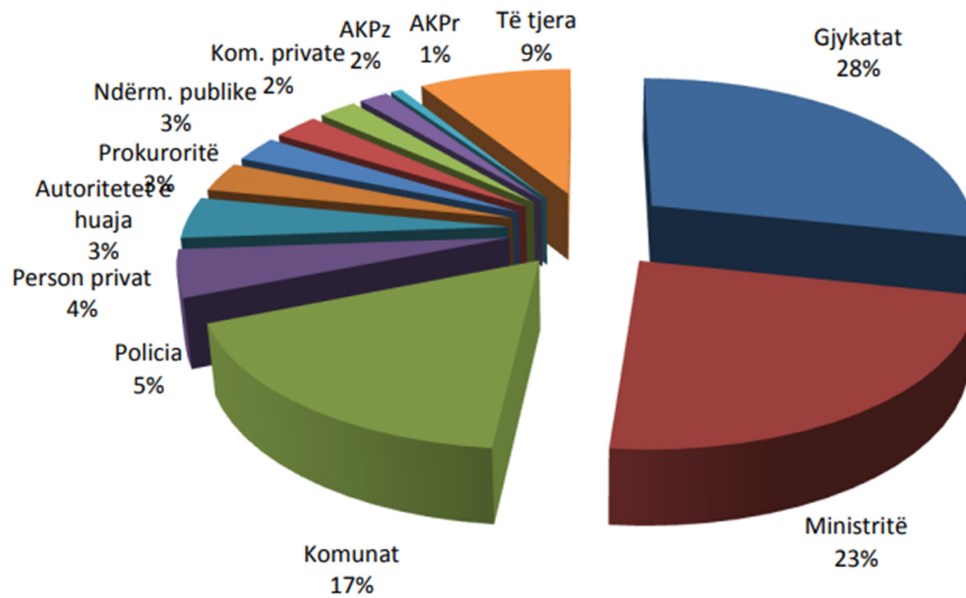

Grafiku 44:
Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2015

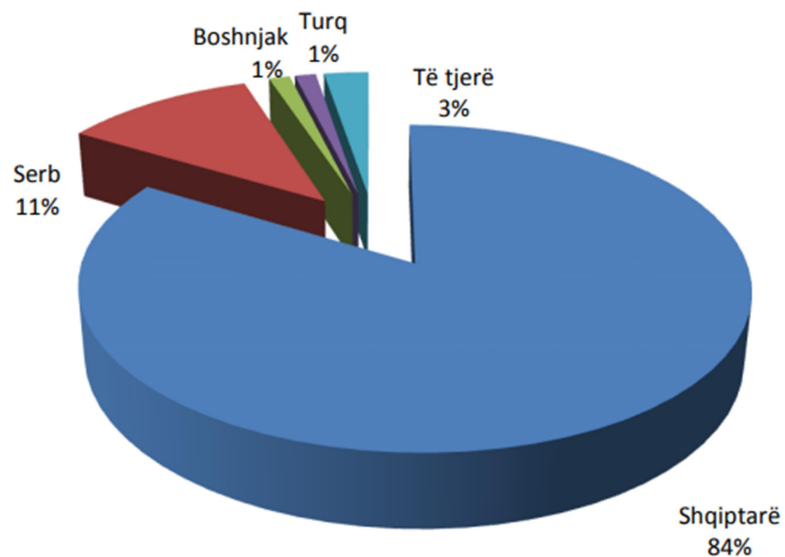
Grafiku 45:

Autoritetet përgjegjëse të ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2015

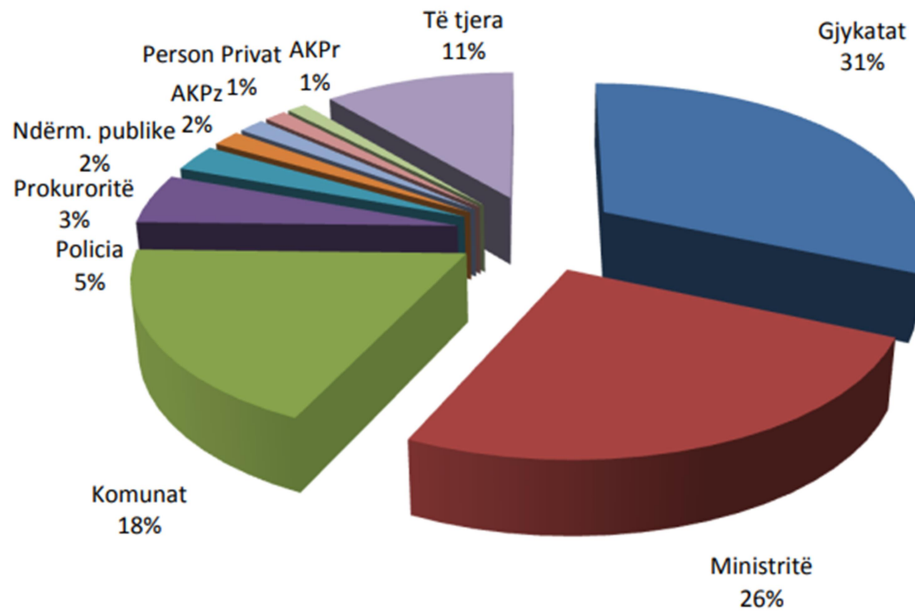
Grafiku 46:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në rastet e hapura për hetim gjatë vitit 2015

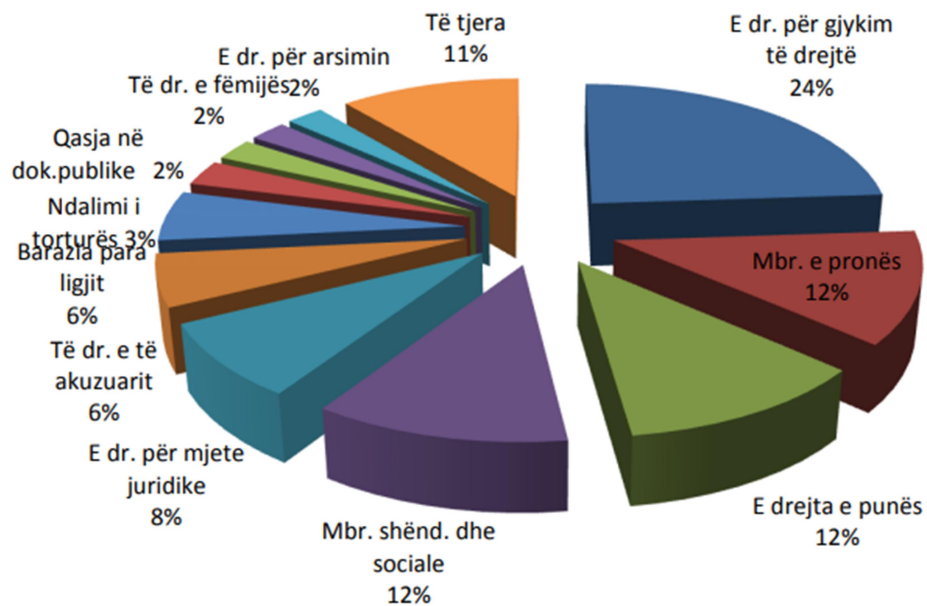
Grafiku 47:

Autoritetet përgjegjëse të rasteve të hetuara nga IAP

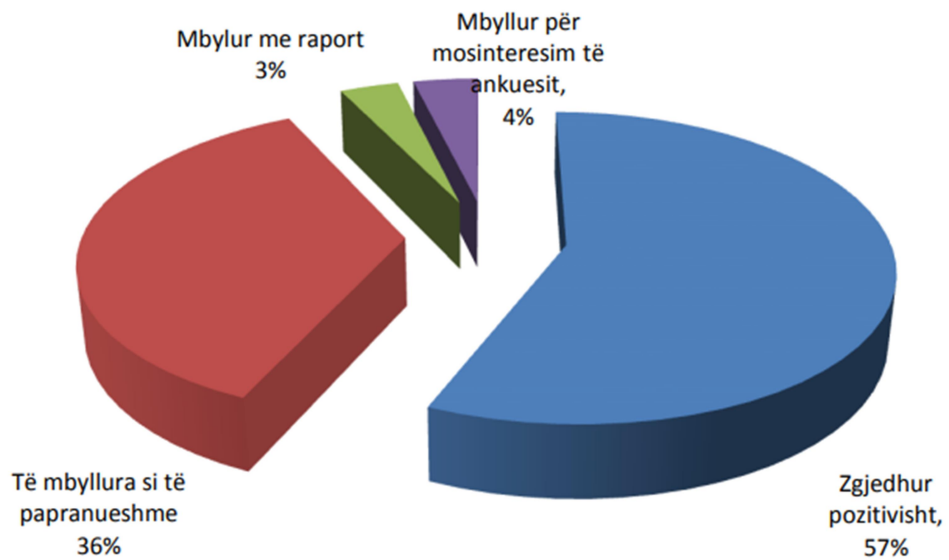
Grafiku 48:

Lënda e rasteve të hetuara, bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë

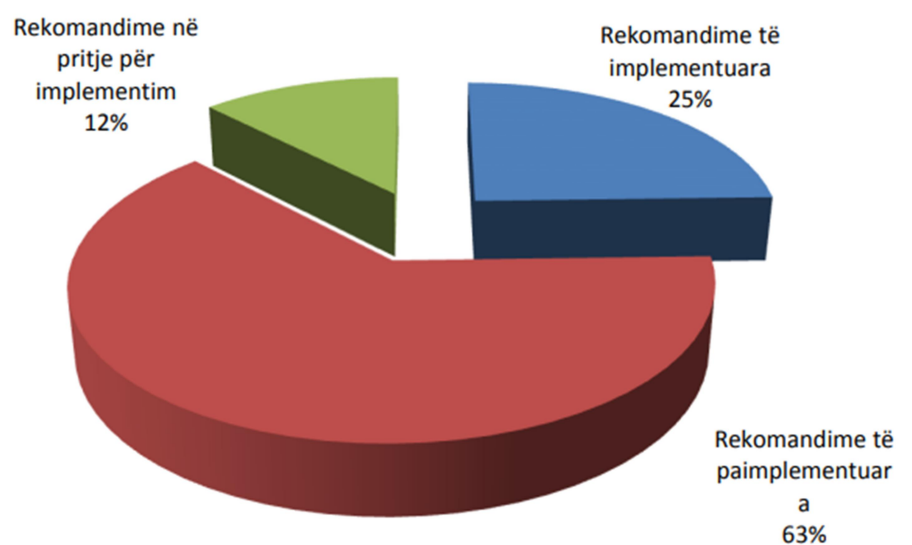
Grafiku 49:

Rastet e mbyllura nga IAP gjatë vitit 2015 (jo vetëm rastet e vitit 2015, por edhe rastet e regjistruara më herët e të mbyllura gjatë këtij viti)

Grafiku 50:

Zbatimi i rekomandimeve të nxjerra në raportet për rastet e hetuara nga IAP

7.8 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2016

Nga 1 janari 2016 deri më 31 dhjetor 2016, në selinë e IAP-së në Prishtinë dhe në zyrat rajonale janë parashtruar 1694 ankesa dhe kërkesa për këshillë apo ndihmë juridike, nga qytetarët e Kosovës, ku numri më i madh i rasteve të hetuara nga IAP, gjatë periudhës raportuese, kanë qenë kryesisht përkitazi me: të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, mbrojtjen shëndetësore dhe sociale, të drejtën e punës dhe ushtrimit të profesionit, mbrojtjen e pronës, të drejtën për mbrojtje juridike, etj²³².

Ajo që e bënë të veçant këtë raport është se gjatë këtij viti raportues, janë adresuar 173 rekomandime, për institucionet publike të Republikës së Kosovës, gjë që shënon një rritje prej 203% në krahasim me vitin paraprak; rekomandimet kishin të bënin lidhur me mbrojtjen e mjedisit jetësor dhe pengesave në qasjen e rrjetit të kanalizimit të qytetit, duke vazhduar me raportin me rekomandime A.nr.348/2015, lidhur me kufizimin e të drejtës për qasje në dokumente publike, pastaj raporti me rekomandime A.nr.223/2015, A.nr.229/2015, dhe A.nr.65/2016, lidhur me lirimin e pronave të ndërmarrjeve shoqërore të shitura nga Agjencia Kosovare e Privatizimit nga shfrytëzuesit e paligjshëm; raportin me rekomandime A.nr.595/2015, lidhur me detyrimet pozitive të shtetit përkitazi me trajtimin e detyrueshëm psikiatrik, po ashtu raporti me rekomandime A.nr.733/2015, në lidhje me dështimin e MASHT-it për shqyrtim në afatin ligjor të ankesës, po ashtu sa i përket të shkeljes së të drejtave nga marrëdhënia e punës ka raport me rekomandime A.nr.160/2015, lidhur me shkeljen e të drejtave që dalin nga marrëdhënia e punës; raporti me rekomandime A.nr.72/2015, lidhur me mungesën e mjeteve efektive juridike, dhe një raport me raste i cili kishte të bënte me rekomandimet A.nr.564/2016, në lidhje me të drejtat e të pandehurit në procedure penale-fazën e hetimit dhe ngritjes së aktakuzës²³³.

²³² Raporti i IAP për v. 2016, fq. 188, online:

https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/Raporti_vjetor__SHQIP_nr16_me_kopertine_per_web_204801.pdf.

²³³ Raporti i IAP për v. 2016, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/Raporti_vjetor__SHQIP_nr16_me_kopertine_per_web_204801.pdf.

Vlen të theksohet se është shënuar rritje, në nivelin prej 100%, të rasteve të hetuara Ex-Officio (hetimeve me vetë iniciativë), krahasuar me vitin e kaluar, që kanë të bëjnë kryesisht me shkelje sistematike të të drejtave dhe lirive të njeriut, ku në përputhje me nenin 16, paragrafët 4, 6 dhe 7 të Ligjit për Avokatin e Popullit, Avokati i Popullit ka kompetencë të zhvillojë hetime me vetëiniciativë, duke u mbështetur në informatat e marra nga çfarëdo burimi apo njohuritë e fituara në mënyrë tjetër, kur ka bazë se nga ana e autoriteteve janë shkelur të drejtat dhe liritë e njeriut të përcaktuara me Kushtetutë, ligje dhe akte të tjera dhe kompetencat e Avokatit të Popullit dhe procedurat të cilat ndiqen në rastet e hetimeve me vetëiniciativë janë të njëjta, si në rastet kur zhvillohen hetimet në bazë të ankesës së parashtruar, andaj, nga ajo që shihet këtë vit raportet ex- officio ishin shumë më shumë të punuara nga ana e vetë Avokatit të Popullit që shihet një vetëiniciativ nga ana e institucionit për t'u marrë me çështje që Institucionet publike përkatëse bënin shkeljen e të drejtave të njeriut²³⁴.

E veçanta tjetër e këtij raporti është se në kuadrin organizativ dhe funksional të Institucionit të Avokatit të Popullit (IAP), është themeluar Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës, në pajtim me Ligjin për Avokatin e Popullit²³⁵.

Ky vit ka shënuar edhe riorganizimin e Institucionit, i vetmi që nga themelimi i IAP-së, proces që është filluar me miratimin e Rregullores së brendshme të IAP-së dhe i cili mëton ngritjen e efektivitetit të Institucionit dhe ngritjen e kapaciteteve për zbatimin e mandateve të besuara me Kushtetutë dhe ligje; për më shumë, në dhjetor të vitit 2016, IAP për herë të parë ka miratuar “Strategjinë dhe Planin Zhvillimor të IAP-së për vitin 2017-2019”, me anë të së cilës janë përcaktuar objektivat dhe prioritetet kryesore në bazë të cilave do të zhvillohen aktivitetet e institucionit përgjatë këtyre viteve²³⁶.

Megjithatë, imperativ në mbrojtjen e të drejtave dhe lirive në nivelin nacional të vendit mbetet koordinimi ndër institucional i autoriteteve, duke respektuar frymën e ndarjes së pushteteve në jetësimin e të kuptuarit të drejtë të institucioneve të tilla si Avokati i Popullit, nga ana e udhëheqësve politik, qeverisë dhe deputetëve të vendit, si një mekanizëm i veçantë dhe i fuqishëm në dispozicion të publikut për ta mbikëqyrur autoritetin ekzekutiv dhe, ajo që vërehet

²³⁴ Ibid.

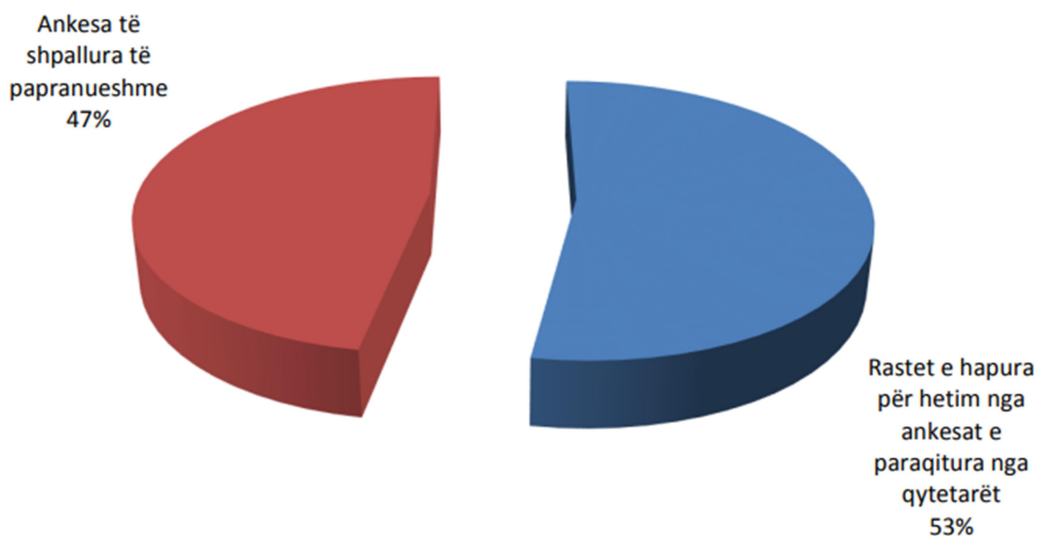
²³⁵ Neni 17 të Ligjit nr. 05/L-019

²³⁶ https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2018/10/296-2017_Strategjia_finale_shqip_272523.pdf.

në këtë vit nga raporti i Avokatit të Popullit ishte vit me shumë sfida dhe me raste të reja dhe raportet me rekomandime ishin dyfishuar, sidomos raportet ex officio me vetë iniciativë të Institucionit që bënë që gjendja e të drejtave të njeriut në Kosovë linte shumë për të dëshiruar dhe se angazhimi i IAP në këtë drejtim duhet të orientohet dhe të kërkojë përkushtimin e vendimmarrësve, udhëheqësve qeveritar dhe zyrtarëve publik që mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të njeriut ta shndërrojnë në realitet për shoqërinë në Kosovë dhe, tejkalimi i këtyre sfidave kërkon politika të bazuara në respektimin e të drejtave të njeriut, guximtare dhe të qëndrueshme nga autoritetet²³⁷. Detaje shih grafikun 51-59²³⁸.

Grafiku 51:

Shqyrtimi i ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2016

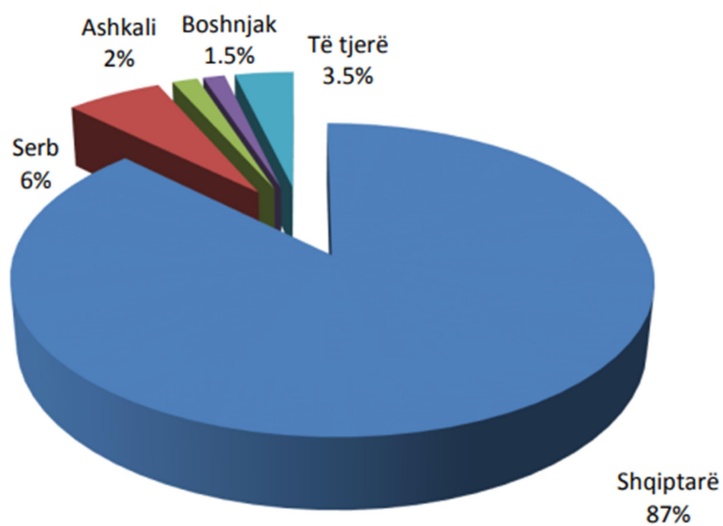

²³⁷ Raporti i IAP për v. 2016, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/Raporti_vjetor__SHQIP_nr16_me_kopertine_per_web_204801.pdf.

²³⁸ https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2017/12/Raporti_vjetor__SHQIP_nr16_me_kopertine_per_web_204801.pdf.

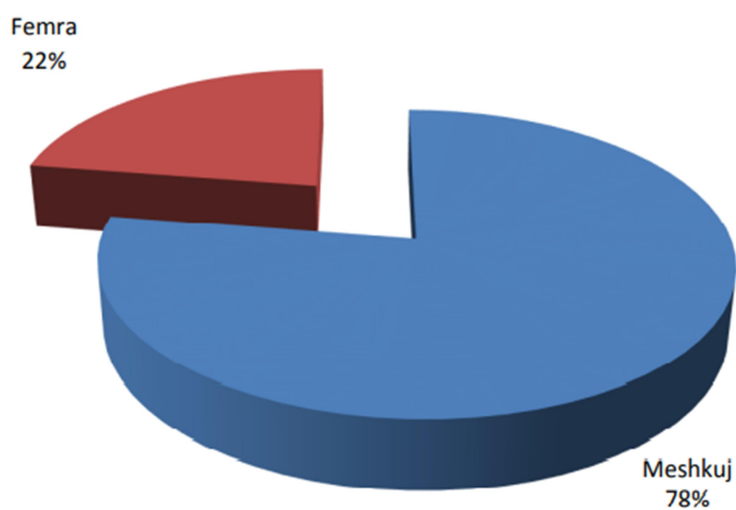
Grafiku 52:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2016

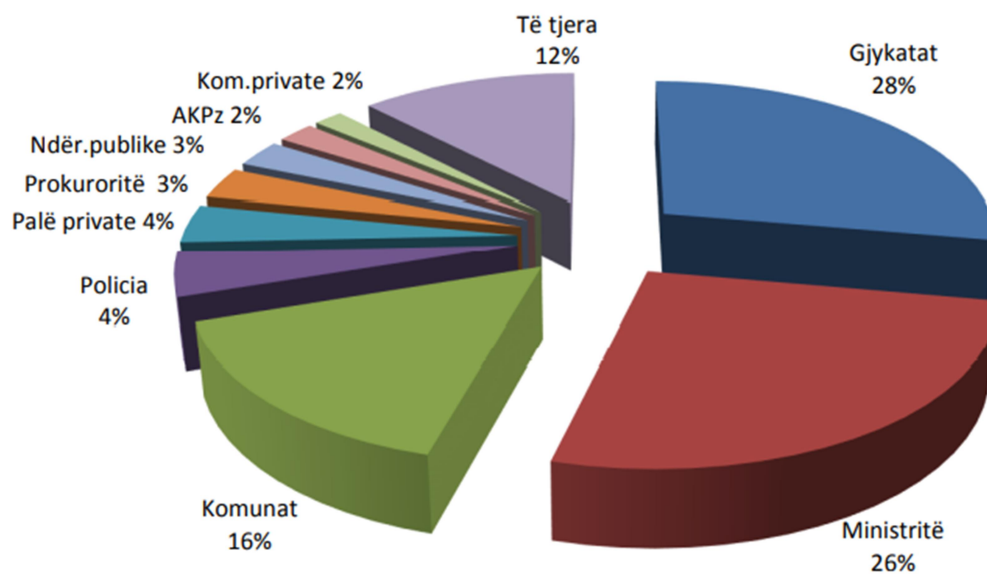
Grafiku 53:

Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2016

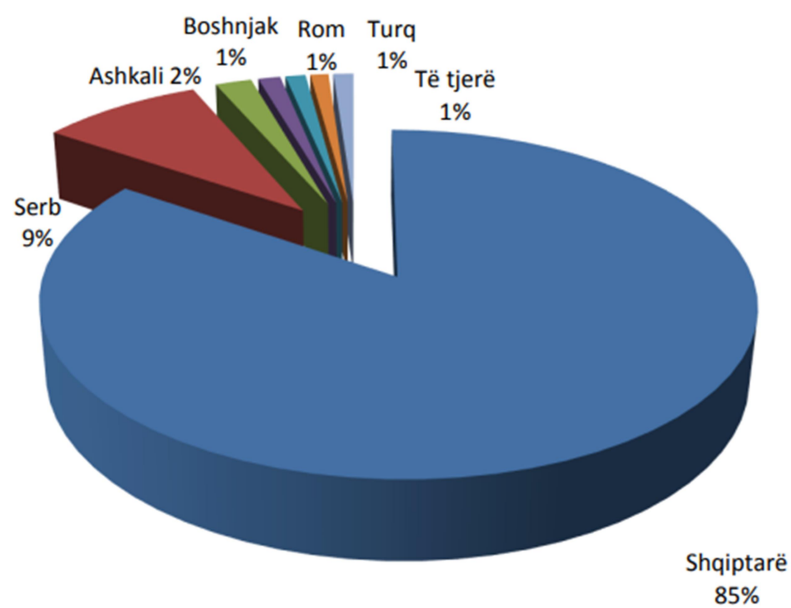
Grafiku 54:

Autoritetet përgjegjëse të ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2016

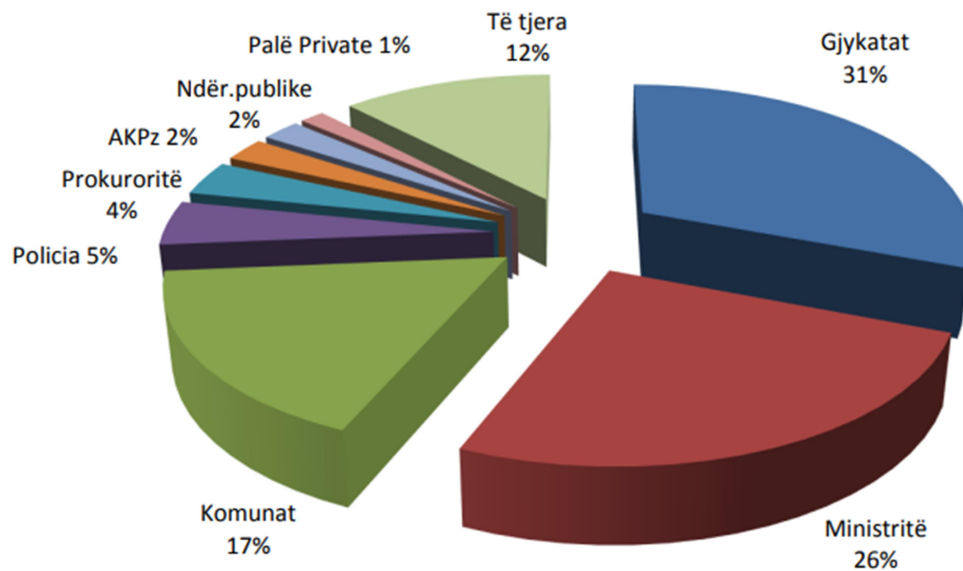
Grafiku 55:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në rastet e hapura për hetim gjatë vitit 2016

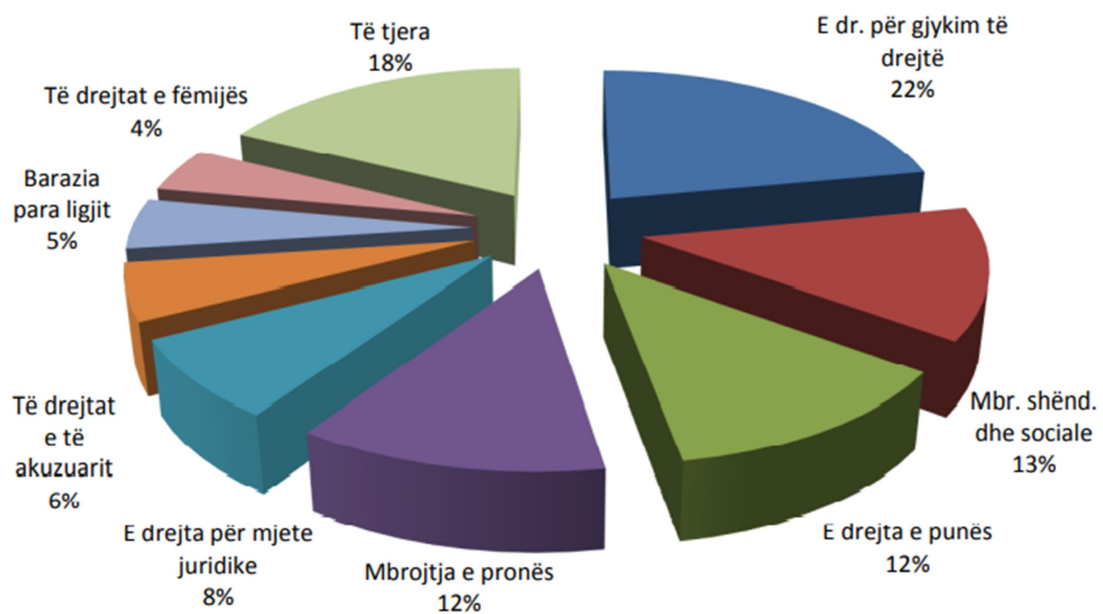
Grafiku 56:

Autoritetet përgjegjëse të rasteve të hetuara nga IAP

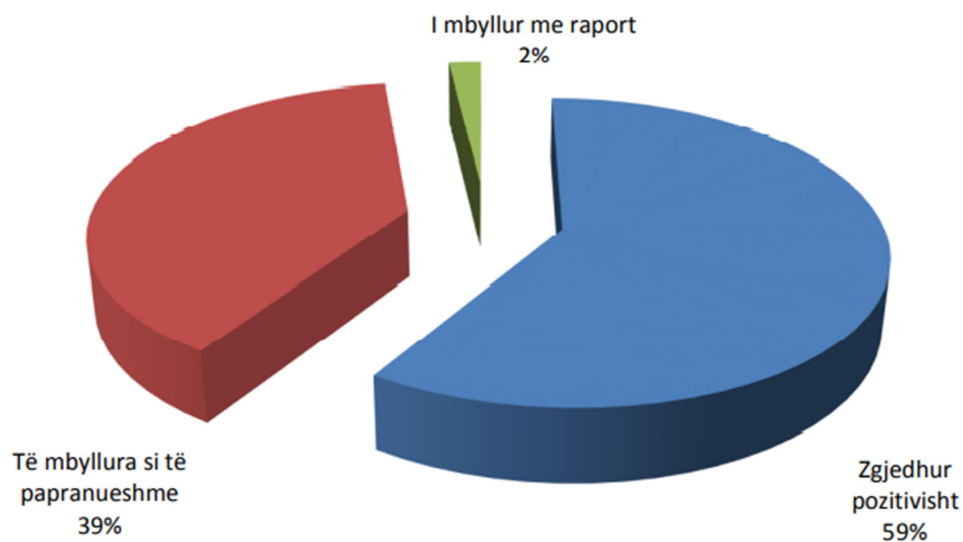

Grafiku 57:

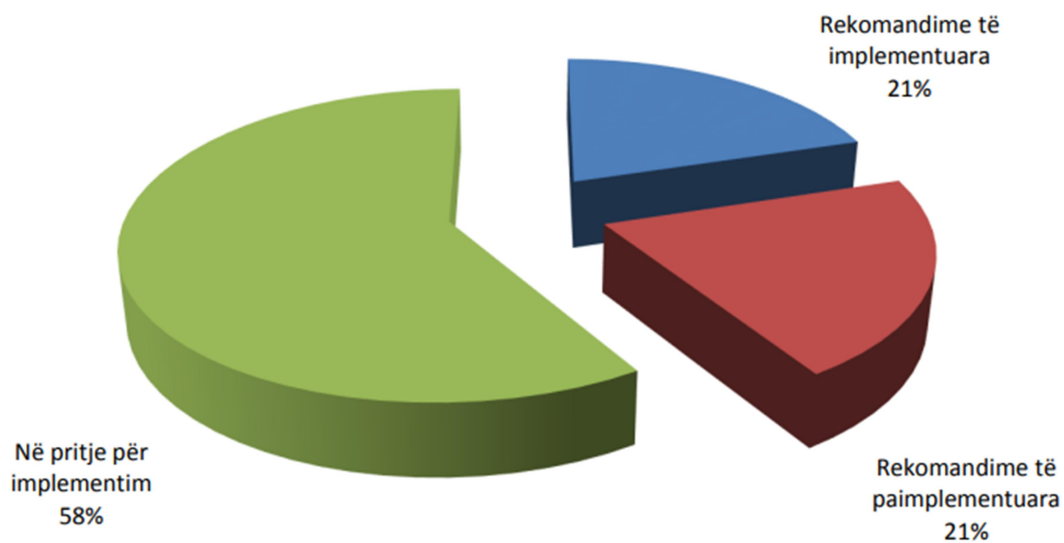
Lënda e rasteve të hetuara, bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë

Grafiku 58:
Rastet e mbyllura nga IAP gjatë vitit 2016 (jo vetëm rastet e vitit 2016, por edhe rastet e regjistruara më herët e të mbyllura gjatë këtij viti)

Grafiku 59:
Implementimi i rekomandimeve të nxjerra në raportet për rastet e hetuara nga IAP

7.9 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2017

Nga 1 janari 2017 deri më 31 dhjetor 2017, në selinë e IAP-së në Prishtinë dhe në zyrat rajonale janë parashtruar 1863 ankesa apo/dhe kërkesa për këshillë, a ndihmë juridike, nga qytetarët e Kosovës, ku numri më i madh i rasteve të hetuara nga IAP, gjatë periudhës raportuese, kanë qenë kryesisht përkitazi me: të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, mbrojtjen shëndetësore dhe sociale, të drejtën për mjete juridike, të drejtën e punës dhe ushtrimit të profesionit, mbrojtjen e pronës, etj²³⁹

Në kontekst të fokusimit për periudhën një vjeçare raporti paraqet gjendjen e të drejtave të njeriut në Republikën e Kosovës në fushën e legjislacionit - procesit të hartimit, shqyrtimit dhe miratimit të ligjeve; mbrojtjes gjyqësore të të drejtave, me theks në: zvarritjen e procedurave gjyqësore ajo që bie në sy në raportin e këtij viti pikërisht është numri i ankesave për shkak të zvarritjeve të këtyre procedurave duke filluar me raport me rekomandime A.nr.71/2015, lidhur me zvarritjen e procedurës në Gjykatën Themelore në Mitrovicë në lëndën C.nr.82/2013 , pastaj raport me rekomandime A.nr.161/2015, lidhur me zvarritjen e procedurës në Gjykatën e Apelit në lëndën AC.nr.1457/2014, duke vazhduar prap me gjykatën e Apelit raporti me rekomandime A.nr.477/2017, lidhur me zvarritjen e procedurës në Gjykatën e Apelit në lëndën AC.nr.1168/2014, shumica e raporteve kishin të bënin me zvarritjen e procedurave në gjykatën e Apelit për hirë të korrektësisë po ju referohem edhe një rasti të fundit në gjykatë të Apelit raport me rekomandime A.nr.236/2017 në lidhje me zvarritjen e procedurës në Gjykatën e Apelit në lëndën AC.nr.1717/2015, ndërsa një rast tjetër ex officio në përputhje me nenin 16, paragrafët 4, 6 dhe 7 të Ligjit për Avokatin e Popullit, Avokati i Popullit ka kompetencë të zhvillojë hetime me vetiniciativë, duke u mbështetur në informatat e marra nga çfarëdo burimi apo njohuritë e fituara në mënyrë tjetër, kur ka bazë se nga ana e autoriteteve janë shkelur të drejtat dhe liritë e njeriut të përcaktuara me Kushtetutë, ligje dhe akte të tjera, si dhe me instrumente ndërkombëtare për të drejtat e njeriut²⁴⁰.

²³⁹ Raporti i IAP për v. 2017, fq. 221, online: https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2018/04/Raporti_Vjetor_2017_Institucioni_i_Avokatit_te_Popullit_shqip_30032018_872701.pdf.

²⁴⁰ Ibid.

Raporti vjetor i v. 2017 koncentrohet edhe tek roli i ekzekutivit në mbrojtjen e të drejtave të njeriut; në të drejtat e fëmijëve; barazinë para ligjit-parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi, si dhe raportimin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës dhe poashtu, ky Raport vjetor i rezervon hapësirë të veçantë promovimit të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, si obligim i dalë nga dokumentet dhe standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, si dhe nga Ligji për Avokatin e Popullit meqë duke pasur vazhdimisht për bazë pavarësinë institucionale, që udhëhiqet nga parimet e paanësisë, konfidencialitetit dhe profesionalizmit, Institucioni i Avokatit të Popullit, mbetet i përkushtuar dhe i pakopromis në përmbushjen e arsyes thelbësore të themelimit: sundimit të ligjit dhe epërsisë së të drejtave të njeriut - si garanci e funksionimit të një shteti të mirëfilltë demokratik dhe aspirues për zbatimin efektiv të standardeve më të larta të pranuara ndërkombëtarisht e të garantuara në vendin tonë me Kushtetutën e Republikës së Kosovës, si akti më i lartë juridik²⁴¹.

Ajo që vërehet në këtë raport është miratimi i Strategjisë dhe Planit Zhvillimor të Institucionit të Avokatit të Popullit 2017 – 2019 që ka paraparë promovimin e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore, ku prioritetet e Avokatit të Popullit, të përcaktuara në këtë strategji janë si në vijim:

- Vetëdijësimi i publikut për të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, promovimi i mandatit dhe edukimi për të drejtat e njeriut tek institucionet përgjegjëse për zbatimin e standardeve kushtetuese dhe ligjore në vend;

- Fuqizimi i imazhit të Institucionit të Avokatit të Popullit, dhe maksimalizimi i ndikimit të tij;

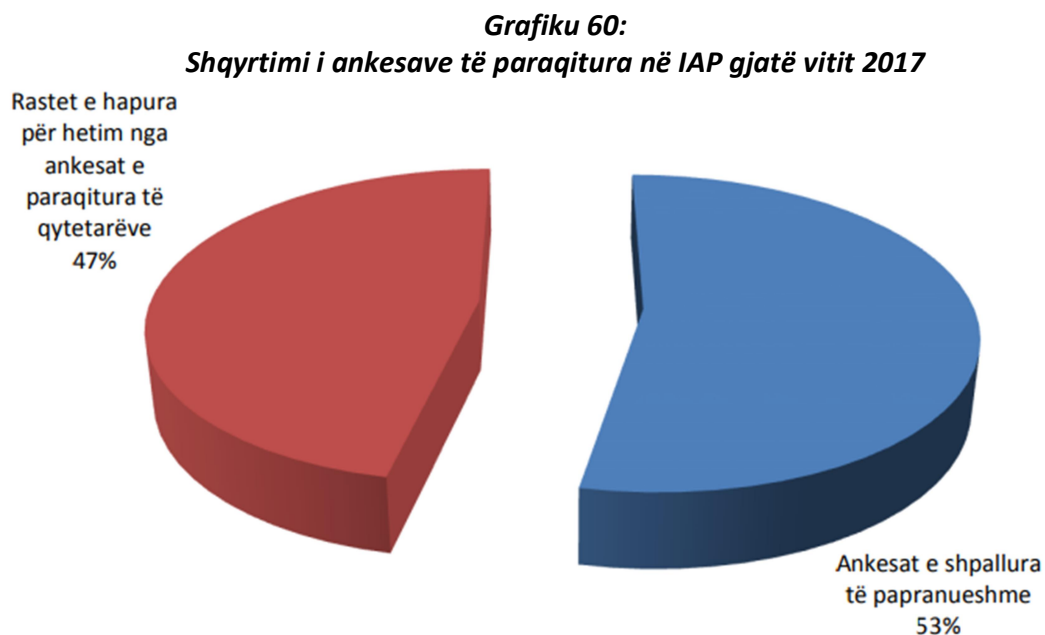
- Forcimi i rolit të IAP-së në promovimin e transparencës, llogaridhënies, integritetit dhe njohjen e tij si institucion që ushtron mandatin e tij në mënyrë të pavarur, të paanshme dhe profesionale;

- Rrjetëzimi dhe promovimi i aktiviteteve të Institucionit të Avokatit të Popullit përmes komunikimit institucional në nivel vendi;

- Fuqizimi i bashkëpunimit me mediet dhe shoqërinë civile;

²⁴¹ Ibid.

- Sfidimi publik i diskriminimit dhe pabarazisë²⁴². Detaje të raportit shih grafikun 60-68.²⁴³

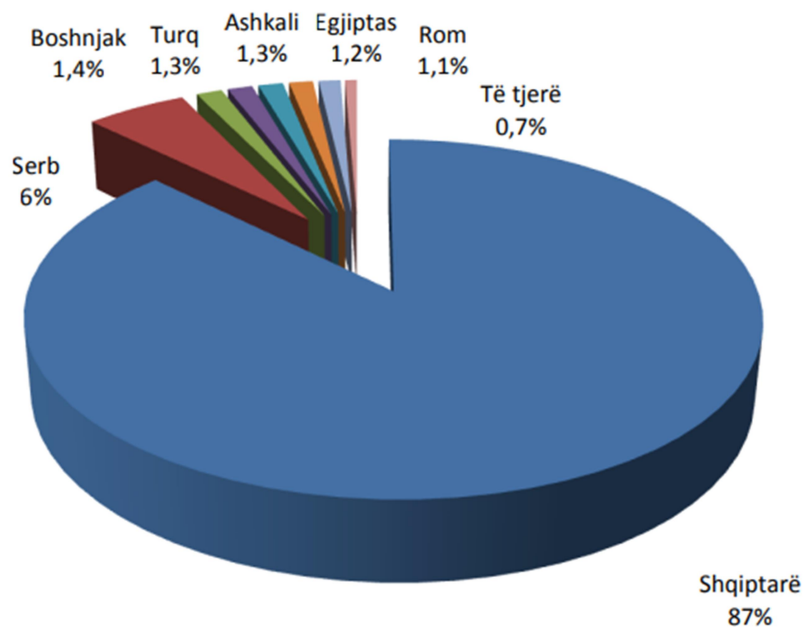

²⁴² Strategjia dhe Plani Zhvillimor i Institutcionit të Avokatit të Popullit 2017-2019, është dokument bazë për planifikimin vjetor të punës dhe aktiviteteve të Institutcionit të Avokatit të Popullit dhe ky dokument poashtu ka për qëllim që të shërbejë si udhëzues përgjatë këtyre viteve për promovimin, mbrojtjen dhe avancimin e të drejtave të njeriut në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe vizionin e Avokatit të Popullit.

²⁴³ <https://oik-rks.org/2018/04/17/raporti-vjetor-2017/>

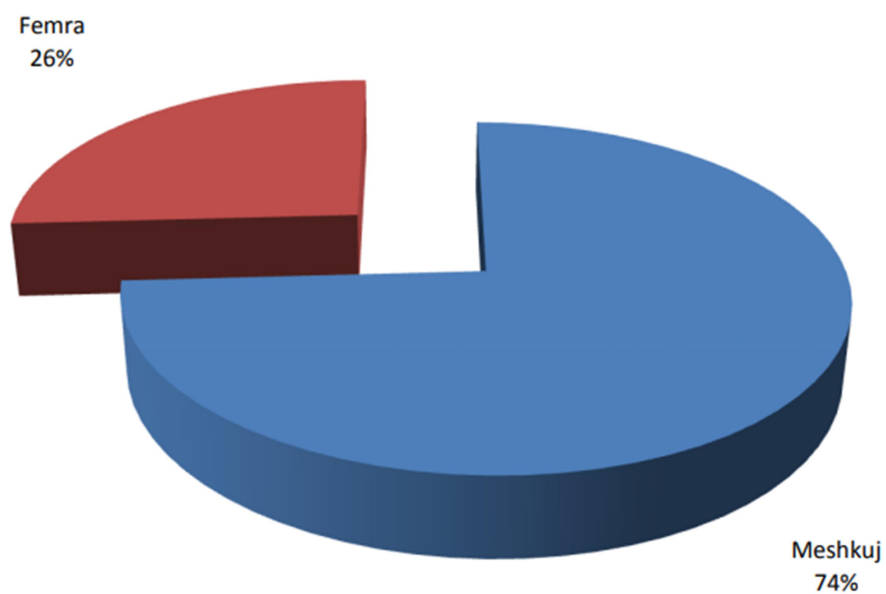
Grafiku 61:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2017

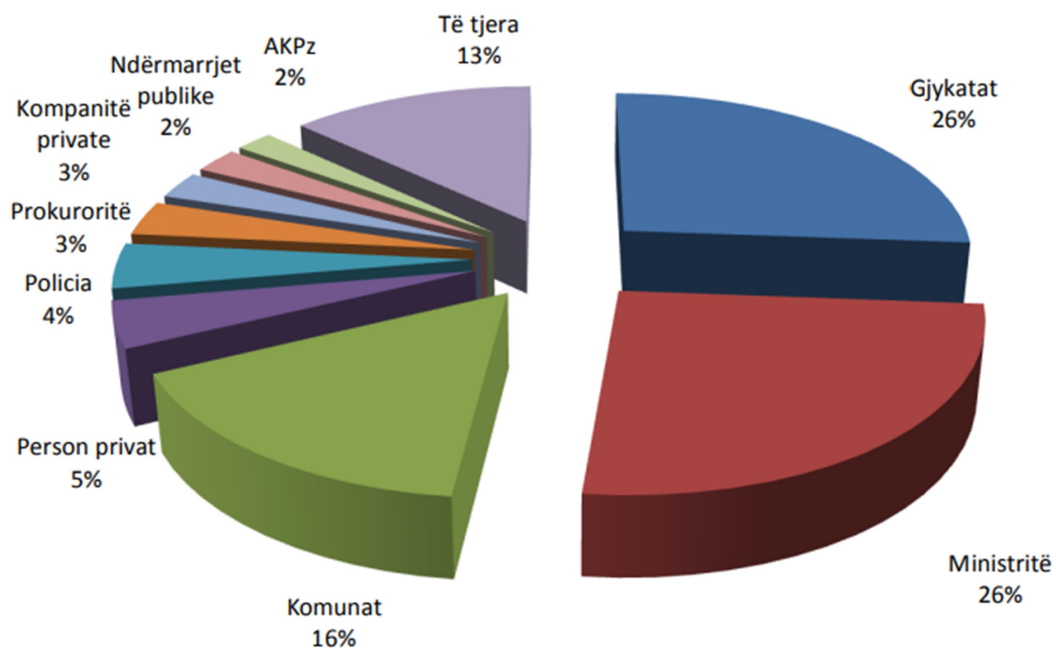
Grafiku 62:

Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP gjatë vitit 2017

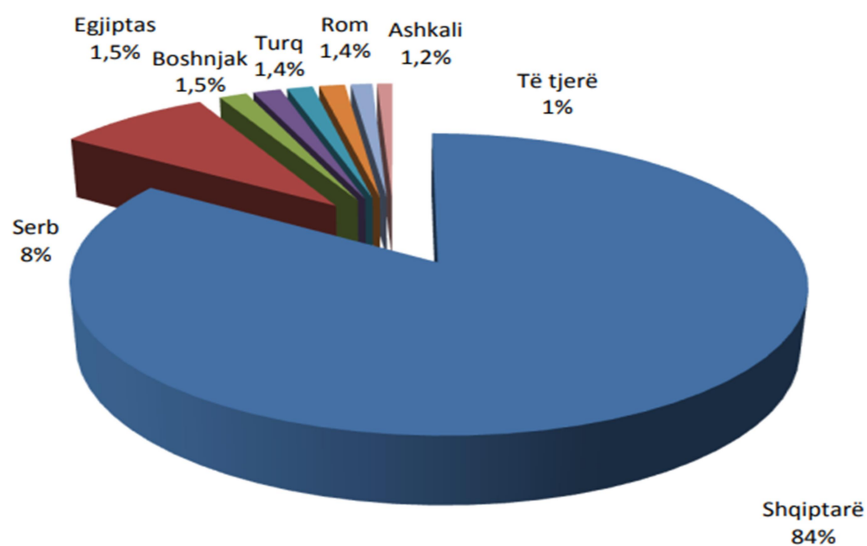
Grafiku 63:

Autoritetet përgjegjëse të ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2017

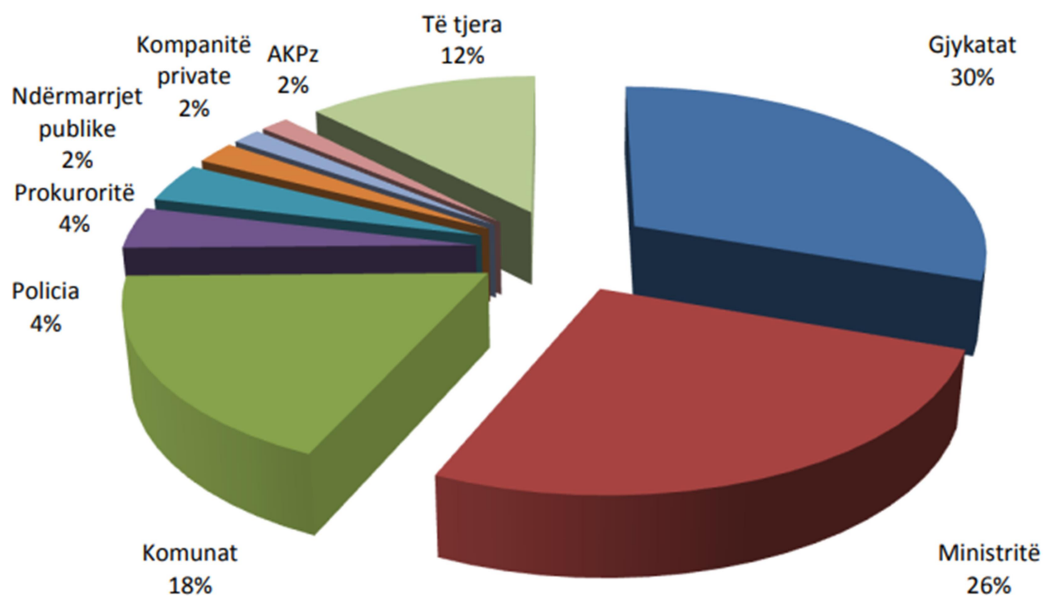
Grafiku 64:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në rastet e hapura për hetim gjatë vitit 2017

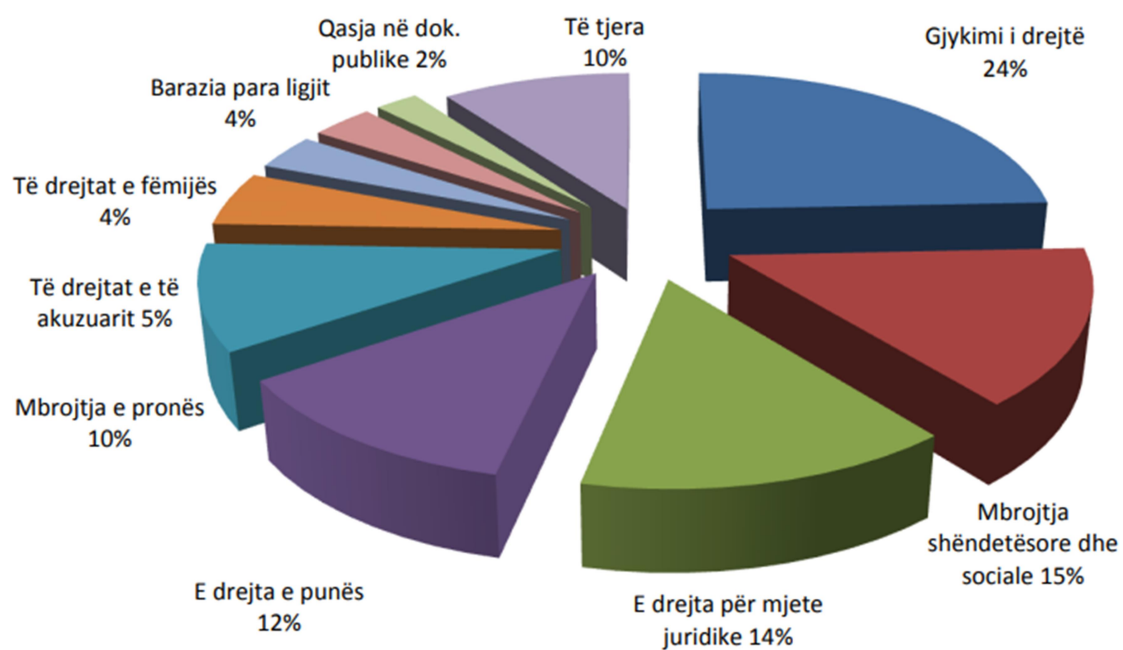
Grafiku 65:

Autoritetet përgjegjëse të rasteve të hetuara nga IAP

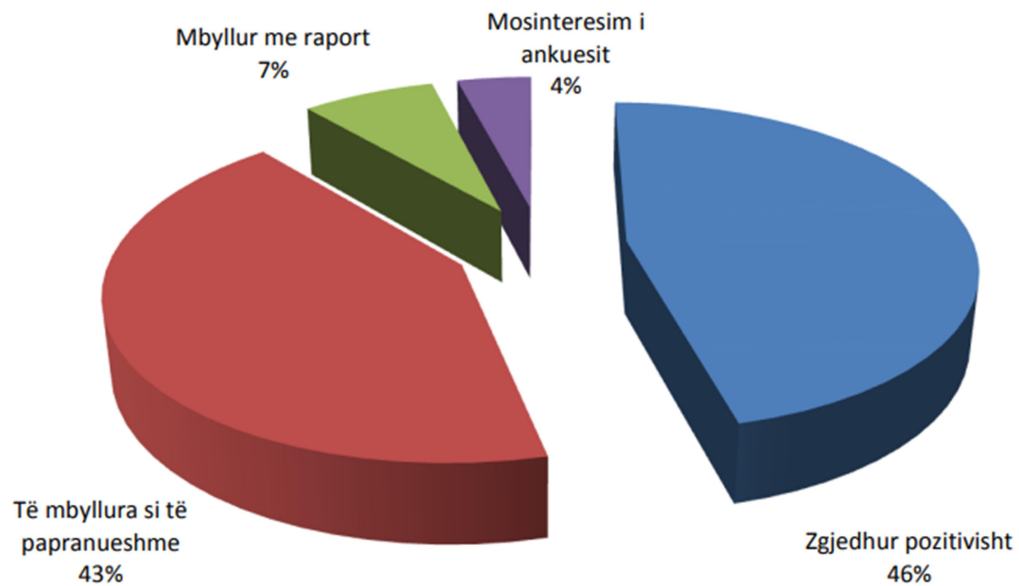
Grafiku 66:

Lënda e rasteve të hetuara, bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë

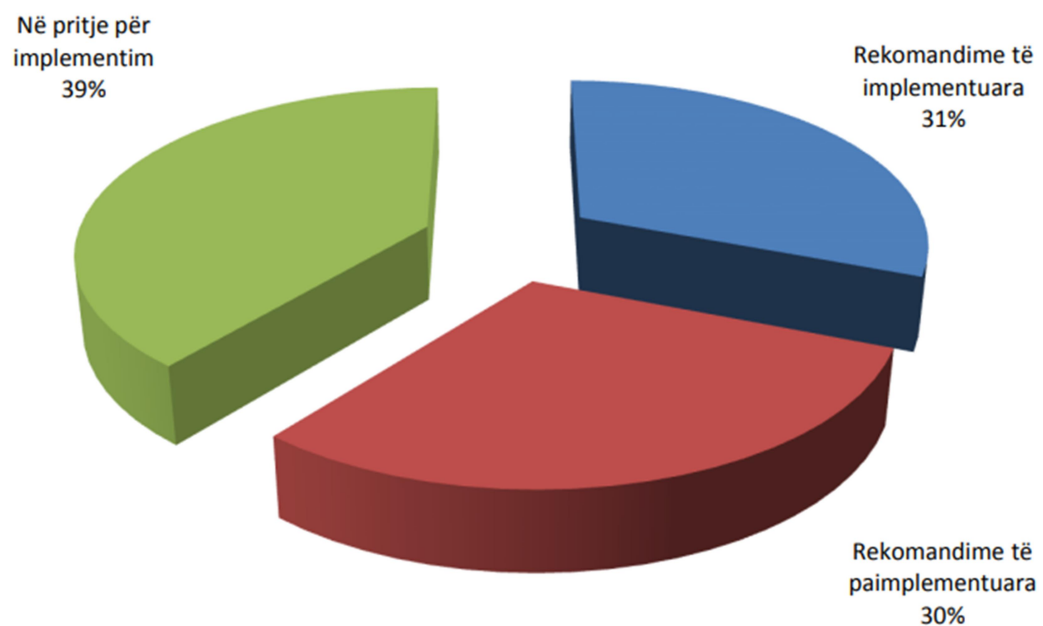
Grafiku 67:

Rastet e mbyllura nga IAP gjatë vitit 2017 (jo vetëm rastet e vitit 2017, por edhe rastet e regjistruara më herët e të mbyllura gjatë këtij viti)

Grafiku 68:

Implementimi i rekomandimeve të nxjerra në raportet për rastet e hetuara nga Institucioni i Avokatit të Popullit

7.10 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2018

Nga 1 janari 2018 deri më 31 dhjetor 2018, në selinë e IAP-së në Prishtinë dhe në zyrat rajonale janë parashtruar 1986 ankesa dhe kërkesa nga qytetarët e Kosovës për këshillë apo ndihmë juridike, ku numri më i madh i rasteve të hetuara nga IAP-ja, gjatë periudhës raportuese, kanë qenë kryesisht përkitazi me të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm; të drejtën për mjete juridike; të drejtën e punës dhe ushtrimit të profesionit; mbrojtjen shëndetësore dhe sociale; mbrojtjen e pronës, etj²⁴⁴.

Në këtë drejtim, e veçanta e këtij raporti është kalimi i Institucionit nga faza fillestare e themelimit të departamenteve profesionale e deri në fazën e funksionimit të plotë, proces i riorganizimit i paraparë edhe me Rregulloren e brendshme të këtij Institucioni, që ka ndikuar në ngritjen efektive të punës së Institucionit të Avokatit të Popullit dhe fuqizimin e kapaciteteve për zbatimin e mandateve të besuara me Kushtetutë dhe me ligje²⁴⁵.

Në analizën e detajuar për këtë vit raportues tregohet se ky Institucion ka adresuar 263 rekomandime për institucionet publike të Republikës së Kosovës, ku vëmendje e veçantë u është dhënë rasteve të hetuara Ex-Officio (hetime me vetiniciativë), që kanë të bëjnë kryesisht me shkelje të vazhdueshme të të drejtave dhe të lirive të njeriut, duke synuar efektin më të madh në përmirësimin e sistemit të mbrojtjes së këtyre të drejtave, ku do të ndalemi në disa raste: Raport me rekomandime Ex-officio nr.731/2017, në lidhje me vendimin e Inspektoratit Policor të Kosovës ,të datës 29 dhjetor 2017,për anulimin e procesit të rekrutimit për inspektor/Hetues,të shpallur më 24 korrik 2017, pastaj Raport me rekomandime Ex-officio nr.129/2018,në lidhje me zgjidhjen efektive të zvarritjeve të procedurës gjyqësore-shkelja e së drejtës për gjykim brenda një afati të arsyeshëm, ajo që bie në sy këtë vit ishte raporti me rekomandime Ex-officio nr.355/2016, në lidhje me të drejtat civile të shqiptarëve nga Presheva, Medvegja dhe Bujanoci, të zhvendosur në Republikën e Kosovës²⁴⁶.

²⁴⁴ Raporti i IAP për v. 2018, fq. 388, online: <https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2019/04/Raporti-Vjetor-i-IAP-s%C3%AB-2018-shqip.pdf>.

²⁴⁵ Ibid.

²⁴⁶ Ibid.

Po ashtu gjatë këtij viti ishte edhe një ndodhi të veçantë e arrestimit dhe dëbimit të shtetasëve të huaj andaj IAP doli me raport ex officio për këtë çështje raport me rekomandime Ex-officio nr. 214/2018, në lidhje me arrestimin dhe largimin me forcë të gjashtë shtetasve turq nga territori i Republikës së Kosovës²⁴⁷.

Në mesin e shumë raporteve po veçohen edhe disa më të rëndësishëm gjatë këtij viti edhe atë: Raporti me rekomandime Ex Officio 385-2016, në lidhje me ndryshimin dhe plotësimin e nenit 4 të Ligjit nr.04/l-96 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr.2003/15 për Skemën e Ndhmës Sociale në Kosovë, pastaj Raport me rekomandime Ex-officio nr.687/2017, në lidhje me organizimin e votimit jashtë vendit për zgjedhjet parlamentare dhe lokale,dhe Raport me rekomandime Ex-officio nr.441/2018, në lidhje me tri parime të përgjithshme për interpretimin akteve normative dhe zbatimin e këtyre parimeve në mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe raporti i fundit që do ta përmend është Raport me rekomandime Ex-officio nr.280/216, në lidhje me cenimin e vazhdueshëm të drejtës për mjedis të sigurt dhe të shëndetshëm, të drejtën e jetës dhe privatësisë, të drejtën për shfrytëzimin e mjeteve juridike efektive, të drejtën e pronës, lirinë e lëvizjes së banorëve të Komunës së Obiliqit dhe komunave të afërta që ndikohen nga problemi i njëjtë²⁴⁸.

Viti 2018 përveç punës dhe trajtimit të rasteve IAP ka pasur edhe angazhime tjera dhe pjesëmarrje në forume të ndryshme ndërkombëtare, që kanë ndihmuar në shkëmbimin e informatave dhe praktikave më të mira, në mënyrë që të njëjtat të zbatohen edhe në Kosovë, ku në vijim do ti përmendim disa nga takimet më të rëndësishme ndërkombëtare:

-Konferenca shkencore mbi “Rolin e Institucioneve Kombëtare të të Drejtave të Njeriut në procedurat administrative dhe gjyqësore”, e organizuar nga Ombudsmeni i Bosnjë dhe Hercegovinës në bashkëpunim me Këshillin e Evropës, OSBE-në, Fakultetin Juridik të Universitetit të Sarajevës dhe Fakultetin Juridik të Universitetit të Banja Lukës, që u mbajt në Asambleenë Parlamentare në Sarajevë të Bosnjë e Hercegovinës;

-Takimi i Asociacionit të Ombudsmanëve Mediteran - AOM, me temë: “Ombudsmeni si mbrojtës i të drejtave sociale, kulturore dhe mjedisore”, që u organizua me qëllim të shënimit

²⁴⁷ Ibid.

²⁴⁸ Ibid.

të 10-të vjetorit të themelimit të Asociacionit të Ombudsmanëve të Mesdheut (AOM) dhe 20-të vjetorit të themelimit të Avokatit të Popullit të Republikës së Maqedonisë;

-Konferenca “Ombudsmani në një shoqëri të hapur dhe pjesëmarrëse”, si dhe në Asamblenë Gjenerale për Evropë të Institutit Ndërkombëtar të Ombudsmanëve (IOI), organizuar nga Ombudsmani i Belgjikës dhe Instituti Ndërkombëtar i Ombudsmanëve, që u zhillua më 1-3 tetor 2018 në Parlamentin e Belgjikës, në Bruksel;

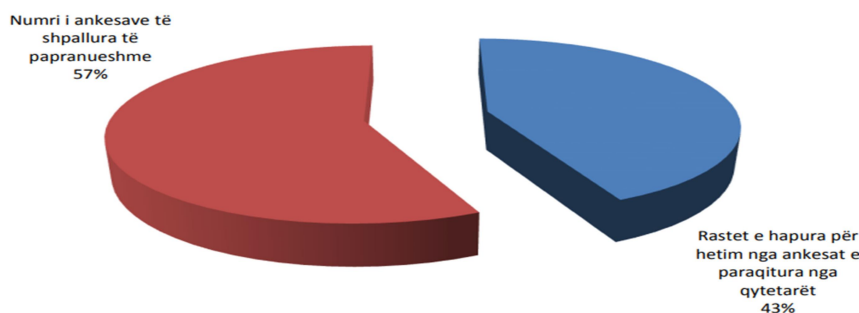
-Konferenca Vjetore, me temë: “Përkundër gjasave, ne pretendojmë të ardhmen”, e cila u mbajt më 4-6 tetor 2018 në Shkup të RMV, që prezantoi dy qëllime kryesore:

-si Institucionet Kombëtare të të Drejtave të Njeriut (IKDNj), siç është Institucioni i Avokatit të Popullit të Republikës së Kosovës, mund të luajnë një rol jetësor në mbrojtjen e të drejtave të personave LGBTI me qëllim të promovimit të përfshirjes së tyre të plotë në shoqëri;

-si puna e këtij institucioni në Kosovë është zgjeruar në mënyrë progresive për të adresuar nevojat dhe interesat specifike të nevojave dhe interesave të njerëzve transgjnorë që mund të ndryshojnë nga ato të lesbikeve, homoseksualëve dhe biseksualëve;

-Konferenca Rajonale “Shoqëri tolerante dhe gjithëpërfshirëse në Ballkanin Perëndimor”, që është mbajtur më 14 dhe 15 nëntor 2018 në Podgoricë të Malit e Zi, ku u diskutua rreth vendosjes së standardeve, monitorimit dhe bashkëpunimit në fushën e anti-diskriminimit, luftimit të gjuhës së urrejtjes, si dhe mbrojtjes së të drejtave të pakicave²⁴⁹. Më shumë detaje shih grafikun 69-77.²⁵⁰

Grafiku 69:
Shqyrtimi i ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2018

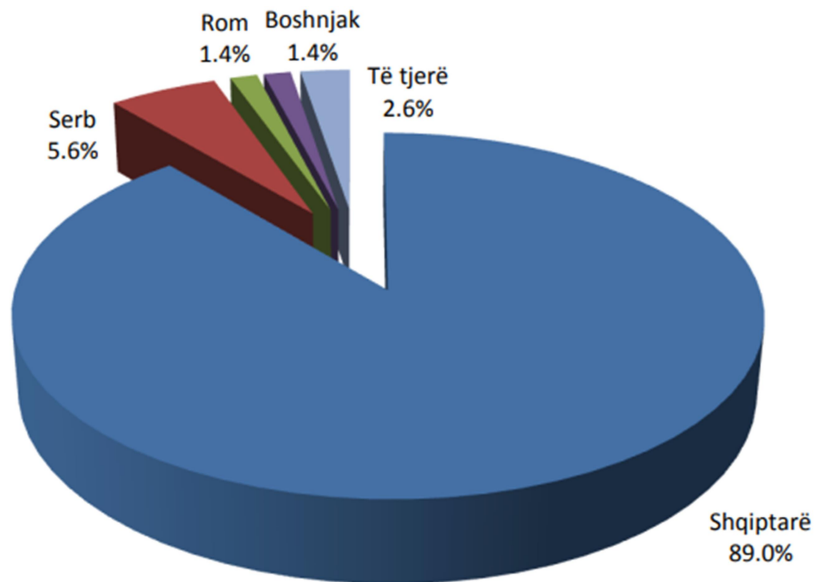

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ <https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2019/04/Raporti-Vjetor-i-IAP-së-2018-shqip.pdf>

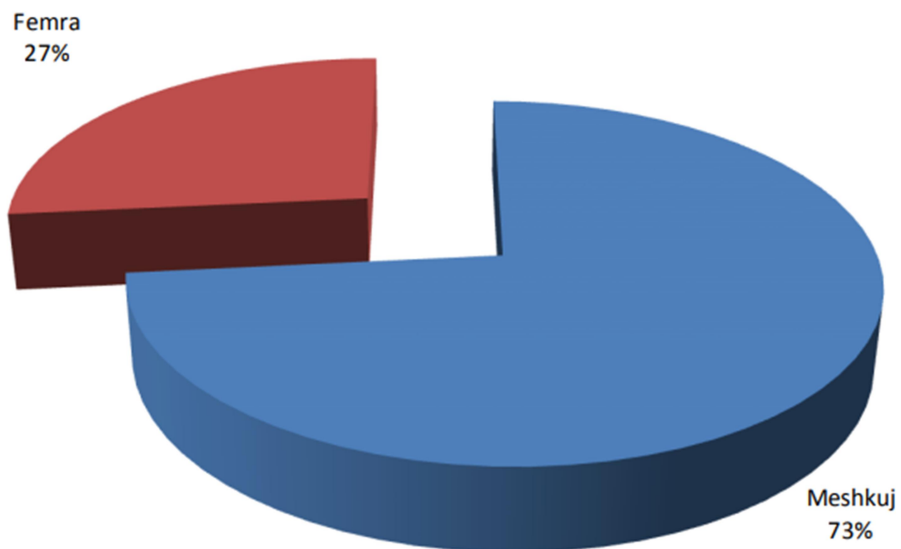
Grafiku 70:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP

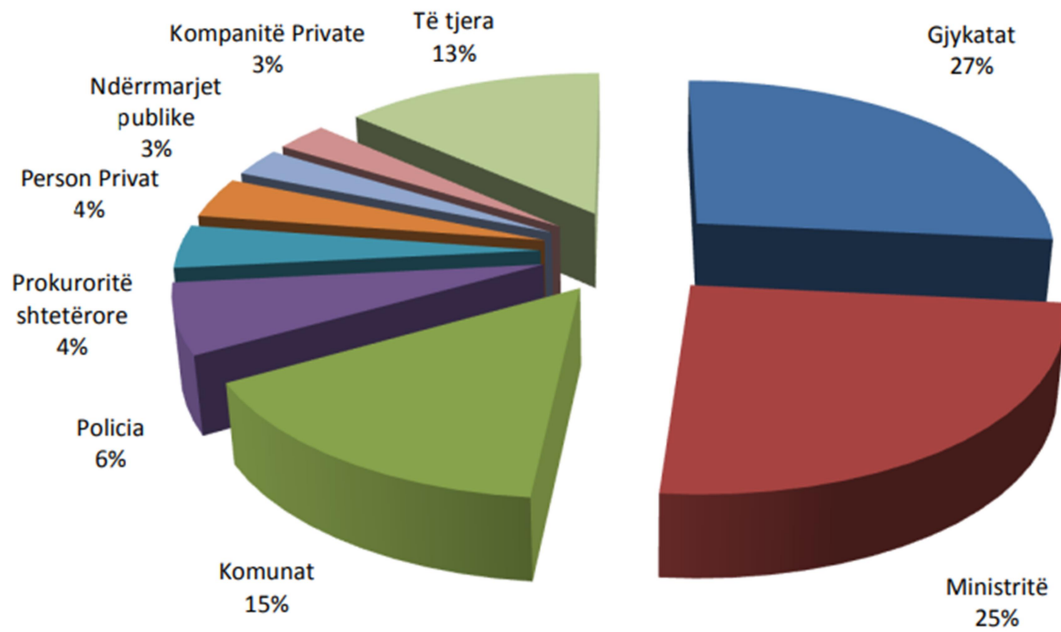
Grafiku 71:

Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP

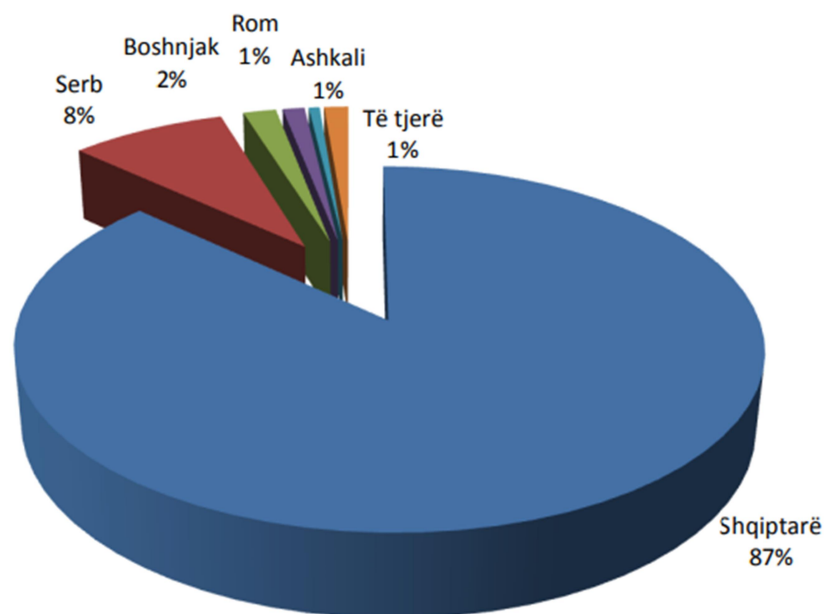
Grafiku 72:

Autoritetet përgjegjëse të ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2018

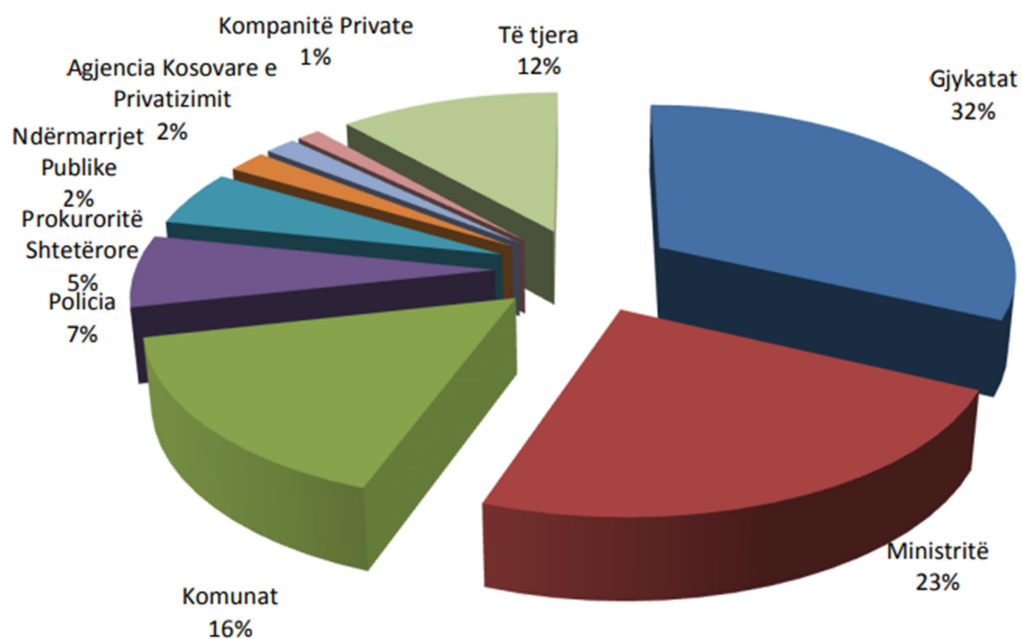
Grafiku 73:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në rastet e hapura për hetim

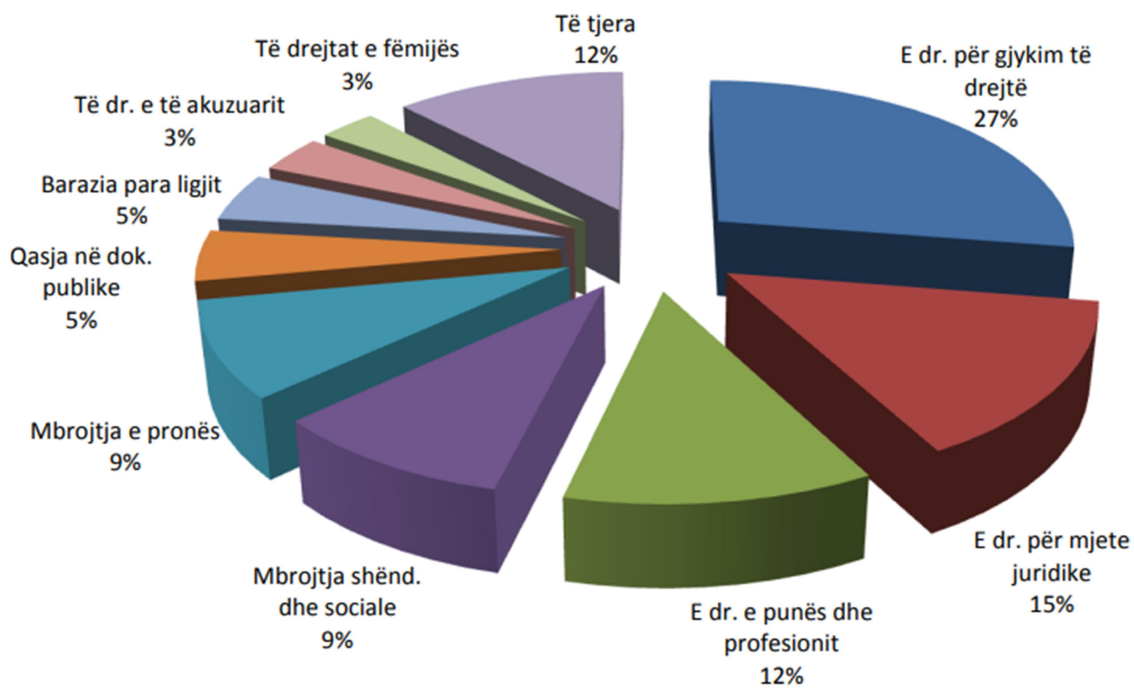
Grafiku 74:

Autoritetet përgjegjëse të rasteve të hetuara nga IAP

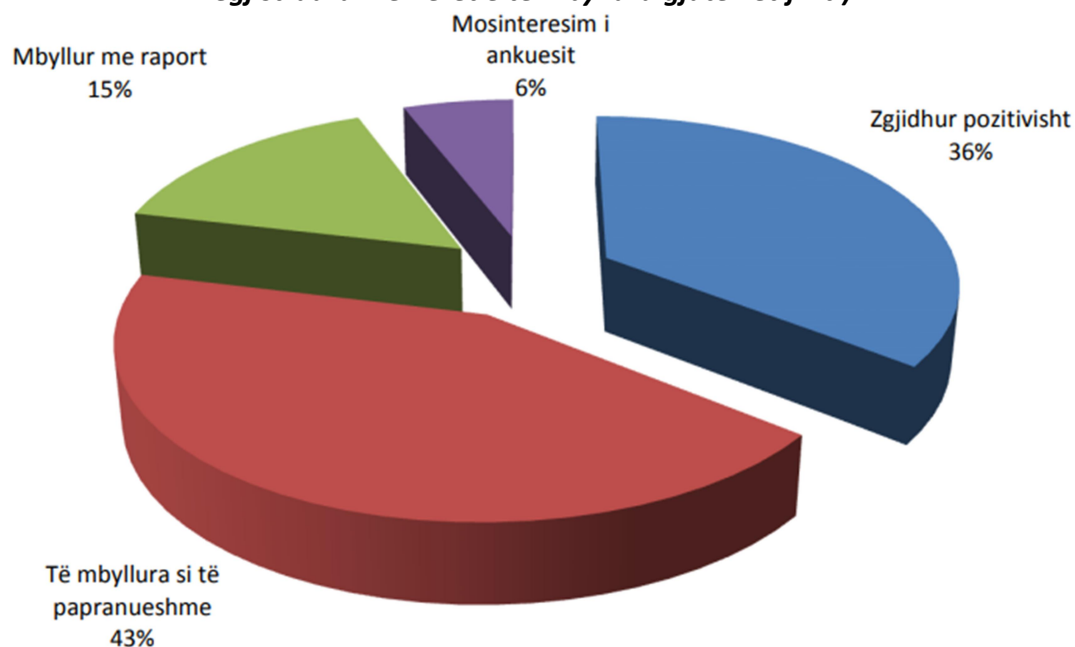

Grafiku 75:

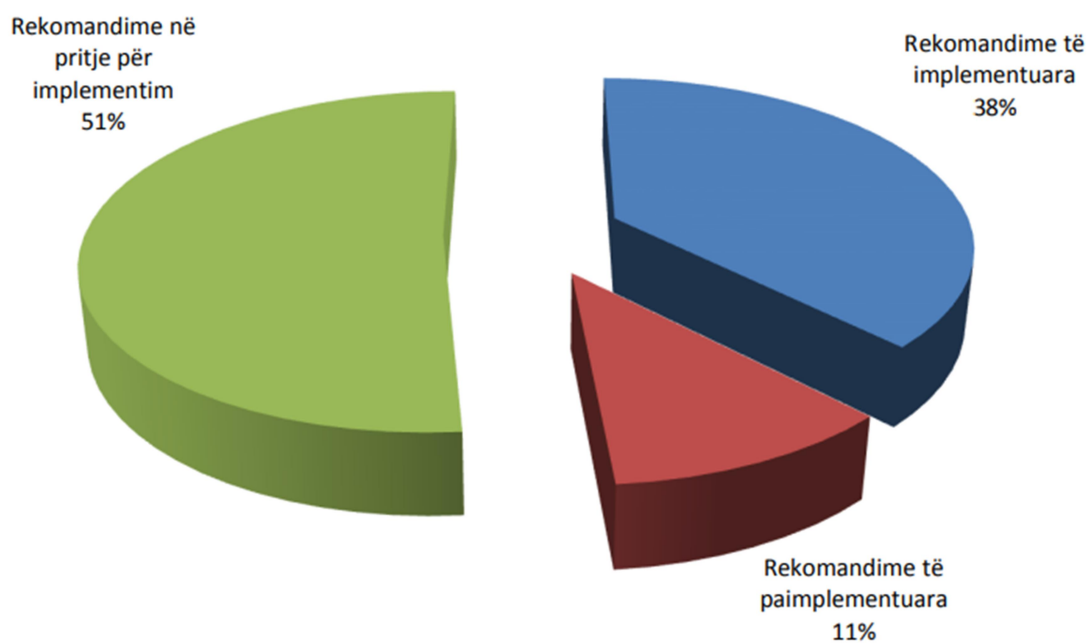
Lënda e rasteve të hetuara bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë

Grafiku 76:
Rastet e mbyllura nga IAP gjatë vitit 2018 (jo vetëm rastet e vitit 2018, por edhe rastet e regjistruara më herët e të mbyllura gjatë këtij viti)

Grafiku 77:
Implementimi i rekomandimeve të nxjerra në raportet dhe letër rekomandimet për rastet e hetuara nga Institucioni i Avokatit të Popullit

7.11 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2019

Nga 1 janari 2019 deri më 31 dhjetor 2019, në selinë e IAP-së në Prishtinë dhe në zyrat rajonale janë parashtruar 2014 ankesa dhe kërkesa për këshillë apo ndihmë juridike, nga qytetarët e Kosovës, ku numri më i madh i rasteve të hetuara nga IAP-ja, gjatë periudhës raportuese, kanë qenë kryesisht përkitazi me: të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, të drejtën për mjete juridike, të drejtën e punës dhe ushtrimit të profesionit, mbrojtjen shëndetësore dhe sociale, e drejta e qasjes në dokumente publike, mbrojtjen e pronës, etj²⁵¹

E para që vërehet gjatë këtij viti është një ngritje shumë progresive në zbatimin e rekomandimeve të Avokatit të Popullit nga ana e autoriteteve të nivelit qendror, ku në vitin 2015 ishte vetëm 11%, derisa gradualisht, nga viti në vit, zbatimi i rekomandimeve të Avokatit të Popullit nga autoritetet e nivelit qendror në këtë vit (2019) ka arritur në 54%²⁵².

Nga ana tjetër, Avokati i Popullit, në bazë të kompetencave të tij, ka përcjellë procesin legjislativ në fushën e të drejtave të njeriut ku në programin legjislativ për vitin 2019, Qeveria e Republikës së Kosovës kishte paraparë shqyrtimin dhe miratimin e 78 projektligjeve (58 projektligje të reja dhe 20 projektligje për ndryshimin dhe plotësimin e ligjeve ekzistuese), dhe Avokati i Popullit ka vërejtur se edhe në vitin 2019 ka vazhduar rënia e përqindjes së projektligjeve për ndryshimin dhe plotësimin e ligjeve ekzistuese, ku në vitin 2019, Qeveria e Republikës së Kosovës ka paraparë që t'i shqyrtojë dhe t'i miratojë 20-të projektligje për ndryshimin dhe plotësimin e ligjeve ekzistuese, apo 26% e programit legjislativ, gjë që e dëshmon se Qeveria e Republikës së Kosovës viteve të fundit (viti 2017-42%; viti 2018-31%) ka shënuar progres në këtë drejtim, duke e zvogëluar numrin e projektligjeve për ndryshimin dhe plotësimin e ligjeve ekzistuese, duke reflektuar kështu stabilitetin e ligjeve të miratuara nga Kuvendi i Republikës së Kosovës²⁵³.

²⁵¹ Raporti i IAP për v. 2019, fq. 179, online: <https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2020/04/1-SHQ-RAPORTI-VJETOR-2019.pdf>.

²⁵² Raporti i IAP për v. 2019, online: <https://www.oik-rks.org/wp-content/uploads/2020/04/1-SHQ-RAPORTI-VJETOR-2019.pdf>.

²⁵³ Ibid.

Gjatë vitit raportues, Avokati i Popullit ka identifikuar edhe raste të mospërputhjes së versioneve gjuhësore të akteve normative, ku lidhur me këtë çështje, gjatë hetimit të ankesave të pranura dhe gjatë analizimit të Ligjit për Vetëqeverisjen Lokale si dhe të Udhëzimit Administrativ MAPL nr. 2014/01 për Procedurën e Emërimit të Nënkyetarëve në Komuna, Avokati i Popullit ka identifikuar se ka mospërputhje ndërmjet versioneve të gjuhës shqipe me versionin e gjuhës serbe në aktet në fjalë, e që në praktikë mund të sjellë paqartësi rreth zbatimit të tyre dhe, në këtë drejtim, Avokati i Popullit, më 31 korrik 2019, ka publikuar Letër rekomandimin dhe i është drejtuar Ministrisë së Administrimit të Pushtetit Lokal që ti ndërmarrë veprimet adekuate me qëllim të harmonizimit gjuhësor të Udhëzimit Administrativ MAPL nr. 2014/01 për Procedurën e Emërimit të Nënkyetarëve në Komuna, e po ashtu në bashkëpunim me Kuvendin e Kosovës të ndërmarrin masa me qëllim të harmonizimit gjuhësor të Ligjit nr. 03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale²⁵⁴.

Përkitazi me rastet e publikimit të aktgjykimeve të Gjykatës Kushtetuese në Gazetën Zyrtare, Avokati i Popullit ka vërejtur se në ligjet e publikuara në Gazetën Zyrtare mungon njoftimi se dispozitat e ndonjë ligji janë shfuqizuar nga Gjykata Kushtetuese dhe një rast konkret është identifikuar tek rasti i vlerësimit të përputhshmërisë me Kushtetutën të nenit 14, paragrafi 1, nënparagrafi 1.7, të Ligjit nr. 03/L-179 për Kryqin e Kuq të Republikës së Kosovës; në këtë rast, Gjykata Kushtetuese, me Aktgjykim, ka vlerësuar se paragrafi 1.7 i nenit 14 të Ligjit nr. 03/L179 për Kryqin e Kuq të Republikës së Kosovës nuk është në pajtim me Kushtetutën dhe të njëjtin e ka shfuqizuar, mirëpo, një njoftim të tillë nuk e hasim në Gazetën Zyrtare ku rezulton se Ligji për Kryqin e Kuq, përkatësisht neni 14, paragrafi 1.7, gjendet në zbatim pa marrë parasysh që kjo dispozitë është shfuqizuar nga Gjykata Kushtetuese dhe, të njëjtën situatë e kemi edhe te Ligji nr. 06/L-048 për Këshillin e Pavarur Mbikëqyrës për Shërbimin Civil të Kosovës dispozitat e të cilit janë shfuqizuar nga Gjykata Kushtetues, ku bëhet fjalë për nenin 4, paragrafi 1, në lidhje me nenin 3, paragrafi 1.1, nenin 6, paragrafi 1.3, dhe nenin 19, nënparagrafët 5, 6, 7 dhe 8, për të cilët Gjykata Kushtetuese ka vendosur se nuk janë në pajtim me Kushtetutën, e të cilët akoma figurojnë në Gazetën Zyrtare sikur të ishin në fuqi, andaj, lidhur me këtë çështje, Avokati i Popullit konsideron se duhet të merren veprime urgjente që në

²⁵⁴ Ibid.

Gazetën Zyrtare të vendosen njoftimet për të gjitha ligjet, të cilat, pjesërisht apo në tërësi, janë shfuqizuar nga Gjykata Kushtetuese, për shkak se nuk janë në pajtim me Kushtetutën dhe se çdo vazhdim i zbatimit të tyre përbën shkelje të Kushtetutës²⁵⁵.

Kuvendi i Republikës së Kosovës ka miratuar Ligjin nr06/L-057 për përgjegjësinë disiplinore të gjyqtarëve dhe të prokurorëve, i cili Avokatit të Popullit i jep dy kompetenca shtesë:

- kompetencën për t'i kërkuar Këshillit Prokurorial dhe Këshillit Gjyqësor fillimin e procedurës disiplinore; dhe

- kompetencën për të ushtruar ankesë te Gjykata Supreme, ku, në raste individuale, kur Avokati i Popullit konsideron se të dyja kompetencat e përcaktuara nga ligji tejkalojnë kompetencat e zakonshme të Avokatit të Popullit, duke marrë parasysh Ligjin për avokatin e popullit, ligje të tjera në fuqi dhe opinionet e Komisionit të Venecias dhe për sa i përket kompetencës për të kërkuar fillimin e procedurës disiplinore, Ligji për avokatin e popullit e njeh këtë kompetencë vetëm në një situatë specifike, pra, në rastet e dështimit për të bashkëpunuar me Avokatin e Popullit, ndërsa, siç u pa më sipër, ligji në diskutim e tejkalon këtë dispozitë, duke i dhënë Avokatit të Popullit kompetencën për të kërkuar fillimin e procedurës disiplinore edhe në raste të mosrespektimit të afatit për marrjen e vendimeve, si dhe në raste të hedhjes poshtë të ankesave pa u plotësuar kushtet ligjore, ndërkaq, për sa i përket kompetencës për të ushtruar ankesë tek Gjykata Supreme, situata qëndron edhe më e dallueshme, sepse bazuar në rekomandimet e Komisionit të Venecias ku potencohet që, në përgjithësi, duket e parapëlqyeshme që ti jepen Avokatit të Popullit kompetenca për të dhënë rekomandime të përgjithshme lidhur me funksionimin e sistemit gjyqësor dhe të mënjanohet kompetenca për të ndërhyrë në raste individuale, andaj, Avokati i Popullit i Republikës së Kosovës gëzon kompetenca më të gjera për të ndërhyrë në rastet gjyqësore sesa që rekomandohet nga Komisioni i Venecias për institucionet kombëtare për të drejtat e njeriut, por megjithatë, në ligjet e Kosovës, Avokatit të Popullit nuk i jepet kompetenca për të iniciuar ankesa gjyqësore në rastet individuale dhe, në vend të kësaj, Avokati i Popullit, sipas ligjeve të tjera në fuqi, ka të drejtë vetëm që:

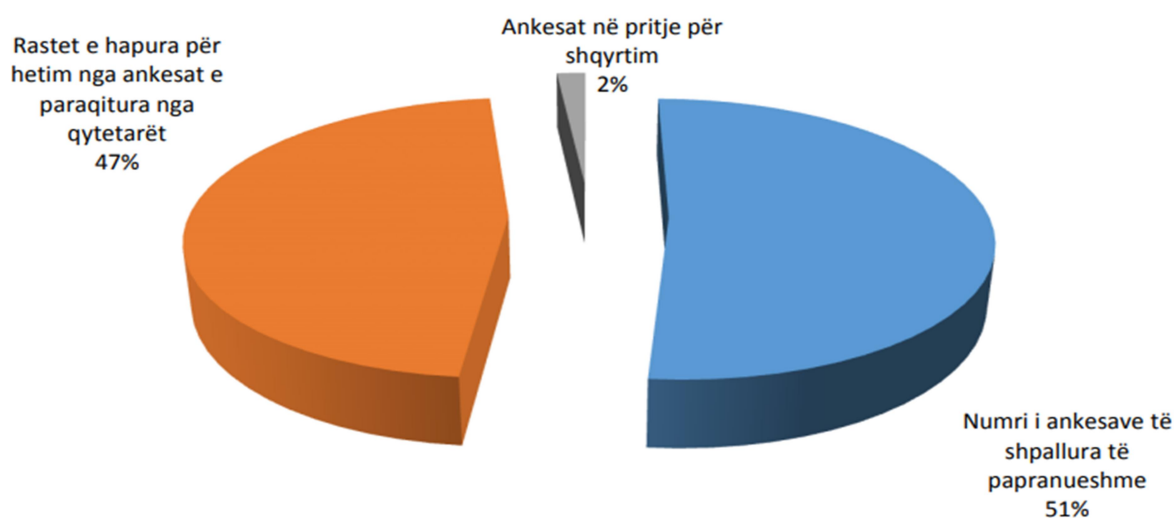
²⁵⁵ Ibid.

- të iniciojë rastet gjyqësore në raste të përgjithshme, por jo në raste të individëve; ose

- të ndërhyjë në raste të individëve, por jo të iniciojë ankesa në raste të tilla²⁵⁶. Më shumë të dhëna shih grafiku 78-86²⁵⁷.

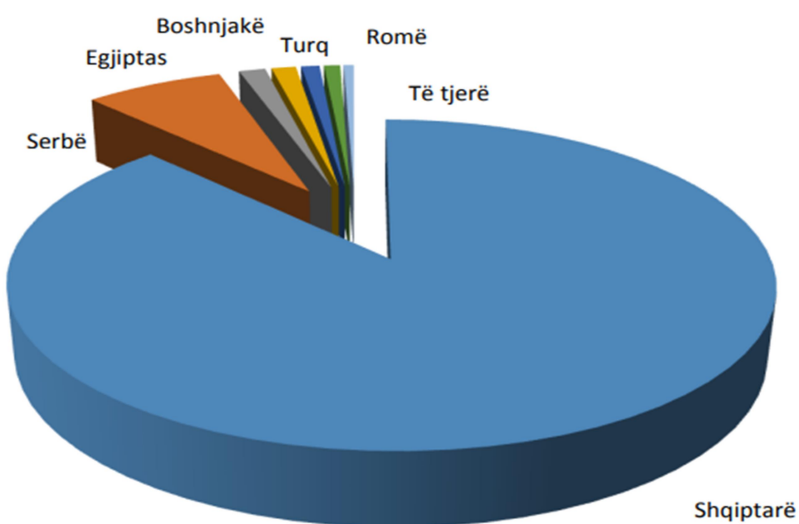
Grafiku 78:

Shqyrtimi i ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2019

Grafiku 79:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP

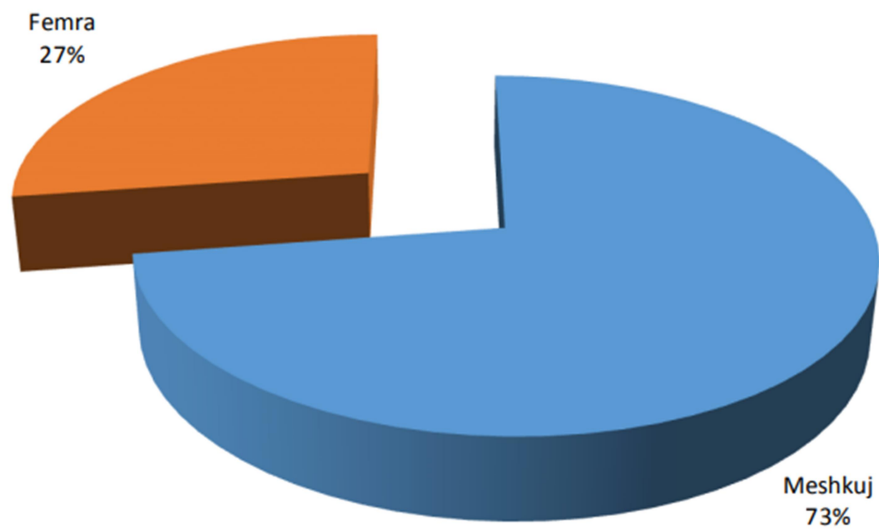

²⁵⁶ Ibid; CDL-AD(2007) 024, Opinion on the draft law on the People's Advocate of Kosovo adopted by the Venice Commission at its 71st Plenary Meeting (Venecia, 1-2 qershor 2007), p. 19.

²⁵⁷ <https://oik-rks.org/2020/04/02/raporti-vjetor-2019/>

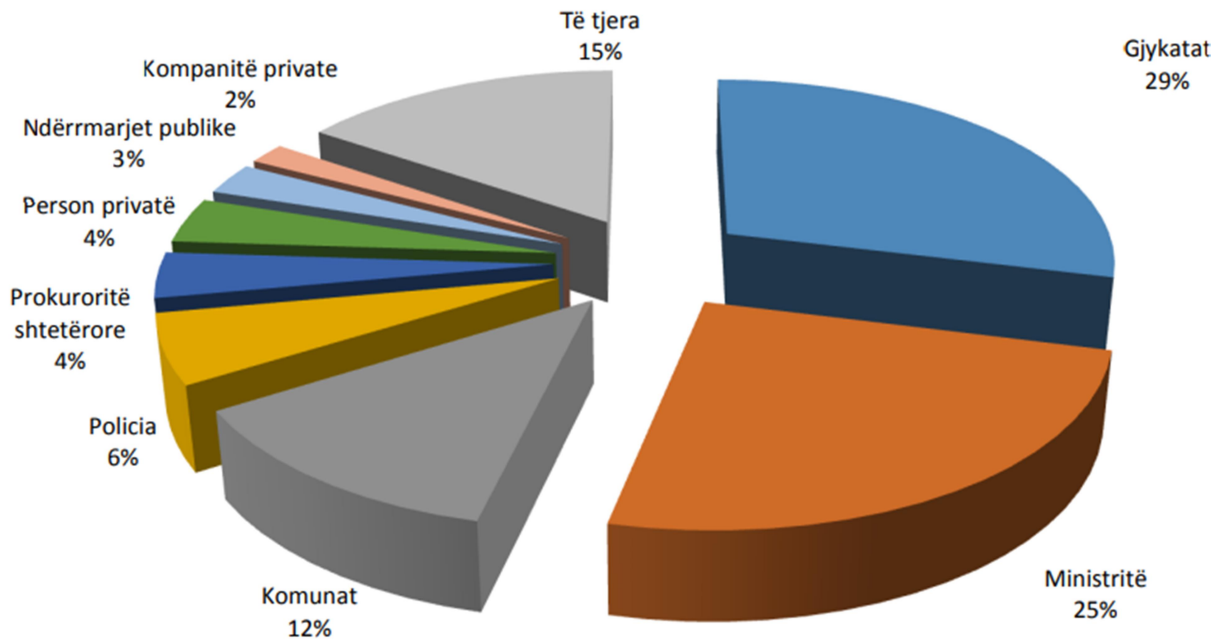
Grafiku 80:

Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura në IAP

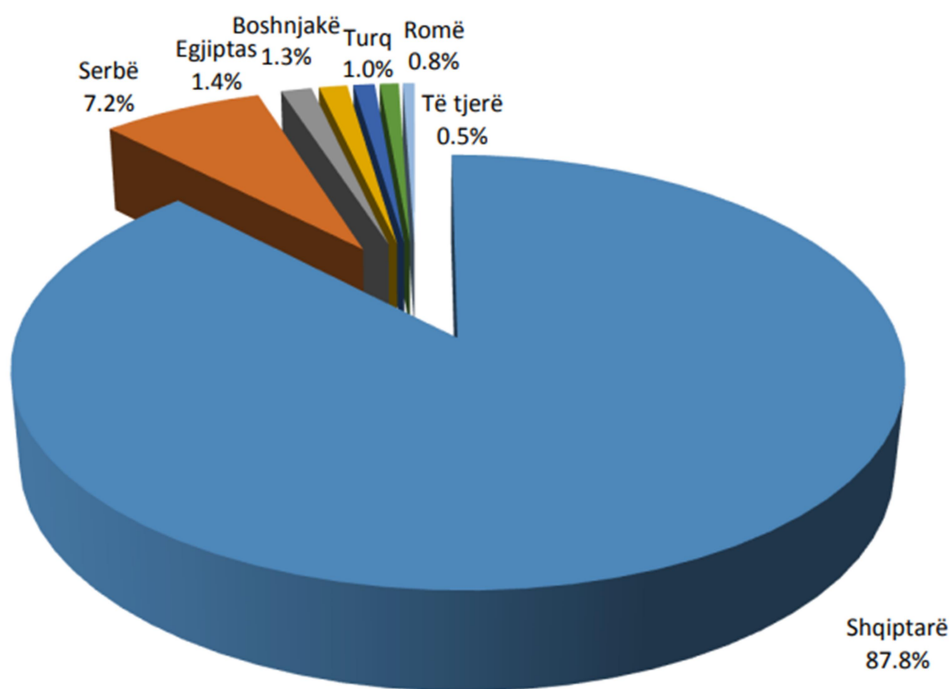
Grafiku 81:

Autoritetet përgjegjëse të ankesave të paraqitura në IAP gjatë vitit 2019

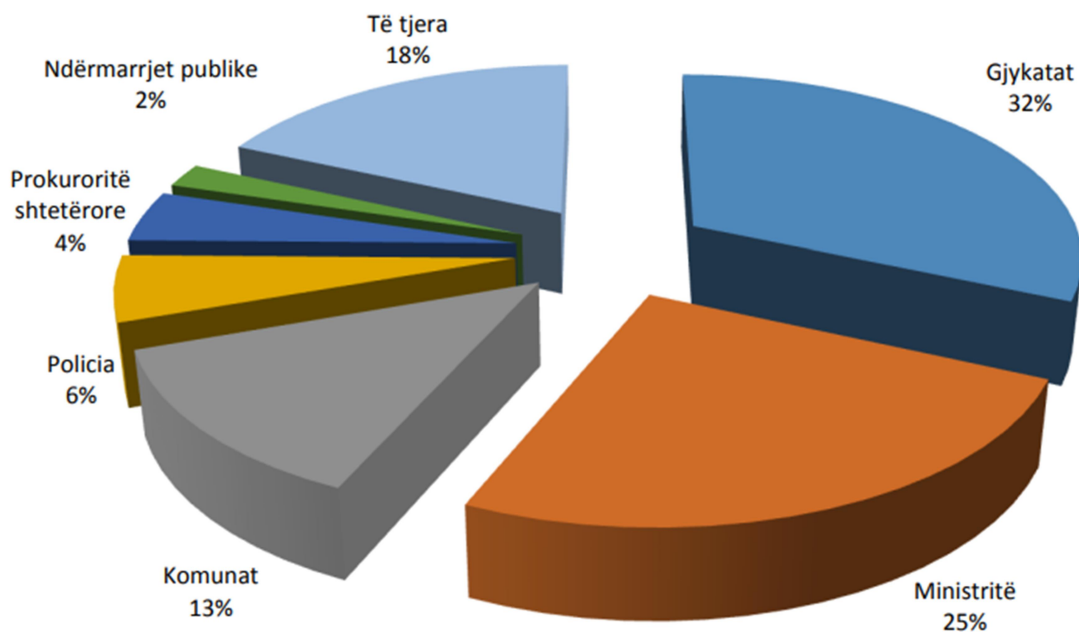
Grafiku 82:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në rastet e hapura për hetim

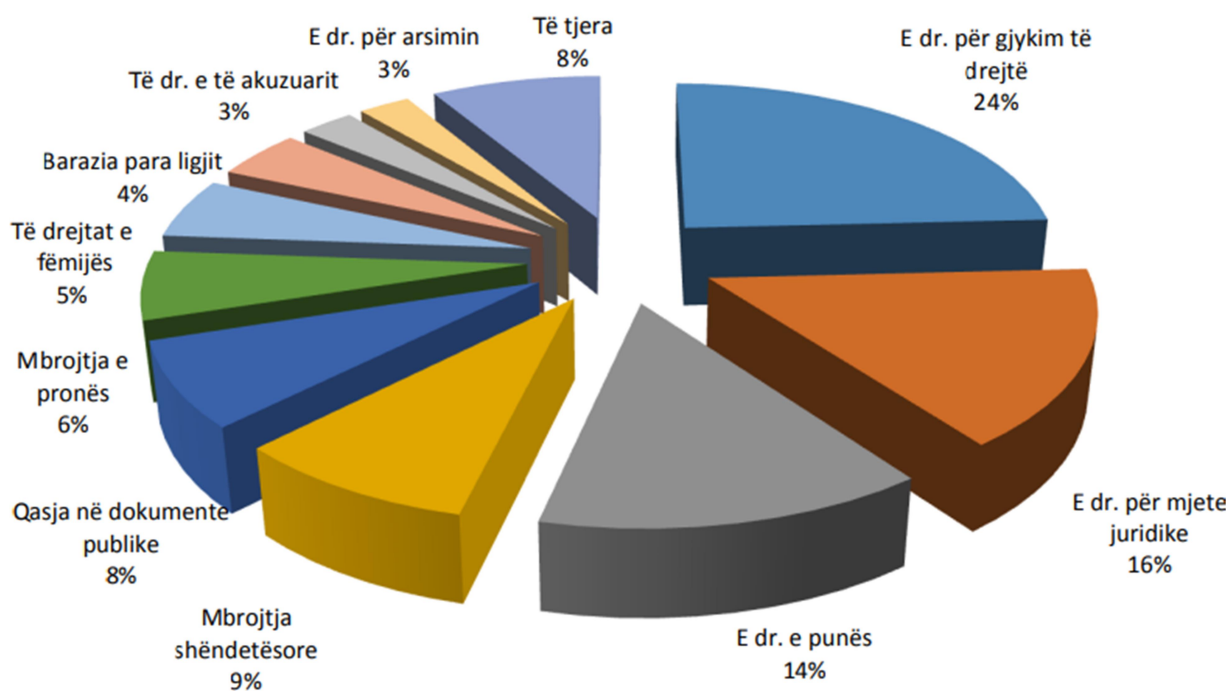
Grafiku 83:

Autoritetet përgjegjëse të rasteve të hetuara nga IAP-ja

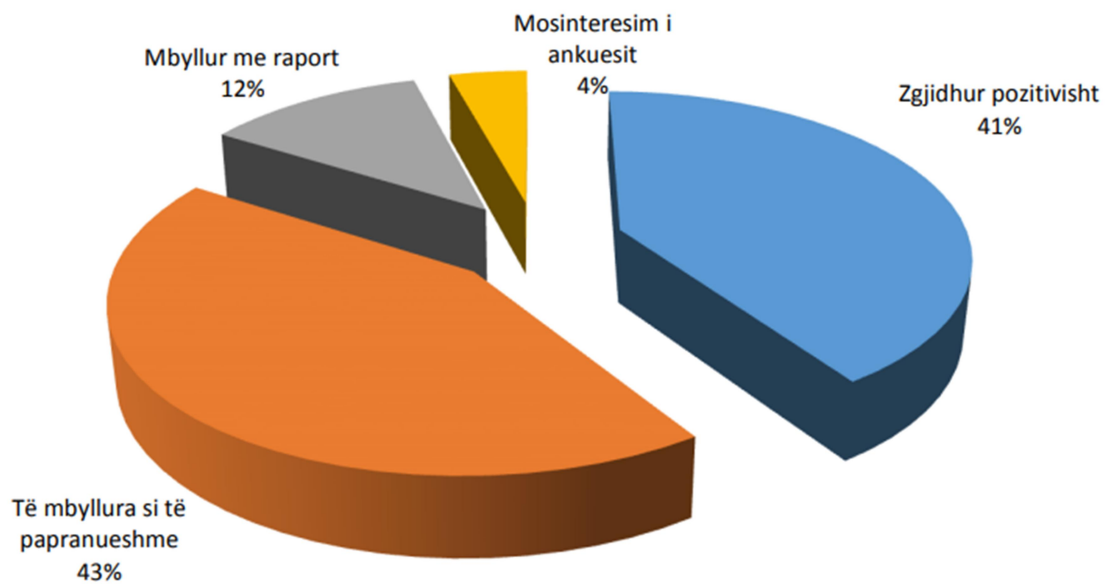
Grafiku 84:

Lëndët e rasteve të hetuara, bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë

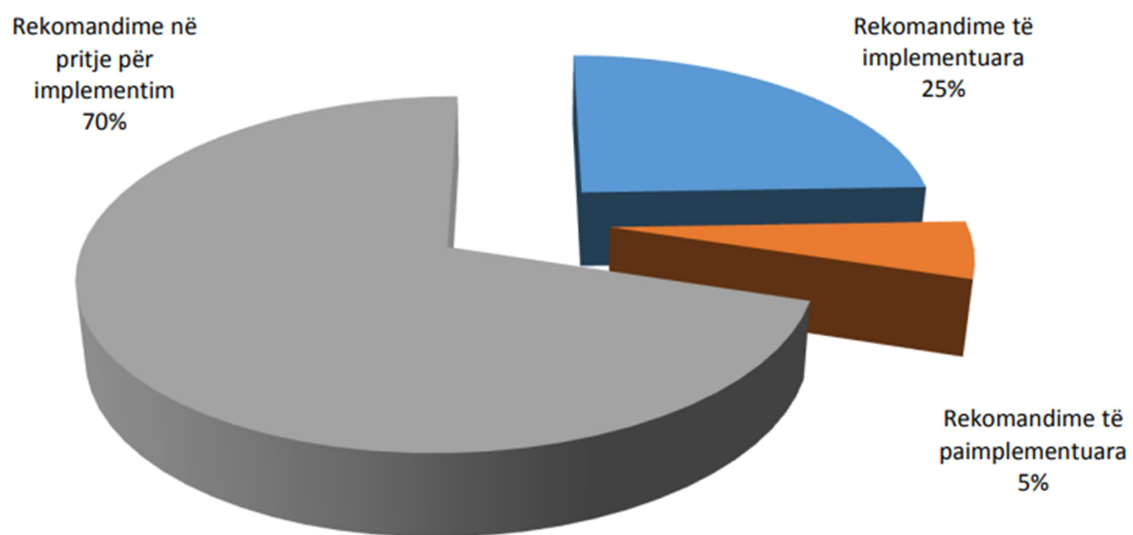

Grafiku 85:

Rastet e mbyllura nga IAP-ja gjatë vitit 2019 (jo vetëm rastet e vitit 2019, por edhe rastet e regjistruara më herët e të mbyllura gjatë këtij viti)

Grafiku 86:
Implementimi i rekomandimeve të nxjerra në raportet dhe në letër rekomandimet për rastet e hetuara nga Institucioni i Avokatit të Popullit

7.12 Veprimtaria e Avokatit të Popullit lidhur me mbrojtjen, monitorimin dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore në vitin 2020

Nga 1 janari 2020 deri më 31 dhjetor 2020, në selinë e IAP-së në Prishtinë dhe në zyrat rajonale janë parashtruar nga qytetarët e Kosovës 1419 ankesa dhe kërkesa për këshillë apo për ndihmë juridike, ku numri më i madh i rasteve të hetuara nga IAP-ja, gjatë periudhës për të cilën po raportohet, kishin të bënin me: të drejtën për gjykim të drejtë dhe të paanshëm, të drejtën për mjete juridike, të drejtën e punës dhe ushtrimit të profesionit, mbrojtjen shëndetësore dhe sociale, mbrojtjen e pronës, barazinë para ligjit, të drejtën e qasjes në dokumente publike, etj²⁵⁸.

Ky vit kaloi me Pandeminë COVID-19 që ishte një formë unike dhe pa precedent e emergjencës publike; fillimisht krejt i paparashikueshëm, impakti i menjëhershëm dhe i ashpër i pandemisë Covid-19 i zuri shtetet në befasi, dhe autoriteteve iu desh të reagonin me shpejtësi pa pasur njohuritë ose përvojën për ta kuptuar se si të parandalohet më së miri përhapja e virusit, dhe gjatësia, fushëveprimi dhe natyra ndryshuese e pandemisë COVID-19 gjithashtu nënkuptojnë që kjo është mundësi e paçmueshme për të reflektuar në lidhje me reagimet e shteteve ndaj emergjencës, si dhe praktikën gjyqësore vendase dhe evropiane të zhvilluar gjatë kësaj kohe, për ta kuptuar më mirë se si të veprohet në përputhje me Konventën në situata të ardhshme emergjencash dhe Avokati i Popullit, edhe gjatë vitit 2020, është përkushtuar në drejtim të përmbushjes së mandatit kushtetues dhe ligjor për promovimin e të drejtave të njeriut dhe të lirive themelore, duke qenë se situata e pandemisë COVID-19 këtë vit ka paraqitur sfidë për IAP-në në drejtim të realizimit të aktiviteteve promovuese, Avokati i Popullit, nëpërmjet kapaciteteve ekzistuese me përpjekje maksimale, organizimin e aktiviteteve ia përshtati masave kundër pandemisë²⁵⁹.

Paraqitja e virusit COVID-19 në Republikën e Kosovës, në muajin mars të vitit 2020, paraqiti nevojën e ndërmarrjes së masave mbrojtëse shtetërore për ruajtjen e shëndetit publik,

²⁵⁸ Raporti i IAP për v. 2020, fq. 160, online: [file:///C:/Users/hp/Downloads/RAPORTI-VJETOR-2020-shqip%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/hp/Downloads/RAPORTI-VJETOR-2020-shqip%20(1).pdf).

²⁵⁹ Raporti i IAP për v. 2020, online: [file:///C:/Users/hp/Downloads/RAPORTI-VJETOR-2020-shqip%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/hp/Downloads/RAPORTI-VJETOR-2020-shqip%20(1).pdf).

ku Qeveria e Republikës së Kosovës nxori vendime për gjendjen emergjente në shëndetin publik, me të cilat u kufizua puna e institucionet publike, e në disa edhe u ndalua plotësisht²⁶⁰.

Këto vendime patën ndikime negative edhe në funksionimin e gjyqësorit të vendit dhe u reduktua puna në gjykata²⁶¹ dhe në prokurori vetëm në shqyrtimin e rasteve ku përjashtohet publiku, në rastet urgjente dhe me staf të reduktuar të punëtorëve²⁶².

Kjo situatë e re në gjyqësor ndikoi në përkeqësimin e mëtejshëm, në efikasitetin e vendosjes së lëndëve gjyqësore në afate ligjore dhe ndikoi në rritjen e numrit të lëndëve të pazgjidhura në nivel vendi gjë që do të afektojë në pakënaqësi të qytetarëve për të drejtat dhe për liritë e njeriut, për mbrojtje gjyqësore të të drejtave të tyre dhe lidhur me mandatin e Avokatit të Popullit në mbrojtjen e të drejtave dhe të lirive të njeriut në lëmin e gjyqësorit është i përcaktuar me Ligjin për Avokatin e Popullit, sipas të cilit Avokati i Popullit mund të japë rekomandime të përgjithshme për funksionimin e sistemit gjyqësor, duke mos ndërhyrë në raste dhe në procedura ligjore të cilat janë duke u zhvilluar në gjykata, përveç çështjeve që kanë të bëjnë me pretendimet për administrimin e drejtësisë, përkatësisht me rastet e zvarritjeve të procedurave gjyqësore dhe mosekzekutim të vendimeve gjyqësore²⁶³.

Në këtë drejtim, Avokati i Popullit, kishte pranuar ankesa ndaj gjykatave, me pretendimet për zvarritje të pajustificueshme në shqyrtimin/vendosjen e lëndëve të tyre nga gjykatat, ku ankesat e pranuar kryesisht kanë të bëjnë me zvarritje të procedurave lidhur me kontestet e natyrës civile, konteste pronësore, konteste nga marrëdhënia e punës, konflikte administrative, si dhe ankesa për mosekzekutimin e vendimeve të plotfuqishme gjyqësore; dhe

²⁶⁰ Vendimi nr.01/07, datë 15.3.2020 dhe Vendimi nr.01/11, datë 15.3.2020, të Qeverisë së Republikës së Kosovës. <https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2020/03/Vendimi-nr.01-11.pdf>

²⁶¹ Këshilli Gjyqësor i Kosovës, Vendimi KGJK.nr. 52/2020, i datës 12 mars 2020 (linku: https://www.gjyqesorirks.org/wpcontent/uploads/decisions/13755_Vendimi_Nr_52_2020_Kufizohen_perkohesisht_veprimtarit_gjyqesore.pdf); Këshilli Gjyqësor i Kosovës, Vendimi KGJK.Nr. 83/2020, maj 2020, burimi: https://www.gjyqesori-rks.org/wpcontent/uploads/decisions/57454_Vendimi_KGJK_Nr_83_2020_Shtohet_aktiviteti_punes_se_Keshillit_Gjyqeso

[r_te_Kosoves_dhe_te_gjitha_Gjykatat_vendit.pdf](https://www.gjyqesori-rks.org/wpcontent/uploads/decisions/57454_Vendimi_KGJK_Nr_83_2020_Shtohet_aktiviteti_punes_se_Keshillit_Gjyqeso_r_te_Kosoves_dhe_te_gjitha_Gjykatat_vendit.pdf)

296- Këshilli Prokurorial i Kosovës, "Vendim- Reduktohen esencialisht aktivitetet në kuadër të Këshillit Prokurorial të Kosovës dhe Prokurorit të Shtetit", mars 2020, burimi: <https://prokuroria-rks.org/kpk/lajm/4638> dhe Këshilli Prokurorial i Kosovës, Vendimi KPK.nr.462/2020, maj 2020, burimi: <https://prokuroriarks.org/assets/cms/uploads/files/Dokumente%20Publikime/KPK/Vendime/Vendim%20Nr.462.2020%20-%20Shtohen%20aktivitetet%20e%20pun%C3%ABs%20n%C3%AB%20sistemin%20prokurorial.pdf>

²⁶³ Shih Ligjin nr.05/L-019 për Avokatin e Popullit, neni 16, paragrafi 8.

kjo gjendje jo vetëm që vie si pasojë e numrit të madh të rasteve të vjetra të pazgjidhura, për më shumë, duhet theksuar se Pandemia COVID-19 ishte një sfidë shtesë për sistemin gjyqësor, pasi për një periudhë të caktuar kohore, si pasojë e emergjencës shëndetësore, gjykatat i pezulluan seancat gjyqësore dhe punuan vetëm me staf esencial, ndërkaq, më tej u paraqitën situata kur gjykatat kishin staf të infektuar me COVID-19, prandaj të njëjtët u detyruan të mjekoheshin, disa të tjerë të karantinoheshin dhe të vetëizoloheshin, prandaj deri me lirim të masave dhe përmirësimin e gjendjes epidemiologjike, gjykatat punuan vetëm me raste të natyrës urgjente, dhe kjo situatë solli ngarkesa të reja në gjykata dhe si rrjedhojë zvarritje të mëtutjeshme²⁶⁴.

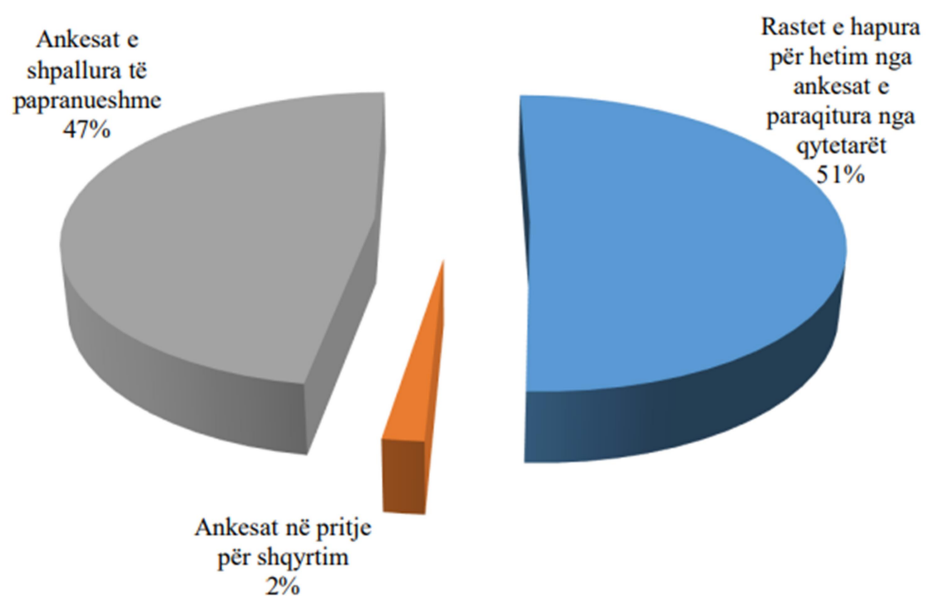
Edhe puna e pushtetit ekzekutiv për vitin raportues pa dyshim është karakterizuar në masë të madhe me Pandeminë COVID-19 dhe ndikimin e saj në punën e pushtetit ekzekutiv ku rrethanat e krijuara me virusin COVID-19 dhe rrezikshmërinë që ai paraqet për jetën dhe për shëndetin e qytetarëve kërkojnë një balancim në mes të së drejtës për jetën, e cila nuk mund të kufizohet në asnjë rrethanë dhe të drejtave të tjera për të cilat Kushtetuta dhe instrumentet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut i lejojnë kufizimet, në rrethana të caktuara, dhe Avokati i Popullit konsideron se Pandemia COVID-19 bie në fushën e përkufizimeve të kërcënimit të shëndetit dhe të jetës së qytetarëve dhe shteti është i obliguar që të ndër marrë masa në mbrojtjen e jetës dhe të shëndetit të tyre, ku mes tjerash dhe në përgjithësi ishte edhe qëndrimi i Avokatit të Popullit i shprehur në dy opinione, të cilat ia ka dërguar Gjykatës Kushtetuese lidhur me vendimet e qeverisë, që kishin të bënin me kufizimin e së drejtës së lëvizjes dhe të lirisë së tubimit, ku Avokati i Popullit, nga data 15 mars deri më 31 dhjetor, ka pranuar 64 ankesa që ndërlidhen me pandeminë, prej të cilave 39 janë hapur për hetim, ndërsa sipas detyrës zyrtare (ex-officio) ka hapur 9 raste lidhur me situatën e pandemisë, si në vijim: Rasti i arrestimit të qytetarëve për mosrespektim të vendimit të Ministrisë së Shëndetësisë, i datës 14 prill 2020²⁶⁵. Më shumë detaje shih grafiku 87-95²⁶⁶.

²⁶⁴ Ibid.

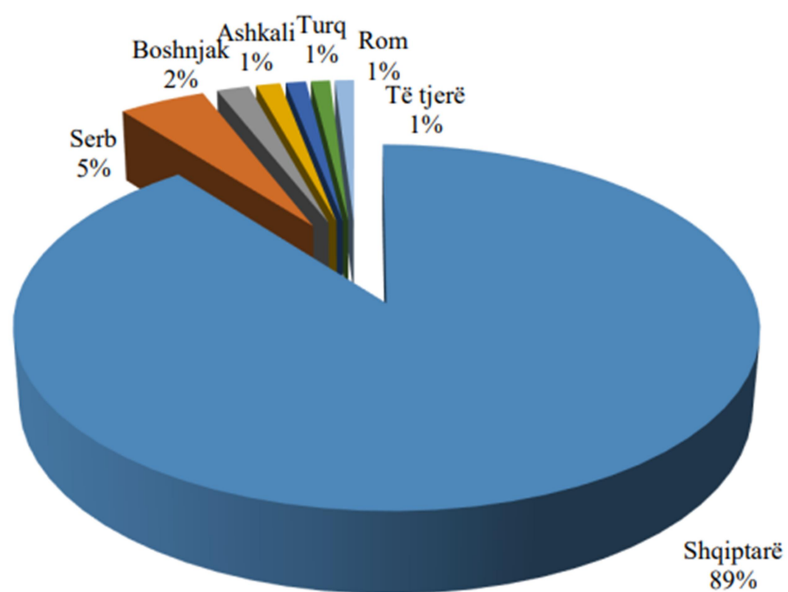
²⁶⁵ Rasti nr. 310/2020; Raporti i IAP për v. 2020, online: [file:///C:/Users/hp/Downloads/RAPORTI-VJETOR-2020-shqip%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/hp/Downloads/RAPORTI-VJETOR-2020-shqip%20(1).pdf).

²⁶⁶ <https://oik-rks.org/2021/04/14/raporti-vjetor-2020/>

Grafiku 87:
Shqyrtimi i ankesave të paraqitura në IAP

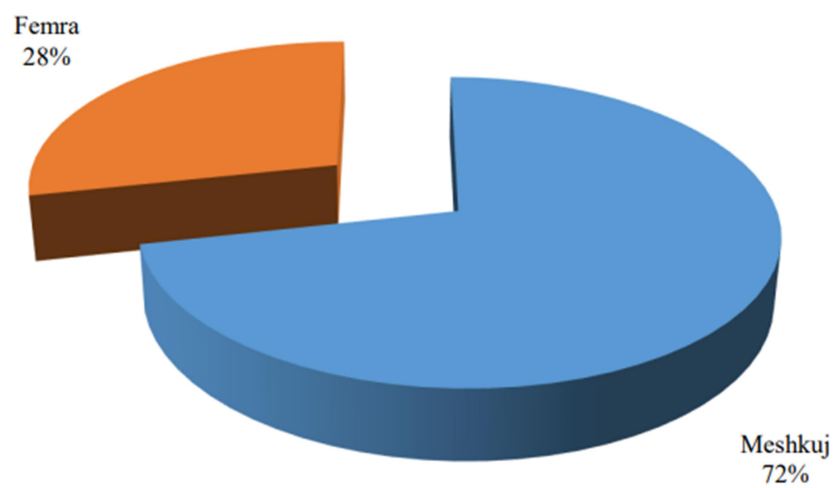

Grafiku 88:
Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura

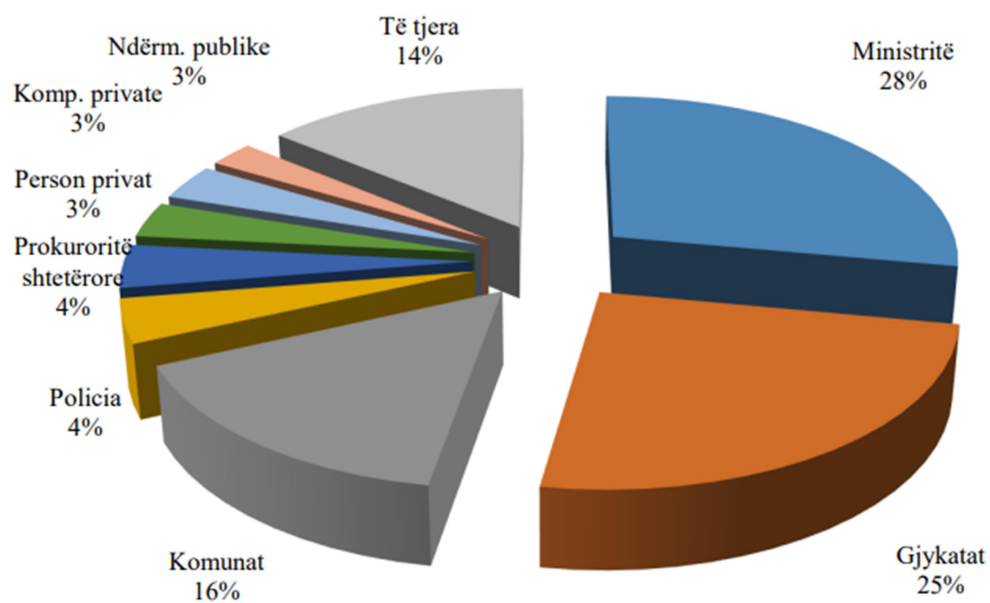
Grafiku 89:

Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura

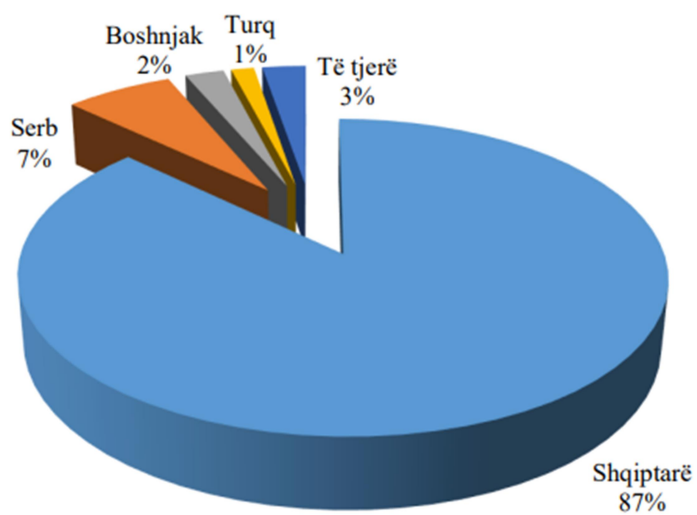
Grafiku 90:

Autoritetet përgjegjëse të ankesave të paraqitura në IAP

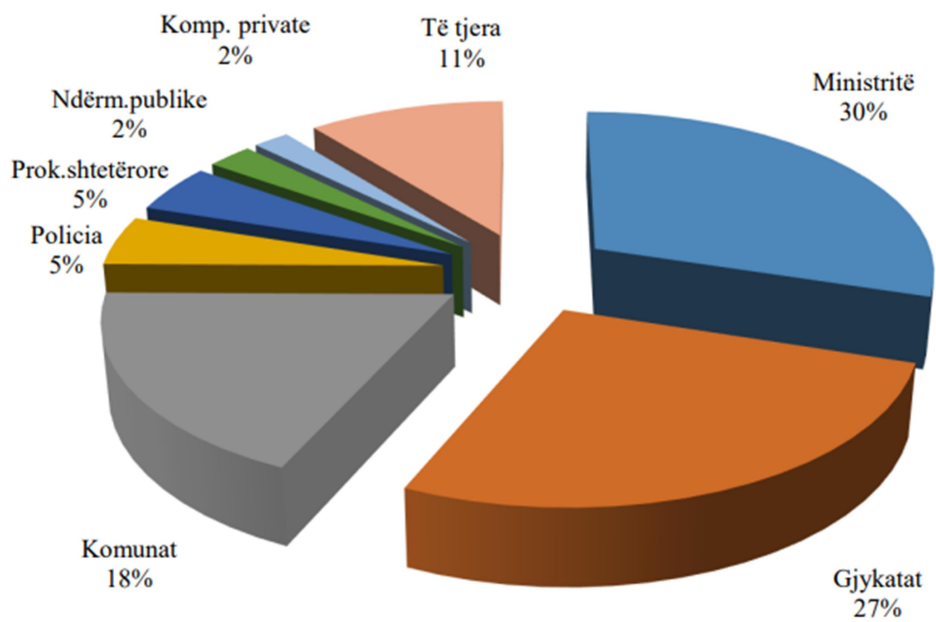
Grafiku 91:

Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në rastet e hapura për hetim

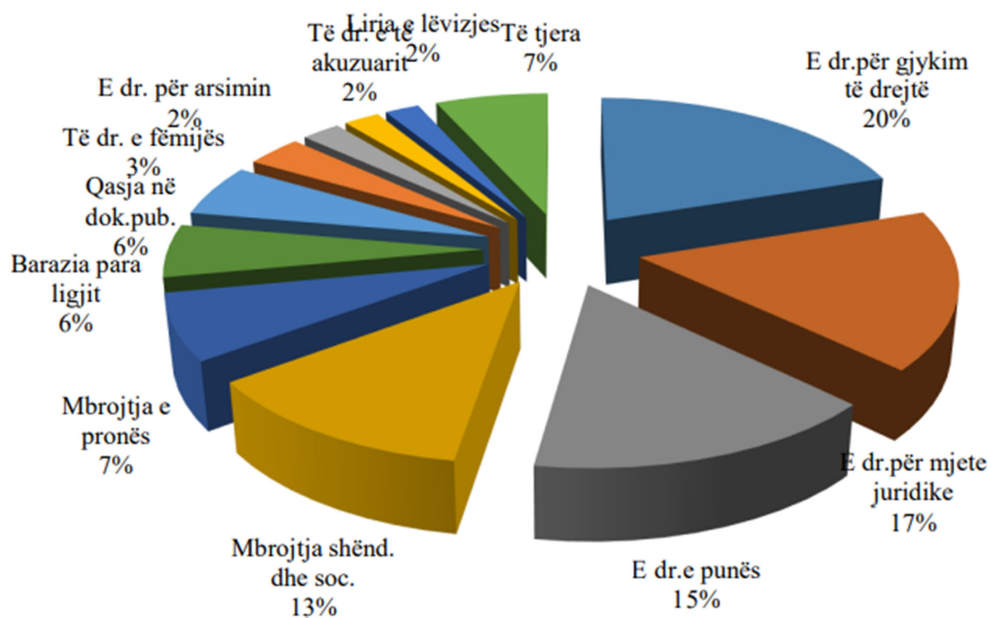
Grafiku 92:

Autoritetet përgjegjëse të rasteve të hetuara nga IAP-ja

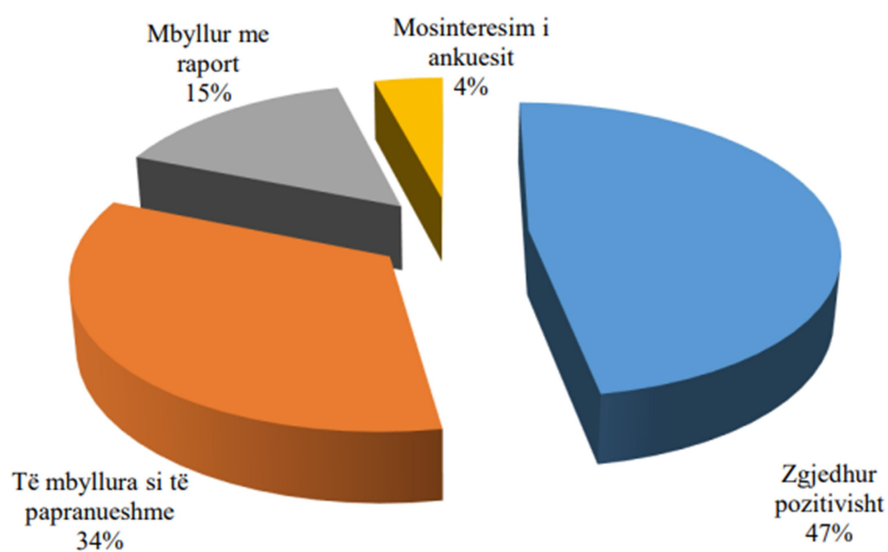
Grafiku 93:

Lënda e rasteve të hetuara, bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë

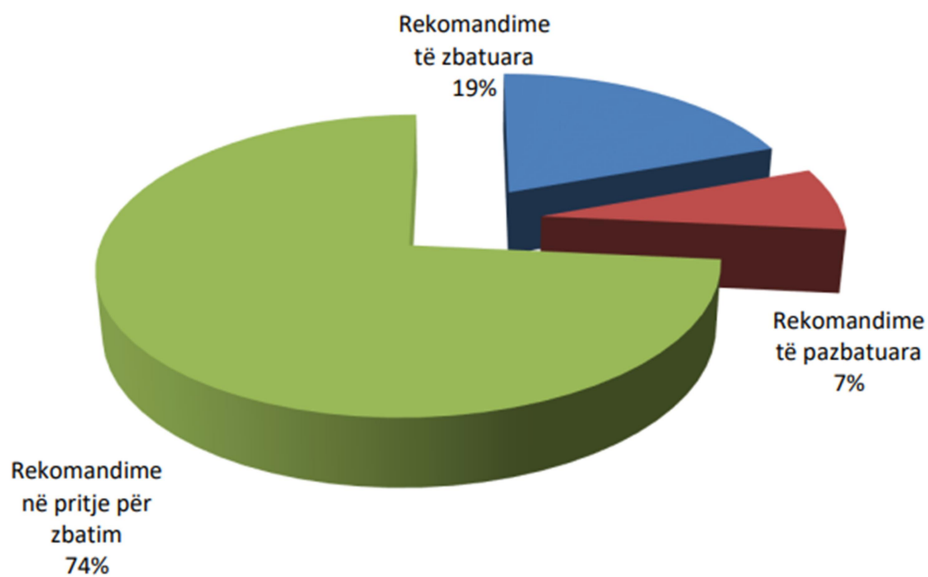
Grafiku 94:

Rastet e mbyllura nga IAP-ja gjatë vitit 2020 (jo vetëm rastet e vitit 2020, por edhe rastet e regjistruara më herët e të mbyllura gjatë këtij viti)

Grafiku 95:

Zbatimi i rekomandimeve të Avokatit të Popullit

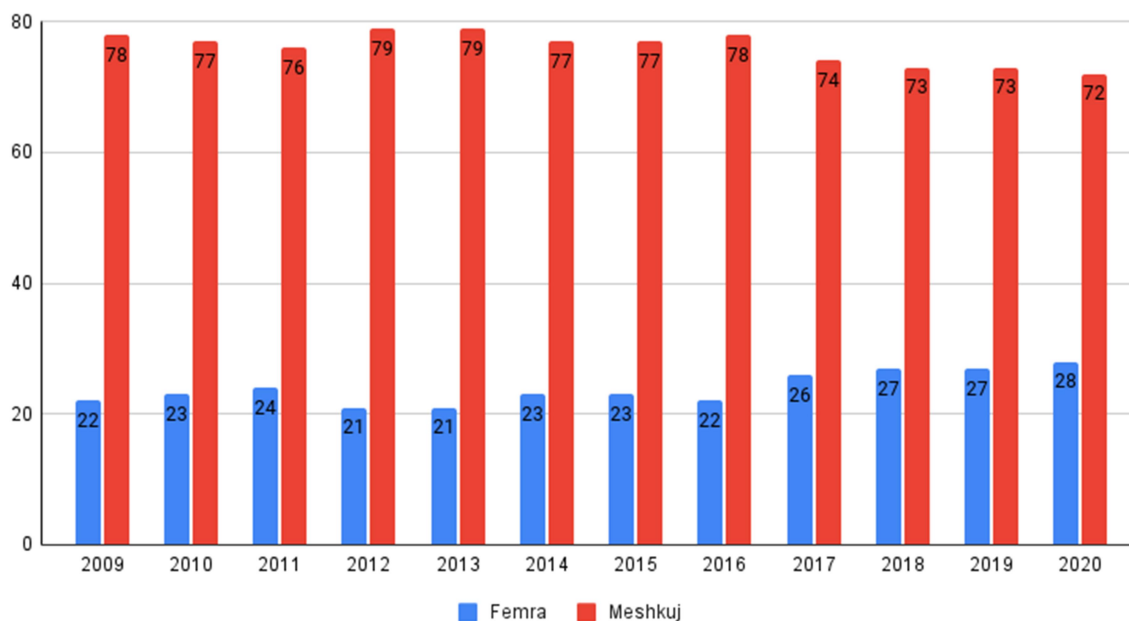

Në përfundim të këtij kapitulli kam prezentuar disa të dhëna të tjera, nëpër vite të adresuara nga qytetarët e Kosovës tek Avokati i Popullit duke i ndarë ato bazuar në: gjininë e qytetarëve,

përkatësinë etnike, rastet e mbyllura nga Avokati i Popullit nëpër vite dhe lëndët e rasteve të hetuara bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë.

Grafiku 96:

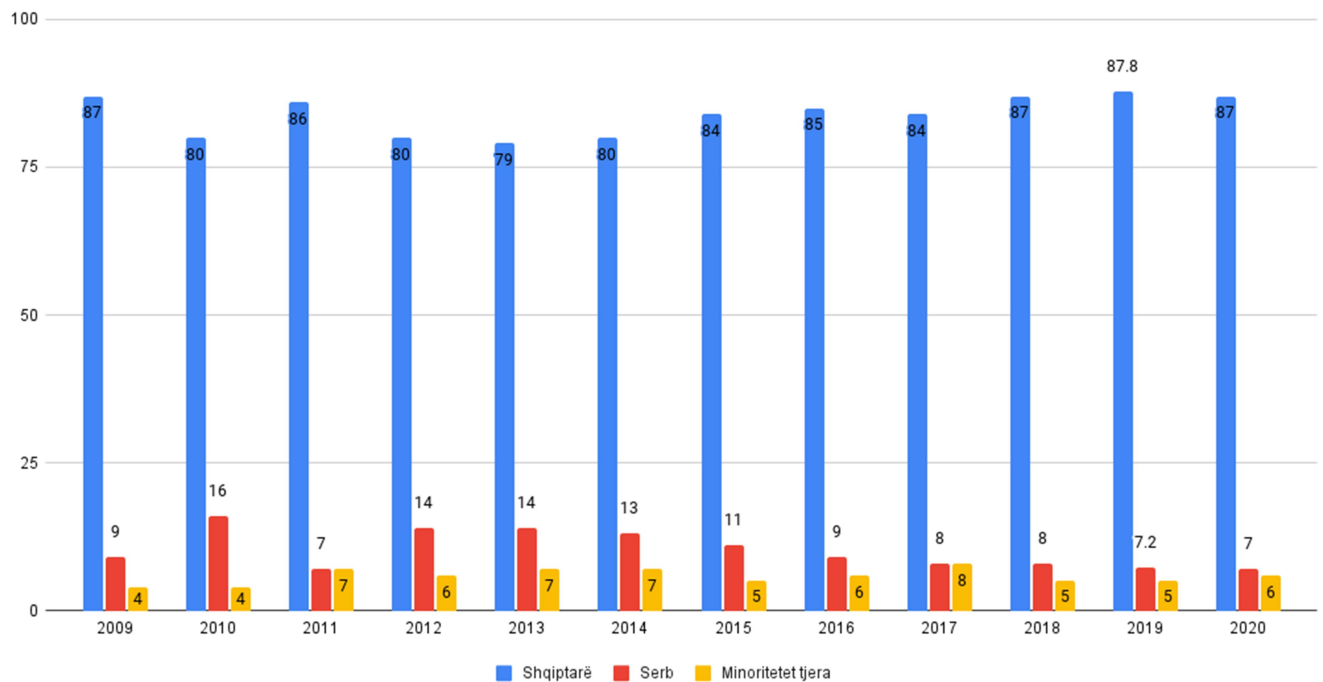
Gjinia e qytetarëve bazuar në ankesat e paraqitura

Nga viti në vit vërehet se numri i ankesave sipas gjinisë pak dallon nga 22% në vitin 2009 numri i ankesave të gjinisë femërore në 28% në vitin 2020, kemi një rritje prej 6% të të ankuarve kjo tregon edhe përqindjen në një masë të personave të punësuar.

Grafiku 97:

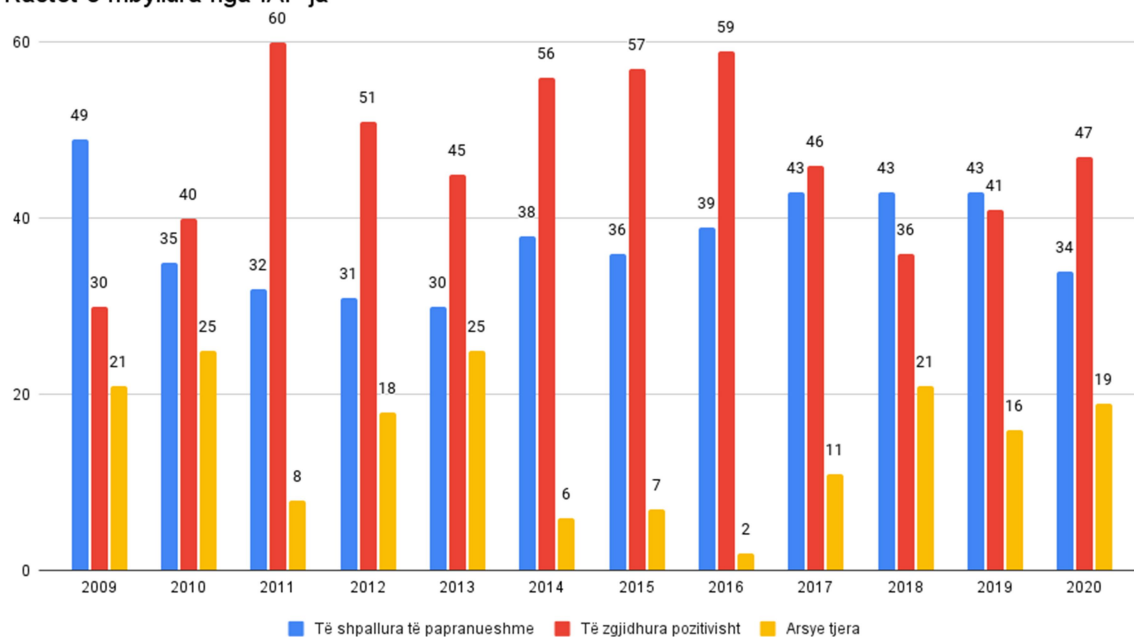
Përkatësia etnike e qytetarëve bazuar në rastet e hapura për hetim

Për sa i përket përkatësisë etnike së qytetarëve të ankuar, ajo sipas popullsisë vërehet edhe nëpër vite numri i ankesave është i njëjtë për popullatën shumicë sillet rreth 80%, minoriteti serb ka ulje dhe ngritje nga 7-16% nëpër vite qytetarë të ankuar, ndërsa tek minoritetet e tjera kjo përqindje është më e ulët 4-7% nëpër vite.

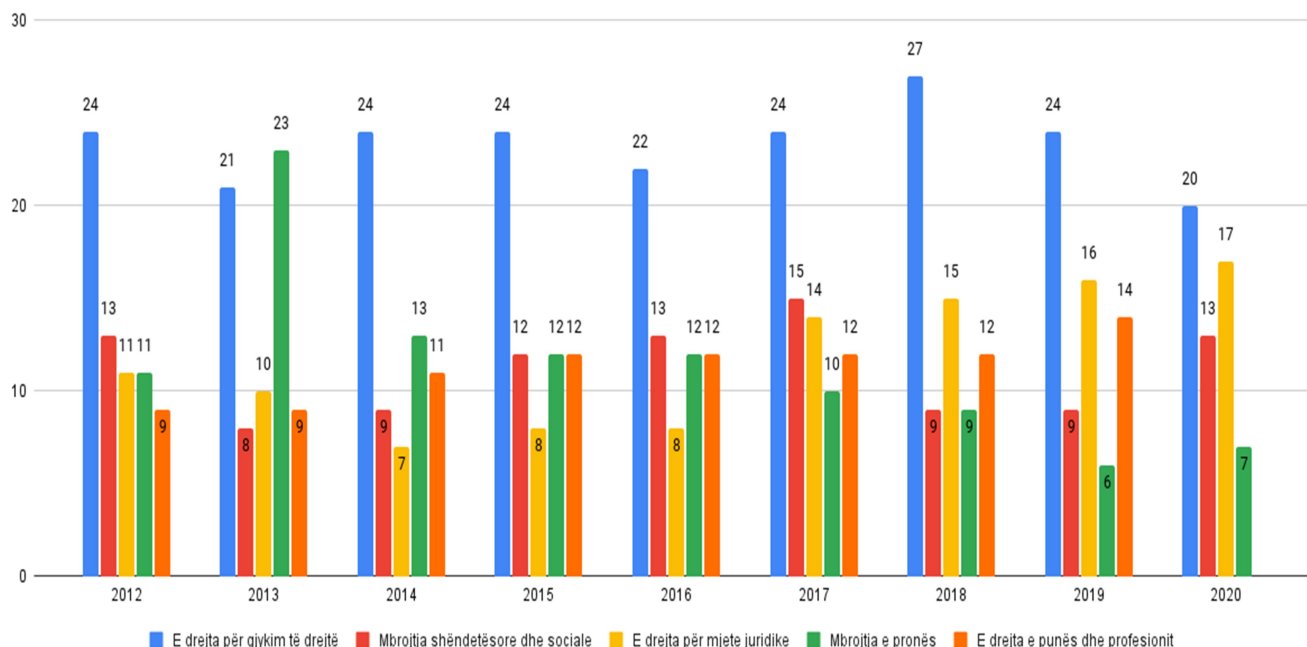
Grafiku 98:

Rastet e mbyllura nga IAP-ja

Rastet e mbyllura tregojnë se nëpër vite ka numër të madh të kërkesave të papranueshme në krahasim me ato të zgjidhura pozitivisht të cilat shënuan rritje në vitet e fundit.

Lëndët e rasteve të hetuara nëpër vite, bazuar në të drejtat e garantuara me Kushtetutë 2012-2020

Grafiku 99:

Ndërsa, sa i përket lëndëve të hetuara nëpër vite shihen se rastet e hetuara më së shumti janë e drejta për gjykim të drejtë, mbrojtja e pronës dhe ajo për mbrojtje shëndetësore janë më shumë të hetuara sepse ka pasur shumë ankesa nga qytetarët dhe se janë shkelur të drejtat e tyre.

Ky disertacion doktrate do të ishte i mangët pa dhënien e mendimit me shkrim të ekspertit ndërkombëtar për të drejtat e njeriut z. Ledi Bianku i cili më dërgoj me shkrim një përmbledhje që po e paraqesë në vijim në tërësi:

Roli i institucionit të Ombudsmanit në mbrojtjen e të drejtave të njeriut ka qenë njohur prej dekadash, në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar. Me një fokus veprimtarie pikërisht kontrollin dhe shmangien e abuzimeve nga autoritetet publike dhe mbikëqyrjen e legjislacionit kombëtar dhe ndërkombëtar në mbrojtjen e të drejtave themelore, krijimi dhe funksionimi i institucionit të Ombudsmanit është një nga zhvillimet institucionale më të spikatura dhe treguese të një shteti demokratik.

Sistemet evropiane të të drejtave të njeriut, dhe në veçanti ai i Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut (KEDNJ), kanë pasur mundësi të analizojnë dhe të përfitojnë nga roli i ombudsmanëve në vendet anëtare të Konventës. Që në vendimet e saj të hershme, Gjykata e Strasburgut Gjykata ka pranuar se ombudsmanit, në sisteme të caktuara kombëtare, mund të ofrojë një mjet efektiv në mbrojtjen e të drejtave të njeriut, për qëllimet e nenit 13 KEDNJ (shih *Leander k. Suedisë*, 1987, § 82; *Segerstedt-Ëiberg dhe të tjerë k. Suedisë*, 2006, § 118).

Disa herë raportet e Ombudsmanëve rajonalë apo kombëtarë kanë pasur një kontribut të konsiderueshëm në identifikimin e situatës faktike në çështje në gjykim përpara Gjykatës së Strasburgut. (shih vendimin e Dhomës së Madhe të Gjykatës së Strasburgut në çështjen *M.S.S. k. Belgjikës dhe Greqisë*, no. 30696/09, 21/01/2011, §§ 7, 87, 160, 244-246, etj, dhe *Dybeku k. Shqipërisë*, app. 557/12, dec. 11/03/2014, §§ 17, 18 dhe 26).

Në njohje të këtij roli, dy herë, në vitin 2012 dhe 2022, Komisionerët e të Drejtave të Njeriut në Këshillin e Evropës (institucion i ngjashëm me Ombudsmanin brenda këtij sistemi), janë ftuar nga Kryetarët e Gjykatës së Strasburgut për të mbajtur fjalën e hapjes së vitit gjyqësor të kësaj Gjykate. Jo rastësisht, një sistem më i ri në mbrojtjen e të drejtave themelore, ai i Kartës së Lirive themelore të BE, parashikon në nenin 43 të saj, institucionin e Ombudsmanit Evropian dhe të drejtën themelore të ankimit para tij. Për të gjitha këto arsye, studimi dhe analiza shkencore e rolit të Ombudsmanit në Republikën e Kosovës me një vlerë të veçantë, jo vetëm shkencore, por edhe institucionale. Një analizë e tillë i shërben, përveçse teorisë të së drejtës, edhe mirëfunksionimit dhe kuptimi të institucionit nga aktorë të ndryshëm, si dhe ekuilibrit institucional në vend. Për këto qëllime, tema e doktoraturës e zgjedhur nga Z. Basri Kastrati, është jo vetëm interesante, por edhe shumë e dobishme për qëllimet e funksionimit të institucionit dhe të mbrojtjes efektive të të drejtave të njeriut në Kosovë.

Ledi Bianku

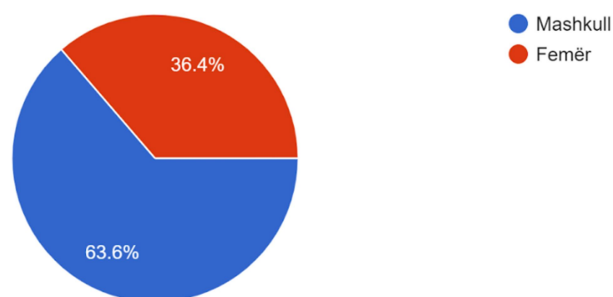
Strasburg, 7 mars 2023

Gjyqtar në Gjykatën Kushtetuese të Bosnjë-Hercegovinës

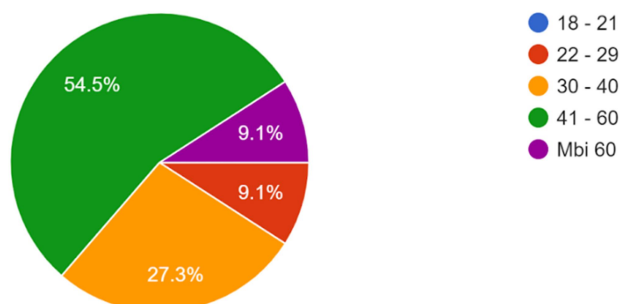
Profesor i Asociuar në Universitetin e Strasburgut -Ish gjyqtar i GJEDNJ

Po ashtu ky disertacion i doktoratës nuk do të ishte i kompletuar pa marrë mendimet edhe të profesionistëve tjerë vendor në lidhje me qëndrimet e tyre në raport me liritë dhe të drejtë e njeriut ku përmes një pyetësi të realizuar në google formë janë përgjigjur 22 respondent nga 40 emaile të dërguara që i bie 55% janë përgjigjur pozitivisht, pyetësi u zhvillua me profesionistë të profileve të ndryshme si Gjyqtarë , Prokuror të Shtetit, zv .Avokat të Popullit , zyrtar të tjerë nga ky institucionë si psikolog ,jurist ,punëtor social që janë aktiv në punë dhe profesor fakulteti si dhe zyrtarë ministrive dhe janë përgjigjur si në vijim.

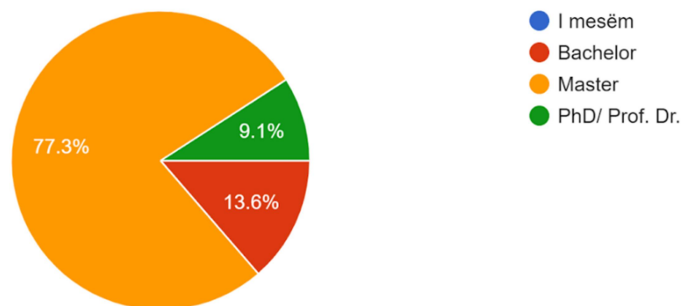
Gjinia
22 responses

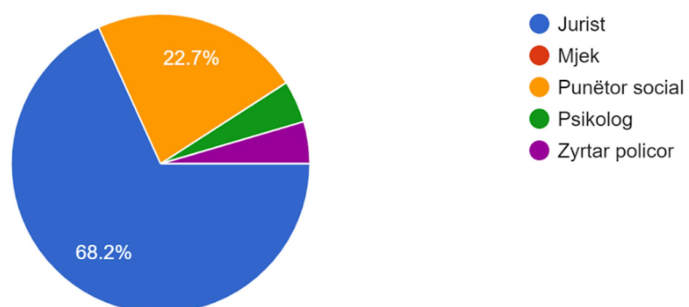
Mosha juaj:
22 responses

Edukimi:
22 responses

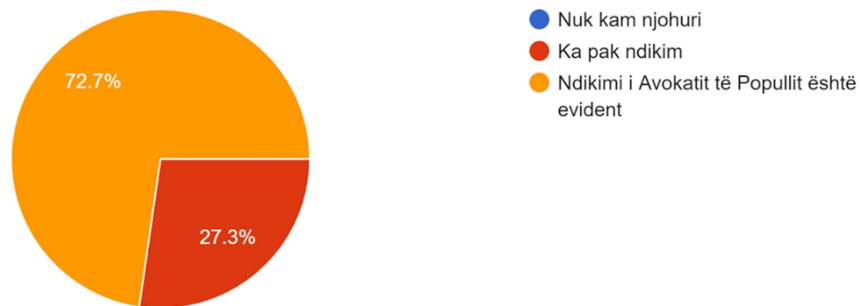

Profesioni:
22 responses

Sa ka ndikuar Roli i Avokatit të Popullit në Kosovë që liritë dhe të drejtat e njeriut të zbatohen nga institucionet?

22 responses

Në opinionin e marrë nga 22 responentë vërehet se Institucioni i AP ka ndikuar diku afër 73% për zbatimin e lirive dhe të drejtave të njeriut, në krahasim me 27% që mendojnë se ka pak ndikim.

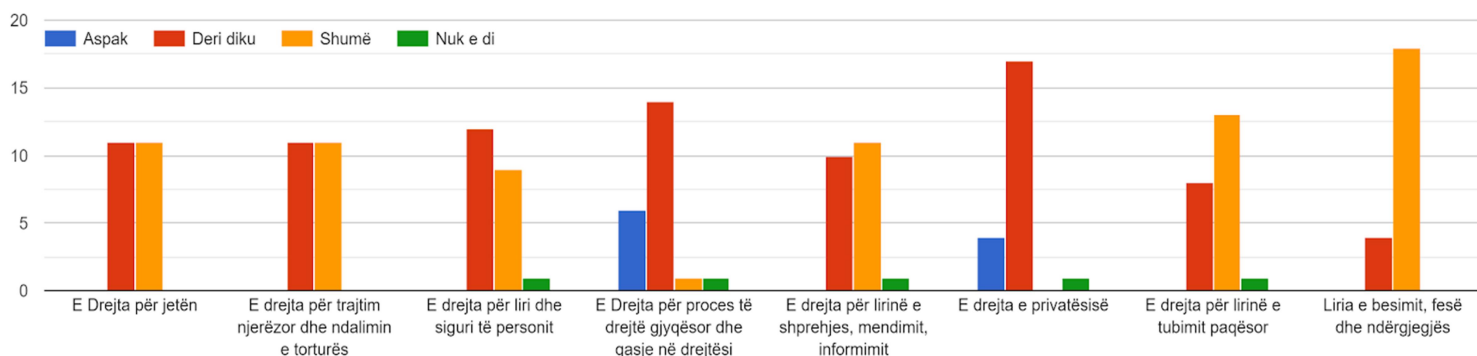
Sipas mendimit tuaj sa vlerësohen dhe merren parasysh rekomandimet e Avokatit të Popullit nga Institucionet Publike

22 responses

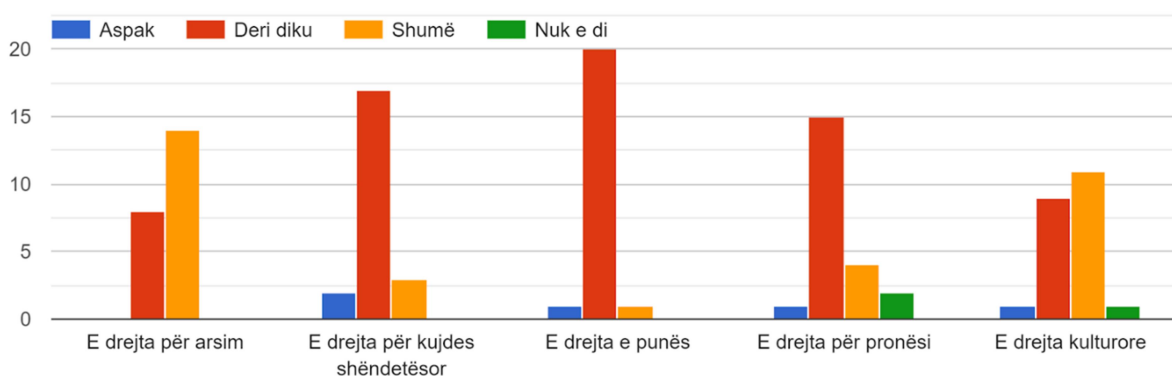
Ndërsa sa i përket rekomandimeve të IAP këtu ka një vlerësim ndryshe: 50% mendojnë se nuk vlerësohen rekomandimet nga Institucionet në krahasim me 45% që thonë se merren seriozisht nga institucionet dhe 5% që nuk kanë njohuri.

Sipas mendimit tuaj sa respektohen Liritë dhe të drejtat e njeriut nga Institucionet përkatëse

Sa i përket mendimit të 22 respondentëve në lidhje me të drejtat elementare shihet një vlerësim diku i përafërt rreth të drejtës për jetë dhe trajtimit njerëzor, ku thuhet se respektohen shumë ose deri diku ndërsa, e drejta për proces të rregullt gjyqësor vlerësimi është se deri diku respektohet kjo e drejtë por një përqindje shumë e vogël thotë se respektohet në tërësi, e ajo që dallohet në këtë diagram është se e drejta e privatësisë len shumë për të dëshiruar, po ashtu edhe drejta për tubime paqësore ka përgjigje që respektohet në nivel të kënaqshëm dhe se liria e besimit është në nivel më të lartë të respektimit nga organet e zbatimit të ligjit.

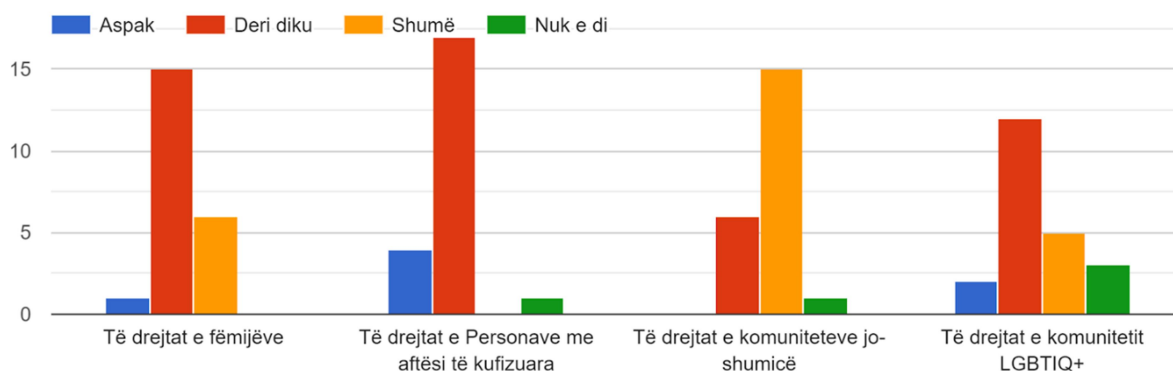
Të drejtat ekonomike, sociale dhe kulturore

Sa i përket të drejtave ekonomike dhe kulturore shihet se e drejta për arsim është vlerësuar sa duhet dhe e drejta kulturore, ndërsa e drejta për kujdes shëndetësor dhe e drejta e punës dhe e

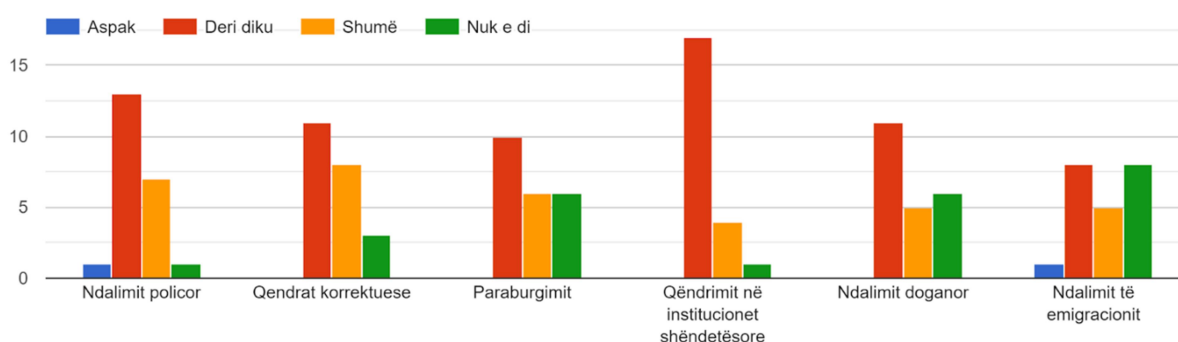
drejta në pronësi janë të drejta që lënë për të dëshiruar sidomos kujdesi shëndetësor se pas sa vitesh nuk ka ligj për sigurime shëndetësore dhe e drejta e punës shumë pak respektohet.

Të drejtat e grupeve dhe personave të caktuar

Kur jemi te grupet e personave të caktuar këto të drejta shumë pak vlerësohen si e drejta e fëmijëve, e drejta e personave me aftësi të kufizuara aspak nuk respektohen, e vetmja e drejtë që shihet se ka përqindje të ulët janë të drejta e komunitetet LGBTIQ, kurse e drejta e komuniteteve jo shumicë respektohen mjaftë sipas respondentëve.

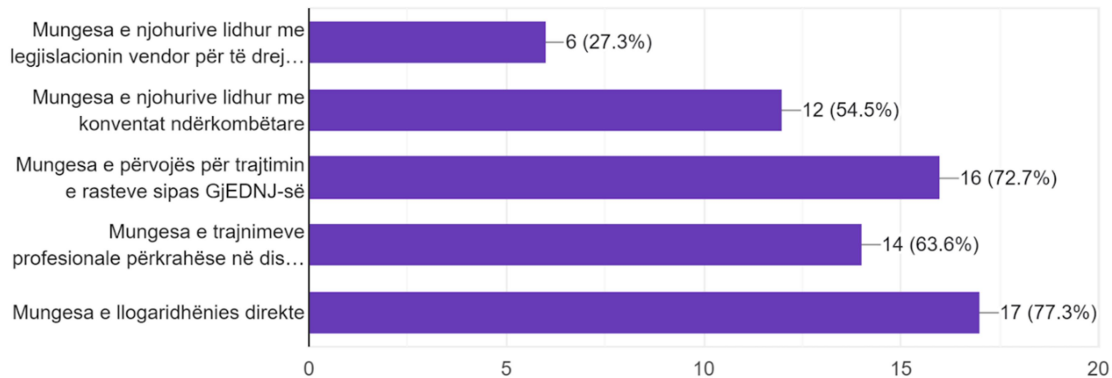
Sa mendoni se zbatohen të drejtat e njeriut gjatë:

Ndërsa të drejtat në qendrat e ndryshme të ndalimit dhe institucionet shëndetësore lënë për të dëshiruar sidomos në institucionet shëndetësore.

Sipas mendimit tuaj cilat janë sfidat kryesore që keni vërtetë në punën e sistemit të drejtësisë në Kosovë në lidhje me liritë dhe të drejtat e njeriut ?

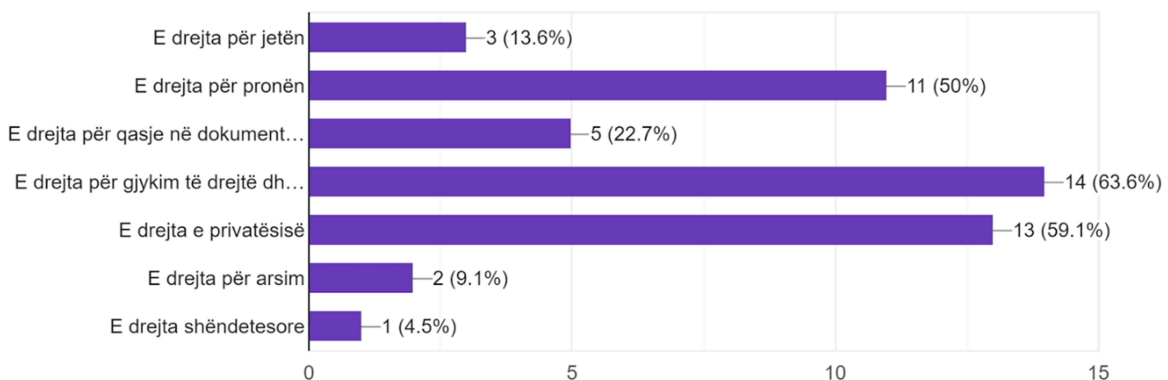
22 responses

Sfidat kryesore në sistemin e drejtësisë sipas respondentëve shihet mungesa e njohurive për konventat ndërkombëtare, si dhe mungesa e përvojës për trajtimin e rasteve sipas GjEDNJ-së si dhe mungesa e trajnimeve profesionale si dhe llogaridhënia, kishin përqindje të lartë vetëm legjislacioni vendor shihet se njihet.

Bazuar në punën tuaj me rastet e të drejtave të njeriut cilat janë format e të drejtave që më së shpeshti në shkelen?

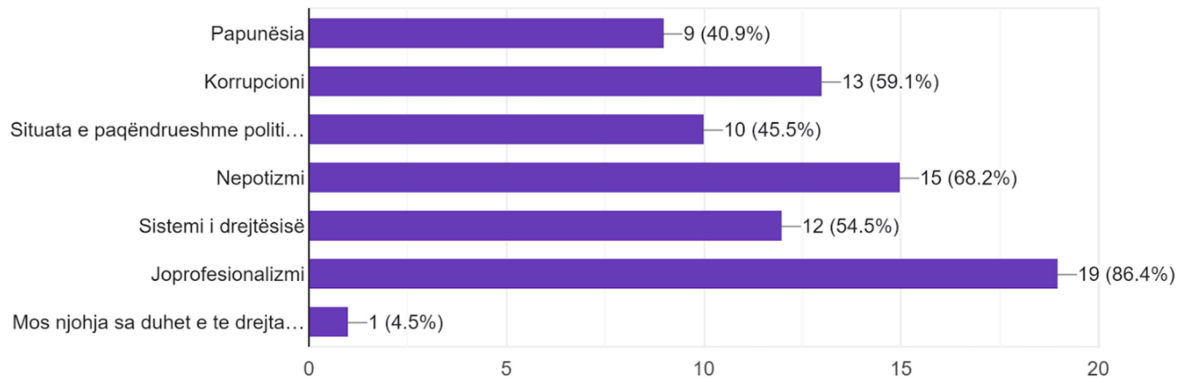
22 responses

Në rastin konkret nga përgjigjet e pranura shihet se të drejtat që më së shpeshti cenohen janë e drejta për gjykim të drejtë, e drejta e privatësisë dhe e drejta për pronën.

Cilët nga faktorët e mëposhtëm mendoni se kanë ndikim të drejtpërdrejtë që liritë dhe të drejtat e njeriut të shkelen ? (Listo faktorët që ju mendoni se kanë ndikim të drejtpërdrejtë)

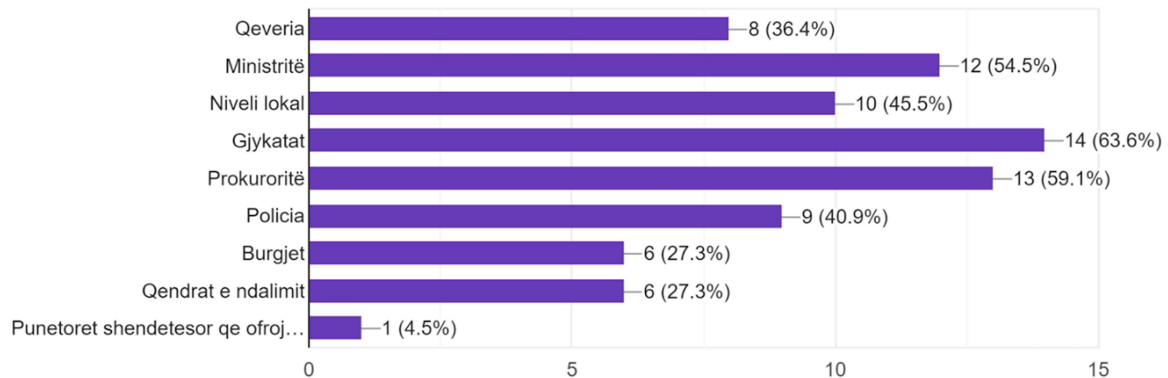
22 responses

Ndër faktorët kryesor që ndikojnë të cenohen të drejtat e njeriut janë joprofesionalizmi me mbi 86%, nepotizmi mbi 68% dhe korruptioni afër 60% dhe sistemi i drejtësisë mbi 55%.

Sipas mendimit tuaj kush janë shkelësit më të shpeshtë të drejtave të njeriut ?

22 responses

Nga përgjigjet e plotësuara shkelësit më të mëdhenj të të drejtave të njeriut janë: gjykatat, prokuroritë, ministrinë dhe niveli lokal i qeverisjes.

KONKLuzionet dhe Rekomandimet

Avokati i Popullit u krijua si hetues i pavarur i ankesave që kontrollojnë ligjshmërinë dhe përshtatshmërinë e punës së administratës. Analiza krahasuese konstatoi një numër vëzhgimesh të dobishme ku ky institucioni i ka rrënjët në institucionet arkaike të shekullit të vjetër.

Në punim u konstatua se, Avokati i Popullit paraqet një formë të kontrollit të veçantë jogjyqësor të administratës duke kontrolluar zbatimin e ligjeve dhe duke mbrojtur të drejtat individuale të qytetarëve. Avokati i Popullit megjithatë nuk është organ i pushtetit shtetëror meqë nuk vendos meritorisht por, paralajmëron, sugjeron dhe këshillon, me atë që, autoriteti i tij bazohet në pavarësinë e tij nga parlamenti që e zgjedh dhe raporti i tij me publikun por edhe nga dinjiteti personal i atij/asaj që është bartës i këtij funksioni.

Nga e drejta krahasuese u analizuan dhe u konstatuan tre pikënisje kyçe në lidhje me statusin e Avokatit të Popullit, e para, Avokati i Popullit është një zyrtar i pavarur i parlamentit, e dyta, Avokati i Popullit është një organ kontrolli, pavarësia e të cilit nuk përjashton mundësinë që pushteti ekzekutiv të marrë pjesë në zgjedhjen dhe shkarkimin e tij ose të marrë pjesë në aktivitetet e tij, dhe, e treta, Avokati i Popullit është një zyrtar publik, më pak i lidhur me parlamentin, shpesh me gradën kushtetuese të një organi shtetëror.

Pavarësia dhe informaliteti i institucionit janë parimet themelore të Avokatit të Popullit dhe një shenjë njohjeje në raport me mekanizmat e tjerë të ngjashëm të kontrollit, me çrast, në një farë mënyre, parimi i pavarësisë çmitizohet, sepse në formën e tij absolute është i paarritshëm në sistemet juridike meqë hija e ndikimit politik qëndron gjithmonë mbi kryerjen e funksionit të Avokatit të Popullit. Megjithatë, kufiri i caktuar i garanton Avokatit të Popullit një status autonom dhe të drejtën për të kritikuar pushtetin ekzekutiv dhe administratën.

Pavarësia nënkupton para së gjithash mbrojtjen e Avokatit të Popullit nga presionet politike të pushtetit ekzekutiv po, pavarësia është edhe privilegj edhe detyrim i Avokatit të Popullit meqë mbrojtja nga ndikimi është vetëm një mjet në funksion të përmbushjes së detyrimeve të tij ku, Avokati i Popullit pritet të kryejë një hetim objektiv dhe të propozojë zgjidhjen më të mirë për eliminimin e shkeljes së të drejtave, mosmarrëveshjeve të mundshme

mes qytetarëve dhe administratës apo mangësive në punën e organeve shtetërore, andaj, standardet ndërkombëtare e vlerësojnë pavarësinë si element bazë të tij, ku, në formën organizative, funksionale dhe personale të pavarësisë, grupohen një sërë garancishë individuale, që nga zgjedhjet, përmes mandateve, imuniteti dhe papajtueshmëria me ushtrimin e funksioneve të tjera, pavarësisë organizative dhe metodave të financimit.

Variacionet e shumta terminologjike në të drejtën krahasuese e konfirmojnë qëndrimin për një histori të pasur të Avokatit të Popullit në dyqind vitet e fundit, dhe evoluimin e tij konceptual por, dhe përshtatjen me kushtet nacionale.

Nga analiza krahasuese u konstatua se, Avokati i Popullit u krijua në të gjitha ish njësitë federative të Jugosllavisë, në Kroaci në 1990, Slloveni dhe Maqedoni të Veriut në 1991; në Mal të Zi në 2003, dy vjet përpara se ta bënte Serbia, pra në 2005; në Bosnjë dhe Hercegovinë në 1995 dhe në Kosovë në 2000, ku modeli i dy të fundit, u krijua me mbështetjen e bashkësisë ndërkombëtare dhe në fazën e tranzicionit, funksionin e Avokatit të Popullit e kryenin shtetas të huaj dhe mandati i tyre zhvillohej në kuadër të misionëve ndërkombëtare.

Në këtë drejtim, në shumicën e sistemeve ligjore, fillimisht u pranua modeli i ombudspersonit me mandat të dyfishtë (mbrojtja e të drejtave të njeriut dhe kontrolli i administratës publike), me përjashtim të Bosnjës dhe Hercegovinës, statusi ligjor dhe kompetencat e institucionit janë të ngjashme në ish njësitë tjera federative të Jugosllavisë, ku Avokatët e Popullit janë organe individuale të autorizuar për pranimin e ankesave dhe kryerjen e procedurës për konstatimin e shkeljes së të drejtave të njeriut, informojnë opinionin dhe parlamentin për gjendjen e të drejtave të njeriut dhe, në të gjitha këto sisteme shpallet pavarësia Avokatit të Popullit, titullari zgjidhet nga parlamentet dhe të drejtën për të propozuar një kandidat e kanë edhe presidentët e republikave në Slloveni dhe Mal të Zi, ndërkaq, kushtet për zgjedhjen e kandidatëve nuk janë strikte dhe mandati i Avokatit të Popullit varion nga katër deri në tetë vjet.

Në punim u konstatua se përveç ombudsmanëve kombëtarë, ka edhe ombudsmanë të specializuar si në Kroaci (Ombudsmani i posaçëm parlamentar për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, të personave me aftësi të kufizuara dhe barazinë gjinore), në Bosnjë dhe Hercegovinë

(ombudsmani i specializuar ekzekutiv për mbrojtjen e konsumatorit) dhe ombudsmani për shërbimet bankare në Mal të Zi por, dhe ombudsmanët lokalë në Serbi.

Punimi evidentoi ekzistencën dhe shumëllojshmërinë e Ombudsmanëve në Evropë dhe në botë si institucione të pranura ndërkombëtarisht përtej sistemit evropian si mekanizma mbrojtës dhe promovues të të drejtave themelore të njeriut.

Në punim vërehet se Avokati i Popullit ka ushtruar një veprimtarinë e tij monitoruese dhe mbikëqyrëse mbi problematikën e të drejtave të njeriut, duke u përpjekur që këto më vonë ti përkthejë në rekomandime konkrete për institucionet përkatëse dhe që është misioni i tij për të vënë më pas në zbatim përmes raporteve të paraqitura në Kuvendin e Republikës së Kosovës në mënyrë që legjislativi ti paraqesë në formë të plotësim ndryshimit të akteve ligjore dhe nënligjore me qëllim që të drejtat e njeriut të përafrohen me standarde ndërkombëtare që është edhe synimi i Shtetit të Kosovës.

Në kuadër të përafrimit të legjislacionit dhe unifikimit me standarde ndërkombëtare të respektimit të të drejtave të njeriut, studimi vjen në përfundimin se Avokati i Popullit ka qenë njeri prej protagonistëve kryesorë që ka ndihmuar institucionet shtetërore dhe ka informuar Kuvendin e Republikës së Kosovës mbi situatën reale të të drejtave të njeriut dhe nivelin e përmbushjes së detyrimeve të institucioneve karshi marëveshjeve me Bashkimin evropian ku vendi synon të anëtarësohet.

Gjithashtu ky studim hulumtoi edhe standardet e kërkuara nga Këshilli i Evropës për Ombudsmanet e shteteve anëtare dhe se kërkohet që përveç tjerash Ombudsmanët të jenë jo vetëm mbrojtës të drejtave të njeriut, por të kontribuojnë në forcimin e shtetit të së drejtës, si dhe institucion që ndihmon në vendosjen e drejtësisë administrative.

Duke analizuar nëpër vite punën e Avokatit të Popullit në Republikën e Kosovës vijmë në konstatim se në vitet e para të mandatit të tij pas shpalljes së pavarësisë së Kosovës me 17 shkurt 2008, kishte probleme të shumta rreth mospërgjigjes ndaj institucionit nga autoritetet përkatëse dhe duke injoruar rekomandimet e dhëna nga IAP.

Avokati i Popullit, instrument të vetëm ka rekomandimet e tij dhe normalisht ka edhe brenda argumentin ligjor, dmth ka edhe forcën reale të imponimit, për të realizuar atë që quhet drejtësi e butë. Mospasja fuqi vendimmarrëse në disa raste edhe ia zbeh efektivitetin këtij

institucioni. Por në kohën e fundit përgjegjësitë dhe obligimet që marrin institucionet ndaj rekomandimeve të Avokatit të Popullit është tregues i përgjegjshmërisë së tyre ndaj shkeljeve që kryen si edhe i faktit se sa të gatshëm janë institucionet për ti riparuar ato shkelje dhe këtu vjen në shprehje edhe llogaridhënia.

Në kuadër të hartimit dhe paraqitjes së raporteve qoftë të rregullta vjetore, raporte të veçanta, raportet mbi rastet e caktuara, raportet ex officio ose opinionet e ndryshme, amicus curiae dhe letër rekomandimet, Avokati i Popullit jo vetëm ka sensibilizuar opinionin publik dhe organet më të larta të shtetit dhe për të drejtat e njeriut, por ka propozuar edhe masa konkrete si me i përmbush ato, ku fushat kryesore për të cilat Avokati i Popullit është ndalur dhe ka bërë një analizë të plotë në raportet e tij, kanë qenë të lidhura edhe me çështje, të cilat kanë qenë prioritare për shtetin e Kosovës në kuadër të integritetit evropian dhe përafrimit të legjislacionit me të standardet ndërkombëtare të respektimit të të drejtave të njeriut. Aspekti legjislativ i punës së Avokatit kishte të bënte në harmonizimin e ligjeve me aqu communitare, ndërsa sa i përket sistemi gjyqësor bazuar në numrin e ankesave nëpër vite të paraqitura në Institucionin e Avokatit të Popullit ndaj gjyqësorit, dhe nga analiza e përmbajtjes së tyre, konstatohet se një pjesë e qytetarëve ende kanë pakënaqësi në sistemin gjyqësor të vendit, për shkak se përballen me zvarritje të procedurave gjyqësore dhe për vendosjen e rasteve të tyre që presin me vite të tëra, mosekzekutim të vendimeve gjyqësore të plotfuqishme, vendime joefektive dhe dyshime në objektivitetin e gjykatësve në vendosjen e lëndëve të tyre.

Edhe pse mandati i IAP është i kufizuar me këtë rast sepse gjykatat janë të pavarura në punën e tyre, për Avokatin e Popullit është mjaft shqetësues fakti se, megjithatë qytetarët, për çfarëdo ankese lidhur me zvarritjen e procedurave gjyqësore, e cila ka ndikuar në shkeljen e së drejtës për gjykim brenda një afati të arsyeshëm kohor, nuk ka ndonjë mjet efektiv juridik karshi këtyre ankesave që si rezultat do të mund ta kishin pasur ndonjë lehtësim në formë të parandalimit të shkeljes.

Poashtu, nëpër vite është vërejtë një fenomen lidhur me zvarritjet në ekzekutimin, e në disa raste edhe mosekzekutimi i vendimeve gjyqësore të formës së prerë edhe nga ana e autoriteteve shtetërore. Në disa raste të hetimit të ankesave është vërejtur se organet shtetërore nuk i kanë ekzekutuar vendimet e plotëfuqishme gjyqësore dhe se qytetarët për

realizimin e të drejtave të tyre sipas vendimeve gjyqësore, është dashur të vazhdojnë me procedurën e ekzekutimit në gjykata. Kjo ka ndikuar në krijimin e shpenzimeve materiale, humbje kohe, si nga ana e gjyqësorit, të qytetarëve dhe të vetë institucioneve shtetërore, përkundër ekzistimit të rregullativës ligjore të qartë dhe praktikës së rasteve të krijuara nga gjykata.

Tema të rëndësishme që ka trajtuar ndër vite Avokati i Popullit ku ka pasë edhe raporte ex officio është e drejta për jetë dhe detyrimet pozitive të shtetit përkitazi me mbrojtjen nga dhuna në familje. Mbrojtja e të drejtave dhe e lirive themelore të njeriut është thelbësore dhe shumë e rëndësishme për një përgjigje efektive në parandalimin dhe trajtimin e rasteve të dhunës në familje në Republikën e Kosovës. Përkundër faktit se janë bërë shumë përparime në krijimin e mekanizmave reagues ndaj rasteve të dhunës në familje, megjithatë viktimat e dhunës në familje vazhdojnë të përballen me sfida të ndryshme, sidomos nga mosfunksionimi i autoriteteve të krijuara enkas për parandalimin e kësaj dukurie shqetësuese, e cila në shumë raste po përfundon me fatalitet. Këto sfida janë të ndërlidhura edhe me barriera të ndryshme, me neglizhencë të autoriteteve, si dhe me paragjykimet dhe me pabarazinë gjinore. Andaj vëmendja e IAP nëpër vite ka qenë që autoritetet të merren seriozisht me këtë dukuri duke u bazuar në të drejtën për jetë neni 2 i KEDNJ si dhe nenin 25 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

Parashikimi në ligj dhe mandej krijimi në vitin 2016 i Mekanizmit kombëtar për parandalimin e torturës krijoi një perspektivë mjaft pozitive, për të përmirësuar më shumë punën e këtij institucioni në mbikëqyrjen nga afër të ambienteve të privimit të lirisë me qëllim parandalimin e torturës ndaj individëve., duke u bërë edhe një faktor i rëndësishëm i reformave integruese në këtë fushë.

Poashtu vëmendje jo aq sa duhet sipas mendimit tim në raportet e IAP-së kanë zënë vend, të drejtat e fëmijëve që përbëjnë një pjesë integrale të të drejtave të njeriut, pasi Kosova tek në vitin 2020 ka miratuar Ligjin për mbrojtjen e fëmijës dhe sugjerimi im është që në të ardhmen të ketë një qasje ndryshe në këtë drejtim dhe edhe Institucioni i Avokatit të Popullit të ngrisë nivelin e trajtimit të mbrojtjes së fëmijëve jo vetëm me department por edhe me komisioner.

Kategori tjetër që zuri vend në raportet vjetore të Avokatit të Popullit ishin personat me aftësi të kufizuara, kjo kategori e veçantë e personave vulnerable të kësaj shoqërie për të cilët, Avokati i Popullit kishte raporte të veçanta të publikuara dhe drejtuar institucioneve përkatëse dhe pranë Kuvendit për plotësim ndryshimet e legjislacionit që nga qasja nëpër institucione e deri tek punësimi i tyre, dhe pas opinioneve të bëra dhe rekomandimeve të dhëna kjo kategori në vitin 2022 arriti që Institucioni ekzekutiv i vendit qeveria ta shpallë këtë vit vit për persona me aftësi të kufizuara.

Avokati i Popullit ka qenë i fokusuar në respektimin e të drejtave të personave me orientim të ndryshëm seksual, pjesëtarë të komunitetit LGBTI+ në Kosovë dhe ky angazhim është shtuar edhe gjatë punës së projekt Kodit Civil, dhe Avokati i Popullit ka dalur me opinion ex officio ku është zhvilluar debat publik dhe institucional dhe deri në momentin e tanishëm ende nuk ka kaluar në Kuvendin e Republikës.

Punimi arrin në përfundimin se krijimi i Avokatit të Popullit në Kosovë është marrë model ndërkombëtar i Ombudsmanit dhe i hulumtuar nëpërmjet diskutimeve për hartimin e Kushtetutës të vitit 2008 dhe më pas miratimit të Ligjit për Avokatin e Popullit, vjen deri te qëllimi dhe motivet e vërteta të shtetit më të ri në Evropë për krijimin e marrëdhënieve të reja demokratike në raport me shtetin e së drejtës dhe të drejtave të njeriut. Vendosja e Avokatit të Popullit si Institucion i pavarur kushtetues dhe zbatimi i drejtëpërdrejtë i konventave ndërkombëtare tregon qartë se ky shtet i ri është përcaktuar që liritë dhe të drejtat themelore të njeriut ti vë prioritet pasi synim ka arritjen e vlerave demokratike për një shtet të së drejtës dhe shtet ligjor si dhe anëtarësimin në familjen e madhe demokratike europiane.

Në këtë aspekt, vlerësohet edhe vullneti politik vendor por edhe kontributi i institucioneve ndërkombëtare për të inkorporuar brenda ligjit të Avokatit të Popullit, kompetenca dhe përgjegjësi me elementë të rëndësishëm demokratik dhe institucional, pa të cilat, ky institucion nuk do të ishte rreshtuar për disa vite me radhë si një organ i besueshëm publik për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në nivel kombëtar por, edhe ndër më të besuarit në rajon.

Një tjetër dhe konkluzion nga hulumtimi shkencor vlerësohen edhe angazhimet e Avokatit të Popullit për ndryshimet e Ligjit të tij në vitet 2010 dhe 2015. Nëpërmjet këtyre

ndryshimeve, ky institucion ka shtuar dhe konsoliduar edhe më shumë kompetencat e tij si dhe pavarësinë e tij institucionale, si dhe ka forcuar së tepërmi rolin e tij mbikëqyrës në marrëdhëniet me administratën shtetërore. Këto ndryshime jo vetëm që i shtuan kompetencat dhe përgjegjësitë por edhe i hapën rrugën Avokatit të Popullit për të krijuar një raport më të drejtë dhe një balancues mes sistemit të drejtësisë dhe administratës si dhe hapën një perspektivë të re me Ligjin e vitit 2015 të rolit të tij për inspektimin dhe kontrollet e drejtpërdrejta në çdo kohë dhe pa paralajmërim për personat e privuar nga liria, duke i paraprirë kështu formimit të Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës.

Në përfundim të analizës të elementëve funksional dhe organizativ të institucionit dhe duke u bazuar në qëllimet e hulumtimit vijmë në përfundim se, Avokati i Popullit kategorizohet si Ombudsman klasik i përzier me elementë të shtuar të pavarësisë në funksionimin e brendshëm por jo i pa ndikuar nga jashtë pasi zgjedhet nga politika dhe se zgjedhja e fundit e Avokatit të Popullit një ish-zv ministër ka treguar qartë se nuk ka shpëputje politike edhe pse ligji e thotë ndryshe i paanshëm politikisht, dhe se ende çdo Avokat i ri ndërron strukturën organizative të brendshme gjë që tregon se nuk ka stabilitet profesional në departamente përkatëse.

Por, pas zgjedhjes së Avokatit të Popullit deri diku shihen kompetencat institucionale si garantues dhe i pavarur në ushtrimin e detyrave për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, dhe se edhe më tutje ky institucion mbetet me ndikim të gjerë ndaj administratës publike.

Në përfundim të vlerësimeve dhe konkluzioneve të mësipërme, disertacioni ka arritur të sugjerojë dhjetë rekomandime lidhur me rolin dhe përgjegjësitë e Avokatit të Popullit në Kosovë, të cilat kanë ndikim të madh në përmirësimin e punës së tij dhe të performancës në kuadër të axhendës integruese të vendit tonë, edhe atë:

Së pari, nga disertacioni del si rekomandim, plotësimi dhe ndryshimi i Ligjit për Avokatin e Popullit me qëllimin për ti hapur rrugë konkurrimit të drejtë dhe të hapur me koncept dokument publik të kandidatëve për Avokat të Popullit dhe se komisioni për intervistim të jetë profesional, personalitete të dëshmuara nga lëmia e të drejtave të njeriut, profesor universitar dhe njerëz nga shoqëria civile si dhe anëtarë edhe nga Kuvendi i Republikës;

Së dyti, duhet të vijë në shprehje edhe përforcimi i kritereve si psh të ketë mbi 15 vjet përvojë pune, i dëshmuar e i njohur në fushën e të drejtave të njeriut, ose të ishin kritere të ngjashme për përzgjedhje si gjyqtarët e Gjykatës Kushtetuese;

Së treti, duke u nisur nga hipotezat e këtij disertacioni del se Kosova ka mekanizma të duhur në dokumente juridike në letër për të mbrojtur liritë dhe të drejtat e njeriut, por në praktikë ka shumë ngecje në aspekt të zbatimit d.m.th. duhet ndryshuar mënyrën e lidershipit dhe llogaridhënies;

Së katërti, sa i përket infrasktrukturës juridike pra, a është në harmoni me standardet ndërkombëtare konsideroj se, Intitucionet e Kosovës në vazhdimësi janë duke miratuar ligje dhe akte tjera nënligjore por si duket ende pa filluar zbatimin e tyre në praktikë hasin vështirësi për implementim, në disa raste për shkak të kostos jo të mjaftueshme buxhetore, në disa raste për shkak të mospërshtatjes së rrethanave vendore disa prej ligjeve janë marrë copy-paste, etj.;

Së pesti, sa i përket mjeteve juridike efikase për personat që janë dëmtuar dhe u janë shkelur liritë dhe të drejtat e njeriut konsideroj se, qytetari i Kosovës shumë gjatë zvarritet nëpër procedura dhe këtu shkelet e drejta për gjykim të drejtë dhe kohë reale, po ashtu pak informohen nga gjykata për mjetet juridike në dispozicion dhe se gjykimet në gjykata tona të rregullta rrallë i referohen GjEDNJ-së ose edhe kur i referohen shkarazi sa për të plotësuar një kriter por, jo me argumente dhe ngritje të paraleles së rasteve të caktuara;

Së gjashti, Avokati i Popullit për shkak të kompetencës për të dërguar çështje Gjykatës Kushtetuese, duhet të investojë me shumë në çështje të antikushtetueshmërisë të ligjeve dhe akteve tjera, të forcojë zyrën ligjore po ashtu në disa raporte është përmendur edhe zyrat ligjore të Kuvendit dhe institucioneve ligjhartuese të jenë më të ngritura profesionalisht, duke i lidhur edhe me reformat integruese të përafrimit të legjislacionit dhe *acquis communautaire*. Një rol i tillë do ti japë këtij institucioni një performancë më të mirë lidhur me mbrojtjen e të drejtave të njeriut, duke e lidhur atë me dinamikën aktuale të proceve integruese nëpër të cilën po kalon Kosova;

Së shtati, standardet evropiane kërkojnë një Avokat të Popullit me fokus mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve sidomos kur Kosova ka hartuar ligjin për mbrojtjen e fëmijës në vitin 2020 ende duhet shumë angazhim për zbatim të këtij ligji edhe pas gati tri viteve. Avokati i Popullit

sipas ligjit aktual mund ta kryejë këtë funksion nëse i vihen në dispozicion infrastrukturë humane dhe ligjore, për përmbushjen e këtij qëllimi por unë mendoj që avancimi i këtij departamenti ose përzgjedhja e një komisioneri për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve do të ishte ideale për përfaqësimin e interesit më të mirë të fëmijëve ashtu siç e kërkon Konventa për të drejtat e fëmijës dhe legjislacionet në fuqi do të ishte një standard i detyrueshëm për t'u plotësuar në këndvështrim të Rekomandimeve dhe Rezolutave të Këshillit të Evropës;

Së teti, duhet të ketë qartësi kompetencash në rolin e tij si amicus Curiae para gjykatave në mbrojtje të të drejtave të individëve sepse është krijuar përshtypje se vetëm në raste diskriminimit mund të përdoret kjo kompetencë do të sillte një vlerë të shtuar në kompetencat e Avokatit të Popullit në mbrojtje të individëve, por dhe në të njëjtën kohë do të ishte ndihmë të gjykatave për një vendim sa më të drejtë;

Së nënti, duke e parë nga afër tani veprimtarinë e brendshme të Institucionit të Avokatit të Popullit për të përfaqësuar denjësisht mekanizmin kombëtar për parandalimin e torturës dhe trajtimeve jonjerëzore, ky mekanizëm duhet të avancohet dhe të udhëhiqet nga një komisioner dhe duhet të funksionojë si i pavarur brenda IAP-së, të ketë linjë buxhetore të veçantë, anipse Kosova ende nuk është palë nënshkruese e Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër torturës dhe trajtimeve e ndëshkimeve të tjera mizore, jonjerëzore dhe poshtëruese, sepse nuk është anëtare e Kombeve të Bashkuara, por puna specifike pra, përballja me situata aspak të lehta brenda burgjeve, qendrave të ndalimit si dhe në shërbim pa orar të caktuar e bëjnë të dallohet nga departamentet e tjera brenda Institucionit; dhe

Së dhjeti, raportet vjetore tregojnë nëpër vite për zvarritje të procedurave gjyqësore nëpër gjykatat e Kosovës, andaj institucioni i Avokatit të Popullit duhet të jetë më proaktiv në dhënien e rekomandimeve dhe shfrytëzimin e të drejtës për raporte me vetë iniciativë në përputhje me nenin 16, paragrafët 4, 6 dhe 7 të Ligjit për Avokatin e Popullit, dhe të ndihmojë Institucionet e drejtësisë përmes rekomandimeve konkrete qoftë në hartimin e legjislacionit qoftë në infrastrukturën humane, avancimin dhe ngritjen profesionale për trajtimin me kohë dhe pa vonesa të rasteve.

BIBLIOGRAFIA

A. TEKSTE UNIVERSITARE DHE PUBLIKIME SHKENCORE

- Abraham Ann, Ombudsman and administrative justice, Society for Advanced Legal Studies, revista-Amicus Curiae||, Janar/Shkurt 2006
- Bajrami Arsim; Muçaj Florent; E drejta kushtetuese, Fakulteti Juridik, Universiteti i Prishtinës “Hasan Prishtina”, Prishtinë, 2018
- Balili A; Avokati i Popullit si instrument efektiv dhe mbështetës në rolin e shoqërisë civile në mbrojtjen e të drejtave të njeriut ndaj cënimeve të administratës publike||. Konferencë kombëtare, Roli aktiv i organizatave jofitimprurëse në mbrojtje të të drejtave themelore të njeriut përmes instrumenteve kushtetues dhe ligjorë “; organizuar nga Qendra për Nisma ligjore dhe Qytetare, Akademia e Shkencave dhe Avokati i Popullit, Procedeengs Book, Qershor 2012
- Gregory Roy; Giddings Philip; Righting wrongs; The Ombudsman in six continents, ILIAS, IOS Press, 2000
- Gregory Roy; Giddings Philips; The Ombudsman Institution Development and Growth, The Ombudsman in sixth continents, IOS Press, 2000
- Jacoby D. The future of the Ombudsman, The international Ombudsman Anthology, International Ombudsman Institute, Martinus Nijhoff, 1999
- Omari, Dr. Luan & Anastasi, Dr. Aurela, E drejta Kushtetuese, 2010, Shtëpia Botuese ABC
- Osting Martin, The concept and the role of Ombudsman throughout the world1999, International Ombudsman Institute
- Partington Martin, The administrative justice system, An introduction to the english legal system “; Sixth edition; New York, Oxford University Press, 2011
- Puto Kujtim, Vënia në lëvizje e Gjykatës Kushtetuese nga Avokati i Popullit, Konferenca e 12-të Ndërkombëtare me temë: Përvoja ndërkombëtare e bashkëpunimit ndërmjet Gjykatave Kushtetuese dhe institucioneve të Ombusmanit në fushën e sigurimit dhe mbrojtjes së të Drejtave të Njeriut|| Erevan, Armeni, 5-6 tetor 2007
- Shasivari Jeton, E drejta kushtetuese, Shkup, 2020
- Антонијевић Милан, Заштитник грађана-препоруке у пракси, Комитет правника за људска права, Београдски центар за људска права Београд, 2013

- Бјековић Синиша, Лакчевић Бранка, Заштитник људских права и слобода (омбудсман), Управа за кадрове, Влада Републике Црне Горе, Подгорица, 2007
- Гајин Саша, Људска права-правно-системски оквир, друго издање, Правни факултет Унион, Центар за унапређивање правних студија, Институт за упоредно право, Београд, 2012
- Јовичић Миодраг, Омбудсман-чувар законитости и права грађана, Изабрани списи, књига 1. Демократија и одговорност, Правни факултет Универзитета у Београд, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2007
- Кривокапић Борис, Увод у право Финске, Институт за упоредно право, Београд, 2005.
- Кулић Димитрије, Омбудсман и друштвени правобранилац самоуправљања, Институт за правна и друштвена истраживања Правног факултета у Нишу, Ниш, 1985
- Кулић Димитрије, Парламентарни омбудсман-заштитник права грађана, Justitia, Београд, 1998
- Лилић Стеван, Kälın Wallter, Локални омбудсман-упоредна искуства Србија, Босна и Херцеговина, Швајцарска, Швајцарска агенција за развој и сарадњу-програм подршке општинама, Краљево, 2007
- Лилић Стеван, Миленковић Дејан, Ковачевић-Вучо Биљана, Омбудсманмеђународни докуметни, упоредно право, законодавство и пракса, Комитет правника за људска права, Београд, 2002
- Лилић Стеван, Миленковић Дејан, Слободан приступ информацијама, Комитет правника за људска права (ЈУКОМ), Референцијални центар (ХРРЦ), Београд, 2003
- Лилић Стеван, Управно право, управно процесно право, друго издање, Правни факултет Универзитета у Београду, ЈП „Службени гласник“, Београд, 2009
- Vldan Petrov; Milan Stanković, Ustavno pravo, Beograd, 2020.
- Б. Милосављевић, Омбудсман-заштитник права грађана, Центар за антиратну акцију, Београд, 2001.
- Pollozhani, Bajram; Stavileci, Esat; Dobjani, Ermir; Salihu, Lazim, E drejta administrative (Aspekte krahasese), Shkup, 2010.
- Borković, Ivo, Upravno pravo, Zagreb, 2002.
- Гризо, Наум; Гелевски, Симеон; Давитковски, Борче; Данева-Павловска, Ана; Административно право, Скопје, 2008.
- Милков Драган, “Омбудсман Европске уније“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1–3/2002.
- V. O. Ayeni, “Ombudsmen as Human Rights Institutions: The New Face of a Global Expansion”, (Workshop 1: The Ombudsman as Human Rights Defender, June 10, 2009).
- С. Аличић, „Defensor civitatis (заштитник грађана) у Илирику“

- Г. Марковић, Владавина права и правна држава у региону, Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево, 2012.
- Pickl, V. (1987) "Islamic Roots of Ombudsman Systems". The Ombudsman Journal.
- W. B. Hallaq, An Introduction to Islamic law, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- Tero, Erkkilä (2020), European Ombudsman as a Supranational Institution of Accountability" in: Ombudsman as a Global Institution. Cham: Palgrave Macmillan.
- М. Дмичић, „Уставност и законитост и остваривање и заштита људских права у Босни и Херцеговини “, Српска правна мисао, бр. 1–4/2000, Правни факултет Универзитета у Бања Луци, Бања Лука, 2000.
- А. Ханушић, „Ombudsmen u sistemu zaštite od diskriminacije u Bosni i Hercegovini-Analiza situacije i karakteristični problemi, Analitika-Centar za društvena istraživanja, Sarajevo, 2012.
- Enver Hasani; Ivan Čukalović, Komentar-Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Botimi 1, Prishtinë, 2013.

B) LEGJISLACIONI NDËRKOMBËTAR

- Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut;
- Karta e Organizatës së Kombeve të Bashkuara
- Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut dhe Protokollet e saj;
- Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile e Politike dhe Protokollet e saj;
- Konventa Kornizë e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare;
- Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Racor;
- Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Gruas;
- Konventa për të Drejtat e Fëmijës;
- Konventa kundër Torturës dhe Trajtimeve e Ndëshkimeve të tjera Mizore, Jonjerëzore dhe Poshtëruese
- Rekomandimi 13 (85) Mbi institucionin e Ombudsmanit i Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës
- Rekomandimi 61 (1999) i KARL Mbi rolin e Ombudsmanëve lokale në mbrojtjen e të drejtave të njeriut
- Rezoluta 80 (1999) i KARL Mbi rolin e Ombudsmanëve lokale në mbrojtjen e të drejtave të njeriut
- Rekomandimi 1460 (2000) Mbi krijimin e Ombudsmanit për Fëmijët të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës
- Rezoluta (99) 50 e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës
- 12. Rekomandimin 1615 (2003) Mbi Ombudsmanin e Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës

- Rekomandimi nr.14/97 Mbi ngritjen dhe forcimin institucioneve kombëtare të të drejtave të Njeriut i Komitetit të Ministrave
- Rekomandimi REC (2004) 5 të Këshillit të Ministrave për shtetet anëtare —Mbi verifikimin e përputhshmërisë së projektligjeve, ligjeve ekzistuese dhe praktikave administrative me standardet e përcaktuara në Konventën Evropiane të të Drejtave të Njeriut
- Rekomandimi REC (2002)13 i Komitetit të Ministrave —Mbi publikimin dhe përhapjen e Konventës së të Drejtave të Njeriut dhe praktikës së GJEDNJ nga shtete anëtare

C) LEGJISLACIONE DHE DOKUMENTE TË BASHKIMIT EVROPIAN

- Traktati i Romës 1957, Mbi krijimin e Komunitetit Ekonomik Evropian;
- Traktati i Maastricht –it
- Traktati i Amsterdam-it
- Traktati mbi funksionimin e Bashkimit Evropian, Gazeta Zyrtare; C.083,
- Mars 2010, version i konsoliduar
- Kodi Evropian i Sjelljes së Mirë Administrative
- Komunikatë e Komisionit Evropian, 25 Korrik 2001 "Qeverisja Evropianelibri i bardhë", Gazeta Zyrtare C 287, e datës 12.10.2001
- Komunikatë e Komisionit Evropian drejtuar Parlamentit Evropian dhe Ombudsmanit Evropian mbi marrëdhëniet e krijuara për shkak të ankimeve për dhunim të ligjeve komunitare COM/2002/0141

D) LEGJISLACIONI I BRENDSHËM

- Kushtetuta e Republikës së Kosovës e plotësuar.
- Ligji nr. 05/L-019 për Avokatin e Popullit
- Ligji Nr. 06/L-084 për mbrojtjen e fëmijës
- Ligji nr. 06/L-081 për qasje në dokumente publike
- Ligji nr. 05 L-020 për Barazi Gjinore
- Ligji nr. 05 L – 021 për Mbrojtjen nga Diskriminimi
- Ligji nr. 03-L-19 për Avokatin e Popullit

E) RREGULLORE

- Rregullore nr. 01/2021 për procedurën e angazhimit të këshilltarëve dhe ekspertëve të jashtëm
- Rregullore IAP nr.01/2019 Për procedurat e veçanta për pranimin, trajtimin dhe adresimin e ankesave të paraqitura nga fëmijët apo ankesave që kanë të bëjnë me të drejtat e fëmijëve

- Rregullore nr. 03/2017 për avancim në karrier dhe transferimin e nënpunësve të Institucionit të Avokatit të Popullit kapitulli I. Dispozitat e përgjithshme
- Rregullore nr. 02/2017 për procedurën e rekrutimit, emërimit dhe punës provuese të nëpunësve në Institucionin e Avokatit të Popullit
- Rregullore nr. 01/2017 për përshkrimin e detyrave të punës dhe klasifikimin e vendeve të punës në Institucionin e Avokatit të Popullit kapitulli I. Dispozitat e përgjithshme
- Rregullore nr. 02/2016 e punës e Institucionit të Avokatit të Popullit
- Rregullore nr. 01/2016 për organizimin e brendshëm dhe sistematizimin e vendeve të punës në Institucionin e Avokatit të Popullit
- Rregullore nr. 01/2015 për mënyrën e konkurimit, procedurën e zgjedhjes dhe të propozimit të listës me emrat e kandidatëve për zëvendës të Avokatit të Popullit
- Rregullore nr. 2007/15 për ndryshimin e Rregullores së UNMIK-ut nr. 2006/6 mbi Institucionin e Avokatit të Popullit në Kosovë
- Rregullorja e UNMIK-ut 2006/06 mbi Institucionin e Ombudspersonit në Kosovë
- Rregullorja e UNMIK-ut 2000/38 mbi Themelimin e Institucionit të Ombudspersonit në Kosovë
- Rregullorja e punës së IAPK – 2011

F) DOKUMENTE STRATEGJIKE

- Strategjia e Institucionit të Avokatit të Popullit 2021 – 2025 dhe plani i zbatimit të strategjisë së Institucionit të Avokatit të Popullit 2021 – 2023
- Strategjia dhe plani zhvillimor i Institucionit të Avokatit të Popullit 2017-2019
- Strategjia e Zyrës për Marrëdhënie me Publikun dhe Mediat 2016-2018